

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı

**AVRUPA BİRLİĞİ DİJİTAL HİZMETLER TÜZÜĞÜ
PERSPEKTİFİNDEN ARACI HİZMET SAĞLAYICILARIN
HUKUKİ SORUMLULUĞU VE ÖZEN YÜKÜMLÜLÜKLERİ**

Muhsin Zahid ÇAKMAK

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2025

AVRUPA BİRLİĞİ DİJİTAL HİZMETLER TÜZÜĞÜ PERSPEKTİFİNDEN ARACI
HİZMET SAĞLAYICILARIN HUKUKİ SORUMLULUĞU VE ÖZEN
YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Muhsin Zahid ÇAKMAK

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2025

KABUL VE ONAY

Muhsin Zahid ÇAKMAK tarafından hazırlanan “Avrupa Birliği Dijital Hizmetler Tüzüğü Perspektifinden Aracı Hizmet Sağlayıcıların Hukuki Sorumluluğu ve Özen Yükümlülükleri” başlıklı bu çalışma, 13.01.2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Burcu Gülseren ÖZCAN BÜYÜKTANIR (Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Ayça ZORLUOĞLU YILMAZ (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Merve Ayşegül KULULAR İBRAHİM (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

12/02/2025

Muhsin Zahid ÇAKMAK

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

* Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Dr. Öğr. Üyesi Ayça ZORLUOğLU YILMAZ** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Muhsin Zahid ÇAKMAK

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkışı, yalnızca bireysel çabanın değil, birçok değerli insanın katkı ve desteğinin bir sonucu olarak mümkün hâle geldi.

Öncelikle, tez sürecimin her aşamasında bilgi ve rehberliğiyle bana ışık tutan, akademik yönden olduğu kadar insani duruşuyla da örnek bir kişilik olan kıymetli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ayça Zorluoğlu YILMAZ'a derin saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Kendisinin katkıları, teşviki ve yol göstericiliği, bu çalışmanın şekillenmesinde büyük bir rol oynadı.

Çalışmalarının yoğunluğuna karşın vaktinden feragat ederek tez jürimde yer almayı kabul eden ve tezime değerli katkılarda bulunan hocam Doç. Dr. Burcu Gülseren ÖZCAN BÜYÜKTANIR'a saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım sürecinde tanışma ve birlikte çalışma fırsatı bulmaktan mutluluk duyduğum hocam Dr. Öğr. Üyesi Merve Ayşegül KULULAR İBRAHİM'e, özellikle bilişim hukuku perspektifinden yönlendirmeleriyle tezime yapmış olduğu önemli katkılar için saygı ve minnetlerimi iletirim.

Azmi, çalışkanlığı ve prensipleri ile bana daima örnek olan ve en iyisi için çabalamayı öğreten kıymetli babam Süleyman ÇAKMAK'a; sevgisini, şefkatini ve desteğini her zaman hissettiğim, hakkını ödeyemeyeceğim canım annem Şeyma ÇAKMAK'a; yalnızca kardeşim değil, en yakın dostum olan ve topluma büyük hizmetlerde bulunacağına şüphe duymadığım hekim adayı Halis Esad ÇAKMAK'a; içinde bulunmaktan onur duyduğum ve huzur bulduğum geniş aileme; en içten teşekkürlerimi sunarım.

En özel teşekkür, hayatımın her anında olduğu gibi bu süreçte de yanımda olan, varlığıyla bana güç veren, desteğiyle her zorluğu kolaylaştıran sevgili eşim Av. Nuray ÇAKMAK'a... Ne zaman tezimi yazmak adına masanın başına otursam, sayesinde, karşımda en güzel manzarayı buldum. Akademik serüvenimde ve hayatımda bana eşlik ettiği için kendisine sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

İsmi tek tek anamasam da, katkılarıyla bu süreci benim için kolaylaştıran herkese en kalbi teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

ÇAKMAK, Muhsin Zahid. *Avrupa Birliği Dijital Hizmetler Tüzüğü Perspektifinden Aracı Hizmet Sağlayıcıların Hukuki Sorumluluğu ve Özen Yükümlülükleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2025.

Dijital mecrada sunulan hizmetlerin muhtelif hukuki riskler ihtiva ediyor olması, kapsamlı bir regülasyonu zaruret haline getirmiştir. Bu bağlamda, uzun süredir tartışılmakta olan meselelerden birisi; hizmet alıcılarına ait hukuka aykırı içeriklerin, aracı hizmet sağlayıcılar bakımından bir sorumluluğa yol açıp açmayacağıdır. Avrupa Birliği, bu konuyu ilk kez, aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluğunu sınırlandıran E-Ticaret Direktifi ile ele almıştır. Yirmi yılı aşkın bir sürenin ardından, Direktif'in dijital dönüşüme ayak uyduramaması, uygulamada zorluklar ve yasal parçalanmanın ortaya çıkması sebebiyle Direktif'in ilgili hükümlerini revize eden Dijital Hizmetler Tüzüğü ihdas edilmiştir. Tüzüğün hem Üye Devletler hem de Brüksel etkisi ile diğer devletler için bir mihenk taşı olması beklenmektedir. Bu sebeple, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün güçlü ve zayıf yönlerini, etkisini ve Tüzüğe ilişkin görüşleri ortaya koyan bu çalışma ile dijital hukukun geleceğine dair önemli bir projeksiyon sunulması hedeflenmiştir. Çalışmada, Dijital Hizmetler Tüzüğü; sistematigi, niteliği ve amaçları üzerinden detaylı bir şekilde incelenmekte, sorumluluk rejimi hükümleri ve ilk defa öngörülen asimetrik özen (due diligence) yükümlülükleri ele alınmaktadır. Ayrıca, koşullu sorumluluk muafiyeti tercihi, sorumluluk rejiminin Türk hukuku bakımından değerlendirilmesi, özen yükümlülüklerinin uygulanabilirliği ve aşırı regülasyon sebebiyle düzenlemelerin dijital ekosistemde doğurabileceği potansiyel riskler gibi kritik hususlar analiz edilmektedir. Netice itibarıyla, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün, aracı hizmet sağlayıcılara ilişkin sorumluluk rejiminde köklü bir değişiklik meydana getirmediği görülmüştür. Öte yandan, Tüzük ile hukuki temel kazandırılan mekanizmalar ve tesis edilen özen yükümlülüklerinin daha dengeli ve güvenli bir internet ortamının inşasına katkı sunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Dijital Hizmetler Tüzüğü, Aracı Hizmet Sağlayıcılar, Koşullu Sorumluluk Muafiyeti, Özen Yükümlülükleri

ABSTRACT

ÇAKMAK, Muhsin Zahid. *Legal Liability and Due Diligence Obligations of providers of Intermediary Services in the Perspective of the European Union Digital Services Act*, Master's Thesis, Ankara, 2025.

The fact that the services offered in the digital environment entail various legal risks has necessitated comprehensive regulation. In this context, one of the long-debated issues is whether unlawful content belonging to the recipient of the service should lead to liability for intermediary service providers. The European Union first regulated this issue with the E-Commerce Directive, which limits the liability of intermediary service providers. More than twenty years later, the Digital Services Act was adopted to revise the relevant provisions of the Directive due to the Directive's failure to keep pace with the digital transformation, implementation difficulties, and legal fragmentation. The Digital Services Act is expected to be a benchmark for both Member States and third countries through the Brussels effect. Therefore, this study, which analyzes the strengths, weaknesses, impact, and opinions on the Digital Services Act, aims to provide important insights into the future of digital law. In this study, the Digital Services Act is analyzed in detail through its systematic, directly applicable structure and objectives. The provisions on the liability regime and the newly introduced asymmetric due diligence obligations are discussed. In addition, critical issues such as the choice of conditional liability exemption, the evaluation of the liability regime in terms of Turkish law, the applicability of due diligence obligations, and the potential risks of overregulation for the digital ecosystem are examined. As a result, the Digital Services Act has not fundamentally altered the liability regime for intermediary service providers. However, the legal basis provided for certain mechanisms and the due diligence obligations established under the Digital Services Act contribute to the construction of a more balanced and secure internet environment.

Keywords

Digital Services Act, Intermediary Service Providers, Conditional Liability Exemption, Due Diligence Obligations

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xi
TABLOLAR	xiii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ARACI HİZMET SAĞLAYICILARIN SORUMLULUK REJİMİNİN GELİŞİMİ VE DİJİTAL HİZMETLER TÜZÜĞÜ'NÜN İHDASI.....	6
1.1. HUKUKİ DÜZENLEME İHTİYACININ ORTAYA ÇIKIŞI.....	6
1.2. ARACI HİZMET SAĞLAYICI SORUMLULUĞUNUN DÜZENLENMESİNDE TARİHSEL SÜREÇ.....	9
1.2.1. Amerika Birleşik Devletleri Hukukundaki Öncü Düzenlemeler	9
1.2.1.1. Yasal Düzenlemeler Öncesi İçtihadi Dönem	9
1.2.1.2. İletişim Ahlakı Yasası (CDA).....	15
1.2.1.3. Dijital Binyıl Telif Hakkı Yasası (DMCA).....	18
1.2.2. Avrupa Birliği Hukukundaki Düzenlemeler.....	20
1.2.2.1. E-Ticaret Direktifi (ECD)	20
1.2.2.2. Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) İçtihatları	24
1.3. DİJİTAL HİZMETLER TÜZÜĞÜ'NÜN İHDASI.....	26
1.3.1. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün İhdas Ediliş Gerekçesi.....	26
1.3.2. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün Tarihçesi ve Kabul Süreci	31
1.3.3. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün Amacı	35
1.3.4. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün Niteliği	41
1.3.5. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün Rolü ve Önemi	46

1.3.6. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün Kapsamı ve Uygulama Alanı	50
2. BÖLÜM: DİJİTAL HİZMETLER TÜZÜĞÜ PERSPEKTİFİNDEN ARACI HİZMET SAĞLAYICI KAVRAMI VE HUKUKİ SORUMLULUK ANLAYIŞI.	53
2.1. ARACI HİZMET SAĞLAYICILARA İLİŞKİN KAVRAMLAR	54
2.2. DİJİTAL HİZMETLER TÜZÜĞÜ KAPSAMINA GİREN ARACI HİZMET SAĞLAYICILAR	58
2.2.1. Aracılık Hizmeti Sunmaları Bakımından	58
2.2.2. Birlik İçinde Hizmet Sunmaları Bakımından	60
2.3. ARACILIK HİZMETİ ÇEŞİTLERİ.....	61
2.3.1. Salt İletim (Mere Conduit) Hizmeti	62
2.3.2. Önbelleğe Alma (Caching) Hizmeti	63
2.3.3. Yer Sağlama (Hosting) Hizmeti	64
2.3.3.1. Çevrim İçi Platformlar	65
2.3.3.2. Çevrim İçi Arama Motorları	67
2.3.3.3. Çok büyük Çevrim İçi Platformlar ve Çok Büyük Çevrim İçi Arama Motorları	67
2.4. HUKUKA AYKIRI İÇERİK KAVRAMI	71
2.5. DİJİTAL HİZMETLER TÜZÜĞÜ'NÜN SORUMLULUK ANLAYIŞI ...	75
2.5.1. Koşullu Sorumluluk Muafiyeti Rejimi	77
2.5.1.1. Genel Olarak	77
2.5.1.2. Tercih Sebepleri	80
2.5.1.3. Koşulları.....	84
2.5.1.4. Benzeri Kurumlarla Karşılaştırılması	90
2.5.2. Bilgi Toplumu Hizmetini Sunmada Prensipler.....	97
2.5.2.1. Pasif Faaliyet Prensibi.....	97
2.5.2.2. Tarafsız Faaliyet Prensibi.....	98
2.5.3. Genel İzleme Yükümlülüğü Getirme Yasağı.....	101
2.5.3.1. Genel Olarak	101
2.5.3.2. Gönüllü Resen İnceleme ve Yasal Uyum	106
2.5.4. Hukuka Aykırı İçeriğe Karşı Harekete Geçme ve Bilgi Sağlama Emir veya Talimatları.....	111
3. BÖLÜM: DİJİTAL HİZMETLER TÜZÜĞÜ ÇERÇEVESİNDE ARACI HİZMET SAĞLAYICILARIN ÖZEN YÜKÜMLÜLÜKLERİ.....	115

3.1. TÜM ARACI HİZMET SAĞLAYICILAR İÇİN UYGULANABİLİR HÜKÜMLER	119
3.1.1. İrtibat Noktası Kurulması ve Yasal Temsilci Belirlenmesi	119
3.1.2. Hüküm ve Koşulların Belirlenmesi	122
3.1.3. Şeffaflık Raporlaması Yapılması.....	125
3.2. ÇEVİRİM İÇİ PLATFORMLAR DA DÂHİL OLMAK ÜZERE YER SAĞLAMA HİZMETİ SAĞLAYICILARI İÇİN UYGULANABİLİR İLAVE HÜKÜMLER	128
3.2.1. Bildirim ve Eylem Mekanizmaları Kurulması.....	129
3.2.2. İÇerik Üzerindeki Kısıtlamalarda GerekÇe Sunulması.....	135
3.2.3. SuÇ Şüphelerinin Bildirilmesi.....	137
3.3. ÇEVİRİM İÇİ PLATFORM SAĞLAYICILARI İÇİN UYGULANABİLİR İLAVE HÜKÜMLER	138
3.3.1. Dahili Şikâyet Değerlendirme Sistemi Kurulması.....	139
3.3.2. Mahkeme Dışı Uyuşmazlık Çözüm Organıyla İlişki Kurulması.....	142
3.3.3. Güvenilir İşaretleyicilerle Çalışılması	145
3.3.4. Kötüye Kullanıma Karşı Önlem Tedbirler ve Koruma	148
3.3.5. Ek Şeffaflık Raporlaması Yapılması	149
3.3.6. Çevrim İÇi Arayüz Tasarımı ve Organizasyonu	151
3.3.7. Çevrim İÇi Reklamcılık.....	152
3.3.8. Öneri Sistemi Şeffaflığının Sağlanması.....	154
3.3.9. Çocukların Çevrim İÇi Korunması.....	155
3.4. TÜKETİCİLERİN TACİRLERLE MESAFELİ SÖZLEŞMELER YAPMASINA OLANAK TANIYAN ÇEVİRİM İÇİ PLATFORM SAĞLAYICILARI İÇİN UYGULANABİLİR EK HÜKÜMLER	157
3.4.1. Tacirlerin İzlenebilirliğinin Sağlanması	157
3.4.2. Tasarım Bakımından Uyum.....	160
3.4.3. Bilgi Edinme Hakkı	161
3.5. ÇOK BÜYÜK ÇEVİRİM İÇİ PLATFORM SAĞLAYICILARI VE ÇOK BÜYÜK ÇEVİRİM İÇİ ARAMA MOTORU SAĞLAYICILARINA YÖNELİK EK YÜKÜMLÜLÜKLER	162
3.5.1. Risk Değerlendirmesi Yapılması	163
3.5.2. Risklerin Azaltılması	166
3.5.3. Kriz Müdahale Mekanizması.....	167

3.5.4. Bağımsız Denetim.....	169
3.5.5. Tavsiye Sistemleri.....	172
3.5.6. Ek Çevrim İçi Reklam Şeffaflığı	172
3.5.7. Verilere Erişim ve İnceleme	174
3.5.8. Uyum Birimi Kurulması	177
3.5.9. Şeffaflık Raporlama Yükümlülükleri	178
3.5.10. Denetim Ücreti Ödenmesi	180
3.6. ÖZEN YÜKÜMLÜLÜKLERİNE İLİŞKİN DİĞER HÜKÜMLER.....	182
3.7. UYGULAMA, İŞ BİRLİĞİ, CEZALAR VE YÜRÜRLÜĞE KOYMA...	183
3.7.1. Dijital Hizmetler Koordinatörü.....	183
3.7.2. Avrupa Dijital Hizmetler Kurulu	184
3.7.3. Avrupa Birliği Komisyonu	185
3.7.4. Yükümlülüklerle Aykırılığa Bağlanan Sonuçlar	186
3.8. TÜRK HUKUKU BAĞLAMINDA DİJİTAL HİZMETLER TÜZÜĞÜ'NE UYUMA İLİŞKİN DÜZENLEMELER.....	188
SONUÇ.....	192
KAYNAKÇA	197
EK 1 ORJİNALLİK FORMU	216
EK 2 ETİK KURUL MUAFİYET FORMU.....	218

KISALTMALAR

AB/EU	: Avrupa Birliği/European Union
ABAD/CJEU	: Avrupa Birliği Adalet Divanı/Court of Justice of the European Union
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
B.	: Baskı
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CDA	: Communications Decency Act (İletişim Ahlakı Yasası)
DMA	: Digital Markets Act (Dijital Piyasalar Tüzüğü)
DMCA	: Digital Millennium Copyright Act (Dijital Binyıl Telif Hakkı Yasası)
dpn.	: Dipnot
DSA/Tüzük	: Digital Services Act (Dijital Hizmetler Tüzüğü)
E.	: Esas
E.T.	: Erişim Tarihi
ECD/Direktif	: E-Commerce Directive (E-Ticaret Direktifi)
ed.	: Editör/Editörler
ETAHS	: Elektronik Ticaret Aracı Hizmet Sağlayıcı
ETDHK	: 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun
GDPR	: General Data Protection Regulation (Genel Veri Koruma Tüzüğü)
K.	: Karar

Komisyon	: Avrupa Komisyonu (European Commission)
Kurul	: Avrupa Dijital Hizmetler Kurulu
m.	: Madde
OJ	: Avrupa Birliği Resmî Gazetesi
Ör.	: Örneğin
P2B	: Platform to Business Tüzüğü
RG.	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
Şart	: Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (Charter of Fundamental Rights of the European Union)
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TFEU	: Treaty on the Functioning of the European Union (Avrupa Birliği'nin İşleyişı Hakkında Antlaşma)
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: Türk Medeni Kanunu
v.	: versus (karşı)
Vd.	: Ve devamı
VLOP	: Very Large Online Platforms (Çok Büyük Çevrim içi Platform)
VLOSE	: Very Large Online Search Engines (Çok Büyük Çevrim içi Arama Motoru)
WIPO	: World Intellectual Property Organization (Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü)

TABLÖLAR

Tablo 1: E-Ticaret Direktifi ve Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün Sorumluluk Hükümleri Bakımından Kıyaslaması.	76
Tablo 2: Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün Asimetrik Özen Yükümlülüklerinin Gösterimi.	181

GİRİŞ

Modern dönemde, yeme, içme ve barınma gibi temel ihtiyaçların yanı sıra, internet erişiminin ve buna yönelik teknolojik araçlara ulaşımın da hayatın idamesi açısından vazgeçilmez bir gereklilik haline geldiği söylenebilir. Nitekim, bilgi edinme, iletişim kurma, sosyal etkileşimlerde bulunma, ekonomik faaliyet gösterme, kültürel paylaşım, tıbbi destek alma ve kamu görevlerini yerine getirme gibi pek çok eylem dijital hizmetler vasıtasıyla icra edilir vaziyettedir. Her ne kadar teknolojik gelişmeler sonucunda dijital hizmetlerin insan hayatını daha önce örneği görülmemiş bir biçimde kolaylaştırması, internetin yaygınlaşmasının başat sebebi olsa da internet ortamında sunulan hizmetlerin kimi zorluklardan ve hukuki sorunlardan arı olmadığı muhakkaktır. Zira internet; veri gizliliği ve korumasının, fikri mülkiyet ve tüketici haklarının, siber güvenliğin, elektronik sözleşmelerin ve daha birçok hususun ihlaline elverişli bir ortamdır. Zamanla bir dijital hukuki altyapının inşa edilmesi zarureti anlaşılmış ve dijital mecra hukuki denetimden yoksun bırakılmamıştır. Nitekim, uluslararası hukuk düzenlemeleri ve birçok ülkede ihdas edilen iç hukuk kuralları ile hukuka aykırılıkların gerçekleşebileceği alanlar nokta atışı şekilde regüle edilmiştir¹.

Dijital hizmet ilişkisi içerisinde hukuka aykırılığa sebebiyet veren taraf, hukuki

¹ Çalışma konumuz itibarıyla bu düzenlemelerin uluslararası olanlarını örneklendirmekte fayda vardır. Kişisel verilerin izinsiz toplanması, işlenmesi veya paylaşılması, verilerin hukuka aykırı kullanımı veya satışı, yetersiz veri güvenliği tedbirleri sebebiyle veri ihlalleri gerçekleşmesi ve kullanıcıların verilerinin amaç dışı kullanımı gibi durumlarda Avrupa Birliği'nde yürürlükte olan Genel Veri Koruma Tüzüğü (General Data Protection Regulation - GDPR) gündeme gelmektedir. Siber güvenlik açıkları sebebiyle veri ihlalleri ve siber saldırılar meydana gelmesi halinde Network and Information Systems Direktifi, Cybersecurity Act, ISO/IEC 27001 gibi uluslararası hukuk düzenlemelerine başvurulur. Telif hakkı ihlalleri, yazılım korsanlığı ve lisanssız yazılım kullanımı, patent ve ticari marka ihlalleri durumunda WIPO Telif Hakkı Anlaşması ve Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights Anlaşması uygulanmaktadır. Yanıltıcı reklam ve pazarlama taktikleri, sözleşme ihlalleri, ürün veya hizmet kalitesinin vaat edilen standartları karşılamaması gibi tüketici hakkı ihlallerinde ise Birleşmiş Milletler Tüketici Hakları Yönergesi, Avrupa Birliği Tüketici Hakları Direktifi gibi kurallar söz konusudur. Rekabet hukukunun ihlal edildiği tekelcilik ve piyasa hâkimiyetinin kötüye kullanılması gibi durumlarda Avrupa Birliği Rekabet Hukuku öne çıkar. Avrupa Birliği'nde medya hizmetlerinin düzenlenmesi ve içerik sağlayıcılarının yükümlülüklerinin çerçevesi Audiovisual Media Services Direktifi ile belirlenmiştir. Çevrim içi platformlar ile işletmeler arasındaki ticari ilişkilerde şeffaflık eksikliği, haksız ticari şartların dayatılması veya işletmelerin haklarının ihlali gibi durumlarda Avrupa Birliği'nin P2B (Platform-to-Business) Tüzüğü devreye girmektedir. Terör propagandası ile mücadelede ise Terörist İçeriğin Çevrim içi Olarak Yayılmasının Ele Alınmasına İlişkin Tüzük mevcuttur. Henüz yeni kabul edilmiş Artificial Intelligence Act ise yapay zekânın risklerini ele almakta, konuya ilişkin ilk yasal çerçeveyi teşkil etmektedir.

düzenlemeler bakımından önem arz etmektedir. Bunlardan ilki, aracı hizmet sağlayıcılar (ya da kısaca “*hizmet sağlayıcılar*” veya “*sağlayıcılar*”)² olup; çoğunlukla ücret karşılığında, uzaktan, elektronik olarak ve bir alıcının bireysel talebi üzerine herhangi bir hizmeti sunan gerçek veya tüzel kişi şeklinde tanımlanmaktadır³. Hukuka aykırılığa sebebiyet verebilecek diğer bir taraf ise hizmet alıcısı konumundaki kullanıcılardır. Mevcut düzenlemeler vasıtasıyla gerek aracı hizmet sağlayıcılar gerekse hizmet alıcıları gerçekleştirdikleri hukuka aykırılıklar sebebiyle sorumlu tutulmaktadır.

Genel itibariyle hukuka aykırılığı gerçekleştiren tarafın sorumluluğuna netlik kazandırılrsa da hizmet alıcıların (yani esasında üçüncü bir tarafın) meydana getirdiği hukuka aykırılıklar neticesinde aracı hizmet sağlayıcıların da sorumlu tutulup tutulamayacağı farklı bir meseledir. Aracı hizmet sağlayıcılar, internet ortamındaki hukuka aykırı içeriklerin paylaşılmasını veya etkilerinin genişlemesini olanaklı kılan temel altyapıyı oluşturmakta ve işletmektedir. Bu sebeple, kendilerine ait olmasa dahi, bünyelerinde vuku bulan hukuka aykırı içeriklerden sorumlulukları tartışılmalı bir mevzu olmuştur. Bu doğrultuda, Avrupa Birliği (AB - EU), çeşitli direktif ve regülasyonların ihdası yoluyla aracı hizmet sağlayıcıların üçüncü tarafa ait hukuka aykırı içerikler bakımından sorumluluklarının tespitinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile başı çekmiştir.

AB’nin konuya ilişkin yürürlüğe sokmuş olduğu ilk düzenleme elektronik sözleşmeler ve aracı hizmet sağlayıcılar açısından temel sorumluluk sınırlarını konu edinen E-Ticaret Direktifidir (E- Commerce Directive - ECD)⁴. Direktif’in yürürlük tarihi üzerinden geçen

² Hizmet sağlayıcıların genel anlamda tanımı; dijital ortamın yanı sıra fiziksel ortamda gerçekleştiren hizmetleri de kapsamına almakta ve hizmet çeşitlerini oldukça genişletmektedir. Dijital Hizmetler Tüzüğü (DSA) ise bu kapsamı daraltarak yalnızca “*aracı hizmet sağlayıcıları*” regüle etmiştir. Bu çalışma da aracı hizmet sağlayıcıları temel almaktadır. Ancak, yazım akışını kolaylaştırmak adına, aracı hizmet sağlayıcılar kastedilerek zaman zaman “*hizmet sağlayıcılar*” veya yalnızca “*sağlayıcılar*” ifadeleri kullanılmıştır. Aksi belirtilmedikçe bu kullanım geniş anlamda genel hizmet sağlayıcıları değil, E-Ticaret Direktifi ve Dijital Hizmetler Tüzüğü çerçevesindeki aracı hizmet sağlayıcıları işaret etmektedir. Konuya ilişkin detaylı bilgi için bkz. bu çalışmanın *Hizmet Sağlayıcılara İlişkin Kavramlar* başlıklı 2.1. bölümü, s. 54 vd.

³ Bu tanım, Dijital Hizmetler Tüzüğü’ne dayanılarak çıkarılmıştır. Tüzük, aracı hizmet sağlayıcıları sunmakta oldukları bilgi toplumu hizmetlerinin özellikleri üzerinden açıklamaktadır. Bilgi toplumu hizmetlerine ilişkin detaylı bilgi için bkz. bu çalışmanın 55. Sayfası vd.

⁴ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market, OJ L 178, 17.7.2000.

zaman içinde dijital ekonomi beklenmedik ölçüde büyümüş ve dinamikleri farklılaşmıştır. Direktifin atıl kalması ve amacına hizmet edemez hâle gelmesi üzerine ortaya çıkan yeni bir hukuki reform ihtiyacına dikkat çekilmiş⁵ ve Dijital Tek Pazar (Digital Single Market) stratejisi⁶ kapsamında öneriler yapılmıştır. Akabinde, Avrupa Komisyonu, dijital devrime uyumlu hukuki düzenlemeleri tesis etmek adına Dijital Hizmetler Tüzüğü Teklifi’ni⁷ (The Digital Services Act Proposal) yayınlamıştır. Teklif’in Avrupa Parlamentosu’nda kabul edilmesi üzerine; teklif paketi içerisinde yer alan Dijital Hizmetler Tüzüğü⁸ (Digital Services Act - DSA) ve Dijital Piyasalar Tüzüğü⁹ (Digital Markets Act - DMA) kademeli olarak yürürlüğe girmiştir. Tezimiz bakımından, AB’nin aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluklarını ve yükümlülüklerini ele alan en güncel hukuki düzenlemesi olan Dijital Hizmetler Tüzüğü esas inceleme konusunu teşkil etmektedir.

Kaynak metindeki adı kısaca “*Digital Services Act*” olan düzenleme, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı’nın gayriresmî çevirisinde “*Dijital Hizmetler Tüzüğü*” şeklinde çevrilmiştir¹⁰. “*Tüzük*” ifadesi, düzenlemenin regülasyon niteliğine dayanmakta ve Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR) gibi AB mevzuatı çevirileri ile terminolojik tutarlılığı sağlamaktadır. Ayrıca, düzenlemenin Birlik içerisinde doğrudan uygulanacağını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Öte yandan, Tüzük çevirisi, “*Act*” özel isimlendirmesini tam manasıyla karşılamamaktadır. Bu sebeple, “*Act*” terimini daha iyi yansıtan “*Yasa*” ibaresine başvurularak “*Dijital Hizmetler Yasası*” şeklinde bir çeviri yapılması da yerinde gözükmemektedir. Çalışmada, gayriresmî

⁵ Avrupa’nın dijital geleceğini şekillendirmek konusunda bkz. **European Commission**, “Shaping Europe’s Digital Future”, 2020, <<https://doi.org/10.2759/091014>>.

⁶ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, A Digital Single Market Strategy for Europe, COM (2015) 192 final.

⁷ Teklif, Dijital Hizmetler Tüzüğü ve Dijital Piyasalar Tüzüğü düzenleme önerilerini içermektedir. Bkz. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Single Market for Digital Services (Digital Services Act) and amending Directive 2000/31/EC, COM (2020), 825 final; Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on contestable and fair markets in the digital sector (Digital Markets Act), COM (2020), 842 final.

⁸ Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market for Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act), OJ L 277, 27.10.2022.

⁹ Regulation (EU) 2022/1925 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2022 on contestable and fair markets in the digital sector and amending Directives (EU) 2019/1937 and (EU) 2020/1828 (Digital Markets Act), OJ L 265, 12.10.2022.

¹⁰ Bkz. <https://www.ab.gov.tr/ab-dijital-hizmetler-tuzugu-turkceye-cevrildi_53861.html>, (E.T.: 07.02.2025).

çevirinin müstakbel çalışmaları etkileyebileceği düşüncesi ile yeknesaklığı sağlamak adına Dijital Hizmetler Tüzüğü ifadesinin kullanımı tercih edilmiştir.

Dijital hizmetleri regüle etme konusundaki eksikliklerin giderilmesi amacıyla Dijital Hizmetler Tüzüğü'nü tesis eden AB kanun koyucusu, E-Ticaret Direktifi m. 12-15'i mülga etmiştir. Mezkûr maddelerin ihtiva etmiş olduğu aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluğu meselesi ise Tüzük bünyesinde yeniden ele alınmıştır. Ayrıca, daha önce Direktif'te bulunmayan bazı hükümlere de ilk defa yer verilmiş, aracı hizmet sağlayıcıların büyüklüklerine göre kademeli olarak ağırlaşan özen yükümlülükleri (*due diligence obligations*) getirilmiştir. Netice itibariyle, dijital mecranın regüle edilmesinin ehemmiyeti ve Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün bu konuda oynayacağı rol gözetildiğinde; Tüzüğün ve hükümlerinin kapsamlı şekilde analizi oldukça önemli hâle gelmiştir.

Çalışmanın birinci bölümü, aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluk rejiminin gelişimi ve Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün ihdasına odaklanmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluk rejimini hukuken düzenlenme ihtiyacının ortaya çıkışı anlatılmıştır. Ardından sorumluluğun düzenlenmesinin tarihsel süreci; ABD hukukundaki öncü düzenlemeler, E-Ticaret Direktifi ve Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) içtihatlarının etkisi kapsamında ortaya koyulmuştur. Nihayetinde Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün ihdasına ilişkin açıklamalara geçilerek; Tüzüğe ihtiyaç duyulma sebebi değerlendirilmiş, Tüzüğün tarihçesi ve kabul sürecine ilişkin detaylar paylaşılmış, gütmüş olduğu amaçlar, niteliği, taşıdığı rol ve önem, kapsam ve uygulama alanı tahlil edilmiştir.

İkinci bölümde, aracı hizmet sağlayıcılara ilişkin genel bilgilere Dijital Hizmetler Tüzüğü perspektifinden bakılmış ve getirilen sorumluluk anlayışı açıklanmıştır. Bu doğrultuda öncelikle hizmet sağlayıcılara ilişkin kavramlardan ve hangi hizmet sağlayıcıların Tüzük kapsamına girdiğinden söz edilmiştir. Ardından, sunmakta oldukları hizmetin şekline göre Tüzük kapsamındaki aracı hizmet sağlayıcıların çeşitleri ifade edilmiş ve sorumluluk kurallarının hangi hukuka aykırılıklar bakımından geçerli olacağına ilişkin kavramsal değerlendirme yapılmıştır. Son olarak, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün öngörmüş olduğu

sorumluluk (ya da sorumluluk muafiyeti) rejimi, bütün bileşenleriyle ortaya konulmuştur. Bu kapsamda, aracı hizmet sağlayıcıların hizmet alıcılarına ait hukuka aykırı içerikten doğan sorumluluktan nasıl koşullu bir şekilde muaf tutuldukları ve genel izleme yükümlülüğü getirme yasağının ne ifade ettiği gibi hususlar mercek altına alınmıştır.

Eserin üçüncü bölümünde ise aracı hizmet sağlayıcılar için öngörülen asimetrik özen yükümlülükleri incelenmiştir. Değerlendirmeye tüm aracı hizmet sağlayıcıları için geçerli olan irtibat noktası kurulması, yasal temsilci atanması, hüküm ve koşulların belirlenmesi gibi genel nitelikteki yükümlülüklerden başlanmış ve hizmet sağlayıcının büyüklüğüne göre artan yükümlülükler tek tek ele alınmıştır. Çalışmamız, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün ilgili hükümlerinin uygulanışını denetlemekle görevlendirdiği mercilere, yetkili makamlar arasında iş birliğine, yükümlülükler aykırılığa bağlanan cezalara ve yürürlüğe ilişkin açıklamalara değinerek sona ermiştir.

Eser içerisinde, yeri geldikçe; Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün güçlü ve zayıf yönleri, uygulanmasındaki zorluklar, etkisi ve Tüzük hakkındaki görüşler ve pek tabii konuların Türk hukuku yönünden değerlendirmesi yapılmıştır. Ayrıca, aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluk ve özen yükümlülükleri, esasında Dijital Hizmetler Tüzüğü kapsamında incelenmiş olsa da bütünlük sağlamak adına ve göbek bağı bulunması sebebiyle zaman zaman E-Ticaret Direktifi'ne ve hükümlerin inşasında rol oynamış olan ABAD kararlarına yer verilerek değerlendirilmiştir.

Aracı hizmet sağlayıcıların hukuka aykırı içeriklerden sorumluluğuna ve yükümlülükler yoluyla kontrol altına alınmalarına yönelik yıllardır süregelen çalışmaların bir meyvesi pozisyonundaki Dijital Hizmetler Tüzüğü, tez kapsamında detaylıca ele alınmıştır. Dijital mecralarda aracı hizmet sağlayıcılar tarafından sunulan hizmetlerin uzun bir vakit mezkûr düzenleme vasıtasıyla denetim altında tutulması planı gözetildiğinde; Tüzüğün kökeni, sistematigi, kavramsal temelleri, içerik moderasyonu, sorumluluk rejimi ve öngördüğü yükümlülüklerin değerlendirilmesi; bizleri nasıl bir dijital hukukun beklediğini gözler önüne serecek ve muhtemel Türk hukuku düzenlemelerine ışık tutacaktır.

1. BÖLÜM

ARACI HİZMET SAĞLAYICILARIN SORUMLULUK REJİMİNİN GELİŞİMİ VE DİJİTAL HİZMETLER TÜZÜĞÜ'NÜN İHDASI

1.1. HUKUKİ DÜZENLEME İHTİYACININ ORTAYA ÇIKIŞI

İnternetin ve teknolojik araçların hızlı gelişimi ile kişilerin muhatap oldukları dijital hizmetlerin yelpazesi genişlemiştir. Sunmuş oldukları faydalar neticesinde, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanım yaygınlığı artmış ve kullanım şekilleri çeşitlilik kazanmıştır. Öyle ki, dijitalleşme, bireylerin kamusal ve özel hayatlarının neredeyse tüm boyutlarına, devletle ilişkileri de dahil olmak üzere nüfuz etmiştir¹¹. Dijital mecralar; bilgiye erişimi bir tık uzağa indirgemek, haberleşme uygulamaları yoluyla iletişime geçmek, sosyal medya platformları üzerinden sosyallik kurmak, sınırları kaldırarak kültürel paylaşımı sağlamak, e-ticaret üzerinden kolay alışveriş alternatifi oluşturmak, özel uygulamalar vasıtasıyla hastane randevusu almak ve hatta kimi ülkelerde oy kullanmak¹² gibi kamu görevlerini yerine getirmek benzeri pek çok işi kolay, hızlı ve etkili bir şekilde yerine getirme yöntemi haline gelmiştir. Dijital bir devrim niteliğindeki¹³ mezkûr kazanımlardan en iyi şekilde istifade etmek ve internetin hızlı değişimine ayak uydurabilmek, bireyler ve devletler için birincil öncelik konumuna gelmiş; bu yetkinlik, adeta temel bir yaşam becerisi vasfını kazanmıştır¹⁴.

İnternet, sağladığı faydalar ve vazgeçilmezliği neticesinde adım adım yaşamın her

¹¹ **Corrado**, Susana, Leviathan vs Goliath or States vs Big Tech and what the digital services act can do about it, Forum Transregionale Studien, 2023, s. 9, <<https://doi.org/10.25360/01-2023-00038>>.

¹² Örneğin Estonya, 2005 yılında dünyada çevrim içi oylama kullanan ilk ülke olmuş, 2023 yılında ise yine bir ilke imza atarak %51 elektronik oy kullanımı ile ilk çoğunlukla dijital seçimi düzenlemiştir. Hindistan'da da 2024 yılında yaklaşık 1 milyon kişi oylarını sandık merkezlerindeki çevrim içi oylama makinelerini kullanacaktır. Yurt dışında yaşayan vatandaşları için Norveç ve Meksika, bazı kantonları için İsviçre ve ulusal veya yerel seçimler harici bazı durumlar için Fransa; çevrim içi oylama hizmetine başvurmaktadır. Bkz. Word Economic Forum, "What is e-voting? Who's using it and is it safe?", <<https://www.weforum.org/stories/2024/04/what-is-electronic-voting/>>, (E.T.: 07.02.2025).

¹³ **Çevik**, İpek, "Avrupa Birliği Dijital Hizmetler Yasası'nın Değerlendirmesi", Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, S.: 2, 2023 (387-419), s. 390.

¹⁴ **Güner**, Oğuz, "Avrupa Birliği'nde Dijital Medya Okuryazarlığına Dair Bir Değerlendirme", Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.: 29, 2022 (473-499), s. 475.

zerresine tesir ederken¹⁵ kendi aktörleri için de önemli rolleri beraberinde getirmiş ve geniş bir oyun alanı sunmuştur. İnternetin gündelik yaşantının bu denli vazgeçilmez bir parçası haline gelmesinde aracı hizmet sağlayıcılar olarak adlandırılan bu aktörlerin katkısı da yadsınamaz durumdadır. Zira, aracı hizmet sağlayıcılar ürünleri olan dijital hizmetler aracılığıyla interneti insanların erişimine sunmuş, temas edilebilir kılmışlardır. Ekranın gerisinde ve bazen bir tık uzağımızda olan aracı hizmet sağlayıcılar, insan hayatını A'dan Z'ye bir *örümcek ağı misali*¹⁶ çevrelemiştir. Bu durum öyle büyük bir etki kabiliyeti kazandırmıştır ki, aracı hizmet sağlayıcılar; ekonomik, siyasi ve kültürel açıdan insan davranışlarını yönlendirebilir¹⁷, ekonomik ve politik güç olarak devletlerle yarışabilir konuma gelmiştir¹⁸.

Aracı hizmet sağlayıcıların da katkısıyla, internet; geleneksel medyadan farklı olarak, kişilerin metin, ses, görüntü ve video gibi çeşitli biçimlerde içerik oluşturmalarına, paylaşmalarına ve etkileşimde bulunmalarına olanak tanımaktadır¹⁹. İnternet ortamında faaliyet gösteren platformların; anonim doğası, yapıları itibarıyla geniş erişim olanakları sunması ve bilgi aktarımını sağlamak adına bir hizmet yürütmeleri sebebiyle akışın içerisine dahil edilen herhangi bir içeriğin hızla ve geniş kitlelere ulaşması söz konusudur. Kullanım alanlarının genişlemesi ve kullanıcı gruplarının çeşitlenmesi ile birlikte internetin, aynı anda birden fazla hakkın etkilenmesi, kısıtlanması ve hatta özüne zarar verilmesi riskini kuvvetlendirdiği²⁰ ve tümüyle yeni istismar türlerine de kapı araladığı görülmektedir²¹. Böylece, telif hakkı ihlalleri, nefret söylemi, radikalleşme, yabancı

¹⁵ Dünya genelinde dijital araştırmalarda en kapsamlı raporlardan birisi olan We Are Social'ın 2024 1. Çeyrek raporuna göre, dünya nüfusu 8 milyarı henüz geçmiş durumdayken; internet kullanıcı sayısı son 12 ayda yüzde 1,8 artarak 5,35 milyara ulaşmıştır. Sosyal medya kullanıcı sayısı ise 5,04 milyara yükselmiştir. İnternette geçirilen günlük ortalama süre ise 6 saat 40 dakikadır. Bkz. <<https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024-5-billion-social-media-users/>>, (E.T.: 07.02.2024).

¹⁶ Çevik, s. 389.

¹⁷ Alacahan, Osman/Vatandaş, Saniye, “Kamusal-Özel Alan Ayrışmasının İnşa Süreci ve Sosyal Medya”, MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.: 10, S.: 1, 2021 (720-733), s. 728.

¹⁸ Corrado, s. 9.

¹⁹ Kalsın, Berrin, “Dijital Medyada Güncel Sorunların Avrupa Birliği (AB) Dijital Hizmetler Yasası Kapsamında Değerlendirilmesi”, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi. C.: 12, S.: 5, 2023 (585-592), s. 586.

²⁰ Kaya, Mehmet Bedii, “İnsan Hakları Ekseninde İnternetin Kontrolü ve Hukuki Sorumluluk Rejimi”, Anayasa Yargısı, C.: 37, S.: 2, 2020 (159-203), s. 163.

²¹ Örneğin sosyal medya platformları üzerinden paylaşım yapan ebeveynlerin, çocuklarına ilişkin mahrem bilgileri farkında dahi olmaksızın ifşa etmeleri ve istemeden de olsa çocuklarını istismar tehlikesi ile karşı karşıya bırakmaları anlamına gelen “Sharenting” durumu için bkz. Zorluoğlu Yılmaz, Ayça, “Sharenting ve Velayet Hakkının Sınırları”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 29, S.: 4, 2021 (3383-3417), s. 3383, <<https://doi.org/10.15337/suhfd.972124>>.

düşmanlığı²², çocuk pornografisi, terörist içerik, dezenformasyon gibi hukuka aykırı veya zararlı içeriklerin çevrim içi yayılması ve erişilebilir olması söz konusudur. Yakın geçmişte sosyal medya platformları üzerinden Covid-19 pandemisi hakkında toplum sağlığını tehlikeye atan yanıltıcı bilgilerin yayılması, bu hususta önemli bir örnektir²³.

İnternetin ilk dönemlerinde, aracı hizmet sağlayıcılar, genellikle içeriklerin yalnızca teknik sağlayıcıları olarak görülmeleri sebebiyle kullanıcı tarafından oluşturulan içeriklerden (*user generated content*) doğrudan sorumlu tutulmamıştır. Zaman içerisinde bloglar, forumlar ve sosyal medya platformları gibi dijital hizmetlerin ortaya çıkışıyla kullanıcılar tarafından paylaşılan içerikler sayıca artmış, çevrim içi ihlaller de bu artıştan payını almıştır. Söz konusu hukuka aykırılıklardan büyük zarar gören hak sahipleri, haklarının korunmasına ilişkin artan endişelerini dile getirmiş ve hukuka aykırılıklar ile mücadele etmek için aracı hizmet sağlayıcılara ve hizmet alıcılara karşı daha fazla çözüm talep etmişlerdir²⁴. Dışarıdan dayatılan düzenlemenin kaçınılmaz olduğunu hisseden aracı hizmet sağlayıcılar ise üçüncü taraf içeriklerine ilişkin her türlü sorumluluktan muaf tutulmaları gerektiğini ileri sürmüş, kendilerine getirilecek yükümlülüklerin inovasyonu ve teknoloji endüstrisinde yeni işletmelerin ortaya çıkmasını engelleyeceğini vurgulamışlardır²⁵.

Hukuka aykırı içeriğe ilişkin yargı merciine yapılan başvurularda, öncelikle içerik sahibi kullanıcı hedef alınmakla birlikte, ilk örnekleri ABD’de olmak üzere, aracı hizmet sağlayıcılar da sunmuş oldukları hizmet kapsamında bir hukuka aykırı içerik bulunması sebebiyle taraf koltuğuna oturtulmuştur²⁶. Zira esasında hizmet alıcıların internet

²² Bkz. United Nations, In the Wake of Xenophobia, <<https://www.un.org/en/chronicle/article/wake-xenophobia-new-racism-europe>> (E.T.: 07.02.2025).

²³ Bu konuda AB Komisyonu bir dezenformasyon izleme programı oluşturmuştur. Bkz. **European Commission**, “COVID-19 Disinformation Monitoring Programme | Shaping Europe’s Digital Future”, 2022, <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/covid-19-disinformation-monitoring>> (E.T.: 07.02.2025).

²⁴ **Farano**, Béatrice Martinet, “Internet Intermediaries’ Liability for Copyright and Trademark Infringement: Reconciling the EU and U.S. Approaches”, TTLF Working Paper No. 14, 2012, s. 2, <<https://law.stanford.edu/publications/internet-intermediaries-liability-for-copyright-and-trademark-infringement-reconciling-the-eu-and-u-s-approaches/>>, (E.T.: 03.12.2024).

²⁵ **Farano**, s. 2.

²⁶ Dava örnekleri için bkz. bu çalışmanın *Yasal Düzenlemeler Öncesi İçtihadî Dönem* başlıklı 1.2.1.1. bölümü, s. 9 vd.

ortamında herhangi bir hukuka aykırı eylemi gerçekleştirebilmesini mümkün kılan, kolaylaştıran veya etkilerini büyüten bağlamı veya altyapıyı aracı hizmet sağlayıcılar tesis etmektedir²⁷. Böylece, aracı hizmet sağlayıcıların, faili bizzat kendileri olmasa dahi, bünyesindeki hukuka aykırı içerikler sebebiyle potansiyel sorumlulukları konusu, hukuk alanındaki en hararetli ve ilgi çekici tartışmalardan birisi olarak gündeme gelmiştir²⁸.

1.2. ARACI HİZMET SAĞLAYICI SORUMLULUĞUNUN DÜZENLENMESİNDE TARİHSEL SÜREÇ

1.2.1. Amerika Birleşik Devletleri Hukukundaki Öncü Düzenlemeler

1.2.1.1. Yasal Düzenlemeler Öncesi İçtihadî Dönem

Henüz regülasyonların mevcut olmadığı dönemde, hukuki uyuşmazlıkların çözülmesi hususundaki sorumluluğu, geliştirdikleri çeşitli yaklaşımlar aracılığıyla yargı mercileri üstlenmiştir. Mahkemeler, ilk safhalarda aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluklarına ilişkin hüküm kurarken, olayın özelliklerini ve aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluklarına dair kendi yaklaşımlarını ortaya koyarak önemli bir rol oynamış ve bu alandaki hukuki çerçeve, yargı içtihatları doğrultusunda şekillenmiştir.

Bu konudaki ilk örneklerden biri 1991 tarihli *Cubby, Inc. v. CompuServe, Inc.* davasıdır²⁹. Mahkeme CompuServe'in yalnızca abonelerine elektronik bülten panoları, interaktif konferanslar ve güncel veri tabanlarından oluşan çeşitli forumlara erişim sağlaması sebebiyle, içeriği farklı bir şirket tarafından yönetilen bir forumda gerçekleşen hakaret suçundan dolayı sorumlu tutulamayacağı kararını vermiştir. Gerekçe olarak, aracı hizmet sağlayıcının o yayının içeriği üzerinde çok az editoryal kontrolü olduğu veya hiç olmadığı gösterilmiştir. Böylece mahkeme CompuServe'i yayıncıdan ziyade, bir kitapçıya benzer şekilde bilgi dağıtıcısı olarak kabul etmiştir. Ne var ki, bu ayrımın sınırlarını çizmek adına ne ölçüde bir izleme veya editoryal kontrolün arandığı

²⁷ **Sartor**, Giovanni, *Providers Liability: From the eCommerce Directive to the future*, European Parliament Policy Department, 2017, s. 9, <<https://doi.org/10.2861/994150>>.

²⁸ **Farano**, s. 2.

²⁹ *Cubby, Inc. v. CompuServe Inc.*, 776 Federal Supplement 135 (Southern District of New York, 1991).

netleştirilmemiştir³⁰. Yargı, 1995 tarihli Stratton Oakmont v. Prodigy Services Co. davasında³¹ da paralel bir yaklaşımla sorumluluk için editoryal kontrolü aramıştır. Bu davada ise aracı hizmet sağlayıcı içerik izleme politikası sebebiyle sorumlu bulunmuştur³².

Aracı hizmet sağlayıcıların hukuka aykırı içerikten sorumluluklarının konu edildiği bir diğer dava türü ise sorumluluk standardının şekillenmesinde önemli bir paya sahip olan telif hakkı uyuşmazlıklarıdır³³. İnternetin yaygınlaşması ve sunulan hizmetlerin hızı ve ölçeğinin beklentilerin ötesine geçmesi neticesinde telif hakkı ihlalleri sıklıkla gündeme gelir olmuş, bir tür telif hakkı krizi vuku bulmuştur³⁴. Ortaya çıkan uyuşmazlıklarda hukuki çözümlemenin sağlanabilmesi adına geleneksel telif hakkı sorumluluk rejimlerinin dijital ortama nasıl uygulanacağı meselesi öne çıkmıştır³⁵. Zira telif hakkına dair hukuki düzenlemeler (matbaanın ilk kez gerekli kıldığı telif hakkı yasası gibi) bilgiyi yayma araçlarındaki teknolojik gelişmelerle yakından bağlantılı olmuştur³⁶. Bu doğrultuda, telif tabi eserlerin hak sahibinin rızası dışında paylaşımının, aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluğuna nasıl bir tesiri olacağı meselesi gündeme gelmektedir.

Başlangıç aşamalarında, ihlal teşkil eden içeriğe erişim sunan veya bunu barındıran aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluğu ele alınmış, ancak net ve istikrarlı bir çerçeve oluşturulamamıştır³⁷. Ne var ki, bu mülahazalar neticesinde aracı sorumluluğunu

³⁰ **Carlson**, Brian, “Balancing the Digital Scales of Copyright Law”, SMU Law Review, C.: 50, S.: 3, 1997 (825-866), s. 846, <<https://scholar.smu.edu/smulr/vol50/iss3/4>>.

³¹ Stratton Oakmont, Inc. v. Prodigy Services Co., 1995 WL 323710 (New York Supreme Court, 1995).

³² **Mamalı**, Kübra Sıla, Dijital Hizmetler Yasası ve AB E-Ticaret Direktifi Kapsamında İnternette Hizmet Sağlayıcıların Hukuka Aykırı İçerikten Sorumluluğu, B.: 1, Ankara, 2023, s. 20; **Cotropia**, Christopher A./**Gibson**, James, “Convergence and Conflation in Online Copyright”, Iowa Law Review, C.: 105, S.: 3, 2019 (1027-1080), s. 1043, <<https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3233113>>.

³³ **Carlson**, s. 846.

³⁴ **Lesiak**, Malgorzata, “A Comparative Analysis of the Liability of Internet Service Providers in the Context of Copyright Infringement in the U.S., European Union and Poland”, Masaryk University Journal of Law and Technology, C.: 3, S.:2, 2009 (279-292), s. 280, <<https://journals.muni.cz/mujlt/article/view/2541/2105>>, (E.T.: 05.02.2025).

³⁵ **Farano**, s. 36.

³⁶ **Morton Jr.**, W. Brown, “Kaplan: An Unhurried View of Copyright”, Michigan Law Review, C.: 66, S.: 1, 1967 (209-213), <<https://repository.law.umich.edu/mlr/vol66/iss1/10>>.

³⁷ **Farano**, s. 37.

şekillendirmede kayda değer adımlar atılmış ve mahkemelerce aracı hizmet sağlayıcıların çevrim içi telif hakları ihlallerinden sorumluluklarına dair kurallar tezahür etmiştir³⁸.

Bir dijital telif hakkı uyuşmazlığı ile karşılaşan ABD mahkemeleri aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluklarını değerlendirirken telif hakkı ihlalinin üç türde gerçekleşebileceğini kabul etmiştir³⁹. Bunlardan ilki telif hakkı yasasında bulunan haklardan birini ihlal eden herkesin doğrudan ihlalden sorumlu olmasıdır. Kanun üçüncü bir kişi tarafından işlenen ihlalden herhangi birini açıkça sorumlu tutmasa da mahkemeler haksız fiil genel hukukundan gelişen feri (*ikincil*) sorumluluğu kabul etmiştir⁴⁰. Feri sorumluluk, dolaylı (*vicarious*) ihlal ve iştiraken (*contributory*) ihlal olarak ikili bir ayrıma sahiptir⁴¹. Müstakbel düzenlemeleri etkilemiş olmaları sebebiyle mahkemelerin aracı hizmet sağlayıcılar özelinde ihlal türlerini nasıl açıkladıkları önemli bir mevzudur.

Doğrudan sorumluluk değerlendirmesi yapılırken aracı hizmet sağlayıcıların, aracı niteliğinin dışına çıkarak doğrudan ihlale katılıp katılmadığı gözetilmektedir. Aracı hizmet sağlayıcının eseri çoğaltması, dağıtması, kamuya teşhir etmesi gibi bir ihlal sebebiyle ilk bakışta (*prima facie*) davaya tabi tutulması için telif hakkı sahibinin, ihlal edilen eserde telif hakkının bulunduğunu kanıtlaması ve eserin davalı tarafından kopyalandığını ortaya koyması şart koşulmuştur⁴². Ne var ki, bilgisayar yazılımlarının izinsiz kopyalandığının doğrudan kanıtlanması zor olduğundan, mahkemeler iki aşamalı bir test geliştirmiştir: davalının esere erişimi olduğunun ve davalının çalışmasının esere önemli ölçüde benzediğinin gösterilmesi halinde mahkemece bu dolaylı ispat yeterli görülecektir⁴³. Aracı hizmet sağlayıcının doğrudan sorumlu olmadığı, ancak aracılık sıfatını sürdürdüğü durumlarda feri sorumluluğu değerlendirilecektir.

³⁸ **Harris**, Donald P., “Time to Reboot?: DMCA 2.0”, Arizona State Law Journal, C.: 47, S.: 3, 2015 (801-855), s. 806, <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2662475>.

³⁹ **Kirkwood**, R. Carter, “When Should Computer Owners Be Liable for Copyright Infringement by Users?”, University of Chicago Law Review, C.: 64, S.: 2, 1997 (709-735), s. 717, <<https://doi.org/10.2307/1600293>>.

⁴⁰ **Kirkwood**, s. 717.

⁴¹ İlgili çeviriler ve telif hakkı ihlali teorisine dair daha detaylı açıklamalar için bkz. **Mamalı**, s. 21 vd.

⁴² **Mamalı**, s. 22.

⁴³ **Kirkwood**, s. 717-718.

Telif hakkı ihlallerinde ferî sorumluluk bakımından 1963 tarihli Shapiro, Bernstein & Co v. H.L. Green Co. davası⁴⁴ öne çıkmaktadır. Zira ferî sorumluluk türü olan dolaylı ihlal kavramı ilgili bağlamda ilk kez bu davada kullanılmıştır⁴⁵. Mahkeme, ihlal edenin eylemlerini kontrol etme hakkı ve yetkisine sahip olan ve ihlalden mali fayda elde eden aracı hizmet sağlayıcının dolaylı ihlalden sorumlu olduğuna karar vermiştir⁴⁶. Kontrol etme hakkı, ihlalin başlamasından sonra davalının ihlali durdurma yetkisini ifade etmekte olup, bu şart ile aracı hizmet sağlayıcıların hizmetleri içerisindeki içerikleri izlemeleri ve farkına vardıklarında ihlal edici faaliyeti durdurmaları teşvik edilmektedir⁴⁷.

İştiraken ihlal değerlendirmesinde ise bir haksız fiile bilerek katılan veya yardım eden kişinin asıl haksız fiilden müştereken ve müteselsilen sorumlu olması kabulünden yola çıkılmaktadır⁴⁸. İştirak sorumluluğunun şartları, 1971 tarihli Gershwin Publishing Corp v. Columbia Artists Management, Inc. davasında⁴⁹ belirlenmiştir⁵⁰. Şayet aracı hizmet sağlayıcı ihlal faaliyetini biliyor ve bir başkasını ihlale teşvik etme, ihlale sebep olma veya maddi olarak katkıda bulunma hallerinden birini gerçekleştirmişse iştirak sorumluluğu mevcuttur⁵¹.

Bazı mahkemelerce iştirak sorumluluğu için aracı hizmet sağlayıcının ihlale katkısının önemli ölçüde olduğunun kanıtlanması ve ihlali bilmesi halinin ise asli (*actual*) veya zımni bilgi (*constructive*) ile kanıtlanması aranmıştır⁵². Zımni bilgi sahibi olunması için bir ürünle ilgili olarak muhtemelen korsan olduğunu gösteren belirli bir özelliğin

⁴⁴ Shapiro, Bernstein & Co., Inc. v. H. L. Green Company, Inc., and Third Party Jalen Amusement Company, Inc., and Third Party, 316 Federal Supplement 2d 304 (Second Circuit Court of Appeals, 1963).

⁴⁵ **Mamalı**, s. 21.

⁴⁶ **Kirkwood**, s. 718; **Harris**, s. 11.

⁴⁷ **Kirkwood**, s. 720.

⁴⁸ **Kirkwood**, s. 721.

⁴⁹ Gershwin Pub. Corp. v. Columbia Artists Management, Inc., 312 Federal Supplement 581 (Southern District of New York, 1970).

⁵⁰ **Mamalı**, s. 22.

⁵¹ **Kirkwood**, s. 721; **Harris**, s. 11.

⁵² Örneğin bkz. Ez-Tixz, Inc., Plaintiff v. Hit-Tix, Inc, 919 Federal Supplement 728 (Southern District of New York, 1996); **Kirkwood**, s. 721; “Asli” ve “zımni” çevirileri için bkz. **Mamalı**, s. 22.

mevcudiyetinin bilinmesi yeterli görülmüştür⁵³. İlgili kararın bir diğer önemli yönü ise hukuka aykırılığın tespitini sağlayacak önlemleri almanın, aracı hizmet sağlayıcı bakımından maliyetli olsa dahi, mevcut risk sebebiyle elde edilmesi planlanan kâra karşılık katlanılması gereken bir yük olduğunun kabulüdür.

Yargı içtihatları ile sorumluluk değerlendirmesine ilişkin ihlal tipleri ve şartları belirlense de yoruma açık olmaları sebebiyle mahkemelerce somut olaya uygulanışları farklılık göstermiştir. Örneğin Playboy Enterprises, Inc. v. Frena⁵⁴, Playboy Enterprises, Inc. v. Russ Hardenburgh, Inc.⁵⁵ ve Central Point Software, Inc v. Nugent⁵⁶ davalarına bakıldığında mahkemeler, bülten panosu sistemi (*bulletin board system*) üzerinde telif hakkı içeriğinin izinsiz dağıtılmasını aracı hizmet sağlayıcı için de doğrudan ihlal kabul ederek sorumluluklarına hükmetmiştir⁵⁷. Bu görüş kullanıcılar tarafından üretilen ve dağıtılan kopyalar sebebiyle aracı hizmet sağlayıcıların da aynı şekilde sorumlu olacağı anlamına gelmekte ve doğrudan ihlale ilişkin katı bir sorumluluk rejimi ortaya koymaktadır⁵⁸.

Söz konusu yaklaşım, Religious Technology Center v. Netcom On-Line⁵⁹ davasıyla değişmiş ve bu dava, sistem operatörlerinin abonelerinin telif hakkı ihlalleri sebebiyle sorumlu tutulup tutulmayacakları konusunda önemli bir dönüm noktası olmuştur⁶⁰. Mahkeme; doğrudan, dolaylı ve iştirak sorumluluğunu ayrı ayrı değerlendirmiştir. Netcom, kullanıcısının ihlalinden doğrudan sorumlu tutulmamıştır; zira yayınlanan kopyaların aracı hizmet sağlayıcının bir etkisi olmaksızın mekanik bir şekilde yayıldığı, materyallerin kopyalanmasını başlatmadığı için iradilik unsurunun veya nedensellik

⁵³ Ürünün muhtemelen korsan olduğunu gösteren belirgin özelliğe fiyatının şüpheli derecede düşük olması örnek gösterilebilir. Bkz. Screen Gems-Columbia Music, Inc. v. Mark-Fi Records, Inc., 256 Federal Supplement 399 (Southern District of New York, 1966).

⁵⁴ Playboy Enterprises, Inc. v. Frena, 839 Federal Supplement 1552 (Middle District of Florida, 1993).

⁵⁵ Playboy Enterprises, Inc. v. Russ Hardenburgh, Inc., 982 Federal Supplement 503 (Northern District of Ohio 1997).

⁵⁶ Central Point Software, Inc. v. Nugent, 903 Federal Supplement 1057 (Eastern District of Texas, 1995).

⁵⁷ **Kirkwood**, s. 724.

⁵⁸ **Cotropia/Gibson**, s. 1039.

⁵⁹ Religious Tech. Center v. Netcom On-Line Comm., 907 Federal Supplement 1361 (Northern District of California, 1995).

⁶⁰ **Mamali**, s. 26.

bağının oluşmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca dolaylı sorumluluk da atfedilememiştir, zira davalının ihlalcinin eylemlerini kontrol etme hakkı ve yetkinliği bulunsa da ihlalden doğrudan bir mali fayda elde edip etmediği davacı tarafından ispat edilmemiştir.

İştirak sorumluluğu değerlendirmesinde ise mahkeme aracı hizmet sağlayıcının yalnızca bir telif hakkı ihlali bildiriminin olmaması, telif hakkı sahibinin olası ihlali kanıtlanamaması veya bir adil kullanımın söz konusu olması sebebiyle bilgi eksikliği halinin makul görülebileceğine karar vermiştir⁶¹. İhlale katılım unsurunda ise Netcom'un tüm bülten panosu gönderilerinin otomatik olarak dağıtılmasını mümkün kılan bir hizmet sağlamasından ötürü ihlale önemli ölçüde iştirak ettiğine karar verilmiş⁶² ve neticede Netcom iştiraken ihlal ile kullanıcı işleminden sorumlu tutulmuştur. Mahkemelerin benzer yaklaşım sergilediği CoStar Group, Inc. v. LoopNet, Inc. davası⁶³ gibi farklı davalar da mevcuttur.

Anlaşılabacağı üzere hukuki metinlerin kabulü öncesi dönemde aracı hizmet sağlayıcıların sorumlulukları büyük ölçüde yargı içtihatlarıyla ele alınmış ve şekillendirilmiştir. Ancak, bu süreçte ortaya çıkan içtihatlar, davadan davaya farklı sonuçlara yol açarak bir belirsizlik yaratmıştır. Bir mahkeme aracı hizmet sağlayıcıları sıkı bir şekilde sorumlu tutarken, diğer mahkeme daha esnek bir yaklaşım benimseyebilmiştir. Bu farklılıklar, aracı hizmet sağlayıcıların hangi durumlarda sorumlu tutulacakları konusunda net bir standart oluşturulmasını zorlaştırmış ve belirsizliğe sebep olarak hukuki öngörülebilirliği zedelemiştir. Bu belirsizlikler, aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluklarını netleştirmek ve standartlaştırmak için yasal düzenlemelere olan ihtiyacı doğurmuştur.

Çevrim içi ihlallerin meydana getirdiği hak kayıplarının artması, zarar görenlere ek olarak kamuoyu ve politik çevreleri de endişeye sevk etmiştir. Aracı hizmet sağlayıcıların bu tür içerikleri önleme ve kaldırma konusunda daha fazla sorumluluk alması gerektiğine dair

⁶¹ **Mamali**, s. 25

⁶² **Kirkwood**, s. 724-725.

⁶³ *Costar Group Inc. v. Loopnet, Inc.*, 164 Federal Supplement 2d 688 (District of Maryland, 2001).

bir anlayış gelişmiş ve beklentilere yol açmıştır. Nihayetinde bu baskılar sonucunda, aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluklarını düzenleyen yasalar çıkarmaya yönelik adımlar atılmıştır. Aracı hizmet sağlayıcıların hukuka aykırı içerikten sorumluluklarına yönelik ihdas edilen ilk tutarlı yasal çerçeve 1996 yılında kabul edilen World Intellectual Property Organization (WIPO) Telif Hakları Anlaşması⁶⁴ ile ortaya çıkmış ve aracı hizmet sağlayıcıların yalnızca iletişim olanağı sağladıkları için üçüncü taraf ihlalcilerin fiillerinden doğrudan sorumlu tutulmamaları gerektiği ifade edilmiştir⁶⁵. Bununla birlikte, aracı hizmet sağlayıcıların hizmet alıcılarına ait hukuka aykırı içerikten kaynaklı sorumluluğuna dair öncü düzenlemelere, ilk uyuşmazlıklarda olduğu gibi, teknoloji ve internet kullanımında öncü konumundaki Amerika Birleşik Devletleri'nde rastlanmıştır.

1.2.1.2. İletişim Ahlakı Yasası (CDA)

Regülasyon öncesi dönem bahsinden anlaşılabileceği üzere, aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluğuna yönelik yasal düzenlemelerin ortaya çıkışı bir öngörü sonucunda değil, uygulama içerisinde aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluğunu gündeme getirecek davaların açılması sebebiyle bir ihtiyaca binaen gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda, aracı hizmet sağlayıcıların üçüncü taraf içeriği kaynaklı sorumluluklarını regüle etmek adına yapılan ilk düzenleme 1996 tarihli Telekomünikasyon Yasası kapsamında yer alan V. Başlıklı Communications Decency Act federal düzenlemesidir⁶⁶.

Aracı hizmet sağlayıcıların sorumlulukları, İletişim Ahlakı Yasası şeklinde çevrilebilen⁶⁷ düzenlemenin 230. bölümünde (*Section 230*) yer almakta olup kritik bir bileşen konumundadır. İlgili bölüm internet içeriğinin nasıl düzenleneceğine dair tartışmaları şekillendirmiştir⁶⁸. CDA'da, "*Etkileşimli bir bilgisayar hizmetinin hiçbir sağlayıcısı veya kullanıcısının, başka bir içerik sağlayıcı tarafından sağlanan herhangi bir bilginin*

⁶⁴ WIPO Copyright Treaty (WCT) ve WIPO Performance and Phonograms Treaty (WPPT), 20.12.1996.

⁶⁵ Farano, s. 3.

⁶⁶ Kaya, Mehmet Bedii, Avrupa Birliği P2B Tüzüğü, B.: 1, İstanbul, 2022, s. 20-21.

⁶⁷ Bu yönde bir çevirinin kullanımı için bkz. Kaya, Avrupa Birliği P2B Tüzüğü, s. 21; Mamalı, 26 vd.

⁶⁸ Flew, Terry/Martin, Fiona/Suzor, Nicolas, "Internet Regulation as Media Policy: Rethinking the Question of Digital Communication Platform Governance", Journal of Digital Media and Policy, C.: 10, S .1, 2019 (33-50), s. 43, <https://doi.org/10.1386/jdmp.10.1.33_1>.

yayıncısı veya sözcüsü muamelesi görmeyeceği” anlayışı öngörülerek⁶⁹, o zamana kadar uygulamada görülen farklılıklar sona erdirilmiştir. Gerekli özenin gösterilmiş olması halinde, aracı hizmet sağlayıcılar, üçüncü tarafa ait hukuka aykırı içerikler sebebiyle sorumlu olmayacaktır⁷⁰. Böylece aracı hizmet sağlayıcıların zararlı veya uygunsuz içerikleri kaldırma ya da düzenleme yetkisine sahip olmaları sebebiyle bu tür düzenlemelerden dolayı doğrudan sorumlu tutulmaları engellenmiştir.

Bu doğrultuda, aracı hizmet sağlayıcıların bünyesindeki içeriğin “*yayıncıları*” olarak sorumluluk altına girmeden hukuka aykırı içeriği izleme görevine dahil olmaları teşvik edilmiştir⁷¹. Zira, CDA’da; sakıncalı olduğu düşünülen⁷² materyalin erişimini veya bu materyalin kullanılabilirliğini kısıtlamak için iyi niyetle gönüllü olarak gerçekleştirilen herhangi bir eylemden dolayı sorumluluğun doğmayacağı ifade edilmiştir⁷³. Yasa, bu prensibini “*İyi Samiriyeli (Good Samaritan)*”⁷⁴ olarak isimlendirmiştir. Bu benzetme, bir aracı hizmet sağlayıcının üçüncü kişiler tarafından yüklenen iftira niteliğindeki sakıncalı içeriği tespit etmeye ve kaldırmaya çalışmış olmasına karşın başaramaması sebebiyle sorumlu tutulduğu Stratton-Oakmont v. Prodigy davasına cevap niteliğindedir⁷⁵.

CDA’nın 230. bölümünde yer alan hükümler, eşgüdümlü bir şekilde sorumluluktan muafiyet yaratmaktadır. Tam bir dokunulmazlık sağlamakta olan⁷⁶ CDA, uygulanacağı aracı hizmet sağlayıcılar bakımından da geniş bir yelpaze sunmaktadır. Öte yandan, ABD’de aracı hizmet sağlayıcının sorumluluğu, yönlendirilen veya görüntülenen içeriğin türüne bağlı olarak farklılık göstermektedir. Öyle ki, CDA; (federal) ceza hukuku, iletişim

⁶⁹ CDA Bölüm 230(c)(1).

⁷⁰ **Kaya**, Avrupa Birliği P2B Tüzüğü, s. 21.

⁷¹ **Farano**, s. 24.

⁷² İlgili hükme göre tadidi olarak sayılan sakıncalı üçüncü taraf materyalleri; müstehcen, ahlaka aykırı, şehvet uyandırıcı, aşırı şiddet içeren ve taciz edici içeriklerdir. Bkz. CDA Bölüm 230(c)(2)(a).

⁷³ CDA Bölüm 230(c)(2)(a).

⁷⁴ CDA’da bizzat yapılan bu isimlendirme; Luka İncili’ndeki “*Good Samaritan*” kıssasına (10:25-37) dayanmaktadır. Bu anlatıda, bir Samiriyeli (Samiriyeli bölgesinde yaşayan dini-etnik bir topluluğun üyesi), yol kenarında yaralanmış ve soyulmuş bir adamı gören diğer herkesin onu görmezden gelmesine karşın, yardım eli uzatmaktadır. Hikâye, zor durumda olan birine yardım etmenin önemini ve erdemini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda, CDA, iyi niyetle içerikleri denetleyen veya kaldıran aracı hizmet sağlayıcıların hukuki sorumluluktan korunmasını öngörerek onları “*İyi Samiriyeli*” olarak nitelendirmiştir.

⁷⁵ **Kuczerawy**, The Good Samaritan that wasn’t, s. 1.

⁷⁶ **Mamalı**, s. 28.

gizliliği hukuku ve fikri mülkiyet hukuku kapsamındaki içerikleri hükmü dışında bırakmaktadır⁷⁷.

CDA, hukuki belirsizliklerin giderilmesini sağlamak bakımından kıymetli olduğu gibi, 230. Bölümde yer verdiği kurallar ile dijital platformların büyümesine ve yenilikçi hizmetlerin gelişmesine de olanak sağlamıştır⁷⁸. Zira benimsediği yaklaşım, kullanıcılar tarafından oluşturulan içeriklerden dolayı sorumlu tutulma korkusu olmadan, geniş bir kullanıcı tabanına hitap eden çeşitli platformların oluşmasına katkı sunmuştur. Platformların oluşmasıyla kullanıcılar çeşitli fikirlerini ve içeriklerini paylaşabilecekleri alanlar bulabilmiş, ifade özgürlüğü korunmuş ve genişlemiştir⁷⁹. Ayrıca, aracı hizmet sağlayıcıların içerik moderasyonu yaparken yasal bir koruma altında olmaları sayesinde, platformların zararlı içerikleri etkin bir şekilde yönetmelerine olanak tanınmıştır. Böylece CDA, e-ticaretin gelişimini teşvik etme ve dijital hizmetler için canlı ve rekabetçi bir serbest piyasa tesis etme hedeflerinde⁸⁰ başarıya ulaşmıştır. Bu yönüyle, CDA, hizmet sağlayıcıların hukuken düzenleme altına alınmasında örneklik teşkil etmiştir⁸¹.

Kendisini takip eden düzenlemeleri derinden etkileyen CDA, hem ABD'nin DMCA düzenlemesinden⁸² hem de AB düzenlemelerinden farklı hususları da haizdir. Özellikle; aracı hizmet sağlayıcıların kendi üzerinden erişilen içerikle ilgili sorumlulukları bakımından geniş bir muafiyet tesis etmesi⁸³ ve karmaşık kurallar dizisinin aksine sorumluluğa ilişkin net bir yaklaşım ortaya koyması⁸⁴, CDA'nın bu farklılıklarının başında gelmektedir.

⁷⁷ CDA Bölüm 230(e); **Peguera**, Miquel, "The DMCA Safe Harbors and Their European Counterparts: A Comparative Analysis of Some Common Problems", Columbia Journal of Law & the Arts, C.: 32, S.: 4, 2009 (481–512), s. 484, <<https://papers.ssrn.com/abstract=1468433>>.

⁷⁸ **Gabison**, Garry A./**Buiten**, Miriam C., "Platform Liability in Copyright Enforcement" Science and Technology Law Review, C.: 21, S.: 2, 2020 (237-280), s. 243, <<https://doi.org/10.7916/stlr.v21i2.6834>>.

⁷⁹ **Gabison/Buiten**, s. 239.

⁸⁰ **Gabison/Buiten**, s. 241.

⁸¹ **Kaya**, Avrupa Birliği P2B Tüzüğü, s. 21.

⁸² Örneğin, DMCA'dan farklı olarak, CDA, kendisine bildirim yapılan bir internet servis sağlayıcının bu bildirim uyması için herhangi bir yükümlülük getirmemektedir.

⁸³ CDA 230. bölüm, internet hizmeti için geniş bir sorumluluk kalkanı olarak yorumlanmıştır. Bu kabulde özellikle Zeran v. America Online emsal davası önemli bir rol oynamıştır. Bkz. Zeran v. America Online, Inc., 958 Federal Supplement 1124 (Eastern District of Virginia, 1997).

⁸⁴ **Mamalı**, s. 27.

1.2.1.3. Dijital Binyıl Telif Hakkı Yasası (DMCA)

CDA'nın 230. bölümü ile ifade özgürlüğü desteklenmiş ve platformların büyümesine katkı sağlanmış olsa da telif haklarının etkili şekilde korunması ve uyumsuzlukların çözümlenmesi sağlanamamıştır. Zira, hizmet sağlayıcıların hukuka aykırı içerikten sorumluluğu belirlenirken, fikri mülkiyet hukuku CDA'nın kapsamı dışında bırakılan alanlardan olmuştur. Neticede, ABD hukukunda dijital fikri mülkiyet ihlaline ilişkin etkili bir yasal düzenleme ihtiyacı devam etmiştir. Telif hakkının, internetin ve sunulan dijital hizmetlerin getirmiş olduğu orantısız imkânlar ile en çok yıpratılan haklardan olduğu düşünüldüğünde, ihlalleri kontrol altına almak adına yeni bir yasal düzenlemenin ihdası elzem hâle gelmiştir.

CDA'nın telif hakları açısından doldurmadığı hukuki belirsizliği⁸⁵ gidermek ve aracı hizmet sağlayıcılara yönelik üçüncü taraf ihlali kaynaklı açılan davalarda mahkemelerin vermiş olduğu birbirinden farklı kararları neticelendirmek adına⁸⁶ kanun koyucu tarafından 1998 yılında Digital Millennium Copyright Act kabul edilmiştir. Dijital Binyıl Telif Hakkı Yasası olarak çevrilebilen⁸⁷ DMCA ile; telif hakkıyla korunan materyaller için dijital ağları güvenli hâle getirmek⁸⁸ ve fakat geleneksel telif hakkı sistemi ile eser sahipleri ve toplumsal çıkar arasında kurulmaya çalışılan dengeyi⁸⁹ de zedelememek amaçlanmıştır. Kanun koyucu, hedeflerine uygun olarak DMCA içerisinde bir denge mekanizması ihdas etmiştir⁹⁰.

İlk olarak eser sahiplerinin çağrılarına kulak verilerek fikri mülkiyet haklarının dijital ortamda da korunmasını sağlamak adına telif hakkı sahiplerinin eserlerine yetkisiz erişim

⁸⁵ **Farano**, s. 11.

⁸⁶ **Gabison/Buiten**, s. 241.

⁸⁷ **Mamalı**, s. 29 vd.

⁸⁸ **Gabison/Buiten**, s. 239.

⁸⁹ ABD Telif Hakkı sistemi, sınırlı bir süre için eser sahiplerine tanıdığı münhasır haklarla faydalı sanatların ilerlemesini desteklemektedir. Bkz. **Gabison/Buiten**, s. 239. Bu tekel hakkı, eser sahiplerine ekonomik teşvik sağlayacak kadar güçlü, fikir ve bilgilerin serbest akışı ile eserlerin geniş çapta yayılmasındaki toplumsal çıkarı engellemeyecek kadar sınırlı tutarak denge kurulur. Bkz. **Carlson**, s. 829.

⁹⁰ Bkz. **Mamalı**, s. 30 vd.

ve çoğaltmaya karşı koruma sunulmuştur⁹¹. Öte yandan dijital ekonominin teşvikini sağlamak ve hizmet sağlayıcıların elini kolunu bağlamamak için 512. bölüm kapsamında “güvenli liman (*safe harbour*)” olarak bilinen⁹² hükümler getirilmiştir⁹³. Bu doğrultuda öncelikle, neyin çevrim içi ihlal teşkil ettiğini belirleme yetkisi mahkemelere bırakılmış ve fakat hizmet sağlayıcıları bazı koşullar altında kullanıcıların telif hakkı ihlaline karşı sorumluluktan koruyan çerçeveler çizmiştir⁹⁴. Bu bakımdan DMCA’nın ilgili başlığı, “çevrim içi telif hakkı ihlali sorumluluğunu sınırlama yasası” olarak da bilinmektedir⁹⁵.

İlgili hükümler kapsamında; sağlayıcılar için sunmuş oldukları hizmetin türüne göre ayrı ayrı sorumluluktan muaf olma koşulları belirlenmiştir. Örneğin, geçici dijital ağ iletişimi hizmeti kapsamında; içeriğin iletimi veya yönlendirilmesi otomatik bir teknik süreç aracılığıyla yapılıyorsa, içeriğin alıcısını hizmet sağlayıcı seçmiyorsa ve hizmet sağlayıcı içeriği değiştirmiyorsa ihlalden sorumluluk doğmamaktadır⁹⁶. Kullanıcıların talimatıyla sistem veya ağlarında bilgi barındıran sağlayıcılar ise; telif hakkını ihlal eden materyalleri sunucularında barındırdığı hakkında gerçek bilgi veya farkındalığa sahip değilse, telif hakkıyla korunan materyalden doğrudan ve mali olarak faydalanmıyorsa; gerçek bilgi veya farkındalığa eriştiğinde ya da bildirim üzerine telif hakkıyla korunan materyali hızlı bir şekilde kaldırmış veya erişimi engellemişse sorumluluktan muaf tutulmaktadır⁹⁷. Burada DMCA’nın hizmet sağlayıcılara yönelik olarak sunmuş olduğu güvenli liman koruması, her türlü sorumluluğu değil, ferî sorumluluğu kaldırmakta olup doğrudan bir ihlalin varlığı halinde uygulanmamaktadır⁹⁸.

Kanun koyucu, hizmet sağlayıcıları ağır bir yükün altına sokmamak adına DMCA içinde gelecek hukuki düzenlemeleri şekillendiren başka bir adım daha atmıştır. Sağlayıcılar,

⁹¹ DMCA’nın 1201 ve 1202. bölümleri içerisinde yer alan bu koruma; filigran, şifreleme ve diğer teknolojik koruma önlemlerinin kullanılması yoluyla gerçekleştirilmektedir. Bkz. **Harris**, s. 3.

⁹² **Farano**, s. 9; **Sag**, Matthew, “Internet Safe Harbors and the Transformation of Copyright Law”, *Notre Dame Law Review*, C.: 93. S. 2, 2018 (499-564), s. 510, <<https://scholarship.law.nd.edu/ndlr/vol93/iss2/2>>.

⁹³ **Peguera**, *The DMCA Safe Harbors and Their European Counterparts*, s. 484.

⁹⁴ **Cotropia/Gibson**, s. 1029.

⁹⁵ **Sag**, s. 510.

⁹⁶ DMCA 512/a-1.

⁹⁷ DMCA 512/c-1.

⁹⁸ **Harris**, s. 2-3.

sunmuş oldukları hizmetleri telif hakkı ihlalini tespit etmek için izlemekle görevlendirilmemiş ve böylece bu mali külfet sırtlarına yüklenmemiştir⁹⁹. Öte yandan, bir çevrim içi hizmet sağlayıcının ihlal hakkında bilgi edinebilmesinin yollarından birisi olarak hak sahibinin yayından kaldırma bildirimi göndermesi öngörülmüş; bildirimi alan sağlayıcıya ihlal eden materyale erişimi kaldırma veya engelleme vazifesi getirilmiştir¹⁰⁰. Böylece “*uyar kaldır (notice-and-takedown)*” olarak adlandırılan etkili bir sistem tesis edilmiştir¹⁰¹.

Sonuç olarak, DMCA yalnızca telif hakkına ilişkin ihlallere yönelik hükümler getiriyor gibi gözüксе de hizmet sağlayıcı sorumluluğu hususunda benimsemiş olduğu yaklaşım diğer ihlaller bakımından da zamanla geçerlik kazanmıştır. Kendinden önceki tutarsız yaklaşımları rafa kaldırıp bir standart tesis ederken, sağlamış olduğu uzlaşlı ortamı ile Avrupa Birliği’nin kendinden sonraki E-Ticaret Direktifi ve Dijital Hizmetler Tüzüğü gibi düzenlemelerini de temelden etkilemiştir. Özellikle de Avrupa Birliği hukukundaki “*koşullu sorumluluk muaafiyeti*”, “*genel izleme yükümlülüğü getirme yasağı*”, “*uyar kaldır/bildirim ve eylem mekanizması*” gibi sorumluk hükümlerinin en ehemmiyetli ögeleri; DMCA’dan esinlenilerek ihdas edilmiştir¹⁰².

1.2.2. Avrupa Birliği Hukukundaki Düzenlemeler

1.2.2.1. E-Ticaret Direktifi (ECD)

ABD, yasama organları vasıtasıyla hizmet sağlayıcıların sorumlulukları meselesini düzenleme altına alırken, Avrupa da benzer hukuki problemlerden mustarıptır¹⁰³. Bu sebeple, kişilik hakları ve internet hizmetlerinin gelişimi menfaatleri arasında dengeyi sağlayıcı AB düzenlemeleri yapılmaya çalışılmıştır. Hizmet sağlayıcıların üçüncü taraflara ait hukuka aykırı içerik ve faaliyetleri kapsamındaki sorumluluğuna ilişkin yasal

⁹⁹ Harris, s. 4.

¹⁰⁰ DMCA 512/c-1-(c).

¹⁰¹ Gabison/Buiten, s. 246; Sag, s. 503.

¹⁰² İlgili kurumlar için bkz. bu çalışmanın *Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün Sorumluluk Anlayışı* başlıklı 2.5. bölümü, s. 75 vd.

¹⁰³ Farano, s. 3.

çerçeveyi çizmek üzere atılan ilk uluslararası adım 2000 tarihli E-Ticaret Direktifi olmuştur¹⁰⁴.

Direktif; ifade özgürlüğü, kültürel çeşitlilik, telif hakkıyla korunan eserler ve hatta serbest seçimler gibi konuları ihtiva etse de¹⁰⁵, esasında ticari meselelere eğilmiştir. Çevrim içi ticari faaliyetlerin serbestleştirilmesi, ticari iletişim ve elektronik sözleşmeler ve çalışmamız bakımından önem arz eden yönüyle hizmet sağlayıcılar ve bunların hukuka aykırı içerikten sorumluluğu bu kapsamdadır. Direktif ile bilgi toplumu hizmetlerinin Üye Devletler arasında serbest dolaşımını sağlamak hedeflenmiş¹⁰⁶, hukuka aykırılık hallerinde ise içeriğin kaldırılması ve erişiminin engellenmesini hızlı ve güvenilir kılmak adına prosedürel bir çerçeve oluşturulmuştur¹⁰⁷. E-Ticaret Direktifi, çalışma konumuz itibariyle yalnızca hizmet sağlayıcıların sorumluluklarına ilişkin getirdiği hükümler yönünden (ECD m. 12-15) tahlil edilmiştir.

E-Ticaret Direktifi'nin bazı özelliklerinin ABD düzenlemeleri ile benzeştiği görülmektedir. Bu noktada, özellikle DMCA öne çıkmaktadır. Direktif ile DMCA'nın ortak yönlerinden ilki, hizmet sağlayıcılara güvenli liman koruması getirilmiş olmasıdır. Bu bağlamda, şayet Direktifin öngördüğü koşullar sağlanmakta ise, ilgili hizmet sağlayıcı üçüncü taraf hukuka aykırı içerikleri yönünden her türlü sorumluluktan muaf tutulacaktır¹⁰⁸. Benzerlik bulunan bir diğer husus ise sağlayıcıların bünyelerindeki içerikleri denetlemelerini zorlayıcı kuralların getirilmesinin engellemesidir¹⁰⁹. ECD m. 15'e göre; Birlik Üyesi Devletlerin, hizmet sağlayıcılara, ilettikleri veya sakladıkları bilgileri izleme veya hukuka aykırı faaliyeti gösteren olguları veya durumları aktif olarak arama yönünde genel bir yükümlülük yüklemesi yasaklanmıştır. Hizmet sağlayıcılar

¹⁰⁴ **Mamalı**, s. 31.

¹⁰⁵ **Barata**, Joan/**Budzinski**, Oliver/**Cole**, Mark/**Ledger**, Michèle/**McGonagle**,Tarlach/**Pentney**, Katie/**Rosati**, Eleonora/**de Streel**, Alexandre, Unravelling the Digital Services Act Package (ed. Maja Cappello), IRIS Special, European Audiovisual Observatory, Strasbourg , 2021, s. 1.

¹⁰⁶ ECD m. 1.

¹⁰⁷ **Mamalı**, s. 32.

¹⁰⁸ ECD m. 12-14.

¹⁰⁹ **Heldt**, Amélie P., "EU Digital Services Act: The White Hope of Intermediary Regulation" içinde Digital Platform Regulation: Global Perspectives on Internet Governance, (ed. **Flew**, Terry/**Martin**, Fiona R.), 2022 (69-84) s. 70, <https://doi.org/10.1007/978-3-030-95220-4_4>.

lehine ihdas edilmiş bu hükümler ile, tıpkı DMCA için olduğu gibi, E-Ticaret Direktifi'nin de birçok yenilikçi hizmetin ortaya çıkmasına ve büyümesine olan katkısından övgüyle bahsedilmiştir¹¹⁰.

Diğer taraftan E-Ticaret Direktif'nin DMCA'dan farklılaşan özellikleri de mevcuttur. Bunlardan ilki, DMCA gibi doğrudan uygulanabilir bir yasa olmaması, Üye Devletlerin iç hukuklarına aktarmaları halinde uygulanabilmesidir¹¹¹. Zira bir regülasyon şeklinde değil, direktif olarak öngörülmesi tercih edilmiştir. Bu tercih E-Ticaret Direktifi'nin kazuistik olmasını engellemiştir. Hükümlerinin ayrıntılı düzenlemelerden uzak olması da bir farklılıktır çünkü DMCA'nın aksine¹¹² Direktif, Üye Devletlerin yetkisindeki usul kurallarını kendisi belirlememiş; ihtiyati tedbir kararlarının prosedürleri ve uyar kaldır mekanizmasının uygulanışı gibi hususları ulusal hukuk düzenlemelerinin inisiyatifine bırakmıştır¹¹³. Zira direktifin genel ve sınırlı çözümler sunuyor olması sebebiyle somut olayın özelliklerini değerlendirmek yargıya düşmektedir¹¹⁴. Ne var ki, ilerleyen yıllarda internet ortamının genel çerçevesinin çizilmesinden ziyade daha detaylı ve kazuistik yaklaşımla hukuki belirliliğin sağlanmasına ihtiyaç duyulmuştur¹¹⁵.

E-Ticaret Direktifi'nin ilgili ABD yasalarından farklılaştığı belki de en önemli husus ise uygulanışı yönündendir. Daha önce değinildiği üzere CDA ve DMCA çeşitli yönlerden

¹¹⁰ DSA Resital paragraf 16.

¹¹¹ **Mamalı**, s. 32; **Genç-Gelgeç**, Berrak, "Regulating Digital Platforms: Will the DSA Correct Its Predecessor's Deficiencies?", *Croatian Yearbook of European Law and Policy*. C.: 18, 2022 (25-60), s. 30, <<https://doi.org/10.3935/cyelp.18.2022.485>>.

¹¹² DMCA, 512. bölümünde ABD'deki aracı hizmet sağlayıcılar için belirli usul kurallarını doğrudan düzenlemektedir. Örneğin uyar kaldır prosedürü bu kurallardandır. Bkz. **Farano**, s. 25-28.

¹¹³ **Farano**, s. 25 vd. Daha sonra ihdas edilen Dijital Hizmetler Tüzüğü ise regülasyon niteliği gereği doğrudan uygulanacak kurallara sahiptir. Ayrıca yeknesaklığı tesis etmek adına bildirim ve eylem mekanizması gibi kurallar bizzat Tüzük içerisinde düzenlenmiştir. Bkz. bu çalışmanın *Bildirim ve Eylem Mekanizmaları Kurulması* başlıklı 3.2.1. bölümü, s. 129 vd.

¹¹⁴ **Angelopoulos**, Christina Joanna/**Smet**, Stijn, "Notice-and-Fair-Balance: How to Reach a Compromise between Fundamental Rights in European Intermediary Liability", *Journal of Media Law*, C.: 8, S.: 2, 2016 (266–301), s. 294), <<https://doi.org/10.1080/17577632.2016.1240957>>.

¹¹⁵ **Kaya**, İnternetin Kontrolü ve Hukuki Sorumluluk Rejimi, s. 190. Bu değişimin kendisini gösterdiği yerlerden birisi de uyar kaldır sistemidir. Hukuka aykırı içerik kategorilerinin türü farklılaştıkça bildirim ve eylem prosedürleri bakımından da politika yaklaşımlarının farklılaşması gereği tartışılır olmuştur. Bkz. Communication From the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Online Platforms and the Digital Single Market Opportunities and Challenges for Europe, COM (2016) 288 final.

aracı hizmet sağlayıcılara uygulanacak kurallarda sınırlamaya gitmiş ve hukuka aykırı içeriğin türüne göre farklı kurallar ihdas etmiştir. Sorumluluk rejiminde bu doğrultuda ele alınan tutum “*dikey yaklaşım*” olarak isimlendirilmektedir¹¹⁶. Örneğin CDA, hizmet sağlayıcıların sorumluluklarına ilişkin hükümlerinde fikri mülkiyet haklarını kapsamı dışında bırakmakta¹¹⁷, DMCA ise yalnızca bu hakların ihlalini konu edinmektedir¹¹⁸. Oysa E-Ticaret Direktifi, hizmet sağlayıcının her koşulda aynı teknik faaliyeti yürüttüğü kabulü ile söz konusu içerik hangi hukuka aykırılık türünde olursa olsun kapsamına alan bir “*yatay yaklaşım*” benimsemiştir¹¹⁹. Öyle ki, hukuka aykırılık kavramının tanımlanmasına dahi ihtiyaç duyulmamış, AB mevzuatı ve ulusal mevzuata aykırı olan içerikler¹²⁰ bu kapsamda görülmüştür. İleriki yıllarda direktifin dijital hizmetlerin regüle edilmesindeki başarısı tahlil edilirken söz konusu yatay yaklaşım, başarının temel bileşenlerinden birisi olarak kabul sayılmıştır¹²¹.

Direktif’in “*menşe ülke ilkesi*” olarak isimlendirilen özelliği de kendine özgü olması sebebiyle bahsedilmeye değerdir. ECD m. 3 ile öngörülen mezkûr ilke uyarınca, aracı hizmet sağlayıcılar; hizmetin erişilebilir olduğu Üye Devletlerin yasalarına değil, kurulmuş oldukları Üye Devlet’in yasalarına tabidir. İlgili devlet, hizmet sağlayıcının ulusal hükümlere uymasını temin etmektedir. Üye Devletlerin, koordineli alana girmesini öne sürerek, başka bir Üye Devletin bilgi toplumu hizmeti sağlama özgürlüğünü kısıtlaması söz konusu değildir¹²². Bu durumun istisnası kamu yararının bulunması ve ilgili önlemler alınmadan önce Komisyon ve hizmetin menşei Üye Devlet’inin bilgilendirilmesidir¹²³.

¹¹⁶ **Baistrocchi**, Pablo, “Liability of Intermediary Service Providers in the EU Directive on Electronic Commerce”, Santa Clara High Technology Law Journal, C.: 19, S.: 1, 2003 (111-130), s. 117, <<https://digitalcommons.law.scu.edu/chtlj/vol19/iss1/3/>>.

¹¹⁷ CDA Bölüm 230(e)(2).

¹¹⁸ DMCA Bölüm 512.

¹¹⁹ **Lesiak**, s. 284; **Farano**, s. 23.

¹²⁰ **European Commission**, “Impact assessment of the Digital Services Act | Shaping Europe’s Digital Future 348 final Part 2”, 2020, s. 163, <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/impact-assessment-digital-services-act>>.

¹²¹ **European Commission**, Impact Assessment Part 2, s. 163.

¹²² ECD m. 3/2.

¹²³ ECD m. 3/4.

Direktif yıllar geçtikçe birçok açıdan eleştiri yağmuruna tabi tutulmuştur¹²⁴. Örneğin dijital hizmetlere yönelik kuralları yeknesaklaştırmaması bir eksik olarak görülmüştür. Nitekim, çok sayıda ulusal yasanın yürürlüğe girmesi sebebiyle; tek pazar parçalanmış, hizmet sunma özgürlüğü kısıtlanmıştır¹²⁵. Bu durum, birbirinden farklı şekilde düzenlenmiş hukuk kurallarını tespit etmenin ve uyum sağlamanın sebep olacağı yüksek maliyetler sebebiyle özellikle AB genelinde büyümek isteyen daha küçük şirketler için bir engel teşkil etmiştir¹²⁶. Ayrıca Üye Devletlerin dijital hizmetlerin düzenlenmesini birbirinden bağımsız olarak gerçekleştirmesi, AB vatandaşlarının eşit muamele görmesine mâni olmuştur.

1.2.2.2. Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) İçtihatları

Gerek AB kanun koyucusunun kazuistik düzenlemeyi değil temel yasal çerçeve belirlemeyi tercih etmesi, gerekse henüz 2000 yılında mevcut olmayan yeni aracı hizmet sağlayıcıların ve hizmetlerin ortaya çıkması sebebiyle, uygulamada aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluk rejimine ilişkin belirsizlikler ortaya çıkmıştır¹²⁷. Bu noktada, uyuşmazlıkların ortadan kaldırılması misyonunu Birlik mahkemeleri üstlenmiştir. ABD’de olduğu gibi AB hukukunda da uyuşmazlıkların yargı içtihatları ile çözümlenmesine ihtiyaç duyulması bir yasal düzenleme eksiğinden mütevellittir. Nitekim çalışma konumuz olan Dijital Hizmetler Tüzüğü, bu ihtiyacın giderilmesi adına ihdas edilmiştir.

Aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluklarına ilişkin uyuşmazlıklar Avrupa Birliği Adalet Divanında görülmüştür. ABAD, kararları ile belirsizliklerin aydınlatılmasına yönelik önemli yaklaşımlar getirmiş ve sorumluluk muafiyete ilişkin kılavuz ilkeler oluşturarak

¹²⁴ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. bu çalışmanın *Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün İhdas Ediliş Gerekçesi* başlıklı 1.3.1. bölümü, s. 26 vd.

¹²⁵ **European Commission**, “Impact assessment of the Digital Services Act | Shaping Europe’s Digital Future 348 Final Part 1”, 2020, s. 33, <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/impact-assessment-digital-services-act>>.

¹²⁶ **European Commission**, “Questions and Answers: Digital Services Act”, 2024, <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/faqs/digital-services-act-questions-and-answers>>, (E.T.: 07.02.2025).

¹²⁷ **Lisičar**, Hrvoje/**Katulić**, Tihomir/**Jurić**, Marko, “Online Audiovisual Content, Video Sharing Platforms and Regulation under DSA and AVMSD” içinde 2023 46th MIPRO ICT and Electronics Convention, Opatija, 2023 (1478-1483), s. 1479, <<https://doi.org/10.23919/MIPRO57284.2023.10159984>>.

E-Ticaret Direktifi'nin uygulanışına katkıda bulunmuştur¹²⁸. Ne var ki, yalnızca yargı kararları vasıtasıyla düzgün işleyen bir sistem tesis etmenin zorluğu sebebiyle uygulama içerisindeki soruların sonu gelmemiştir. Öyle ki, devletlerin iç hukuklarında uyumlu kabullerin oluşması ve aralarında tutarlı uygulamaların gelişmesi mümkün olmamıştır¹²⁹.

Divan, E-Ticaret Direktifi'nin getirmiş olduğu sorumluluk rejimini aracı hizmet sağlayıcılara uygularken somut olayın özelliklerine göre farklı kararlar alsa da takınmış olduğu tutumu özetlemek mümkündür. Aracı hizmet sağlayıcının üçüncü taraf hukuka aykırı içeriğinden sorumluluğu, sunmakta olduğu hizmet üzerindeki kontrol derecesine göre belirlenmiştir¹³⁰. Kontrol derecesi düştükçe sorumluluktan muaf olma olasılığı artmakta, kontrol derecesi yükseldikçe muafiyetten yararlanma imkânı azalmaktadır¹³¹. Geliştirmiş olduğu bu ve benzeri yaklaşımları ile Divan, müstakbel düzenlemelere katkıda bulunmuştur¹³².

Öte yandan, kararların E-Ticaret Direktifi'nin dijital devrime ayak uyduramamış yapısına dayanması sebebiyle, mahkeme de günümüz platformlarının tüm fonksiyonlarını değerlendirmede yetersiz kalmıştır¹³³. Aracı hizmet sağlayıcıların internet ortamındaki hâkimiyetleri artmış ve güçleri direktifin çizmiş olduğu sorumluluk çerçevesinin dışına taşmıştır. Böylece dijital ortamın ihtiyaçlarını gidermekte etkili bir çözüm sağlanamadığı, güvenliğin zedelendiği, kişilik hakları ve aracı hizmet sağlayıcı dengesinde ikincisinin ağır basar hâle geldiği görülmüştür. Nitekim yoğun bir çabanın ardından; giderek artan hukuka aykırı içerikle mücadele etmek amacıyla, aracı hizmet sağlayıcıların hibrit

¹²⁸ **Cole**, Mark D., "Overview of the Impact of the Proposed EU Digital Services Act Package on Broadcasting in Europe", Institute of European Media Law, 2021, s. 7, <https://emr-sb.de/wp-content/uploads/2021/06/EMR_Legal-Issue-Paper-DSA-DMA-and-Broadcasting_Summary.pdf>, (E.T.:18.12.2024).

¹²⁹ **Mamalı**, s. 167.

¹³⁰ Örneğin bkz. ABAD, Google France SARL and Google Inc. v. Louis Vuitton Malletier SA, 23 Mart 2010, C-236/08 - C-238/08 sayılı birleştirilmiş davalar, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62008CJ0236>> (E.T.: 02.12.2024); ayrıca bkz. ABAD, L'Oréal SA ve Diğerleri v. eBay International AG ve Diğerleri, C-324/09 sayılı dava, 26 Temmuz 2011 tarihli karar, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0324>>, (E.T.: 02.12.2024).

¹³¹ **Mamalı**, s. 167.

¹³² ABAD'ın geliştirmiş olduğu uygulamalara örnek için bkz. bu çalışmanın 99, 102 ve 108. sayfaları vd.

¹³³ **Mamalı**, s. 167.

doğalarıyla uyumlu, kademeli bir sorumluluk rejimi öngören Dijital Hizmetler Tüzüğü'ne kavuşulmuştur.

1.3. DİJİTAL HİZMETLER TÜZÜĞÜ'NÜN İHDASI

1.3.1. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün İhdas Ediliş Gerekçesi

Aracı hizmet sağlayıcıların sorumlulukları hâlihazırda E-Ticaret Direktifi ile düzenlenmekte iken, Dijital Hizmetler Tüzüğü gibi yeni bir regülasyona ihtiyaç duyulmasının birtakım sebepleri vardır. Bunları dört temel gerekçe altında toplamak mümkündür.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'ne duyulan ihtiyacın ilk gerekçesi E-Ticaret Direktifi'nden bu yana dijital ekosistemin geçirdiği köklü değişimler sebebiyle dijital ortamın düzenlenmesinde daha uygun ve güncel hukuk kurallarına ihtiyaç duyulmasıdır¹³⁴. E-Ticaret Direktifi henüz internetin GeoCities, Myspace, elle hazırlanmış bağlantı listeleri gibi daha statik formatta¹³⁵ olduğu 2000 yılında oluşturulmuştur. Teknolojinin mobilize edilmesi, büyük veri analitiğinin mümkün hâle gelmesi, algoritmaların geliştirilmesi, yapay zekâ ve bulut bilişim gibi alanlarda kaydedilen tüm bu gelişmelerin ardından dijital manzara önemli ölçüde değişmiştir. Ayrıca, hızla gelişen ve değişen teknoloji; yeni bir dünya düzeni yaratmış¹³⁶, yeni dijital hizmetler ve iş modelleri de varlık kazanmıştır. Daha önce sıklıkla rastlanmayan sosyal medya platformları, e-ticaret siteleri, dijital reklamcılık, online oyunlar, dijital yayıncılık ve daha birçok yenilikçi hizmetin kullanıma sunulduğu görülmüştür. Mevcut yapısıyla Direktif, internet ve dijital hizmetlerdeki gelişmeleri ve karmaşıklığı hukuken yakalayabilecek nitelikte değildir¹³⁷.

¹³⁴ Lisičar/Katulić/Jurić, s. 1479; Stiković, Sebastian Kuclar, "The EU's Digital Services Act and Its Impact on Online Platforms", Stanford-Vienna European Union Law Working Paper No. 85, 2024, s. 12, <<http://ttlf.stanford.edu>>.

¹³⁵ Schwemer, Sebastian Felix, "Digital Services Act: A Reform of the e-Commerce Directive and Much More" içinde Research Handbook on EU Internet Law (ed. Savin, Andrej/Trzaskowski, Jan), New York, 2022 (232–252), s. 232, <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4213014>>.

¹³⁶ Zorluoğlu Yılmaz, Ayça/Yıldırım Dindar, Aylin, "Influencer Sözleşmesi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 73, S.: 1, 2024 (477-534), s. 478, <<https://doi.org/10.33629/auhd.1313945>>.

¹³⁷ De Streel, Alexandre/Defreyne, Elise /Jacquemin, Hervé /Ledger, Michèle /Alejandra, Michel, "Online Platforms' Moderation of Illegal Content Online: Laws, Practices and Options for Reform",

Serbest piyasa ekonomileri içinde ve genelinde faaliyet gösteren aracı hizmet sağlayıcılar, dijital ortamların ve faaliyetlerin düzenlenmesi amacına artık hizmet etmeyen eski yasalardan ve kesin olmayan kurallardan faydalanarak güç ve kâr edinmektedir¹³⁸. Dijital hizmetler, Avrupa Birliği ekonomisinin ve vatandaşlarının günlük yaşamının önemli bir parçası haline gelmekte¹³⁹ ve dijital platform odaklı şirketler “*toplumların kalbinde*” önemli bir rol oynamaktadır¹⁴⁰. Gerek dijital ekonominin ulaşmış olduğu boyut¹⁴¹ gerekse dijital hizmetlerin çeşitlenmesi ve yaygınlaşması¹⁴² yeni bir hukuki düzenlemeyi zaruret haline getirmiştir. İnternetin devamlı gelişimi ve yenilikler ihtiva etmesi, dijital mecraaya yönelik yasal çerçevelerin daima dinamik tutulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu regülasyon ihtiyacını karşılamak adına, artık işlevini sağlamakta yetersiz hâle gelen¹⁴³ E-Ticaret Direktifi’ne nazaran güncelle hitap eden hukuk kurallarını bünyesinde taşıyan Dijital Hizmetler Tüzüğü oluşturulmuştur.

İkinci gerekçe, dijital ortamdaki değişim ve gelişimlerin yanı sıra bu mecrada rol oynayan aktörlerin sunmuş oldukları hizmetlerdeki yaklaşımına dair kanaatin de değişmesidir. Aracı hizmet sağlayıcılar, özellikle de sosyal medya platformları, ilk başlarda çevrim içi ifade özgürlüğünü tesis eden ve kamusal söylemin demokratikleşmesini kolaylaşan mekanizmalar olarak algılanmıştır¹⁴⁴. Lakin aracı hizmet sağlayıcılar, yeni teknolojileri bünyesine katmış, yeni iş modellerinde faaliyet gösterir hâle gelmiştir. Bu durum, sunmuş oldukları hizmetlerin esasen meşru ve sosyal olarak faydalı amaçlar için kullanımına

Publications Office of the European Union, 2020, s. 57, <<https://data.europa.eu/doi/10.2861/831734>>; **Barata/Budzinski/Cole/Ledger/McGonagle/Pentney/Rosati/de Streel**, s. 1.

¹³⁸ **Green**, Lelia ve **Le**, Viet Tho, “Holding the Line: Responsibility, Digital Citizenship and the Platforms” içinde *Digital Platform Regulation: Global Perspectives on Internet Governance*, (ed. **Flew**, Terry/**Martin**, Fiona R.), 2022 (85-109), s. 89, <https://doi.org/10.1007/978-3-030-95220-4_5>.

¹³⁹ DSA Resital paragraf 1.

¹⁴⁰ **Dijk**, José Van/**Poell**, Thomas/**De Waal**, Martijn, *The Platform Society: Public Values in a Connective World*, Oxford, 2018, s. 2, <<https://doi.org/10.1093/oso/9780190889760.001.0001>>.

¹⁴¹ Google gibi dijital teşebbüsler dahi 2000’lerin başında şu anki büyüklüklerinde değildir. Bugün ise ekonomik güç bakımından pek çok ülkeden önde oldukları görülmektedir. Bkz. <<https://companiesmarketcap.com/>> (E.T.: 03.12.2024).

¹⁴² **Isık**, Alper, *İnternet Aktörleri ve Egemenliğin Değişen Boyutları (Digital Services Act ve Türk Mevzuatı Özelinde)*, B.: 1, İstanbul, 2023, s. 118.

¹⁴³ **Lisičar/Katulić/Jurić**, s. 1479.

¹⁴⁴ **Tucker**, Joshua A. /**Theocharis**, Yannis/**Roberts**, Margaret E./**Barberá**, Pablo, “From liberation to turmoil: Social media and democracy”, *Journal of Democracy*. C.: 28, S.: 4, 2017 (46-59) <<https://dx.doi.org/10.1353/jod.2017.0064>>.

zeval getirmese de hukuka aykırı veya başka türlü zararlı bilgi ve faaliyetlerin yayılmasındaki aracı hizmet sağlayıcının aracılık rolünün artmasına sebep olmuştur¹⁴⁵.

E-Ticaret Direktifi döneminde dijital hizmetler yarı kamusal alan niteliğinde ve daha çok bilgi paylaşımı ve çevrim içi ticaret endeksli iken¹⁴⁶, artık içeriği olabildiğince geniş kitlelere yayma hedefli çok yönlü ticari yapılara dönüşmüşlerdir¹⁴⁷. Bu yayım faaliyetinde kişisel verilerin elde edilmesi, kontrolü ve ticareti ön plana çıkmakta olup; elde edilen veriler ile iyileştirilen yapay zekâ, reklamı yapılan ürünlerin daha fazla satılmasını sağlamaktadır¹⁴⁸. Günümüzde aracı hizmet sağlayıcılar sürekli veri ayrıştırması ve bu verilerin analizi tabanlı faaliyetler göstermekte¹⁴⁹, bu verilere dayanan öneri mekanizmaları ile belirli mesajların güçlendirilmesine, bilginin viral yayılmasına ve çevrim içi davranışın teşvik edilmesine aracılık etmektedir¹⁵⁰.

Yıllar içerisinde aracı hizmet sağlayıcıların faaliyetlerinde gerçekliğe veya toplum faydasına değil, popüler olmaları kaydıyla dezenformasyona öncelik tanıdığı görülmüştür¹⁵¹. Zira, reklam gelirini maksimize etmenin yolu, kullanıcıların uygulamada geçirdikleri süreyi arttırmaktan geçmektedir¹⁵². Öyle ki sahte haberler gerçeğinden daha hızla yayılır durumdadır¹⁵³. Aracı hizmet sağlayıcıların yapıları ve algoritmik tavsiye

¹⁴⁵ DSA Resital paragraf 5.

¹⁴⁶ **European Commission**, “Questions and Answers: Digital Services Act”.

¹⁴⁷ **Helberger**, Natali/**Pierson**, Jo/**Poell**, Thomas, "Governing online platforms: From contested to cooperative responsibility", *The Information Society*. C.: 34, S.: 1, 2018 (1-14), s. 8, <<https://doi.org/10.1080/01972243.2017.1391913>>.

¹⁴⁸ **Savin**, Andrej, “The EU Digital Services Act: Towards a More Responsible Internet”, *Journal of Internet Law*, CBS LAW Research Paper No. 21-04, 2021 (1-16), s. 2, <<https://ssrn.com/abstract=3786792>>.

¹⁴⁹ **Buri**, Ilaria/**van Hoboken**, Joris, “The Digital Services Act (DSA) Proposal: A Critical Overview”, *Digital Services Act (DSA) Observatory*, 2021, s. 4, <https://dsa-observatory.eu/wp-content/uploads/2021/11/Buri-Van-Hoboken-DSA-discussion-paper-Version-28_10_21.pdf>.

¹⁵⁰ DSA Resital paragraf 70.

¹⁵¹ **McMaster**, Herbert Raymond, *Battlegrounds: The Fight to Defend the Free World*, New York, 2020'den aktaran **Mamali**, s. 36.

¹⁵² **Kohl**, Uta, “Toxic recommender algorithms: immunities, liabilities and the regulated self-regulation of the Digital Services Act and the Online Safety Act”, *Journal of Media Law*, 2024 (1–35), s. 5, <<https://doi.org/10.1080/17577632.2024.2408912>>.

¹⁵³ **Vosoughi**, Soroush/**Roy**, Deb/ **Aral**, Sinan, “The spread of true and false news online”, *Science*, C.: 359, S.: 6380, 2018 (1146-1151), <<https://doi.org/10.1126/science.aap9559>>.

sistemleri kısa sürede hukuka aykırı ve zararlı içeriklerle ilgili sorunlara yol açmıştır¹⁵⁴. Kendi ticari menfaatlerini toplumunkinin önüne yerleştiren aracı hizmet sağlayıcıların, insanın inanmak istediğine inanma eğiliminden¹⁵⁵ faydalandıkları anlaşılmıştır¹⁵⁶. Bu farkındalık, aracı veya barındırma rolleri üzerinden değerlendirilen¹⁵⁷ aracı hizmet sağlayıcıların, meydana getirdikleri risklerin daha iyi idrak edilmesini sağlamıştır. AB kanun koyucusu, hizmet alıcısının veri üreten bir satılık ürün nazarında değerlendirilmesini engellemek adına, aracı hizmet sağlayıcıların başkaları adına veri işleyen ve bu süreçte kâr elde eden tarafsız bilgi taşıyıcıları oldukları yaklaşımını değiştirerek sorumluluk kurallarında sıkılaşmaya ve detaylandırmaya giden bir yasaya ihtiyaç duymuştur¹⁵⁸.

Bir diğer gerekçe ise E-Ticaret Direktifi'nin, niteliği icabı (direktif olması sebebiyle) sağladığı esneklik neticesinde gerçekleşen yasal parçalanmayı önleme ihtiyacıdır. Direktif, aracı hizmet sağlayıcılar hususunda Üye Devletlere kendi ulusal yasa ve düzenlemelerini oluşturma noktasında serbestlik tanımıştır. Lakin dijital hizmetler konusunda Üye Devletlerin birbirinden farklı hukuki düzenlemeler benimsemesi; Avrupa Birliği genelinde hizmetlerin sunulmasında ve kullanıcı haklarının korunmasında yeknesaklığı zedelemiş, uyumsuz ve parçalı bir yasal ortam yaratmıştır¹⁵⁹. Öyle ki, aracı hizmet sağlayıcıların üzerinden açıklandığı bilgi toplumu hizmeti kavramının dahi ulusal düzeyde farklı tanımlanması, AB Adalet Divanı'nın yorumlamaya gitmesini gerektiren davalara yol açmıştır¹⁶⁰.

¹⁵⁴ Gillespie, Tarleton, "The Relevance of Algorithms" içinde Media Technologies: Essays on Communication, Materiality, and Society (ed. Gillespie, Tarleton/Boczkowski, Pablo J./Foot, Kirsten A.), Cambridge, 2014, (167-193), s. 175, <<https://doi.org/10.7551/mitpress/9042.003.0013>>.

¹⁵⁵ Algoritma egemen bir dünyada, hizmet alıcılarını, gönülleri olması halinde dünyanın düz olduğuna dahi ikna etmek mümkündür. Bkz. McIntyre, Lee, Respecting Truth: Willful Ignorance in the Internet Age, B.: 1, New York, 2015'den aktaran Savin, s. 1.

¹⁵⁶ Mamalı, s. 37.

¹⁵⁷ Helberger/Pierson/Poell, s. 7.

¹⁵⁸ Savin, s. 2.

¹⁵⁹ European Commission, Impact Assessment Part 1, s. 36.

¹⁶⁰ Örneğin Asociación Profesional Élite Taxi v. Uber Systems Spain SL davası ABAD'ın bilgi toplumu hizmeti kavramının yorumlanmasında ilişkin önemli bir karardır. Kararda, bir akıllı telefon uygulaması üzerinden yolcu ile kendi aracını kullanan profesyonel olmayan bir sürücü arasında ulaşım hizmeti rezervasyonu yapılmasını sağlayan bir hizmetin, ilk bakışta, bir bilgi toplumu hizmeti olarak sınıflandırılabileceği ifade edilmiştir. Ancak ABAD, bu tür bir hizmetin yalnızca bir aracılık hizmeti sunmaktan öteye geçtiğini, aynı zamanda şehir içi ulaşım hizmetini mümkün kılan ve organize eden bir bütünsel hizmet sunduğunu belirtmiştir. Özellikle Uber örneğinde, şirketin sürücüler üzerinde belirleyici

Yasal parçalanma, özellikle sınır ötesi faaliyet gösteren aracı hizmet sağlayıcıları ziyadesiyle etkilemiştir. Bu sağlayıcıların hizmetlerini farklı yasal düzenlemeler çatısı altında sürdürmeleri süreci karmaşıklştırmıştır. Her ülkenin farklı hukuki şartlarına uyum sağlama gerekliliği operasyonel maliyetlerin artmasına sebep olarak dijital devrimet vurmuştur. Öte yandan hukuki belirsizliklerin ortaya çıkması ve tüm AB vatandaşlarının eşit şekilde korunamaması da kaçınılmaz olmuştur. Bu sorunların mevcudiyeti Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın (*Treaty on the Functioning of the European Union - TFEU*) 26. maddesine aykırılık teşkil etmiştir, zira hüküm; iç sınırların olmadığı, malların ve hizmetlerin serbest dolaştığı ve yerleşim özgürlüğü tanındığı bir alan öngörmektedir¹⁶¹. Ayrıca, farklı ekonomik, kültürel ve sosyal geçmişlere sahip Üye Devletlerden oluşan bir supranasyonel organizasyon olan AB için büyük önem taşıyan Dijital Tek Pazar stratejisi de¹⁶² Üye Devletlerin dijital mecra düzenlemelerinin uyumlaştırılmasını zaruret haline getirmiştir¹⁶³.

Mezkûr problemlerin bertarafı, Avrupa Birliği genelinde dijital hizmetler konusunda daha uyumlu ve bütüncül bir yasal çerçevenin oluşturulması ile mümkün görölmüştür. Bu doğrultuda, aracı hizmet sağlayıcıların farklı ülkelerdeki yasal uyumsuzluklarla karşılaşmadan faaliyet gösterebilmelerini sağlayan ve gerek aracı hizmet sağlayıcı gerekse kullanıcı haklarını korumada uyumlaştırmayı tesis eden bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur¹⁶⁴.

bir kontrol uyguladığı, maksimum ücretleri belirlediği, kalite standartlarını gözetdiği ve bu standartlara uyulmaması durumunda sürücülerin sistemden çıkarılmasına karar verdiği vurgulanmıştır. Bu nedenle, hizmetin bir “*bilgi toplumu hizmeti*” değil, “*ulaşım alanında bir hizmet*” olarak nitelendirilmesi gerektiğine hükmedilmiştir. Bkz. ABAD, Asociación Profesional Elite Taxi v. Uber Systems Spain, SL., C-434/15 sayılı dava, 20 Aralık 2017 tarihli karar; Ayrıca detaylı bilgi için bkz. **Yusufoğlu Bilgin**, Fülürya, Dijital Piyasalarda Yer Sağlayıcıların Hukuki Sorumluluğu (Marka, Telif Hakkı ve Haksız Rekabet Kapsamında), B.:1, İstanbul, 2022, s. 33-44, 187-198.

¹⁶¹ DSA Resital paragraf 2.

¹⁶² **Karabudak**, Halil Baha/**Korkmaz Göka**, Ekin/**Korkmaz**, Gülce/**Özben**, Sevgi, “Dijital Pazarlara İlişkin Türk Hukukundaki Düzenlemelerin ve Düzenleme Çalışmalarının Uluslararası Örnekler Işığında Rekabet Hukuku ve Politikası Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Politika Notu, 2024, s. 16, <<https://www.tepav.org.tr/tr/yayin/s/1879>>, (E.T.: 07.02.2025).

¹⁶³ **European Commission**, Impact Assessment Part 1, s. 36.

¹⁶⁴ DSA Resital paragraf 2.

Sayılabilecek son ana gerekçe; vatandaşları merkeze koyan ve temel haklarını ve tüketici haklarını teşvik eden modern bir çevrim içi yönetişime sahip yeni bir yasada fayda görülmesidir¹⁶⁵. Günümüzde, teknolojik gelişmeler ve beraberinde getirdiği internet, insan hayatının “*mütemmim cüzü*” niteliğindedir¹⁶⁶. Birlik dijital hizmetlerin sunulmasında temel hakların korunmasına büyük önem vermektedir. E-Ticaret Direktifi, temel hakların korunmasına yönelik bazı hükümler içermesine rağmen, günümüzün dijital dünyasında ortaya çıkan yeni tehdit ve zorluklara cevap vermekte yetersiz kaldığından ve aracı hizmet sağlayıcılara geniş takdir yetkileri verdiği için, daha kapsamlı ve modern bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur¹⁶⁷. Bu kapsamda, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı¹⁶⁸ (ya da kısa ifadesiyle *Şart*) ile uyumlu bir yasa gerekmektedir.

Temel Haklar Şartı; insan onuru, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve insan hakları gibi değerleri koruma altına almakta olup, bu temel hakların dijital hizmetler alanında korunması da elzemdir. Kullanıcılar dijital hizmetleri en üst düzeyde koruma altında güvenli ve adil bir şekilde kullanabilmeli, aracı hizmet sağlayıcılar ise şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerine uygun hareket etmelidir. Dijital Hizmetler Tüzüğü, E-Ticaret Direktifi’nin aksine temel haklara yalnızca değinmekle yetinmemiş, bunları bir amaç haline getirerek¹⁶⁹ bu ihtiyacı karşılamak üzere tasarlanmıştır.

1.3.2. Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün Tarihçesi ve Kabul Süreci

E-Ticaret Direktifi’nin son yıllarında, büyük çevrim içi platformlar başta olmak üzere aracı hizmet sağlayıcıların toplumdaki rolü ve güçleriyle ilgili sorunlar kamuoyunun ilgisini çekmiş ve çözümsüzlük ile karşılaşılması yasa koyuculara yönelik bir beklenti

¹⁶⁵ **European Commission**, Impact Assessment Part 1, s. 37.

¹⁶⁶ **Kulular İbrahim**, Merve Ayşegül/**Gökdaş**, Elife Filiz, “Büyük Veri ve Mobil Uygulamalarda İşlenen Kişisel Verilerin (Sağlık Verileri) Hukuka Uygunluk Sorunu”, *Adalet Dergisi*, S.: 72, 2024 (543-570), s. 544, <<https://doi.org/0.57083/adaletdergisi.1484072>>

¹⁶⁷ **Genç-Gelgeç**, s. 26.

¹⁶⁸ Charter of Fundamental Rights of the European Union (OJ 2000/C 364/01).

¹⁶⁹ **Wilman**, Folkert, “The EU’s System of Knowledge-based Liability for Hosting Service Providers in Respect of Illegal User Content - Between the e-Commerce Directive and the Digital Services Act”, *JIPITEC*, C.: 12, S.: 3, 2021 (317-341), s. 334, <<https://www.jipitec.eu/jipitec/article/view/317>>, (E.T.: 07.02.2025).

doğurmuştur¹⁷⁰. AB Komisyonu ise odağını internet üzerindeki hukuka aykırı bilginin yönetimi ve aracı hizmet sağlayıcıların rolü hakkındaki karmaşık sorunları çözmeye yöneltmiştir. Bu doğrultuda; çevrim içi hukuka aykırı içerikle etkin bir şekilde mücadeleyle yönelik tedbirler hakkındaki Komisyon Tavsiyesi¹⁷¹, AB Dijital Tek Pazar Telif Hakları Direktifi'nin¹⁷² 17. Maddesi ve terörist içerik düzenlemesi¹⁷³ gibi sektöre özgü çeşitli yasama ve yumuşak hukuk araçlarına¹⁷⁴ başvurulmuştur. Ayrıca AB hukukunun uyumlaştırılmamış alanlarında yapılan ulusal düzeyde yasama girişimleri de bu düzenlemelere eşlik etmiştir¹⁷⁵. Bu girişimler, öncelikli olarak sosyal ağ platformlarının kötüye kullanımını ve uygunsuz faaliyetleri önlemek, bu platformları suç ve hakaret gibi eylemlerden arındırmak amacıyla hayata geçirilmiştir¹⁷⁶. Almanya'nın Sosyal Ağ Kanunu (*NetzDG*), Avusturya'nın İletişim Platformu Kanunu (*KoPlG*) ve Fransa'nın internetteki nefret söylemine karşı ihdas ettiği Avia Kanunu (*Loi Avia*) gibi düzenlemeler örnek olarak gösterilebilir¹⁷⁷.

Komisyon, uyuşmazlıkları çözüme kavuşturma gayretini sürdürürken E-Ticaret Direktifi'nin orijinal hedeflerini geçerli kabul etmiştir. E-Ticaret Direktifi'nin eksikliklerini onun üzerinden geçerek değil, onun üzerine inşa ederek düzeltmek ve güncellemek uygun görülmüştür¹⁷⁸. Öte yandan, 2000 yılından bu yana dijital hizmetlerin kullanımındaki ölçek ve çeşitlilik değişikliği, ortaya çıkan yasal parçalanma ve dijital hizmetlerin denetimi ve gözetimi ile ilgili zorluklar gibi daha önce bahsetmiş olduğumuz

¹⁷⁰ Savin, s. 2.

¹⁷¹ European Commission, Commission, Recommendation of 1 March 2018 on measures to effectively tackle illegal content online, C/2018/1177 [2018] OJ L 63.

¹⁷² Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market [2019] OJ L 130 (CDSM Directive).

¹⁷³ Regulation (EU) 2021/784 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2021 on addressing the dissemination of terrorist content online [2021] OJ L 172.

¹⁷⁴ Schwemer, s. 2; Yumuşak hukuk (*soft law*) araçları, hukuki belirsizlikleri gidermeye ve uygulayıcılar arasında uyum sağlamaya yardımcı olan fakat doğrudan zorunlu hukuki sonuçlar doğurmayan tavsiyeler, ilkeler veya uygulama kılavuzları gibi yasal düzenlemelerdir.

¹⁷⁵ Örneğin Almanya mültecilere karşı nefret söylemi, Fransa ise 2017 seçimleri sırasında meydana gelen dezenformasyon sebebiyle çevrim içi söylemlerden olumsuz etkilenmiş ve çözümü ulusal hukuki düzenlemelere başvurmakta bulmuşlardır. Bkz. Heldt, s. 70.

¹⁷⁶ Kent, Bülent, "Alman Hukukunda Sosyal Ağların Düzenlenmesi ve Alman Sosyal Ağ Kanunu", Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Bilişim Hukuku Dergisi, C.: 2, S.: 1, 2020 (1-46), 2.

¹⁷⁷ Heldt, s. 70-71.

¹⁷⁸ Turillazzi, Aina/Taddeo, Mariarosaria/Floridi, Luciano/Casolari, Federico, "The Digital Services Act: an Analysis of its Ethical, Legal, and Social Implications", Law, Innovation and Technology, C.: 15, S.: 1, 2023 (83-106), s. 17, <<https://doi.org/10.1080/17579961.2023.2184136>>; Savin, s. 4.

gerekçelerle mevcut yasada güncellemeyi gerektiren ön sorunları tespit etmiştir. Bu noktada, belirlenen problemlerin giderilmesi ve revizyonun yapılması adına çalışmalara başlanmıştır.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün kabulüne giden süreç oldukça hızlı ilerlemiştir, zira henüz yasama evresi öncesinde dahi aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluğu ve çevrim içi hukuka aykırı içerikle mücadele konuları gündemi meşgul etmiştir. Bunun en önemli sebeplerinden birisi İletişim Ağları, İçerik ve Teknoloji Genel Müdürlüğü (*DG Connect*) bünyesindeki Çevrim İçi Platformlar ve e-Ticaret Birimi tarafından E-Ticaret Direktifi'nin potansiyel revizyonu üzerine hazırlanmış olan iç çalışma belgesinin Temmuz 2019'da kazara sızdırılmasıdır¹⁷⁹. Mezkûr belgeye göre Komisyon, E-Ticaret Direktifini “*modası geçmiş*” olarak değerlendirmekte ve dijital hizmetler için daha kapsamlı bir dizi kuralla değiştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Avrupa kurumları, Üye Devletler ve çeşitli paydaşlar bu ifşa sonrasında muhtemel düzenlemeler hususundaki tartışmalara katılmış, fikir beyan etmiş ve düzenlemeye tesir etmiştir.

Ayrıca Kasım 2019'da o dönemde Avrupa Komisyon başkan adayı olan ve şu an hala başkanlık vazifesini sürdürmekte olan Ursula von der Leyen'in, siyasi kılavuzlarında Dijital Hizmetler Tüzüğü'nü öncelemesi¹⁸⁰ de gündemi sıcak tutmuştur. Böylece Komisyon'un 2020 yazındaki Etki Değerlendirmesi¹⁸¹ ve kamu istişaresinden önce, E-Ticaret Direktifi'nin sorumluluk muafiyeti kurallarının gelecekte nasıl şekilleneceği ve

¹⁷⁹ **Fanta**, Alexander/**Rudl**, Tomas, “Leaked document: EU Commission mulls new law to regulate online platforms” netzpolitik.org, 2019, <<https://netzpolitik.org/2019/leaked-document-eu-commission-mulls-new-law-to-regulate-online-platforms/>>, (E.T.: 07.02.2025); Sızdırılan metin için bkz. <<https://cdn.netzpolitik.org/wp-upload/2019/07/Digital-Services-Act-note-DG-Connect-June-2019.pdf>>, (E.T.: 07.02.2025)

¹⁸⁰ **Leyen**, Ursula von der, "A Union That Strives for more: My Agenda for Europe - Political Guidelines for the Next European Commission 2019-2024", 2019, <<https://data.europa.eu/doi/10.2775/018127>>.

¹⁸¹ 2020 tarihli Dijital Hizmetler Etki Değerlendirmesi (Digital Services Act Impact Assessment), Avrupa Komisyonu tarafından Dijital Hizmetler Tüzüğü önerisine zemin hazırlamak amacıyla yayımlanan kapsamlı bir çalışma ve değerlendirme raporudur. Bu belge, yasa önerisinin arkasındaki gerekçeleri, mevcut sorunları, düzenlemenin hedeflerini, farklı politika alternatiflerini ve önerinin potansiyel ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini sistematik bir şekilde analiz etmektedir. Bkz. Impact Assessment accompanying the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Single Market for Digital Services (Digital Services Act) and amending Directive 2000/31/EC. Staff Working Document (2020) 348 final.

büyük teknoloji şirketlerinin içerik moderasyonu veya önerileri aracılığıyla topluma olan algoritmik etkilerinin nasıl kontrol altına alınacağı konusundaki birçok tartışma hâlihazırda yapılmış bulunmaktadır¹⁸².

Avrupa Komisyonu, 15 Aralık 2020 tarihinde Dijital Hizmetler paketi kapsamında Dijital Hizmetler Tüzüğü olarak bilinen regülasyon önerisini sunmuştur. Komisyon'un kapsamlı önerisi, başlangıçta 106 gerekçe ve 74 maddeden oluşmaktadır. Yasama sürecinde kurallar önemli değişikliklere uğrayarak 23 Nisan 2022 tarihinde siyasi anlaşmaya varılması ile 156 gerekçe ve 93 madde haline gelmiştir. 5 Temmuz 2022'de Avrupa Parlamentosu, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nü ilk okumada 539 lehe, 54 aleyhe, 30 eksik oy ile büyük bir çoğunlukla kabul etmiştir¹⁸³.

Dijital Hizmetler Tüzüğü 4 Ekim 2022'de ise Avrupa Birliği Konseyi'nin önüne gelerek kabul edilmiştir¹⁸⁴. 27 Ekim 2022 tarihinde AB Resmî Gazetesi'nde yayımlanmış ve yayımı izleyen yirminci gün olan 16 Kasım 2022 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Mezûr tarihten itibaren bazı hükümler geçerlilik kazansa da düzenlemenin tamamı 17 Şubat 2024 tarihi itibarıyla AB genelinde uygulamaya girmiştir¹⁸⁵.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün kademeli kurallar öngören yapısı gereği, aracı hizmet sağlayıcının türüne göre tarihlerde ayrıma gidilmiştir. Tüzük kapsamına giren ilgili tüm çevrim içi platform sağlayıcıların 17 Şubat 2023 tarihine kadar aylık aktif kullanıcı sayısına ilişkin bilgileri Komisyon'a iletmeleri istenmiştir. Akabinde Komisyon, iletilen bilgiler ışığında 25 Nisan 2023 tarihinde platformların statülerini tespit etmiş ve aylık AB geneli en az 45 milyon aktif kullanıcıya ulaşan aracı hizmet sağlayıcıları çok büyük

¹⁸² Schwemer, s. 4.

¹⁸³ News, Europe Parliament, "Digital Services: landmark rules adopted for a safer, open online environment", <<https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220701IPR34364/digital-services-landmark-rules-adopted-for-a-safer-open-online-environment>>, (E.T.: 07.02.2025).

¹⁸⁴ Council of the EU, "DSA: Council gives final approval to the protection of users' rights online", 04.10.2022, <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/10/04/dsa-council-gives-final-approval-to-the-protection-of-users-rights-online/>>, (E.T.: 07.02.2025).

¹⁸⁵ DSA m. 93.

çevrim içi platform ile çok büyük çevrim içi arama motoru sağlayıcısı ilan ederek¹⁸⁶ Dijital Hizmetler Tüzüğü'ne uyum sağlamaları için dört aylık bir süre tanımıştır. Komisyon tarafından belirlenen dört aylık süre 25 Ağustos 2023 tarihinde sona ermiş, ilgili aracı hizmet sağlayıcıların uyum çabaları gözlenmiştir¹⁸⁷.

Avrupa Birliği içindeki beklentiler, çevrim içi dezenformasyon, taciz ve radikalleşmenin giderek artışıyla, çevrim içi içerik denetiminin kural ve prosedürlerini tanımladığı mevcut öz düzenleme modelini gözden geçirme yönünde güçlü bir çağrı olarak kabul edilmiştir¹⁸⁸. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün 15 Aralık 2020 tarihinde sadece bir öneri iken, 5 Temmuz 2022 tarihi gibi şaşırtıcı derecede kısa bir süre içerisinde kabul edilen bir regülasyon haline gelebilmesi ve 2024 yılı 17 Şubat tarihi itibarıyla tamamen uygulamaya girmesi; AB organlarının aciliyet hissettiğinin bir kanıtı niteliğindedir¹⁸⁹.

1.3.3. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün Amacı

Dijital Hizmetler Tüzüğü, temel olarak platformların sorumluluğunu arttırmaya odaklanmakta olup¹⁹⁰, güvenli ve hesap verilebilir bir dijital ortamın sağlanması amacıyla sorumlu aktörler olarak kabul ettiği online platformlara yükümlülükler getirir¹⁹¹. Bu yönüyle, adil ve rekabete açık piyasaların kurulması hedefiyle¹⁹² ihdas edilen Dijital Piyasalar Tüzüğü'nden ayrılmaktadır. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün ihdası ile elde edilmek istenen temel kazanımlar dijital hizmetlerin sağlanmasında adaletin, şeffaflığın

¹⁸⁶ On yedi adet Vlop (Alibaba AliExpress, Amazon Store, Apple AppStore, Booking.com, Facebook, Google Play, Google Maps, Google Shopping, Instagram, LinkedIn, Pinterest, Snapchat, TikTok, Twitter, Wikipedia, YouTube, Zalando), iki adet VLOSE tespit edilmiştir (Bing, Google Search) bkz. <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_2413>, (E.T.: 09.12.2024).

¹⁸⁷ Örneğin Tiktok hukuka aykırı içeriğin bildirilmesine yönelik bildirim imkânına kategorik seçenek ekleyeceklerini ve buna yönelik rehber sunulacağı ifade etmiş, içerik denetleme ve öneri sisteminde şeffaflık sunulacağı, kişiselleştirilmiş önerilerin tercihe bağlı hâle getirilip 13-17 yaş arasındaki kullanıcılar için gösterilmeyeceğini duyurmuştur. Bkz. <<https://newsroom.tiktok.com/en-eu/fulfilling-commitments-dsa-update>>, (E.T.: 07.02.2025).

¹⁸⁸ **Schlag**, Gabi, "European Union's Regulating of Social Media: A Discourse Analysis of the Digital Services Act", *Politics and Governance*, C.: 11, S.: 3 2023 (168-177), s. 168, <<https://doi.org/10.17645/pag.v11i3.6735>>.

¹⁸⁹ **Schwemer**, s. 3-4.

¹⁹⁰ **Cole**, s. 3.

¹⁹¹ **Işık**, s. 114.

¹⁹² **Kaya**, Avrupa Birliği P2B Tüzüğü, s. 8.

ve hesap verilebilirliğin tesisidir¹⁹³. DSA m. 1'e göre Tüzüğün amacı; tüketicinin korunması ilkesi de dahil olmak üzere Şart'ta yer alan temel hakların etkin bir şekilde korunduğu, inovasyonu kolaylaştıran ve güvenli, öngörülebilir ve güvenilir bir çevrim içi ortam için uyumlaştırılmış kurallar belirleyerek aracılık hizmetleri için iç pazarın düzgün işleyişine katkıda bulunmaktır.

Tüzüğün amaçlarına Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün gerekçesi olan Resital¹⁹⁴ kısmında da zaman zaman atıflar yapılmıştır. Resital paragraf 3'e göre; güvenli, öngörülebilir ve güvenilir bir çevrim içi ortamın tesisi amacıyla aracı hizmet sağlayıcıların sorumlu ve özenli davranmalarının sağlanması hedeflenmektedir. Tüzüğün öngördüğü kurallar ile dijital mecra, hukuka aykırı içeriklerin ve dezenformasyon gibi zararlı içeriklerin yayılmasının engellendiği bir ortam olacaktır¹⁹⁵. Öyle ki, müzakereler sırasında Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün, büyük platformların kuralları kendilerinin belirlediği ve suç içeriğinin viral hâle geldiği “*dijital Vahşi Batı*’ya” son vereceği ifade edilmiştir¹⁹⁶.

Dijital Hizmetler Tüzüğü vasıtasıyla ifade ve bilgi özgürlüğü, iş yapma özgürlüğü, ayrımcılığa uğramama hakkı ve yüksek düzeyde tüketici koruması sağlama hakkı başta olmak üzere Birlik vatandaşlarının ve diğer kişilerin Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nda garanti altına alınan temel haklarını kullanmalarına olanak tanınması da ayrıca

¹⁹³ Quinn, John, “Regulating Big Tech: The Digital Markets Act and the Digital Services Act”, Dublin Law and Politics Review, C.: 2, 2021 (2-4), s. 3, <<https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/dublp2&i=85>>, (E.T.: 07.02.2025).

¹⁹⁴ Resital, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün ön sözü, gerekçesi, açıklamasıdır. Çalışmamızda Tüzüğün daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaları sebebiyle sıklıkla Resital paragraflarına değinilmiştir. Lakin Resital bölümü, Tüzüğün bağlayıcı hükümlerinden farklı olup, yalnızca düzenlemenin anlaşılmasına yardımcı olma amacı taşır ve bu yönüyle metnin normatif kısmından ayrılmaktadır.

Tarihsel olarak, E-Ticaret Direktifi'nin Resitali de benzer bir fayda sağlamış ve ABAD'ın içtihatlarında önemli bir rol oynamıştır. Ne var ki, 22 yıllık aracı sorumluluğu çerçevesini açıklığa kavuşturmak ve güncellemek için merkezi mekanizma olarak hâlâ resitalere yönelmesi eleştirilmiştir. (Bkz. Schwemer, s. 8-9.) Kanaatimiz de bu yöndedir, zira Resital kısmının bağlayıcı olmadığı gözetildiğinde; temel mevzuların maddeler ile değil Resital paragrafları ile çözüme kavuşturulmaya çalışılması, daha esaslı bir revizyona duyulan ihtiyaçla örtüşmemektedir.

¹⁹⁵ Frosio, Giancarlo/Geiger, Christophe, “Taking Fundamental Rights Seriously in the Digital Services Act's Platform Liability Regime”, European Law Journal, C.: 29, S.: 1-2, 2023 (31-77), <<https://doi.org/10.1111/eulj.12475>>.

¹⁹⁶ Avrupa Parlamentosu üyesi Arba Kokalari'nin (Avrupa Halk Partisi) belirttiği gibi, bkz. EPP Group, New and strong rules for online platforms to end “digital Wild West.”, <<https://www.eppgroup.eu/newsroom/new-rules-for-online-platforms-to-end-digital-wild-west>>, (E.T.: 18.07.2024).

amaçlanmıştır¹⁹⁷. Bu yönüyle Tüzük, hukuka aykırı içerikle mücadelede öncelikli olarak odaklanan ve kullanıcıların hak ve menfaatlerini korumaya yönelik güvencelerin sağlanmasını ikincil bir konu olarak ele alan yakın tarihli düzenlemelere nazaran farklı bir yaklaşıma sahiptir¹⁹⁸. Zira getirdiği çift taraflı anlayış neticesinde; ilgili aracı hizmet sağlayıcılar, aracılık ettikleri kullanıcı içeriğini yönetirken kullanıcıların hak ve menfaatlerini de eşit şekilde dikkate almakla mükelleftir¹⁹⁹.

Resital paragraf 4'te ise iç pazarın işleyişini korumanın ve iyileştirmenin de amaçlar arasında olduğu ifade edilmiş, yenilikçi dijital hizmetlerin İç Pazar'da ortaya çıkması ve ölçeklenmesi için koşulların sağlanması öngörülmüştür. Bu doğrultuda Birlik düzeyinde etkili ve orantılı zorunlu kurallar seti oluşturulması hedeflenmektedir. E-Ticaret Direktifi yürürlükte iken gereksinimleri karşılamak adına getirilen ulusal düzenleyici önlemlerin Birlik düzeyinde uyumlaştırılması yoluyla İç Pazar'ın parçalanmasını önlemek ve sona erdirmek ve yasal belirliliği sağlamak da amaçlar arasındadır²⁰⁰. Nihayetinde geliştiriciler için belirsizliğin azaltılması, birlikte çalışabilirliğin teşvik edilmesi ve yeniliklerin önünün açılması amaçlanmaktadır.

Bu hususta Resital paragraf 2'de internetin doğası gereği sınır ötesi olmasına dikkat çekilmektedir. Aracı hizmetlerin sağlanma koşulları uyumlaştırılmalı, hizmetin niteliğinde olduğu gibi sınıra tabi olmayan kurallar addedilmelidir. Böylece işletmelere yeni pazarlara erişim ve iç pazarın faydalarından yararlanma fırsatı sağlanmış olacak, tüketiciler ve diğer hizmet alıcılarına da daha fazla seçenek sunulacaktır²⁰¹. Kimi amaçların aracı hizmet sağlayıcılar lehine olduğu görülmektedir. Bu durum normaldir zira Dijital Hizmetler Tüzüğü platformları yok etmeyi değil, Dijital Tek Pazarda yasal

¹⁹⁷ DSA Resital paragraf 3.

¹⁹⁸ Dijital Tek Pazarda Telif Hakkı Yönergesi (CDSM Directive) örnek gösterilebilir. Bkz. **Wilman**, The EU's system of knowledge-based liability, s. 340.

¹⁹⁹ **Wilman**, The EU's system of knowledge-based liability, s. 340.

²⁰⁰ DSA Resital paragraf 4.

²⁰¹ DSA Resital paragraf 2.

kesinliği artırmayı ve bunun sonucunda temel özgürlükleri daha iyi korumayı hedefleyen bir düzenlemedir²⁰².

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün amaçlarını vurgulayan Resital paragraf 9'a göre; Tüzük ile iç pazarda aracı hizmetlere uygulanacak kuralların tam olarak uyumlaştırılması, güvenli, öngörülebilir ve güvenilir bir çevrim içi ortamın sağlanması, hukuka aykırı içeriğin çevrim içi yayılmasının ve dezenformasyonun veya diğer içeriklerin yaratabileceği toplumsal risklerin ortadan kaldırılması, Şart'ta yer alan temel hakların etkin bir şekilde korunması ve yeniliğin teşvik edilmesi amaçlanmaktadır.

Açıkça ifade edilmemesi sebebiyle gölgeler ardında kalmış, fakat büyük resme bakıldığında anlaşılabilecek bir diğer husus, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün bir dijital egemenlik fikri üzerine inşa edildiğidir²⁰³. Avrupa Birliği, çok yönlü bir birlik olup siyasi ve ekonomik ajandaları olduğu bilinmektedir. Dijital ekonomiye ilişkin tartışma, bugün siyaset sahnesinde merkezi bir konudur. AB'nin kontrolü geri alma amacı, aracı hizmet sağlayıcıların büyüklükleriyle ve dolaylı olarak çevrim içi platform sağlayıcılarının kökeniyle yakından ilgilidir²⁰⁴. Zira, en etkili çevrim içi platformların, küresel çapta etkili kararlar alan ancak kullanıcı verilerinin çoğunu ABD'de saklayan ve işleyen ABD merkezli çok uluslu şirketler olduğu görülmektedir²⁰⁵. Bu bakımdan dijital mecrada tüm yönleriyle Birlik otoritesinin artırılması Komisyon için önemli bir projedir²⁰⁶.

Dünyanın en değerli halka açık şirketlerinin arasında, Büyük Teknoloji (*Big Tech*) şirketleri olan Apple, Microsoft, Amazon, Google (Alphabet), ve Meta (Facebook) yer almaktadır²⁰⁷. Hepsi ABD ulusal kimliğini taşıyan ve “büyük beşli (*big five*)” olarak

²⁰² Heldt, s. 71.

²⁰³ Schlag, s. 173.

²⁰⁴ Schlag, s. 173.

²⁰⁵ Helberger/Pierson/Poell, s. 2.

²⁰⁶ Bellanova, Rocco/Carrapico, Helena/Duez, Denis, “Digital/sovereignty and European security integration: an introduction”, European Security, C.: 31, 2022 (337-355), <<https://doi.org/10.1080/09662839.2022.2101887>>.

²⁰⁷ 2024 yılı verilerine göre en değerli 10 şirketin 8'i Amerikan menşelidir. Bkz. <<https://companiesmarketcap.com/>>, (E.T.: 07.02.2025).

bilinen²⁰⁸ bu şirketler; yalnızca piyasa değerine sahip değildir, aynı zamanda kuralları belirleme gücünü de uhdesine almıştır²⁰⁹. Diğer ülkelerde olduğu gibi, Batı dünyasında da neredeyse tüm çevrim içi sosyal trafiğin ve ekonomik faaliyetlerin kapı bekçileri (*gatekeepers*)²¹⁰ olarak faaliyet göstermekte; sundukları hizmetler vasıtasıyla toplumun dokusunu etkilemekte, sosyal değişim ve gelişimin merkezine oturmakta, demokrasi süreçlerine müdahale etmektedirler²¹¹. Dolayısıyla bu şirketlerin sunmuş oldukları hizmetler yalnızca küresel güçlerin bir uzantısı değildir. Bu hizmetler aynı zamanda istihbarat, altyapı ve diğer ülkeler üzerinde baskı unsuru haline gelebilmekte; egemen güçler tarafından dezenformasyon yaymak ve diğer ülkelerin iç siyasi süreçlerine müdahale etmek için araçsallaştırılabilmektedir²¹². Teknoloji şirketlerinin yarattığı bu tehlikeli ortama mukabil olarak, meşru otoriteler, vatandaşları koruyucu tedbirler almaya çalışmaktadır²¹³.

Kaptırılmış olan dijital egemenliğin yakalanması, Birliğin kritik gündem maddelerinden biri haline gelmiş ve menşei ülke ilkesinden vazgeçilerek çoğu AB dışı merkezli olan *Big Tech* firmaları ana odak noktası kılınmıştır²¹⁴. Yeni mevzuat ile AB içindeki küçük işletmeleri, tüketicileri ve vatandaşları korumak için kontrolün büyük ve ABD merkezli şirketlerin elinden alınması²¹⁵; teknoloji, işletmeler ve altyapı üzerindeki küresel rekabette AB'nin konumunu güçlendirmesi anlamına gelebilecektir²¹⁶. Dolayısıyla her ne

²⁰⁸ **Van Dijck**, José, “Governing digital societies: Private platforms, public values”, *Computer Law & Security Review*, C.: 36, 105377, 2020, s. 1, <<https://doi.org/10.1016/j.clsr.2019.105377>>.

²⁰⁹ **Van Dijck**, s. 2.

²¹⁰ Genel anlamda bu kavram; bilgiye, hizmete veya kaynağa erişimi kontrol eden ve yönlendiren kişi, kurum ya da mekanizma anlamına gelmektedir. Gatekeepers kavramı özellikle AB Dijital Piyasalar Tüzüğü bağlamında önem arz etmekte olup; pazar erişimini kontrol eden, diğer işletmelerin kendi üzerlerinden tüketicilere ulaşmasını sağlayan ve pazar güçleri sebebiyle belirli hizmetlerin sunulmasına, kullanıcıların hangi hizmetlere ulaşacağına yön veren kilit aktörler için kullanılmaktadır. Bkz. DMA m. 3/1.

²¹¹ **Green/Le**, s. 87-89.

²¹² **Corrado**, s. 10-11.

²¹³ **Babaoğlu**, Cenay, “Devlet ve teknoloji şirketleri açısından yeni raunt: Avrupa Birliği Dijital Hizmetler Yasası”, SETA, 2023, <<https://www.seta.org/dijital-medya/devlet-ve-teknoloji-sirketleri-acisindan-yeni-raunt-avrupa-birligi-hizmetler-yasasi>>, (E.T.: 07.02.2025).

²¹⁴ **Genç-Gelgeç**, s. 41.

²¹⁵ **Chiarella**, Maria Luisa, “Digital Markets Act (DMA) and Digital Services Act (DSA): New Rules for the EU Digital Environment”, *Athens Journal of Law*, C.: 9, S.: 1, 2022 (33-58) s. 52, <<https://doi.org/10.30958/ajl.9-1-2>>.

²¹⁶ **Monsees**, Linda/**Lambach**, Daniel, “Digital sovereignty, geopolitical imaginaries, and the reproduction of European identity”, *European Security*, C.: 31, S.: 3, 2022 (377-394), <<https://doi.org/10.1080/09662839.2022.2101883>>.

kadar hikâyenin jeopolitik boyutuna Avrupa Komisyonu ve Parlamentosu üyelerinin çoğu tarafından doğrudan değinilmiyor olsa da Dijital Hizmetler Tüzüğü ve Dijital Piyasalar Tüzüğü, AB'nin dijital egemenlik girişimi içindeki korumacı yaklaşımının bir tezahürüdür²¹⁷.

Öte yandan, Avrupa Komisyonu'nun talebiyle Avrupa Birliği'nin rekabet gücünün geleceğine ilişkin olarak hazırlanan 2024 tarihli “*Draghi Raporu'nda*”²¹⁸ önemli hususlara dikkat çekilmektedir. Rapor'un odaklanmış olduğu temel konulardan birisi Birliğin ABD (ve Çin) ile inovasyon açığını kapatmaktır. Zira, büyük ekonomilerle kıyaslandığında Birliğin rekabet gücünün düşmesi ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Üretkenlik farkının ana sebeplerinden birinin dijital teknoloji olduğu belirtilen bu Rapor'da²¹⁹, dikkat çeken hususlardan bir diğeri de aşırı düzenlemenin (*overregulation*) yaratabileceği risklere yapılan özel vurgudur²²⁰.

Aşırı regülasyon; ilgili sektördeki küçük ve orta ölçekli işletmeler için ciddi yükler doğurmakta, piyasa dinamiklerinin esnekliğini azaltmakta ve yüksek uyum maliyetleri sebebiyle girişimcilik ekosistemini zayıflatmaktadır²²¹. Draghi Raporu'nda, AB'nin dijital ekonomisinin büyümesi için aşırı regülasyondan kaçınılması, daha dengeli bir düzenleyici çerçeveye gidilmesi ve inovasyonun teşvik edilmesi amacıyla işletmelerin desteklenmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün, Draghi

²¹⁷ Schlag, s. 173.

²¹⁸ 2023 yılında Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, daha önce İtalya Merkez Bankası Başkanlığı, Avrupa Merkez Bankası Başkanlığı ve İtalya Başbakanlığı görevlerini yürütmüş olan Mario Draghi'yi, Birliğin rekabet gücünün geleceğine ilişkin bir rapor hazırlamak ve başta ekonomik zorluklar olmak üzere çözüm önerileri sunmakla görevlendirmiştir. 2024 yılında “Avrupa Rekabet Gücünün Geleceği (The Future of European Competitiveness)” başlıklı 400 sayfalık bir rapor yayımlanmıştır. Bkz. **European Commission**, The Future of European Competitiveness: Report by Mario Draghi, 2024, <https://commission.europa.eu/topics/strengthening-european-competitiveness/eu-competitiveness-looking-ahead_en#paragraph_47059>, (E.T.: 07.02.2025).

²¹⁹ Bkz. **European Commission**, The future of European competitiveness Part A | A competitiveness strategy for Europe, s. 24.

²²⁰ Aşırı düzenlemenin Avrupalı şirketler özellikle de küçük ve orta ölçekte olanlar için maliyetli olabileceği ve hatta dijital sektörlerdeki için kendi kendini yok eden düzenleyici yükler getirdiği ifade edilmiştir. Bu noktada, Avrupa'daki küçük ve orta ölçekteki işletmelerin yarısından fazlası düzenleyici engelleri ve idari yükü önlerindeki en büyük zorlukları olarak belirttiği görülmektedir. Bkz. **European Commission**, The future of European competitiveness Part A | A competitiveness strategy for Europe, s. 8.

²²¹ Öyle ki, Avrupa'da yeni kurulan şirketlerin çoğu ABD'ye taşınmaktadır. **European Commission**, The future of European competitiveness Part B | In-depth analysis and recommendations, s. 232

Raporu'nda vurgulanan gerekliliklere uygunluğu konusunda karar vermek için henüz erkendir²²². Ancak kanaatimizce, mevcut görünüm itibarıyla aracı hizmet sağlayıcılar için ilk kez öngörülmüş olan özen yükümlülüklerinin, rekabetçiliği baltalayabilecek riskler taşıdığı açıktır. Bu sebeple, Türkiye de dahil olmak üzere, Dijital Hizmetler Tüzüğü gibi Birlik düzenlemelerini örnek alması muhtemel görünen devletlerin, Avrupa Birliği'nin aşırı regülasyondan uzaklaşan yaklaşımını²²³ göz önünde bulundurmalarında fayda vardır²²⁴.

1.3.4. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün Niteliği

Avrupa Birliğinin yürürlüğe soktuğu hukuki düzenlemelerin nitelikleri, uygulamaya alınma süreci bakımından kritiktir. Bu sebeple Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün direktif mi yoksa regülasyon mu olduğunun tespiti pek çok açıdan belirleyici olabilir. Dijital Hizmetler Tüzüğü, bir regülasyon olarak ihdas edilmiştir. Avrupa Birliği'ne ait resmî belgeler ve kaynaklar Tüzüğün bir regülasyon olarak kabul edildiğini teyit eder durumdadır.

Kronolojik olarak gitmek gerekirse Dijital Hizmetler Tüzüğü henüz öneri aşamasında iken Avrupa Komisyonu, web sitesinde ve Tüzük ile ilgili yayınlanan basın bültenlerinde Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün bir regülasyon olarak kabul edilmesi gerektiğini belirten

²²² **European Commission**, The future of European competitiveness Part B | In-depth analysis and recommendations, s. 79

²²³ Avrupa Komisyonu 2025 yılında Draghi'nin önerilerine dayanan "Rekabet Pusulası" adlı yeni bir yol haritası yayımlamış ve bu kapsamda AB'nin küresel arenada rekabetçi konumunu güçlendirmek için atılması gereken adımları belirlemiştir. Bu doğrultuda, regülasyonların orantılı olması hususu vurgulanan unsurlardandır. Bkz. **European Commission**, A Competitiveness Compass for the EU, COM(2025) 30 final, s. 2.

²²⁴ Burada dikkat çekilmesi gereken kritik bir husus mevcuttur. Hizmet sağlayıcıların regülasyonuna ilişkin ihdas edilen Türk hukuku düzenlemelerinde eşine rastlanmadık sınırlamalara başvurulduğu görülmektedir. Örneğin 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'da; kendi markalı ürünlerini satış yasağı, faaliyet kısıtlamaları ve lisans yükümlülüğü gibi düzenlemelere gidilmiştir. Aracı hizmet sağlayıcılara getirilen bu kısıtlamalar, etkinlik kayıpları ve artan işlem maliyetlerine yol açma riski taşımaktadır. Ayrıca lisans zorunluluğu ve yüksek maliyetli lisans bedelleri, henüz piyasaya giriş safhasında yasal bir engel vaziyetindedir. (Bkz. **Karabudak/Korkmaz Göka/Korkmaz/Özben**, s. 4-5.) Bu bağlamda, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün getirmiş olduğu özen yükümlülüklerinin dahi ağırlığının tartışıldığı bir ortamda, Türk hukukunda getirilen bu benzersiz sınırlamaların yerindeliği ciddi şekilde sorgulanabilir.

açıklamalar yapmıştır²²⁵. Akabinde Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından yayınlanan ve Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün kabul edilmesine ilişkin belgelerde, Tüzüğün bir regülasyon olarak nitelendirildiği açıkça belirtilmektedir²²⁶. Komisyon tarafından DSA ve DMA'nın "*daha güvenli ve daha açık bir dijital alan yaratmak için tüm AB genelinde geçerli olacak tek bir yeni kurallar dizisi oluşturduğu*" ifade edilmiştir²²⁷. Nihayetinde Tüzüğün resmen kabul edildiği metin, AB'nin Resmî Gazetesi'nde (*Official Journal of the European Union - OJ*) yasanın bir regülasyon olduğu belirtilerek yayınlanmıştır²²⁸.

Tüzüğün regülasyon niteliğine kavuşabilmesi için Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın 5. maddesine uygun olması gerekmektedir²²⁹. Madde, yetki devri (*ikincillik*) ilkesi gereği Birliğin yetki ve görevlerini yerindelik (*subsidiarity*) ve orantılılık (*proportionality*) yönünden sınırlamaktadır. Yerindelik ilkesi uyarınca, Birlik, ancak ve ancak antlaşmalarda belirtilen hedeflere Üye Devletler tarafından, merkezi veya yerel düzeyde yeterince ulaşamadığı, ancak önerilen eylemin boyutu veya etkilerinden dolayı Birlik tarafından daha iyi gerçekleştirilebileceği durumlarda, harekete geçebilecektir. Orantılılık ilkesine göreyse Birliğin eylemlerinin antlaşmalarda belirlenen hedeflere ulaşmak için gerekli olanın ötesine geçmemesi aranmaktadır.

Düzenlemenin neden regülasyon türü tercih edilerek yapıldığı ve neden Antlaşmanın 5. maddesine uygun olduğunu Dijital Hizmetler Tüzüğü Resitalinde, özellikle de 155. paragrafta açıklanmıştır. Mezkûr paragrafta; Tüzüğün "*iç pazarın düzgün işleyişine*

²²⁵ Ör; Avrupa Komisyonu'nun DSA önerisiyle ilgili resmi açıklaması: European Commission: The Digital Services Act package. <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2347>, (E.T.: 07.02.2025).

²²⁶ Ör; Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin DSA'nın kabul edilmesine ilişkin ortak basın açıklamaları ve belgeleri: European Parliament: Digital Services Act. <<https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220114IPR21017/digital-services-act-regulating-platforms-for-a-safer-online-space-for-users>>, (E.T.: 07.02.2025).

²²⁷ European Commission, Shaping Europe's digital future: The Digital Services Act package, (2022b), <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package>>, (E.T.: 07.02.2025).

²²⁸ Resmî Gazete'de yayınlanan regülasyon metni için bkz. Official Journal of the European Union. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022R2065>>, (E.T.: 07.02.2025).

²²⁹ Alexe, Andreea, "Digital Single Market: Consumer Protection Rules in the Digital Services Act", International Journal of Legal and Social Order, C.: 3, 2023 (1-12), s. 6, <<https://doi.org/10.55516/ijlso.v3i1.153>>.

katkıda bulunmak ve Temel Haklar Şartı'nda yer alan temel hakların yeterince korunduğu, güvenli, öngörülebilir ve güvenilir bir çevrim içi ortamı sağlamak" gibi hedeflerinin, Üye Devletlerin tek başına hareket etmesiyle başarılamayacağı ifade edilmiştir. Zira gereken uyum ve iş birliğini sağlamalarının mümkün görülmediği belirtilmiştir. Bu hedefler, bölgesel ve kişisel kapsam göz önüne alındığında, Birlik düzeyinde uygulanacak bir düzenlemeyle daha iyi başarılabilecektir. Bu açıklama yerindelik ilkesine uygunluğu ifade etmektedir. Ayrıca paragrafın devamında orantılılık ilkesi uyarınca, bu amaçlara ulaşmak için gerekli olanın ötesine geçilmeyeceği taahhüt edilmiştir.

Dijital Hizmetler Tüzüğü ihdas edilirken, E-Ticaret Direktifi gibi bir direktif mi yoksa regülasyon mu olması gerektiği değerlendirilmiştir. Regülasyon olması yönünde karar alınmasında elbette idari bir gerekçenin ötesinde sebepler söz konusudur. Süreç içerisinde E-Ticaret Direktifi'nin niteliği itibarıyla dijital ekosistemin düzenlenmesinde doğurmuş olduğu kimi eksikliklerin tecrübe edilmesi de etkili olmuştur.

Direktiflerin Üye Devletlerin ulusal mevzuatlarına aktarılmaları gerekmektedir fakat kelimesi kelimesine bir aktarım aranmamaktadır. Üye Devletlere şekil ve yöntem gibi hususlarda önemli ölçüde bir hareket alanı tanınmıştır²³⁰. Aktarım sürecinde her Üye Devlet'in direktifi kendi yasal sistemine uyarlaması neticesinde farklı ülkelerde farklı uygulamalar meydana gelmektedir. Bu tür bir yasal parçalanma dijital hizmetler alanında uyumlu ve tutarlı bir düzenleme oluşturma çabasına zarar verecektir. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün bir regülasyon olarak kabul edilmesi, onu AB genelinde doğrudan uygulanabilir kılmış, tüm Üye Devletlerde aynı kuralların aynı şekilde uygulanmasını sağlamıştır²³¹.

²³⁰ TFEU m. 288.

²³¹ **Peguera**, Miquel, "The Platform Neutrality Conundrum and the Digital Services Act", IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law, C.: 53, S.: 5, 2022, (681-684), s. 682, <<https://doi.org/10.1007/s40319-022-01205-7>>.

Regülasyon yöntemi, hız ve etkinlik bakımından da direktife göre daha işlevseldir. 20 yıl geçmiş olmasına karşın E-Ticaret Direktifi’i ulusal mevzuatlara tamamıyla aktarılamamıştır. Zira aktarım zaman almakta ve farklı ülkelerde farklı sürelerde tamamlanabilmektedir. Regülasyonlar ise doğrudan uygulanabilir oldukları için hızlı ve etkin bir şekilde yürürlüğe girerler. Dijital hizmetler sektöründeki hızlı değişim ve gelişmeler göz önüne alındığında, Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün derhal uygulanması elzemdir. Regülasyon olarak kabulü, bu süreci kısaltmakta ve etkili bir şekilde hayata geçirilmesini sağlamaktadır.

Bir diğer gerekçe ise yasal belirlilik ve güvenliğin tesisinde regülasyonların daha başarılı olmasıdır. Direktiflerin ulusal mevzuata aktarımı doğrudan AB tarafından yapılmadığı için farklı yorumlama ve uygulamalara yol açabilmektedir²³². Bu durumun doğal sonucu olan yasal belirsizlik Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün regülasyon olması halinde ortaya çıkmamaktadır, zira tüm AB ülkelerinde aynı metin uygulanmaktadır. Böylece küçük işletmeler, tüketiciler ve vatandaşlar Birlik genelinde eşit şekilde korunmaktadır. Aracı hizmet sağlayıcılar yönünden ise AB genelinde faaliyet gösterirken tek bir düzenleyici çerçeveye tabi olmaları sebebiyle belirlilik ve güvenlik sağlanmıştır. Böylece tutarlı bir denetim sisteminin oluşturulması da mümkün hâle gelmektedir²³³.

Son olarak, dijital hizmetler, doğası gereği sınır ötesi yapıdadır. Nasıl hizmetler birden çok ülkeye yönelik sunulmakta ise, hukuki koruma ve güvenceler de ülkeler arasında uyumlu şekilde tesis edilmelidir. Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün regülasyon olarak kabul edilmesi, tüm Üye Devletlerde aynı kuralların uygulanmasını zorunlu kılması sebebiyle Üye Devletler arasında daha iyi bir iş birliği ve uyum sağlamaktadır. Direktifler ise farklı ulusal mevzuatlara aktarılması sebebiyle uyumluluğu zorlaştırmaktadır. Bu yaklaşım; dijital mecraların, Dijital Tek Pazarın uluslararası unsurları tarafından yönlendirilmesi

²³² **Twigg-Flesner**, Christian ““Good-Bye Harmonisation by Directives, Hello Cross-Border Only Regulation?” - A Way Forward for EU Consumer Contract Law”, *European Review of Contract Law*, C.: 7, S.: 2, 2011 (235-256), s. 6, <<https://doi.org/10.1515/ercl.2011.235>>.

²³³ **European Commission**, *Impact Assessment Part 1*, s. 133.

sebebiyle başka bir yasama yöntemi ile tüketici haklarını etkili ve tekdüze bir şekilde korunamayacağı gerekçesi ile destek görmüştür²³⁴.

Gerekçeler ve sonuçlar ele alındıktan sonra DSA'nın regülasyon olarak kabul edilmesi yönünde karar alınmıştır. Mevcut durumda Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün regülasyon niteliği gereği ve Resitalin 9. paragrafında yer aldığı üzere; Üye Devletlerin, regülasyon kapsamında yer alan konularla ilgili ek ulusal gereksinimleri kabul etmemesi veya sürdürmemesi beklenmektedir²³⁵. Ek ulusal şartlar oluşturma yasağı, Üye Devletlerin kendi ulusal kanunlarını bu yönden incelemeleri ve bir aykırılık hali söz konusuysa değiştirmeleri yahut yürürlükten kaldırmaları vazifesini öngörmektedir²³⁶. Öte yandan maddenin devamında; E-Ticaret Direktifi ve özellikle 3. maddesi dahil olmak üzere, aracı hizmet sağlayıcılar için geçerli olan Birlik hukukuna uygun diğer ulusal mevzuatın DSA tarafından izlenenlerden başka meşru kamu yararı hedefleri güttüğü hallerde uygulanması olasılığını engellemediği ifade edilmiştir²³⁷.

Mevcut sektöre özgü mevzuatı tamamlamakta olan Dijital Hizmetler Tüzüğü, *lex specialis* olarak uygulanan mevcut AB kurallarının uygulanmasını ise etkilememektedir²³⁸. İlgili hüküm olan DSA m. 10'a göre Tüzük; genel olarak bilgi toplumu hizmetlerinin sunumunu düzenleyen, iç pazarda aracılık hizmetlerinin sağlanmasının diğer yönlerini düzenleyen veya bu Tüzük'te belirtilen uyumlaştırılmış kuralları belirleyen ve tamamlayan Birlik hukukunun diğer tasarruflarına hanel getirmemektedir²³⁹. Ayrıca tüketicinin korunmasına ilişkin Birlik hukukunun

²³⁴ **Twigg-Flesner**, s.

²³⁵ Örneğin Almanya'nın ilgili kanunu olan NetzDG'nin büyük bir kısmı geçerliliğini yitirmiştir. Zira düzenlemiş olduğu pek çok husus Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün ilgi alanında kalmaktadır.

²³⁶ **Wilman**, The EU's system of knowledge-based liability, s. 19.

²³⁷ DSA Resital paragraf 9.

²³⁸ **Chiarella**, s. 44.

²³⁹ Tüzüğün uygulanışına hanel getirmedeği kurallar DSA m. 10'da örneklendirmiştir. Bu kapsamda 2010/13/EU Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi (Audiovisual Media Services Directive), 2019/1150 P2B Regülasyonu ve 2021/784 Terörist İçeriğin Çevrim içi Olarak Yayılmasının Ele Alınmasına İlişkin Regülasyon, 2019/1148 Regülasyonu, 2019/1150 Tüzük, 2021/1232 Regülasyonu, 2002/58/AB Direktifi ve bazı regülasyon tasarımları örneklerdir.

uygulanışına da engel teşkil etmemektedir²⁴⁰. Mezkûr maddede son olarak; AB uluslararası özel hukuk kurallarına, özellikle yargı yetkisine ve medeni ve ticari konulardaki kararların tanınması ve tenfizine ilişkin kurallara, çalışma koşullarına ilişkin Birlik hukukuna ve hukuki ve cezai konularda adli iş birliği alanındaki Birlik hukukuna halel getirmediği açıklanmıştır²⁴¹.

Bununla birlikte, Tüzük; aynı hedefleri gözeten diğer AB düzenlemelerinin tam olarak ele almadığı ya da Üye Devletlere ulusal düzeyde belirli tedbirler alma imkânı tanıdığı konularda uygulama alanı bulacaktır²⁴².

1.3.5. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün Rolü ve Önemi

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün AB Parlamentosu içerisinde memnun edemediği kesimler mevcuttur. Örneğin aracı hizmet sağlayıcılara yönelik kuralların ağırlaştırılması gerektiğini savunanlar bulunduğu gibi, daha hafif yükümlülükler getiren kuralların yeterli olacağını düşünenler de bulunmaktadır. İlk görüş DSA görüşmelerini dijital sivil haklar için mücadele olarak nitelemiş, mevcut sonucu bir başarısızlık²⁴³, platformların gücünü kısıtlamak için kaçırılmış bir fırsat olarak değerlendirmiştir²⁴⁴. İkinci taraf ise eleştirilerini, bu denli ağır yükümlülüklerin “sansüre”, “fikir özgürlüğüne saldırı”ya ve “gözetim devleti”nin kurulmasına yol açabilme ihtimaline dayandırmaktadır²⁴⁵.

Eleştiriler bulunsa da Dijital Hizmetler Tüzüğü çoğunluk tarafından “*şeffaflık, hesap verebilirlik, daha iyi koruma ve demokratik kontrol*” ile karakterize edilen çevrim içi

²⁴⁰ Bu çerçevede DSA m. 10; 2016/679 Genel Veri Koruma Tüzüğü ve tüketicilerin korunmasına ilişkin olan 2017/2394 Regülasyonu, 2019/1020 Regülasyonu, 2001/95/EC Direktifi, 2005/29/EC Direktifi, 2011/83/AB Direktifi, 2013/11/AB Direktifi ve 93/13/EEC Konsey Direktifi’ni örnek olarak saymıştır.

²⁴¹ Bu kapsamda ise “*Brüksel Regülasyonu*” olarak bilinen, medeni ve ticari davalarda yargı yetkisi ile mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin kuralları düzenleyen 1215/2012 Sayılı Regülasyon, GDPR ve 2002/58/EC e-Privacy Direktif’i örnek gösterilmiştir.

²⁴² DSA m. 10.

²⁴³ Bkz. 4 Temmuz 2022'deki tartışmada Breyer “*başarısız olduk*” sonucuna varmıştır (Avrupa Parlamentosu, 2022b).

²⁴⁴ Schlag, s. 173.

²⁴⁵ Avrupa Parlamentosu Sağcı Kimlik ve Demokrasi Grubu üyelerinin kanaati bu yönde olmuştur. Bkz. Schlag, s. 173.

içerik ve platform düzenlemesinde dünya çapında yeni bir “*altın standart*” oluşturma arzusuyla kabul edilmiştir²⁴⁶. Toplumların platformlar tarafından yönetildiği günlerde, platformların mümkün olan en iyi şekilde ve demokratik bir biçimde yönetimi için mücadele verilmektedir²⁴⁷. Avrupa Komisyonu Başkanı von der Leyen de çevrim içi ortamın güvenli bir alan olarak kalması, ifade özgürlüğü ve dijital işletmelere yönelik fırsatların korunması vazifesinde Tüzüğün önemini vurgulamıştır²⁴⁸.

Komisyon ve Avrupa Parlamentosu bakış açısından Dijital Hizmetler Tüzüğü; AB’nin zararlı ve hukuka aykırı içeriğin bulunmadığı, idealize edilmiş demokratik bir çevrim içi kamu fikrinin somutlaştırılmış hali, anlamına gelmektedir²⁴⁹. Tüzük genelinde tesis edilen demokratik prosedürler ve demokratik olarak meşrulaştırılmış politikalar ile kurumsal çıkarların önüne geçilmekte, medeni çevrim içi iletişim ve sivil hakların korunumu sağlanmaktadır.

Kimi uzmanlar, Dijital Hizmetler Tüzüğü ile birlikte AB politikasının liberal ekonomik perspektiften temel hakları ve demokratik değerleri korumayı amaçlayan anayasal yaklaşıma doğru kaydığını ileri sürmektedir²⁵⁰. Ne var ki, ekonomik çıkarlar hala kilit bir konumdadır²⁵¹. Tüzüğün kabul sürecinde bir yandan büyük teknoloji şirketlerinin iş modellerini güvence altına almak için lobi faaliyetleri yürütmesi²⁵², diğer yandan Avrupa

²⁴⁶ Bkz. Dijital Hizmet Tüzüğü: İç Pazar ve Tüketiciyi Koruma Komitesi raportörü Christel Schaldemose’nin açıklaması, 2021, <https://multimedia.europarl.europa.eu/en/video/imco-digital-service-act-statement-by-christel-schaldemose_I202376 Statement by Christel Schaldemose>, (E.T.: 07.02.2025).

²⁴⁷ **Gollatz**, Kirsten, The Power of Platforms, Digital Society Blog, 2016, <<https://www.hiig.de/en/the-power-of-platforms/>> (E.T.: 01.12.2024); **Chander**, Anupam, “When The Digital Services Act Goes Global”, Berkeley Technology Law Journal, C.: 38, S.: 3, 2023 (1067-1088), s. 1068, <<https://doi.org/10.15779/Z38RX93F48>>.

²⁴⁸ Bkz. **European Commission**, “Digital Services Act: Commission welcomes political agreement on rules ensuring a safe and accountable online environment”, 2022, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_2545>, (E.T.: 07.02.2025).

²⁴⁹ **Schlag**, s. 173.

²⁵⁰ **De Gregorio**, Giovanni, “The Rise of Digital Constitutionalism in the European Union”, International Journal of Constitutional Law, C.: 19, S.: 1, 2021 (41-70), <<https://doi.org/10.1093/icon/moab001>>.

²⁵¹ **Schlag**, s. 172.

²⁵² Bkz. **Goujard**, Clothilde “Big tech accused of shady lobbying in EU Parliament”, Politico, 2022, <<https://www.politico.eu/article/big-tech-companies-face-potential-eu-lobbying-ban/>>, (E.T.: 07.02.2025).

Parlamentosu üyelerinin temel meşrulaştırma anlatılarını küçük Avrupalı işletmelerin ve tüketicilerin korunmasına bağlaması²⁵³ bu kanaati desteklemektedir.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün yenilikçi bir hukuki düzenleme olması da önemlidir. Yalnızca kavramsal değişiklikler veya hukuki boşlukların doldurulması ile yetinilmemiştir. Örneğin; Tüzük aracı hizmet sağlayıcıları düzenleme konusunda müthiş bir iddiaya sahiptir, zira E-Ticaret Direktifi'nden farklı olarak kurallar asimetrik (farklı büyüklükteki platformlar için farklı kurallar) tasarlanmıştır²⁵⁴. Aracı hizmet sağlayıcı türleri ayrı ayrı tanımlanıp ele alınarak toplum üzerindeki etkileri gereği *çok büyük çevrim içi platformlar (Very Large Online Platforms - VLOP)* ve *çok büyük çevrim içi arama motorları (Very Large Online Search Engines - VLOSE)* gibi büyük ölçekli hizmetler daha katı kurallara tabi tutulmuştur²⁵⁵. Bir diğer yenilikçi düzenleme ise E-Ticaret Direktifi ile getirilen ve 20 yıldır yürürlükte olan uyar kaldır modelinde köklü bir reform gerçekleştirmesidir. Tüzüğün ihtiva etmiş olduğu yenilikler çalışmanın ileriki bölümlerinde detaylıca açıklanmıştır²⁵⁶.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün bir diğer önemi ise bazı AB Üye Devletlerinde benzer yasalar yürürlükte olsa da hukuka aykırı çevrim içi içeriğin denetlenmesine yönelik küresel olarak uygulanabilir kurallar ve prosedürler getirmekte istisna olmasıdır²⁵⁷. Avrupa Birliği'nin, özellikle normlar ve normatif beklentiler küresel olarak yayıldığında ortak bir anlatıda bulunabilme kabiliyeti²⁵⁸ bu duruma etki etmiştir. Gerçekten de Birlik, Genel Veri Koruma Tüzüğü (*General Data Protection Regulation - GDPR*)²⁵⁹ örneğinde

²⁵³ Schlag, s. 172.

²⁵⁴ Alexe, s. 5.

²⁵⁵ Pereira, Miguel "Taming Europe's digital landscape? Brief notes on the proposal for a Digital Services Act", UNIO - EU Law Journal, C.: 7, S.: 2, 2021 (77-94), s. 88, <<https://doi.org/10.21814/unio.7.2.4031>>.

²⁵⁶ Dijital Hizmetler Tüzüğü'yle ilk defa getirilen bu düzenlemeler için bkz. bu çalışmanın *Dijital Hizmetler Tüzüğü Çerçevesinde Hizmet Sağlayıcıların Özen Yükümlülükleri* başlıklı 3. bölümü, s. 115 vd.

²⁵⁷ Schlag, s. 173.

²⁵⁸ Manners, Ian, "Normative power Europe reconsidered: Beyond the crossroads", Journal of European Public Policy. C.: 13, 2006 (182-199), <<https://doi.org/10.1080/13501760500451600>>.

²⁵⁹ Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), [2016] OJ L 119.

olduğu gibi, *Brüksel etkisi (the Brussels effect)*²⁶⁰ ile diğer ülkelerin dijital hizmetleri düzenlemesine etki edebilir durumdadır²⁶¹. Aracı hizmet sağlayıcılara yönelik kuralların tesisinde de işte aynı yaklaşımla Avrupa Birliği kendisini bir rol model olarak hayal etmiş, “*örnek üzerinden liderlik*” yapma gayretine girmiştir²⁶².

Avrupa Birliği kanun koyucusu, aracı hizmet sağlayıcı menfaati ve kişilik hakları arasında denge kurulmasında da Tüzüğe ehemmiyetli bir rol biçmiştir. Tüzük; küçük işletmeleri, tüketicileri ve vatandaşları büyük teknolojiye karşı koruma yaklaşımındadır. Esasında AB menşeli firmalar gözetilmekle birlikte, genel manada küçük işletmeler de büyük şirketlere karşı pazar rekabeti bağlamında korunmuştur. İnsan ise konumu itibarıyla iki kez tahayyül edilmiş; vatandaşlığı üzerinden siyasi hakları (örneğin ifade özgürlüğü ve ayrımcılık karşıtlığı), tüketici konumu bakımından ise ekonomik çıkarları korunmuştur²⁶³.

Öte yandan Tüzük, yayınlanan her içeriğin hukuka aykırı olmadığını kabul ederek aşırı baskıcı bir içerik moderasyonu modeli oluşturmaktan kaçınmıştır. Aracı hizmet sağlayıcılara getirilecek çok ağır yükümlülükler; işlerini koruma amacıyla aşırı denetim uygulamalarına yönelmelerine, ifade özgürlüğünün korunması ve bilgi akışının sağlanmasından caymalarına sebep olabilir²⁶⁴. Ayrıca kullanıcı haklarının korunması ile çevrim içi platformların yenilik yapma ve rekabet etme yetenekleri arasında bir denge

²⁶⁰ “*The Brussels effect*”, Avrupa Birliği düzenleme ve standartlarının, küresel çapta benimsenmesi ve bu düzenlemelerin AB sınırları dışında da etkili olması fenomenidir. AB'nin idari ve siyasi merkezi olarak kabul edilen, Belçika'nın başkenti Brüksel'den esinlenerek adlandırılmıştır. İsimlendirme için bkz. **Bradford**, Anu, “The Brussels Effect”, *Northwestern University Law Review*, C.: 107, S.: 1, Columbia Law and Economics Working Paper No. 533, 2012, s. 22-26, <<https://ssrn.com/abstract=2770634>>.

²⁶¹ **Turillazzi/Taddeo/Floridi/Casolari**, s. 16; **Chander**, s. 1069.

²⁶² Komisyon'un Etki Değerlendirme analizinde Birlik dışındaki aracı hizmet sağlayıcıların Dijital Tek Pazar içinde hizmetlerini sunmaya devam etme konusunda ilgili oldukları tespiti yapılmıştır. Dolayısıyla bazı aracı hizmet sağlayıcılar hem birlik içinde hem de dışında hizmetlerini sunmaktadır. Dijital Hizmetler Tüzüğü; vatandaşlarının Birlik vatandaşlarından daha aşağı bir koruma ile muhatap olmasını istemeyen devletler bakımından, çevrim içi hukuka aykırı içerikle mücadele önlemleri için küresel bir standart belirlemiş olacaktır. Bkz. **European Commission**, *Impact Assessment Part 1*, s. 36; Avrupa Parlamentosu'nun Temmuz oturumunda İç Pazardan sorumlu Komisyon Üyesi Thierry Breton'un da iddiası bu yöndedir. (Avrupa Parlamentosu, 2022b).

²⁶³ **Schlag**, s. 173.

²⁶⁴ **Wu**, Felix T., “Collateral Censorship and the Limits of Intermediary Immunity” *Notre Dame Law Review*, C.: 87, S.: 1, 2013 (293-349), <<https://scholarship.law.nd.edu/ndlr/vol87/iss1/6>>.

vardır²⁶⁵. Dengenin tesisi, algoritmaların artan kullanımının platformların içerik denetleme uygulamalarıyla orantılı olmasını sağlayan fonksiyonel regülasyon ile mümkündür²⁶⁶.

Kapasite ve ekonomik güç olarak mümkünün üzerinde şartlar koşulması dijital gelişimi ve hizmetlerin AB pazarına sunulmasını da baltalayabilecektir. Dijital Hizmetler Tüzüğü, E-Ticaret Direktifi'nin sağladığı kişilik hakları korumasının zayıflaması ile bozulan hassas dengeyi tekrar tesis etme noktasında önemli bir rol oynamıştır. Kullanıcıların ifade özgürlüğü, çevrim içi işletme olan aracı hizmet sağlayıcıların iş yapma özgürlüğü, içerik oluşturucularının ve sahiplerinin fikri mülkiyet hakları; bir bütün olarak gözetilmiş ve doğabilecek olumsuzluklardan kaçınılması hedeflenmiştir²⁶⁷.

1.3.6. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün Kapsamı ve Uygulama Alanı

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün kendisine biçmiş olduğu bölgesel kapsam E-Ticaret Direktifi'nden oldukça farklıdır. E-Ticaret Direktifi, 3. maddesinde yer alan “menşei ülke ilkesi” gereği Birlik Üyesi Devletlerden birinde yerleşik olan hizmet sağlayıcılar hakkında uygulanmıştır. Yani üçüncü ülkede yerleşik sağlayıcıların sunmuş oldukları hizmetler bakımından Direktif yetkili kılınmamıştır. Uygulanacak sorumluluk rejimi, uluslararası ticaret anlaşmalarına uygun olması koşuluyla, Üye Devlet tarafından serbestçe belirlenebilir görülmüştür. Her devletin kendince bir kural politika belirlemesi ise yasal parçalanmayı artıran, hukuka aykırılık durumlarında belirliliği engelleyen ve AB merkezli hizmet sağlayıcıları dezavantajlı duruma düşüren unsurlardan olmuştur²⁶⁸. Öyle ki, yine ilerleyen yıllarda, yasal düzenlemenin AB dışında kurulmuş ancak faaliyetleri tek

²⁶⁵ **Cauffman, Caroline/Goanta, Catalina**, “A new order: the digital services act and consumer protection”, *European Journal of Risk Regulation*, C.: 12, S.: 4, 2021 (758–774), s. 773, <<https://doi.org/10.1017/err.2021.8>>.

²⁶⁶ **Frosio/Geiger**, s. 69.

²⁶⁷ **Frosio/Geiger**, s. 74.

²⁶⁸ **Hoffmann, Anja/Gasparotti, Alessandro**, “Liability for illegal content online (Weaknesses of the EU legal framework and possible plans of the EU Commission to address them in a “Digital Services Act)”, *Centre for European Policy*, 2020, s. 37, <https://www.cep.eu/fileadmin/user_upload/hayek-stiftung.de/cepStudy_Liability_for_illegal_content_online.pdf>.

pazarı etkileyen hizmet sağlayıcıları kapsayacak şekilde genişletilmesi gerekliliği yetkili mercilerce kabul edilmiştir²⁶⁹.

Dijital Hizmetler Tüzüğü m. 2/1, bu değişen yaklaşımın tezahürü olmuştur. Maddeye göre Tüzük; aracılık hizmetlerini sağlayanların kuruluş yerlerinin nerede olduğuna bakılmaksızın, Birlik içinde yerleşik olan veya Birlik içinde bulunan hizmet alıcılarına sunulan aracılık hizmetleri için uygulanacaktır. Bu yaklaşım, GDPR gibi, AB'deki alıcılar için dijital hizmetlerin sağlanmasını konu edinen diğer bazı hukuki düzenlemelerin tutumuna benzemektedir.

Bölgesel kapsamı ortaya koyan bir diğer madde olan DSA m. 3(d)'de Birlik içinde hizmet sunmak kavramı tanımlanmış, bir veya daha fazla Üye Devletteki gerçek veya tüzel kişilerin Birlik ile önemli bağlantısı olan bir aracı hizmet sağlayıcının hizmetlerinden yararlanmasını sağlamak şeklinde ifade edilmiştir. Birlik ile önemli bağlantı ifadesi ise (e) fıkrasında; sağlayıcının AB'de kurulması ya da önemli sayıda Avrupalı kullanıcısının bulunması veya faaliyetlerin bir ya da daha fazla Üye Devlet'e yönelik olarak hedeflenmesi gibi belirli somut kriterlerden kaynaklanabileceği açıklanmıştır. Hizmet sağlayıcıdan ziyade hizmet alıcıya odaklanan bu yaklaşım, AB kullanıcılarının hukuka aykırı içeriğe karşı daha iyi korunmasını temin etmektedir²⁷⁰. Öte yandan, bu durumun bazı aracı hizmet sağlayıcıların Avrupa pazarına giriş yapmaktan kaçınmasına veya mevcut hizmetlerini sınırlandırmasına sebep olması mümkündür. Zira Tüzüğün ihtiva ettiği yükümlülöklere uyma zarureti, AB dijital tek pazarının cazibesini olumsuz etkilemektedir²⁷¹.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün hangi dijital hizmetleri kapsayacağı da ayrı bir husustur. DSA madde 2/2'ye göre Tüzük, aracılık hizmeti niteliğinde olmayan herhangi bir hizmet için uygulanmamaktadır. Kaldı ki, aracılık hizmeti niteliğinde olmayan bir hizmete ilişkin

²⁶⁹ European Commission, Impact Assessment Part 1, s. 128.

²⁷⁰ Wilman, The EU's system of knowledge-based liability, s. 335.

²⁷¹ Turillazzi/Taddeo/Floridi/Casolari, s. 3. Bu durum, özellikle büyük teknoloji firmalarına kıyasla daha az kaynağa ve uyum yeteneğine sahip küçük ve orta ölçekli işletmeler için etkili olmaktadır.

olarak getirilen gereklilikler bakımından da uygulanmamaktadır. Burada gerekliliğin bir aracı hizmet vasıtasıyla sağlanması sonucu değiştirmeyecektir. Özetle, Tüzüğün uygulanabilmesi için temel şart bu hizmetin bir aracılık hizmeti niteliğinde olmasıdır. Burada E-Ticaret Direktifi ile benzer bir uygulama alanı belirlenmiştir. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün aracılık hizmeti kavramı ve uygulama alanı hususundaki kapsamlı düzenlemelerine bir sonraki bölümde yer verilmiştir²⁷².

²⁷² Bkz. bu çalışmanın *Dijital Hizmetler Tüzüğü Kapsamına Giren Aracı Hizmet Sağlayıcılar* başlıklı 2.2. bölümü, s. 58 vd.

2. BÖLÜM

DİJİTAL HİZMETLER TÜZÜĞÜ PERSPEKTİFİNDEN ARACI HİZMET SAĞLAYICI KAVRAMI VE HUKUKİ SORUMLULUK ANLAYIŞI

Dijital Hizmetler Tüzüğü m. 1/2’de iç pazarda aracılık hizmetlerinin sağlanmasına ilişkin uyumlaştırılmış kurallar düzenlenmiştir. Bu kurallar; (a) aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluklarından koşullu muafiyete (*conditional exemptions from liability*) ilişkin bir çerçeve; (b) aracı hizmet sağlayıcıların belirli kategorilerine göre uyarlanmış özen yükümlülüklerine (*due diligence obligations*) ilişkin kurallar; (c) yetkili makamlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon da dahil olmak üzere, Tüzüğün uygulanmasına ve icrasına ilişkin kurallardır.

Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün yapısı ise şu şekildedir; Bölüm I, Tüzüğün kapsamını ortaya koymakta ve kullanılan anahtar kavramları tanımlamaktadır. Bölüm II, E-Ticaret Direktifi tarafından belirlenen önceki standartlara dayanarak aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluklarına ilişkin hükümler içermektedir. Bölüm III, genel olarak aracı hizmet sağlayıcılar, çevrim içi platformlar ve çok büyük çevrim içi platformlar arasında ayırım yaparak güvenli ve şeffaf bir çevrim içi ortam için gereken özen yükümlülüklerini ortaya koymaktadır. Bölüm IV, Avrupa Dijital Hizmetler Kurulu gibi yeni kamu yönetimi organlarının kurulması yoluyla Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün ulusal ve uluslararası uygulaması ve iş birliğinin yanı sıra yaptırımlar ve icra ile ilgilidir. Bölüm V ise son hükümleri içermektedir.

Çalışmamızda, Tüzüğün dijital hizmetlerin yönetişimine²⁷³ ilişkin hükümleri tahlil edilirken, konuların işlenişi mevzuat ile benzer bir sıraya tabi tutulmuştur. Tüzüğün aracı hizmet sağlayıcı kavramı ve sorumluluğuna ilişkin kuralları tezimizin ikinci bölümünün

²⁷³ İnternetin sınırsızlığı, çok paydaşlı doğası ve uyumu tesis edecek zorlayıcı bir güç bulundurmaması sebebiyle doğrudan bir yönetimden (government, management) ziyade özel bir yönetişimden (governance) söz edilmektedir. Yönetişim; ilgili tüm paydaşların düzenin gerekliliğine ikna olması, bunu sürdürmek için yapılması gerekenler konusunda anlaşması ve böylece belirli bir alanda düzenin korunmasıdır. Bkz. **Mathiason**, John, *Internet Governance: The New Frontier of Global Institutions*, B.: 1, New York, 2008, s. 16-17.

konusudur. Söz konusu hükümler, neredeyse hiç değiştirilmeden E-Ticaret Direktifi'nden yeni yasal çerçeveye iktibas edilmiş durumdadır. Bu sebeple, ilgili bölümlerin kendi başına analiz edildiğinde genel etkisinin sınırlı olduğu ve Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün reform etkisinden uzak kısmını teşkil ettikleri düşünülmektedir²⁷⁴. Öte yandan Tüzüğün, E-Ticaret Direktifi'nde bulunmayan özen yükümlülükleri ve uygulamaya dair hükümleri ise ilk defa öngörülmüş olup, çalışmamızın üçüncü bölümünde anlatılmıştır.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün hizmet sağlayıcıların sorumluluklarına ilişkin temel hususlarını, E-Ticaret Direktifi ile benzerlikleri ve farklılıkları üzerinden mercek altına almadan önce, neyi regüle ettiğini anlayabilmek bakımından aracı hizmet sağlayıcı anlayışını ve aracılık gibi kavramların ne anlama geldiğini ortaya koymakta fayda vardır.

2.1. ARACI HİZMET SAĞLAYICILARA İLİŞKİN KAVRAMLAR

İnternetin ve teknolojinin gelişmesi, dijital mecra aktörleri ve hizmetlerinin yaygınlık kazanmasıyla dijital ekosistemi anlamak ve hukuken düzenlemek adına bazı kavramlar kullanılmıştır. Bunlardan birisi “*hizmet sağlayıcı*” kavramıdır. Hizmet sağlayıcı kavramının tek bir açıklaması bulunmamakta olup, sunulan hizmetin bağlamına göre hukuki ve akademik metinlerde farklı tanımlara yer verilmiştir. En genel anlamda hizmet sağlayıcı; bir ücret veya menfaat karşılığında, somut bir ürünün mülkiyetini devretmek yerine, bir eylem, performans veya fayda sunan bir kişi veya kuruluş şeklinde tanımlanabilir²⁷⁵. Bu tanım, hizmetlerin temel özelliğinden, yani maddi olmamalarından (*intangibility*) kaynaklanmaktadır²⁷⁶.

²⁷⁴ Savin, s. 6.

²⁷⁵ Grönroos, Christian, Service Management and Marketing: Managing Moments of Truth in Service Competition, B.: 4, Haddington, 2015, s. 47-51; Zeithaml, Valarie/Bitner, Mary J./Gremler, Dwayne D./Mende, Martin, Services Marketing: Integrating Customer Focus Across the Firm, B.: 8, New York, 2024.

²⁷⁶ Grönroos, s. 50-51; Hizmetlerin özü maddi olmasa da, bazı hizmetlerde maddi unsurlar da bulunabilir. Örneğin bir internet servis sağlayıcısının abonesi için bir modem veya router temin etmesi bir maddi unsur olsa da, esasında asıl sunulan şey internete erişim hizmetidir.

Çalışma konusu bakımından önem arz eden tanım, bilişim hukuku literatürüne, özellikle de AB düzenlemelerine dayanmaktadır. E-Ticaret Direktifi içerisinde hizmet sağlayıcı kavramı “*bilgi toplumu hizmeti sunan herhangi bir gerçek veya tüzel kişi*” şeklinde tanımlanmıştır²⁷⁷. Her ne kadar genel bir hizmet sağlayıcı tanımına yer verilmiş gibi dursa da Direktif’te tüm hizmet sağlayıcılar konu edilmiş değildir. Nitekim hizmet sağlayıcıların üçüncü taraf hukuka aykırı içeriğinden sorumluluğu “*Aracı Hizmet Sağlayıcıların Sorumluluğu*” üst başlığı altında incelemiştir. Dijital Hizmetler Tüzüğü ise hizmet sağlayıcı kavramının tanımına dahi doğrudan yer vermemiştir. Kapsam ve uygulama alanı bahsinde²⁷⁸ anlatılmış olduğu üzere Dijital Hizmetler Tüzüğü de E-Ticaret Direktifi ile benzer şekilde, bütün hizmet sağlayıcılara yönelik hükümler öngörmemekte, yalnızca aracılık hizmeti sunan hizmet sağlayıcıları konu edinmektedir.

DSA m. 2/2’ye göre Tüzük, aracılık hizmeti niteliğinde olmayan herhangi bir hizmet veya bu hizmete ilişkin olarak getirilen herhangi bir gereklilik için uygulanmayacaktır²⁷⁹. Uygulanabilirlik temel şartı verilen hizmetin bir aracılık hizmeti niteliğinde olmasıdır. Dolayısıyla karşımıza hizmet sağlayıcı kavramına ek olarak “*aracılık hizmeti*” ve bir hizmet sağlayıcı türü olan “*aracı hizmet sağlayıcı*” terimleri çıkmaktadır. DSA m. 3(g)’de “*aracılık hizmeti*”; salt iletim, önbelleğe alma ve yer sağlama bilgi toplumu hizmetlerinden birisinin sunulması olarak açıklanmıştır. Dolayısıyla mezkûr sağlayıcılar da “*aracı hizmet sağlayıcı*” sınıfındadır. Tanımın kilit noktası bilgi toplumu hizmeti kavramıdır. DSA m. 3(a)’ya göre bilgi toplumu hizmeti Avrupa Parlamentosu ve Konseyi’nin 2015/1535 sayılı Direktifi’nde tanımlanan hizmet anlamına gelmektedir. Mezkûr Direktifte yer alan tanıma göre “*bilgi toplumu hizmeti*”; çoğunlukla ücret karşılığında, uzaktan, elektronik olarak ve bir alıcının bireysel talebi üzerine sağlanan herhangi bir hizmettir²⁸⁰.

²⁷⁷ ECD m. 2(b).

²⁷⁸ Bkz. bu çalışmanın *Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün Kapsamı ve Uygulama Alanı* başlıklı 1.3.6. bölümü, s. 50 vd.

²⁷⁹ Bu maddenin ihdasında ABAD’ın Uber ve Star Taxi kararları dikkate alınmıştır. Bkz. **Yusufoğlu Bilgin**, s. 33-34, 187-198; ABAD, SABAM v. Netlog, C-360/10 sayılı dava, 16 Şubat 2012 tarihli karar, <<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=119512&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5910171>>, (E.T.: 07.02.2025).

²⁸⁰ AB 2015/1535 sayılı Direktifi m. 1/1(b).

Bilgi toplumu hizmeti tanımının şekillenmesinde ve unsurlara ilişkin belirsizliklerin giderilmesinde ABAD kararları önemli bir rol oynamıştır²⁸¹. Örneğin ücret karşılığı olması unsurunda gelişen dijital ekonomi gözetilerek sadece doğrudan hizmetin karşılığı talep edilen bedelleri değil reklam verme tarzındaki ekonomik faaliyetler karşılığı elde edilen her türlü bedeli kapsayacağı kabul edilmiştir²⁸². Uzaktan olması unsurunda da normalde ancak fiziksel bir ortamda sunulması mümkün olan ürünlerin uzaktan sunulduğu hallerde bir bilgi toplumu hizmeti olmayacağı ifade edilmiştir²⁸³.

Tüzük bakımından önem arz eden “*hizmet alıcısı*” kavramı ise DSA m. 3(b)’de bir aracılık hizmetini kullanan herhangi bir gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlanmış, özellikle bilgi aramak veya bilgiyi erişilebilir kılmak amacıyla kullanım vurgulanmıştır. Kullanıcı ifadesi yerine hizmet alıcısı tabirine yer verilmesi, E-Ticaret Direktifi ile aynı doğrultuda bir tercih olmuştur. Resital Paragraf 2’de Tüzük içerisinde hizmet alıcısı olarak; iş kullanıcıları, tüketiciler ve diğer kullanıcıların kabul edildiği ortaya koyulmuştur²⁸⁴.

Aracı hizmet sağlayıcılara ilişkin bazı kavramlar Türk hukukunda da tanımlanmıştır. Ancak, bu tanımlar Dijital Hizmetler Tüzüğü ile paralellik göstermemektedir. Hizmet sağlayıcı, aracılık hizmeti, aracı hizmet sağlayıcı gibi kavramlar; hukukumuzda, satıcı veya sağlayıcı ile tüketici arasında aracılık yapma, mesafeli sözleşme yapılmasına imkân sağlama gibi unsurlar bağlamında ele alınmaktadır²⁸⁵. Örneğin aracı hizmet sağlayıcı kavramı 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun’da (ETDHK) “*başkalarına ait iktisadi ve ticari faaliyetlerin yapılmasına elektronik ticaret ortamını*

²⁸¹ **Kaya**, Avrupa Birliği P2B Tüzüğü, s. 45.

²⁸² ABAD, Sotiris Papasavvas v. O Fileleftheros Dimosia Etaireia Ltd ve diğerleri, C291/13 sayılı sava, 11 Eylül 2014 tarihli karar, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62013CJ0291>>, (E.T.: 07.02.2025).

²⁸³ **Mamalı**, s. 47.

²⁸⁴ “*Hizmet alıcı*” kavramının yalnızca içerik sağlayıcıları mı kapsadığı yoksa aynı zamanda okuyucuları da mı içerdiği konusu tartışmalıdır. Söz konusu tartışmalar için bkz. **Mamalı**, s. 109.

²⁸⁵ **Şahin**, Musa Furkan, “Mesafeli Sözleşmelerde Aracı Hizmet Sağlayıcı Kavramı”, Bilişim Hukuku Dergisi, C.: 6, S.: 1, 2024 (132-154), s. 136 vd., <<https://doi.org/10.55009/bilisimhukukudergisi.1438803>>.

sağlayan gerçek ve tüzel kişileri” ifade etmektedir²⁸⁶. Hizmet sağlayıcı kavramı ise “elektronik ticaret faaliyetinde bulunan gerçek ya da tüzel kişiler” olarak tanımlanmıştır²⁸⁷. Elektronik Ticaret Aracı Hizmet Sağlayıcı ve Elektronik Ticaret Hizmet Sağlayıcılar Hakkında Yönetmelik ise aracılık hizmeti kavramını “elektronik ticaret pazar yerinde elektronik ticaret işlemlerinin gerçekleştirilmesi ve siparişin teslimi amacıyla elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcı tarafından elektronik ticaret hizmet sağlayıcı veya alıcıya sunulan her türlü hizmet” şeklinde düzenlenmiştir²⁸⁸. Keza 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da (TKHK) aracı hizmet sağlayıcılar; satıcı veya sağlayıcı adına, mesafeli sözleşme kurulmasına oluşturdukları sistem ile aracılık etmeleri üzerinden ele alınmıştır²⁸⁹.

Türk hukukundaki tanımların, aracı hizmet sağlayıcı kavramından ziyade AB mevzuatındaki “*provider of an online marketplace*” kavramı ile benzerlik gösterdiği görülmektedir²⁹⁰. Aracı hizmet sağlayıcı kavramına karşılık gelen “*providers of intermediary services*” ifadesi ise, Dijital Hizmetler Tüzüğü gibi düzenlemelerde ticaret veya tüketici ilişkileriyle sınırlı olmayan, daha geniş bir perspektife sahiptir. Zira aracılık hizmetleri; salt iletim, önbelleğe alma ve yer sağlama hizmetlerinin tümünü ihtiva etmekte, “*tüketicilerin tacirlerle mesafeli sözleşmeler yapmasına olanak tanıyan çevrim*

²⁸⁶ ETDHK m. 2/1-d.

²⁸⁷ ETDHK m. 2/1-ç.

²⁸⁸ Elektronik Ticaret Aracı Hizmet Sağlayıcı ve Elektronik Ticaret Hizmet Sağlayıcılar Hakkında Yönetmelik m. 4/1-b

²⁸⁹ Bkz. TKHK m. 48/5. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un yol göstericiliği üzerine, aracı hizmet sağlayıcı kavramı Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliği’nde m. 4/1-i uyarınca “*oluşturduğu sistem ile uzaktan iletişim araçlarını kullanmak veya kullandırmak suretiyle satıcı veya sağlayıcı adına mesafeli sözleşme kurulmasına aracılık eden gerçek veya tüzel kişi*” şeklinde tanımlanmıştır.

²⁹⁰ Bu kavramı tanımlamakta olan 2011/83/EU sayılı Tüketici Hakları Direktifi m. 2/1-(18)’e göre “*provider of an online marketplace*” “*tüketicilere çevrim içi pazar yeri sağlayan tacir*”dir. “Online marketplace” ise m. 2/1-(18)’e göre “*tacir tarafından veya onun adına işletilen, tüketicilerin diğer tacirler veya tüketicilerle mesafeli sözleşme yapmasına imkân sağlayan ve internet sitesi, internet sitesinin bir kısmı veya uygulama da dâhil olmak üzere yazılım kullanan bir hizmet*” olarak açıklanmıştır.

6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun’un “*aracı hizmet sağlayıcı*” ifadesini, “*elektronik pazaryeri işletmecisi*” kavramı yerine kullandığına ilişkin görüş için bkz. **Bingöl**, Muhammet Emin, “Elektronik Pazaryeri İşletmecilerinin Satıcılar Bakımından Yapmış Olduğu Aracılık Faaliyetinin Hukuki Niteliği”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 25, S.: 2, 2023 (599-646), s. 603, <<https://doi.org/10.33717/deuhfd.1375528>>. Bu görüşün yerinde olduğunu düşünüyoruz, zira mezkur Kanun’un dayanak teşkil ettiği Elektronik Ticaret Aracı Hizmet Sağlayıcı ve Elektronik Ticaret Hizmet Sağlayıcılar Hakkında Yönetmelik m. 4/1-f’de doğrudan aracı hizmet sağlayıcı değil “*elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcı*” kavramı tanımlanmıştır. Tanıma göre, bu sağlayıcılar ile “*elektronik ticaret pazar yerinde elektronik ticaret hizmet sağlayıcıların mal veya hizmetlerinin teminine yönelik sözleşme yapılmasına ya da sipariş verilmesine imkân sağlayan aracı hizmet sağlayıcı*” ifade edilmektedir.

içi platformlar” ise ayrıca bir alt başlık olarak düzenlenmektedir²⁹¹. Kanaatimizce Türk hukukunda yapılan tanımların, AB düzenlemeleri ile uyumlu hâle getirilmesi, dijital ekosistemin bütünleşik bir şekilde işlemesi ve kavramsal yeknesaklığın sağlanması açısından önem arz etmektedir. Çalışmada, aracı hizmet sağlayıcılara ilişkin kavramlar Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün bilgi toplumu hizmeti üzerinden yaptığı tanımlamaya dayanmaktadır.

2.2. DİJİTAL HİZMETLER TÜZÜĞÜ KAPSAMINA GİREN ARACI HİZMET SAĞLAYICILAR

2.2.1. Aracılık Hizmeti Sunmaları Bakımından

Dijital Hizmetler Tüzüğü esasında hizmet sağlayıcıları aracılık vasfı süzgecinden geçirerek kapsamına almaktadır. Aracı hizmetler, çevrim içi gerçekleşen ve sürekli olarak gelişen geniş bir ekonomik faaliyet yelpazesini kapsar ve bilginin hızlı, güvenli ve güvenilir bir şekilde iletilmesini sağlamak ve çevrim içi ekosistemin tüm katılımcılarına kolaylık sağlamak için sürekli olarak gelişir²⁹². DSA m. 3(g) ve DSA Resital paragraf 5’e göre Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün muafiyete ve sorumluluğa ilişkin hükümleri; aracılık hizmeti olarak adlandırılan “salt iletim”, “önbelleğe alma” ve “yer sağlama” bilgi toplumu hizmetlerini sağlayan aracı hizmet sağlayıcılara uygulanmalıdır. Görülmektedir ki, her ne kadar bilgi toplumu hizmeti ve hizmet sağlayıcıların kapsamı oldukça geniş olsa da Tüzüğün kapsamı bu üç tür hizmete indirgenmiştir. Dolayısıyla Dijital Hizmetler Tüzüğü ve pek tabii çalışmamız bakımından yalnızca aracılık hizmeti ve aracı hizmet sağlayıcı alt başlıkları ehemmiyetlidir.

Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün yalnızca belirli bilgi toplumu hizmeti sağlayıcılarına, yani aracı hizmet sağlayıcıları ve özellikle salt iletim, önbelleğe alma ve yer sağlama hizmeti sağlayıcılarına, uygulanacak olmasının gerekçesine Resitalde yer verilmiştir. Bahsi geçen hizmetler esas olarak meşru ve çeşitli sosyal faydalar sağlamak amacıyla

²⁹¹ Bkz. bu çalışmanın *Tüketicilerin Tacirlerle Mesafeli Sözleşmeler Yapmasına Olanak Tanıyan Çevrim İçi Platform Sağlayıcıları İçin Uygulanabilir Ek Hükümler* başlıklı 3.4. bölümü, s. 157 vd.

²⁹² DSA Resital paragraf 29.

kullanılmaktadır. Ancak, bu hizmetlerin hukuka aykırı veya başka şekillerde zararlı bilgi ve faaliyetlerin aracılığına ve yayılmasına olan etkisi artmış, bu nedenle bir düzenlemeye tabi kılınmaları gerekli hâle gelmiştir.²⁹³.

Bir hizmet sağlayıcının Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün kapsamına girebilmesi için temel şartın sunmuş olduğu hizmetin aracılık niteliği taşıması olduğunu ifade etmiştik²⁹⁴. Burada önemli bir hususu es geçmemek gerekmektedir. Aracılık sıfatı hizmet sağlayıcının bendinde değildir, yürüttüğü hizmetin bir sonucudur. DSA Resital paragraf 15'e göre; bir sağlayıcı tarafından sağlanan bazı hizmetler aracılık hizmeti statüsünde fakat diğerleri değilse, Tüzük yalnızca aracılık hizmetleri ile ilgili kısımlarda geçerlidir. Bu ifade, Tüzüğün getirdiği sorumluluk muafiyetine ilişkin hükümlerin de aracı hizmet sağlayıcının her faaliyetinde geçerli olmadığını ortaya koymaktadır.

Bir diğer önemli husus aracılık niteliğinin ilgili hizmetin ana unsuru olması gerekliliğidir. Şayet aracılık hizmeti ana hizmetin bir parçası konumunda fakat hizmetin bütününe ifade etmiyor ise Tüzüğün uygulama alanına girmez²⁹⁵. Öte yandan aracı hizmetler tek başlarına sağlanıyor olabileceği gibi, başka türden bir aracı hizmetin bir parçası olarak veya diğer aracı hizmetlerle eş zamanlı olarak sunulabilir²⁹⁶. Her halükârda sunulmakta olan bir aracı hizmetin varlığı Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün uygulanmasına sebep olur.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün haklarında sorumluluk muafiyeti tanıdığı ve yükümlülükler öngördüğü aracılık hizmetleriyle diğer AB hukuku düzenlemeleri bakımından aracılık hizmetleri karıştırılmamalıdır. Nitekim farklı hukuki düzenlemeler hizmet sağlayıcıların farklı fonksiyonları üzerinden bir değerlendirme yaparak isimlendirmede bulunmaktadır. Tüzük, aracılık hizmetleri ifadesiyle salt iletim, ön belleğe alma ve yer sağlama faaliyetlerini kastetmektedir. Ne var ki, Platform to Business (P2B)

²⁹³ DSA Resital paragraf 5.

²⁹⁴ Bkz. bu çalışmanın 54. sayfası vd.

²⁹⁵ **Yusufoğlu Bilgin**, s. 343.

²⁹⁶ DSA Resital paragraf 29.

Tüzüğü²⁹⁷ örneğinde olduğu gibi, aracılık hizmetleri platform ve ticari kullanıcılar arasındaki ilişki yönünden de değerlendirilebilir. Diğer hukuki düzenlemeler gözetilirse, aracı hizmet sağlayıcılara ilişkin kavramsal bir karışıklık olması muhtemeldir. Tezimiz bakımından hizmet sağlayıcı ve aracı hizmet sağlayıcı terimleri birbiri yerine kullanılmış olup salt iletim, önbellege alma ve yer sağlama aracı hizmetlerini sunan sağlayıcıları ifade etmektedir²⁹⁸.

2.2.2. Birlik İçinde Hizmet Sunmaları Bakımından

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nde, bu mevzuatın uygulanacağı sağlayıcıların aracılık hizmeti sunanlar olduğu ve özellikle hangileri olduğu sayılmıştır. Öte yandan, bütün aracı hizmet sağlayıcılar sadece yürütmekte oldukları faaliyet gereği Birlik hukukuna tabi tutulmamaktadır. Dijital Hizmetler Tüzüğü, aracı hizmet sağlayıcıların “Birlik içinde hizmet sunma” durumuna sonuç bağlamıştır. Bu yönüyle Tüzük, kapsam ve uygulama alanı başlığında belirtmiş olduğumuz üzere E-Ticaret Direktifi'nden farklı olarak sağlayıcının kuruluş yeri veya konumuna bir önem atfetmemiştir²⁹⁹. Bu, daha yakın tarihli diğer AB dijital yasalarında (örneğin GDPR) izlenen modeldir³⁰⁰.

DSA m. 3(d) Birlik içinde hizmet sunmak kavramını bir aracı hizmet sağlayıcının; i) birlik ile önemli bir bağlantıya sahip olması, ii) bir veya daha fazla Üye Devlet'teki gerçek veya tüzel kişilerin hizmetin alıcısı konumunda olması şeklinde açıklamıştır. Birlik ile önemli bağlantıya sahip olunması; aracı hizmet sağlayıcının AB'de kurulması ya da hizmet alıcısı sayısının ilgili Üye Devlet'in nüfusuna veya Birlik nüfusuna göre önemli bir sayıda olması veya faaliyetlerin bir ya da daha fazla Üye Devlet'e yönelik olarak hedeflenmesi gibi belirli somut kriterlerden kaynaklanabilmektedir³⁰¹.

²⁹⁷ Regulation (EU) 2019/1150 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on promoting fairness and transparency for business users of online intermediation services, [2019] OJ L 186.

²⁹⁸ Doktrinde sıklıkla çevrim içi hizmet sağlayıcı veya internet aracısı terimleri kullanılmaktadır. Bkz. **Farano**, s. 2; Konuya ilişkin detaylı bilgi için bkz. **Mamalı**, s. 50-51.

²⁹⁹ Bkz. bu çalışmanın *Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün Kapsamı ve Uygulama Alanı* başlıklı 1.3.6. bölümü, s. 50 vd.

³⁰⁰ **Savin**, s. 5.

³⁰¹ DSA m. 3(e).

Aracı hizmet sağlayıcının Birlik ile önemli bir bağlantısının bulunması durumu, somut kriterler üzerinden durumun özelliklerine göre belirlenir. Bu tespit yapılırken uygulanacak yaklaşımın seçiminde Resital yol gösterici niteliktedir. Faaliyetlerin bir veya daha fazla Üye Devlet'e yönelik olarak hedeflenmesi örneğinin varlığına dair koşullar paragraf 8'de yer almaktadır. Verilen hizmet kapsamında Üye Devlet'te genel olarak bir dilin veya para biriminin kullanımı, ürün veya hizmet sipariş etme imkânının sunulması veya ilgili üst düzey alan adının kullanımı gibi koşullar temelinde belirleme yapılabilir. Üye Devlet'in ulusal uygulama mağazasında bir uygulamanın bulunması, yerel reklamların sağlanması veya ilgili devletin resmî dilinde müşteri hizmetleri sağlanması gibi faktörlerden de anlaşılabilir. Öte yandan bir Üye Devlet'ten bir web sitesine teknik olarak erişebiliyor olmak, Birlik ile önemli bir bağlantının kabulü için yeterli görülmemiştir³⁰².

2.3. ARACILIK HİZMETİ ÇEŞİTLERİ

Avrupa Komisyonu, yasama sürecinde iken mevcut düzenleyici çerçevenin revizyonuna yönelik yapmış olduğu Etki Değerlendirmesinde³⁰³ üç olası seçeneği tahlil etmiştir. İlk seçenek, hukuka aykırı faaliyetlerle mücadele için aracı hizmet sağlayıcılara yönelik sınırlı prosedürel yükümlülükler belirlenmesiyle, ortaya çıkabilecek geniş kapsamlı riskleri dikkate alarak tamamen uyumlu önlemlerin getirilmesi ikinci seçenektir³⁰⁴. Üçüncü ve tercih edilen seçenek ise çok büyük çevrim içi platformlar için daha güçlü yükümlülükler içeren asimetrik önlemlerin uygulanması, aracı hizmet sağlayıcılar için sorumluluk rejiminin daha fazla açıklığa kavuşturulması ve güçlendirilmiş gözetim ve yaptırım ile AB yönetişimine gidilmesi olmuştur³⁰⁵. Sonuç itibarıyla her ne kadar aracı hizmet sağlayıcıları konu edinmesi sebebiyle E-Ticaret Direktifi ile benzeşiyor olsa da Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün maddi kapsamı Direktif'ten daha geniştir, zira farklı aracı

³⁰² DSA Resital paragraf 8.

³⁰³ European Commission, Impact Assessment Part 1.

³⁰⁴ Lisičar/Katulić/Jurić, s. 1479.

³⁰⁵ Bkz. Broughton Micova, Sally/de Streel, Alexandre, "Digital Services Act: Deepening the internal market and clarifying responsibilities for digital services", Centre on Regulation in Europe Report, 2020, <<https://cerre.eu/publications/digital-services-act-responsibility-platforms/>>, (E.T.: 07.02.2025).

kategorileri için aracı hizmet sağlayıcıların rolleri, boyutları ve etkilerine göre farklı yükümlülükler öngörmektedir³⁰⁶.

Bilgi toplumu hizmeti sunma şekilleri; DSA m. 3(g)'de ve Resital m. 29'da “*salt iletim (mere conduit)*”, “*önbelleğe alma (caching)*” ve “*yer sağlama (hosting)*” aracı hizmetleri olarak kategorize edilmiştir. Ayrıca E-Ticaret Direktifinden farklı olarak yer sağlama hizmetleri başlığı altında çevrim içi platformlar ve çevrim içi arama motorları ayrı ayrı ele alınmaktadır. Çok büyük çevrim içi platformlar ve çok büyük çevrim içi arama motorları bakımından da belirli düzenlemeler getirilmiştir. Bu sınırlamadan anlaşılacağı üzere; Tüzük, hukuka aykırı içeriğin yayılmasını öncelikle internet tabanlı hizmetlerin kullanımını sağlayan ve yayınlanan içerik karşısında pasif olan teknik aktörleri hedef alarak önlemeyi planlamaktadır³⁰⁷. Bu kategorileri incelemekte fayda vardır.

2.3.1. Salt İletim (Mere Conduit) Hizmeti

Dijital Hizmetler Tüzüğü m. 3(g)(i)'ye göre salt iletim hizmeti³⁰⁸; bir hizmet alıcısı tarafından sağlanan bilgilerin bir iletişim ağında iletilmesini veya bir iletişim ağına erişim sunulmasını ifade etmektedir. Yani, verinin iletiminden başka bir işlem yapılmayan hizmetlerdir. DSA Resital paragraf 29'da salt iletim hizmetlerine örnek olarak; internet değişim noktaları, kablosuz erişim noktaları, sanal özel ağlar, DNS hizmetleri ve çözümleyiciler gibi üst düzey alan adı kayıtları, kayıt şirketleri, dijital sertifikalar veren sertifika yetkilileri, IP üzerinden ses ve diğer kişilerarası iletişim hizmetleri kayıt şirketleri gösterilmiştir.

³⁰⁶ Işık, s. 122; Lisičar/Katulić/Jurić, s. 1479.

³⁰⁷ Korpisaari, Päivi, “From Delfi to Sanchez - when can an online communication platform be responsible for third-party comments? An analysis of the practice of the ECtHR and some reflections on the Digital Services Act”, Journal of Media Law, C.: 14, S.: 2, 2022 (352-377), s. 372 <<https://doi.org/10.1080/17577632.2022.2148335>>.

³⁰⁸ Tüzük'te yer alan “*Mere Conduit*” teriminin kimi akademik eserlerde “*Basit iletim*” şeklinde tercüme edildiği görülmektedir. Kanaatimizce “*Mere*” kelimesinin “*basit, sadece, yalnızca*” gibi kullanımları da hatalı olmamakla birlikte, “*salt*” ifadesi, hizmet sağlayıcının pasif rolünü net bir şekilde vurguladığı için daha uygun bir çeviridir. Zira Tüzük içerisinde bu terim, özellikle sağlayıcının yalnızca veri ileten ve bu verilere müdahale etmeyen bir “*geçit, kanal, yol*” işlevi gördüğünü ifade etmek için kullanılmıştır. Kavramın “*Salt İletim*” şeklinde çevrilmesi ile; hizmet sağlayıcının veri üzerinde herhangi bir kontrol, düzenleme veya müdahale yapmadığı vurgulanmakta; sadece iletişimi gerçekleştirdiği ve içeriğin sorumluluğunu taşımadığı gösterilmektedir.

Resital kısmında bu hizmetleri sağlayan teknik altyapı ve aracı hizmet sağlayıcıların örneklerine yer verilmiş olması, Tüzüğün E-Ticaret Direktifi'nden farklılaştığı hususlardandır. Bu durum, hem tanımların daha iyi idrakine fayda sağlamakta hem de daha önce aracı hizmetler olarak odaklanılmamış yeni hizmetleri düzenleme kapsamına alma olasılığını gündeme getirmektedir³⁰⁹. Bu doğrultuda, Tüzüğün aracı hizmetler tanımlaması genel olarak Direktif ile benzeşse de salt iletim hizmetlerinin kapsamı önemli ölçüde genişletilmiştir³¹⁰.

2.3.2. Önbelleğe Alma (Caching) Hizmeti

Önbelleğe alma hizmeti, Tüzük içerisinde; hizmetin alıcısı tarafından sağlanan bilgilerin bir iletişim ağında iletilmesinden oluşan, bu bilgilerin otomatik, ara ve geçici olarak saklanmasını içeren, bilgilerin yalnızca talepleri üzerine diğer alıcılara iletilmesini daha verimli hâle getirmek amacıyla gerçekleştirilen önbelleğe alma hizmeti olarak tanımlanmıştır³¹¹. Resital paragraf 29'da ise önbelleğe alma hizmetlerinin internet üzerinde iletilen bilgilerin sorunsuz ve verimli bir şekilde iletilmesini sağlamak için hayati öneme sahip olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca Resitalde önbelleğe alma hizmetlerine örnek olarak; yalnızca içerik dağıtım ağları, ters proxy'lerin veya içerik uyarlama proxy'lerinin sağlanması gösterilmiştir.

İçerik Dağıtım Ağları (*Content Delivery Networks*), internet üzerinden kullanıcılara daha hızlı ve güvenilir içerik dağıtımını kolaylaştıran, merkezi olmayan sunucu ağlarıdır³¹². Bu ağlar ile kullanıcılar, web sayfalarının, videoların, fotoğrafların, yazılımların ve diğer dijital bilgilerin kendilerine en yakın sunucudan teslim edilmesini sağlayarak daha hızlı yükleme süresi ve daha iyi bir kullanıcı deneyimi elde ederler. Ters proxy'ler, istemciler

³⁰⁹ Stiković, s. 39.

³¹⁰ Husovec, Martin/Laguna, Irene Roche, "Digital Services Act: A Short Primer", SSRN Scholarly Paper, 2022, s. 3, <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4153796>>.

³¹¹ DSA m. 3/g-2.

³¹² Buyya, Rajkumar/Pathan, Mukaddim/Vakali, Athena, "Content Delivery Networks: State of the Art, Insights, and Imperatives" içinde Content Delivery Networks (ed. Buyya, Rajkumar/Pathan, Mukaddim/Vakali, Athena), 2008 (3-32), s. 5, <https://doi.org/10.1007/978-3-540-77887-5_1>.

ve sunucular arasında aracı görevi gören, şifreleme, yük dengeleme, güvenlik ve önbelleğe alma gibi işlemleri yöneten proxy sunucularıdır³¹³. İçerik uyarlama proxy'leri ise kullanıcı isteklerine yanıt olarak içeriği dinamik olarak değiştiren veya uyarlayan proxy sunucuları olup; içerik filtreleme, optimizasyon ve güvenlik görevi gerçekleştirirler³¹⁴.

2.3.3. Yer Sağlama (Hosting) Hizmeti

Son kategori olan yer sağlama hizmetleri³¹⁵ Tüzük'te hizmetin bir alıcısı tarafından ve onun talebi üzerine sağlanan bilgilerin depolanmasını ifade etmektedir³¹⁶. Resital paragraf 29'da bulut bilişim, web barındırma, ücretli referans hizmetleri veya dosya depolama ve paylaşım da dahil olmak üzere bilgi ve içeriğin çevrim içi olarak paylaşılmasını sağlayan hizmetler gibi kategorilerdeki hizmetler örnek olarak sayılmıştır.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nde salt iletim, önbelleğe alma ve yer sağlama hizmetleri temel aracı hizmetler olarak ifade edilmekte iken, yer sağlama hizmeti başlığı altında daha nitelikli aracı hizmetler ortaya koyulmuştur. Bunlar; çevrim içi platformlar ve çok büyük çevrim içi platformlar ile çevrim içi arama motoru ve çok büyük çevrim içi arama motorlarıdır. Kullanılan “*çok büyük*” ibaresi, hizmetin sağlanış şeklindeki bir farklılıktan değil, aylık aktif kullanıcı sayısından (yapısının büyüklüğünden) kaynaklanmaktadır³¹⁷. Düzenlemiş olan bu yeni aracılık türleri, Tüzüğü, E-Ticaret Direktifi'nden farklı kılan hususlardandır.

³¹³ Ters proxy'lerin tanımı, özellikleri ve görsel anlatımı için bkz. Cloudflare, <<https://www.cloudflare.com/learning/cdn/glossary/reverse-proxy/>>.

³¹⁴ İçerik uyarlama proxy'leri hakkında bilgi edinmek için Asturias, Diego, “Types of Proxy: Everything you Need To Know About”, RapidSeedbox, 2021, <<https://www.rapidseedbox.com/blog/types-of-proxy/>>, (E.T.: 06.01.2025).

³¹⁵ Dijital Hizmetler Tüzüğü'nde “*Hosting*” olarak ifade edilen hizmetlerin “*Barındırma*” şeklinde çevirisi için bkz. Mamalı, s. 115 vd.

³¹⁶ DSA m. 3/g-3.

³¹⁷ Wilman, Folkert, “The Digital Services Act (DSA) - An Overview”, SSRN Scholarly Paper, 2022, s. 3, <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4304586>>.

2.3.3.1. Çevrim İçi Platformlar

Çevrim içi platformlar, kullanıcıların içerik oluşturup paylaşmasına, diğer kullanıcılarla etkileşime girmesine ve çevrim içi topluluklara katılmasına olanak tanıyan aracı hizmet sağlayıcılardır³¹⁸. Çevrim içi platformların, Tüzük'te yer alan yer sağlama hizmetleri sağlayıcılarının geniş kategorisi içinde ayırt edilmesinin neden gerekli görüldüğü Resital paragraf 13'te açıklanmıştır. İlgili paragraf göre; çevrim içi platformlar birtakım özellikleriyle diğer aracı hizmet sağlayıcılara nazaran öne çıkmaktadır ve bu doğrultuda belirli özel yükümlülüklerle tabi tutulmaları ihtiyacı söz konusudur.

Tüketicilerin tacirlerle mesafeli sözleşmeler yapmasına izin veren alışveriş platformları veya sosyal ağlar gibi çevrim içi platformların unsurlarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu noktada talepleri üzerine hizmetin alıcıları tarafından sağlanan bilgilerin depolanması ve aynı zamanda bu bilgilerin hizmetin alıcılarının talebi üzerine kamuya yayılması dikkate alınmıştır³¹⁹. Nitekim çevrim içi platformlar DSA m. 3(i)'ye göre de hizmetin alıcısının talebi üzerine bilgiyi depolayan ve “*kamuya yayan*” bir yer sağlama hizmet sağlayıcısıdır.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nde kamuya yayma unsuru; bilgiyi sağlayan hizmet alıcısının talebi üzerine, bilginin potansiyel olarak sınırsız sayıda üçüncü tarafa sağlanması olarak ifade edilmiştir³²⁰. Resitalde ise kamuya yayma; bilgileri sağlayan hizmetin alıcısı tarafından başka bir işlem yapılmaksızın ve bu kişilerin söz konusu bilgilere fiilen erişip erişmediklerine bakılmaksızın, hizmetin alıcılarına bilgilerin kolayca erişilebilir hâle getirilmesi anlamına gelmektedir³²¹. İlgili paragrafın devamında E-postalar veya özel mesajlaşma hizmetleri gibi kişisel iletişim hizmetleri, gönderen tarafından belirlenen sınırlı sayıda kişi arasında kişisel iletişim için kullanıldıkları için çevrim içi platformlar tanımının dışında bırakılmıştır. Öte yandan tanım, kamu grupları veya açık kanallar

³¹⁸ **Flew**, Terry, *Regulating platforms*, Bristol, 2022'den aktaran **Schlag**, s. 169.

³¹⁹ DSA Resital paragraf 13.

³²⁰ DSA m. 3(k)

³²¹ DSA Resital paragraf 14.

aracılığıyla belirlenmeyen bir alıcı kitlesine bilgi sunma gibi hizmetlere hala uygulanabilir durumdadır³²².

Çevrim içi platformlara diğer yer sağlama hizmeti sağlayıcılarına öngörülenlerden daha ağır yükümlülükler getiriliyor olması, yükümlülüğü aşırı genişletmekten kaçınılmasına sebebiyet vermiştir. Buna göre; hizmetin kamuya yayma unsurunun yalnızca başka bir hizmetle özünde bağlantılı küçük ve tamamen yardımcı bir özellik ya da ana hizmetin küçük bir işlevi olması ve bu işlevin objektif teknik sebeplerle diğer veya asıl hizmet olmadan kullanılamaması durumunda, ilgili hizmet çevrim içi platform olarak kabul edilmeyecektir³²³. Örneğin bir çevrim içi gazetenin yorum bölümü, yayıncının editoryal sorumluluğu altında haber yayını olarak temsil edilen ana hizmete yardımcı olduğu açık olduğu sürece çevrim içi platform niteliğinde değilken; sosyal bir ağdaki yorumların depolanması, hizmet alıcısının gönderisinin yayınlanmasına yardımcı oluyor dahi olsa sunulan hizmetin küçük bir özelliği olmadığı açıksa çevrim içi platform hizmeti olarak kabul edilmelidir³²⁴.

DSA Resital paragraf 13'e göre; aynı şekilde bulut bilişim veya web yer sağlama hizmetlerinde de belirli bilgilerin kamuya yayılması; hizmetin küçük ve yardımcı bir özelliği veya küçük bir işlevi ise çevrim içi platform olarak kabul edilmemelidir. Bulut bilişim hizmetleri ve web yer sağlama hizmetlerinin nitelikleri bakımından öngörülen bir diğer husus ise internet tabanlı bir uygulama, web sitesi veya çevrim içi platformun altyapı depolama ve bilgi işlem hizmetleri gibi bir altyapı hizmeti vermeleri durumunda yine çevrim içi platform olmanın gerekliliklerini karşılamıyor olduklarıdır.

³²² Tüzüğün, “*kamuya yayma*” kriterini bilginin potansiyel olarak sınırsız sayıda üçüncü tarafa sağlanması olarak kabul etmesine karşın, telegram gibi özel mesajlaşma hizmetlerinin kapsam dışında tutulması eleştirilmiştir. Bu eleştirinin gerekçesi olarak, söz konusu hizmetlerin bir maksimum sayıya sahip olduğu öne sürülmektedir. Bu nedenle, Tüzüğün “*potansiyel olarak sınırsız*” ifadesi yerine, “*belirsiz*” ve “*(oldukça) büyük*” gibi kavramların kullanılmasının daha uygun olacağı önerilmektedir. Detaylı bilgi için bkz. **Mamah**, s. 107.

³²³ DSA Resital paragraf 13.

³²⁴ DSA Resital paragraf 13.

2.3.3.2. Çevrim İçi Arama Motorları

Dijital Hizmetler Tüzüğü m. 3(j) çevrim içi arama motorlarını tanımlamaktadır. Tüzüğe göre arama motorları; kullanıcıların herhangi bir konudaki anahtar kelime, sesli istek, ifade veya diğer girdiler şeklindeki sorgularına dayanarak, esasen tüm web sitelerinde veya belirli bir dildeki tüm web sitelerinde arama yapmalarına olanak tanıyan ve istenen içerikle ilgili bilgilerin bulunabileceği herhangi bir formatta sonuçlar veren bir aracılık hizmeti anlamına gelmektedir.

2.3.3.3. Çok büyük Çevrim İçi Platformlar ve Çok Büyük Çevrim İçi Arama Motorları

Çok büyük çevrim içi platformlar (VLOP) ve çok büyük çevrim içi arama motorları (VLOSE) hâlihazırda Dijital Hizmetler Tüzüğü içerisinde çevrim içi platformlar ve çevrim içi arama motorlarının tanımlanmış olması ve esasında işleyiş bakımından bir farkları olmaması sebebiyle tekrar açıklanmamıştır. Öte yandan neden “*çok büyük*” sıfatı altında bir ayrıma gidildiği Resitalde ifade edilmiştir.

Özellikle hizmetin alıcı sayısı ile ifade edilen erişimlerinden dolayı, kamu tartışmalarını kolaylaştırma, ekonomik işlemler ve bilginin, görüşlerin ve fikirlerin kamuya yayılması ve alıcıların çevrim içi olarak bilgi edinme ve iletişim kurma şekillerini etkileme konusundaki önemi sebebiyle çok büyük çevrim içi platformlar; bilgiyi çevrim içi olarak bulma ve erişilebilir kılma konusundaki kritik rolleri sebebiyle de çok büyük çevrim içi arama motorları diğer platformlardan farklılaşmaktadır³²⁵. Bu platformların sağlayıcılarına, tüm çevrim içi platformlar için geçerli olan yükümlülükler ek olarak, belirli yükümlülükler getirilmesi gerekli görülmüştür. Zira, kamu politikası kaygılarını ele almak için ve aynı sonucu etkili bir şekilde sağlayacak alternatif ve daha az kısıtlayıcı önlemler bulunmadığından ek yükümlülükler zaruret haline gelmiştir³²⁶.

³²⁵ DSA Resital paragraf 75.

³²⁶ DSA Resital paragraf 75.

Netice itibariyle, çok büyük çevrim içi platformlar ve çok büyük çevrim içi arama motorlarının, daha küçük platformların sebep olduğundan farklı kapsam ve etkilere sahip toplumsal riskler yaratabilme potansiyelleri sebebiyle, toplumsal etkileriyle orantılı olarak en yüksek düzeyde özen yükümlülüklerine tabi tutulması gerekli görülmüştür. Bu platform ve arama motorlarının nasıl tespit edileceği de başka bir meseledir. Resital paragraf 76'ya göre bir çevrim içi platformun veya bir çevrim içi arama motorunun yarattığı sistemik risklerin Birlik içinde orantısız bir etkiye sahip olup olmadığının belirlenmesi için aktif alıcılarının sayısı altı aylık bir süre boyunca ortalama olarak hesaplanmalı ve Birlik nüfusunun önemli bir kısmına ulaşp ulaşmadığına bakılmalıdır. “Önemli bir ulaşım” ifadesi muallakta bırakılmamış ve Birlik nüfusunun %10'una eşdeğer bir sayı olacağı ifade edilmiştir³²⁷. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün yayım zamanına göre Birlik vatandaşı sayısına oranla³²⁸ 45 milyon sayısı “eşik” olarak tespit edilmiştir³²⁹.

Kanaatimizce sistemik risklerin etki büyüklüğünü yalnızca kullanıcı sayısı üzerinden tanımlamak bir eksikliktir. Zira yüksek kullanıcı çevrim içi platform ve çevrim içi arama motoru sağlayıcılarının bu kapsamda yer alması mantıklı olmakla birlikte, daha az kullanıcı sayısına sahip ve fakat özellikleri itibarıyla önemli riskler içeren hizmetler de mevcuttur. Örneğin hassas verilerle çalışan çevrim içi sağlık platformları veya finansal teknoloji uygulamaları, küçük ölçekli olsalar dahi Birlik içinde orantısız bir etkiye sahip olabilir. Bu bakımdan, aylık 45 milyon kullanıcı eşikliğini karşılamayan ancak Üye Devletlerinin toplumsal sistemi için risk oluşturabilecek platform hizmetlerinin de daha ağır yükümlülüklerle tabi tutulduğu bir mekanizmanın tesisi daha yerinde olacaktır³³⁰. Her halükârda mevcut durumda; yalnızca platformların ulaştığı kullanıcı sayısı 45 milyona eşit veya bu sayıyı aşıyor ise çok büyük çevrim içi platform ya da çok büyük çevrim içi arama motoru niteliğini kazanmaktadır.

³²⁷ DSA Resital paragraf 76.

³²⁸ Avrupa Birliğinin 27 ülkede toplam nüfusu yaklaşık 450 milyonu bulmaktadır. Bkz. <https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/facts-and-figures-european-union_en>, (E.T.: 07.02.2025).

³²⁹ DSA m. 33/1.

³³⁰ Konuya ilişkin detaylı bir analiz ve benzer bir görüş için bkz. **Broughton Micova**, Sally, “What is the Harm in Size: Very Large Online Platforms in the Digital Services Act”, Centre on Regulation in Europe Report, 2021, <<https://ueaeprints.uea.ac.uk/id/eprint/83031/>>, (E.T.: 09.01.2025).

Nüfusun artması veya azalmasıyla değişebilecek bu operasyonel eşiğin güncel tutulması gerekliliği bir diğer meseledir. Bu amaçla, Komisyon'un, gerektiğinde yetki devri yoluyla Tüzüğün hükümlerini tamamlayacak eylemlerde bulunması yönünde güce sahip olması elzem görülmüştür³³¹. Verilen bu yetki uyarınca, ileride kullanıcı sayısına ilişkin Komisyon güncellemelerinin görülmesi mümkündür.

Çok büyük çevrim içi platformlar ve çok büyük arama motorları, talep edilen bilgiler ışığında ve Tüzüğün amaçları doğrultusunda Komisyon tarafından alınan bir kararla tespit edilmektedir³³². Henüz o sırada Dijital Hizmetler Tüzüğü tamamen yürürlüğe girmemiş olmasına karşın, platformlardan 17 Şubat 2023 tarihine kadar aylık aktif kullanıcı sayısına ilişkin bilgilerini Komisyon'a iletmeleri istenmiştir. Ayrıca bu tarihten sonra en az altı ayda bir, sağlayıcılar, her bir çevrim içi platform veya çevrim içi arama motoru için, Birlik içerisindeki hizmetin aylık ortalama aktif alıcılarına ilişkin bilgileri istenilen metodolojiye (m. 33/3) uygun olarak hesaplamalı³³³ ve çevrim içi arayüzlerinin kamuya açık bir bölümünde yayımlamalıdır³³⁴. Gelen ilk veriler üzerine AB geneli aylık 45 milyon kullanıcıya ulaşma eşiğini aşan platformlar komisyon tarafından 25 Nisan 2023 tarihinde VLOP ve VLOSE olarak ilan edilmiştir.

Çeşitli faaliyet alanlarından 17 adet şirket VLOP olarak belirlenmiştir; sosyal medya platformlarından “Facebook, Instagram, LinkedIn, Pinterest, Snapchat, TikTok ve X (eski adıyla Twitter)”, teknoloji kategorisinde “Apple AppStore, Google Play ve YouTube”, e-

³³¹ DSA m. 33/2; DSA Resital paragraf 76.

³³² DSA m. 33/4.

³³³ Hesaplamaya ilişkin kritik meselelerin aydınlatılmasında Resital de katkı sunmaktadır. Örneğin; aktif kullanıcı kapsamı ve tanımı meselesinde çevrim içi platform veya arama motorlarının erişim büyüklüğünü anlamak için, her platformun aktif kullanıcı sayısı ayrı ayrı belirlenmelidir. Aktif alıcılar, hizmetin yalnızca kayıtlı kullanıcıları anlamına gelmemektedir. Bilgileri görüntüleyen, dinleyen veya işlem yaparak belirli bir süre içinde en az bir kez hizmetle fiilen etkileşime giren tüm alıcıları yansıtmaktadır. Arama motorlarında, bilgiyi izleyen site sahipleri gibi dolaylı alıcılar aktif kullanıcı sayısına dahil edilmeyecektir. Ayrıca kullanıcı sayısının doğru hesaplanabilmesi için hizmetlerin etkileşimde bulunduğu farklı çevrim içi arayüzlerdeki tekil kullanıcılar da yalnızca bir kez sayılmalıdır. Komisyon, gerektiğinde gelişen teknik ve piyasa koşullarına göre kullanıcı hesaplama metodolojisini uyarlama yetkisine sahiptir. Bkz. DSA Resital paragraf 77. Platform ekonomisinde hızlı büyüme ve küresel yayılma sebebiyle, çok büyük çevrim içi platform ve arama motorları hızla genişleyebilir. Komisyon, çok büyük platformları belirlemek için aktif kullanıcı raporlarını daha sık talep edebilecektir. Bu durum, özellikle yüksek ciroya sahip kuruluşların hızlı ölçeklenebilirlik göstermesi halinde önem arz edecektir. Bkz. DSA Resital paragraf 78.

³³⁴ DSA m. 24/2.

ticaret alanında “Alibaba AliExpress, Amazon Store, Google Shopping ve Zalando” yer almıştır³³⁵. Ulaşım başlığı altında “Google Maps”, konaklama alternatifleri sağlayan “Booking.com” ve bilgi paylaşımı için önemli bir platform olan “Wikipedia” da VLOP sayılmaktadır. VLOSE niteliğinde ise “Bing ve Google Search” olmak üzere 2 adet arama motoru tespit edilmiştir. Bu liste Komisyon’un yeni tespitleri ile devamlı olarak güncellenmektedir³³⁶.

Tüzüğe göre, aracı hizmet sağlayıcıların talep edilen bilgileri sunmamaları, Komisyon’un kendilerini çok büyük bir çevrim içi platform veya çok büyük bir çevrim içi arama motoru sağlayıcısı olarak belirlemesine engel teşkil etmemektedir. Komisyon’un sunulan diğer bilgilere veya aracı hizmet sağlayıcıdan talep edilen ek bilgilere de dayanması mümkün olup, bu kaynaklarla karar alacak olması halinde; ilgili sağlayıcıya, Komisyon’un ön bulgularına ve almak üzere olduğu karara ilişkin görüşlerini sunması için 10 iş günü süre vermelidir³³⁷. Bu süre içerisinde sunulacak aracı hizmet sağlayıcı görüşü, Komisyon tarafından gerekli şekilde dikkate alınır. Görüş sunulmaması ise Komisyon’un elindeki diğer bilgilere dayanarak söz konusu sağlayıcının VLOP yahut VLOSE olarak belirleme kararını engellememektedir.

VLOPE ve VLOSE atamaları, platformun bir yıllık kesintisiz bir süre boyunca eşiğin altındaki bir sayıda aylık ortalama aktif hizmet alıcısına sahip olması halinde Komisyonca sonlandırılacaktır³³⁸. DSA m. 33/6’ya göre; Komisyon’un gerek atama gerekse atamayı sonlandırma kararlarının gecikmeksizin ilgili çevrim içi platformun veya çevrim içi arama motorunun sağlayıcısına, Kurula ve kuruluşun Dijital Hizmetler Koordinatörüne bildirilmesi gerekmektedir. Ayrıca belirlenen çok büyük çevrim içi platformlar ve çok

³³⁵ Amazon ve Zalando, iş modellerinin esas olarak perakendecilik olduğu iddiası ile, DSA’nın kriterlerine uymadıkları gerekçesiyle VLOP olduklarına dair atamaya karşı hukuki itirazlarda bulunmuştur. Şu an itibarıyla temyiz başvuruları ile ilgili olarak AB Genel Mahkemesi’nden karar beklenmektedir. Bkz. <<https://www.euractiv.com/section/platforms/news/amazon-joins-zalando-in-challenging-very-large-online-platform-designation/>>, (E.T.: 07.02.2025).

³³⁶ 11.07.2024 tarihi itibarıyla *Shein* ve *Temu* e-ticaret platformları; *Pornhub*, *XNXX*, *Stripchat* ve *XVideos* cinsel içerikli video izleme platformları Birlik içinde 45 milyon aylık aktif kullanıcı sayısını aşmaları sebebiyle listeye dahil edilmiştir. Bkz. <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/list-designated-vlops-and-vloses>>, (E.T.: 07.02.2025).

³³⁷ DSA m. 33/4.

³³⁸ DSA m. 33/5.

büyük çevrim içi arama motorları listesinin AB Resmî Gazetesinde yayınlanması ve bu listenin güncel tutulması gerekmekte olup, bu hususta da Komisyon görevlidir³³⁹.

Aracı hizmetlerin türlerine dair yapmış olduğumuz bütün bu açıklamaların ardından söylemek gerekir ki belirli bir hizmetin “salt iletim”, “önbelleğe alma” veya “yer sağlama” hizmeti olarak kabul edilip edilmeyeceği, yalnızca teknik işlevselliğine bağlıdır³⁴⁰. Bu sebeple Tüzük içerisinde tanımlarına yer verilmiş ve Resital ile örneklenmiş olmalarına karşın, bu işlevselliğin zamanla evrilebilir olması sebebiyle her durumda ayrı ayrı değerlendirilmeleri gerekmektedir.

2.4. HUKUKA AYKIRI İÇERİK KAVRAMI

Dijital hizmetler düzenleme altına alınırken aracı hizmet sağlayıcı kavramı kadar hukuka aykırı içerik kavramı ve bu kapsama hangi aykırılıkların dahil edileceği de önem teşkil etmiştir. Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün amacının, güvenli, öngörülebilir ve güvenilir bir çevrim içi ortam sağlamak olması sebebiyle “*hukuka aykırı içerik*” kavramının çevrim dışı ortamda mevcut olan kuralları geniş bir şekilde yansıtması gerektiği düşünülmüştür³⁴¹. Öyle ki, hukuka aykırı içerik kavramının, ürünler, hizmetler ve faaliyetlerle ilgili bilgileri içerecek şekilde kapsamlı olması arzu edilmiştir. Avrupa Parlamentosu’nun 2017 yılında yayınlamış olduğu Çevrim içi Platformlar ve Dijital Tek Pazar Hakkındaki Kararı içerisinde bu yaklaşım; “*Çevrim dışı hukuka aykırı olan, çevrim içi olarak hukuka aykırı olmak zorundadır (ve çevrim dışı yasal olan, çevrim içi olarak yasaldır)*” şeklinde ortaya koyulmuştur. Nitekim çevrim içi ve çevrim dışı dünyaların eşit olduğu ve uyumlu hâle getirilmesi gerektiği ileri sürülmektedir³⁴².

Bu doğrultuda, Dijital Hizmetler Tüzüğü’nde *yatay yaklaşım* benimsenmiş³⁴³ ve hukuka aykırı içerik kavramı E-Ticaret Direktifi ile benzer şekilde tanımlanmıştır. DSA m.

³³⁹ DSA m. 33/6.

³⁴⁰ DSA Resital paragraf 29.

³⁴¹ DSA Resital paragraf 12.

³⁴² Schlag, s. 171.

³⁴³ Chiarella, s. 44.

3(h)'ye göre; ürünlerin satışı veya hizmetlerin sağlanması da dahil olmak üzere, kendi başına veya bir faaliyetle ilgili olarak, Birlik hukukuna veya Birlik hukukuna uygun olan herhangi bir Üye Devlet'in hukukuna, bu yasanın kesin konusu veya niteliğine bakılmaksızın uygun olmayan her türlü bilgi anlamına gelmektedir. Yani, hukuka aykırı içerik tanımı yapılırken doğrudan hukuka aykırı içeriğin kapsamı ve özü ortaya koyulmamış³⁴⁴, bu belirlemeler AB düzeyindeki mevzuata³⁴⁵ ve ulusal hukuk kurallarına bırakılmıştır. Dolayısıyla, hukuka aykırı içeriğin; Birlik hukukundan mı yoksa ulusal hukuktan mı kaynaklandığının veya hukukun hangi alanına ilişkin olduğunun (örneğin medeni hukuk veya ceza hukuku) herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Benzer şekilde, hukuka aykırılığın, kusur sorumluluğunun veya kusursuz sorumluluğun unsurları arasında değerlendirilmesi de fark arz etmemektedir³⁴⁶. Zira Tüzüğün sorumluluğa ilişkin hükümlerinin uygulanması için getirilen tek kriter, söz konusu içeriğin, Birlik hukuku veya Üye Devletlerden birinin hukuku nazarında hukuka aykırı olarak kabul edilmesidir.

Hukuka aykırı içerik; bizzat kendisi hukuka aykırı olan bilgiler ve hukuka aykırı faaliyetlerle ilgili bilgileri kapsamaktadır. Resital paragraf 12'de bizzat kendisi hukuka aykırı olarak kabul edilen içeriklere nefret söylemi, terörist içerik ve ayrımcı içerik gibi örnekler verilmiştir. İlgili olduğu faaliyetin hukuka aykırı olması sebebiyle kendisi de hukuka aykırı kabul edilen içeriklere ise çocuk cinsel istismarını gösteren görüntülerin paylaşımı, izinsiz özel görüntülerin paylaşımı, çevrim içi taciz, uyumsuz veya sahte ürünlerin satışı, tüketici koruma mevzuatını ihlal eden ürün veya hizmetlerin satışı, telif hakkı ile korunan materyalin izinsiz kullanımı, konaklama hizmetlerinin hukuka aykırı sunumu veya canlı hayvanların hukuka aykırı satışı örnek gösterilmiştir³⁴⁷. Öte yandan,

³⁴⁴ **Barata/Budzinski/Cole/Ledger/McGonagle/Pentney/Rosati/de Streel**, s. 13-16.

³⁴⁵ AB kurallarınca belirlenen hukuka aykırılıklara örnek olarak; ırkçılık, yabancı düşmanlığı gibi (28 Kasım 2008 tarihli ve 2008/913/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararı) AB yasalarındaki ceza hükümlerine aykırı içerikler; çocuk istismarı (bkz. 2011/939 sayılı Direktifte yer alan tanımlar), terörist faaliyetlerin desteklenmesi (bkz. 2017/54110 sayılı Direktifte ve 2021/78411 sayılı Regülasyonda yer alan tanımlar) veya telif hakkı ihlali (bkz. 2019/79012 sayılı Direktif) gibi yayılan bilginin niteliği gereği hukuka aykırı olan içerikler; belirli sektörlerdeki reklamcılık uygulamalarına ilişkin düzenlemeler ve yasaklara uymayan içerikler gösterilebilir. Bkz. **Rojszczak**, Marcin, "The Digital Services Act and the Problem of Preventive Blocking of (Clearly) Illegal Content", *Institutiones Administrationis - Journal of Administrative Sciences*, C.: 3, S.: 2, 2023 (44-59), s. 48, <<https://doi.org/10.54201/iajas.v3i2.85>>. Tüzük, ilgili yasanın konusu veya niteliği yönünden bir ayrıma gitmemiş, bir bütün olarak hukuka aykırı olduklarını kabul etmiştir.

³⁴⁶ **Gezder**, Ümit, *İçerik Sağlayıcının ve Yer Sağlayıcının Hukuki Sorumluluğu ve Sorumluluk Muafiyeti*, B.: 1, İstanbul, 2017, s. 172.

³⁴⁷ DSA Resital paragraf 12.

bir suça veya suç niteliği taşıma ihtimali bulunan eyleme ilişkin her görüntü yalnızca hukuka aykırı bir eylemi tasvir ettiği için hukuka aykırı içerik niteliği taşımaz. Hukuka aykırılık nitelemesi için aranacak unsur, bu tür bir videonun kaydedilmesi veya kamuya dağıtılmasının ulusal veya Birlik yasalarına göre hukuka aykırı kabul edilmesidir³⁴⁸.

Dijital ortamdaki hukuka aykırılığın çevrim dışı çerçevede var olan normlar bütününe geniş bir şekilde yansıtması, hizmet alıcılarının güvenliğini gözetir bir tutumun eseridir. Bu yaklaşım sonucunda aracı hizmet sağlayıcıların hem Birlik düzeyindeki mevzuatı hem Üye Devlet yasalarında yer alan birçok alandan kuralı biliyor olmaları lazım gelmektedir. Öte yandan, hizmetlerini uluslararası şekilde sunmakta olmaları sebebiyle devletlerin kuralları arasındaki farklılıkları tespit etmeleri de gerekmektedir. Zira bir Üye Devlet'te hukuka aykırı içerik olarak nitelendirilebilecek bir ifadenin, başka bir Üye Devlet'te kaldırılması ihlale yol açacak meşru bir ifade olma ihtimali söz konusudur³⁴⁹. Bu denli yüksek düzeyde uzmanlık ve kapsamlı bilgi tedariğini gerektiren beklentinin aracı hizmet sağlayıcıların sırtına yüklenmesi eleştirilmekte, sağlayıcılar tarafından doğru yorumlama yapılmasını zorlaştıracığı ve uygulamada problemlere yol açacağı düşünülmektedir³⁵⁰.

Devletlerin hukuki düzenlemelerindeki farklılıkları örneklendirmek mümkündür. Örneğin kamu görevlilerine ve yabancı devlet başkanlarına hakaretin hukuka aykırılık teşkil edip etmediği ulusal hukuk bazında değişmektedir³⁵¹. Bazı Avrupa ülkelerinde (Almanya, İtalya, Polonya, İspanya gibi) dini duyguları incitme veya dini değerleri aşağılama belirli koşullar altında cezalandırılabilirken, diğerlerinde (Danimarka, Fransa gibi) ifade özgürlüğü daha geniş bir korumaya sahiptir³⁵². Almanya, Fransa, Avusturya gibi ülkelerde Holokost inkârı hukuka aykırı kabul edilmişken, ABD gibi ifade özgürlüğünü önceleyen kimi devletlerin bu yönde bir düzenlemeye sahip olmaması da

³⁴⁸ DSA Resital paragraf 12.

³⁴⁹ Rojszczak, s. 48.

³⁵⁰ Korpisaari, s. 23-24.

³⁵¹ Schlag, s. 170.

³⁵² Avrupa'da (birçoğu AB üyesi olmak üzere), dine küfür ve/veya hakareti kınamakta ve cezalandırmakta olan (yani *blasphemy law*'a sahip olan) devletler için bkz. End Blasphemy Laws, <<https://end-blasphemy-laws.org/countries/europe/>>, (E.T.: 07.02.2025).

başka bir örnektir³⁵³. Öte yandan, terörist içerik genellikle hukuka aykırı kabul edilirken, hangi içeriklerin terör kapsamına girdiği devletten devlete farklılık gösterebilmektedir.

Bir platformda paylaşılan yorum Almanya'da ulusal ceza hukuku sebebiyle dava konusu edilebilirken, aynı yorumun Fransa veya Portekiz'de kabul görebilmesi³⁵⁴, aracı hizmet sağlayıcıları köşeye sıkıştırmaktadır. Çözüm olarak Facebook ve YouTube gibi platformlar, içerikleri sırf bir devletin hukuka aykırı bulması üzerine tamamen yayından kaldırmamaktadır. Bir içerik yalnızca belirli bir Üye Devlet'te hukuka aykırıysa, genel bir kural olarak yalnızca hukuka aykırı olduğu bölgede erişimi engellenmekte, hukuken beis görmeyen devletler için erişime açık tutulmaktadır³⁵⁵. Öte yandan, erişim engelinin yalnızca bu talepte bulunan devletle sınırlı tutulması, hukuka aykırılığı sonlandırma amacına tam manasıyla hizmet etmemesi sebebiyle eleştirilmektedir³⁵⁶.

Dijital Hizmetler Tüzüğü, E-Ticaret Direktifi'nden farklı olarak hukuka aykırı içerik tanımına yer vermiş olsa da hukuka aykırı olmayan (ya da hukuka aykırı olması şart olmayan) “zararlı içerik” tanımı yapmamıştır. Zararlı içerik, genel olarak rahatsız edici ve tahrik edici içerik anlamına gelmektedir³⁵⁷. Zararlı içerik kavramının tanımlanmaması kimi yazarlarca bir sorun olarak değerlendirilmiştir³⁵⁸. Nitekim zararlı kavramı üzerinden yapılabilecek ucu açık tanımların, ifade özgürlüğünü zedeleme ve bir nevi sansüre yol

³⁵³ Holokost inkarının AB Üye Devletlerinin ceza kanunlarında düzenlenişi için bkz. European Parliament, “Holocaust denial in criminal law: Legal frameworks in selected EU Member States”, 2022, <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698043/EPRS_BRI\(2021\)698043_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698043/EPRS_BRI(2021)698043_EN.pdf)>, (E.T.: 07.02.2025).

³⁵⁴ Bkz. **Delcker**, Janosch, “Germany’s balancing act: Fighting online hate while protecting free speech”, Politico, 2020, <<https://www.politico.eu/article/germany-hate-speech-internet-netzdg-controversial-legislation/>>, (E.T.: 07.02.2025); **Rosemain**, Mathieu, “France’s top court rejects core of law targeting online hate speech”, Reuters, 2020, <<https://www.reuters.com/article/world/frances-top-court-rejects-core-of-law-targeting-online-hate-speech-idUSKBN23P339/>>, (E.T.: 07.02.2025).

³⁵⁵ **European Commission**, “Questions and Answers: Digital Services Act”.

³⁵⁶ Zira, internetin devlet egemenliklerini aşan, ülke sınırlarını ortadan kaldıran etkisi gözetildiğinde, söz konusu içeriğe erişim imkânı tümüyle ortadan kalkmamaktadır. Bu bakımdan, toplumun haber alma özgürlüğü ve ifade özgürlüğü sekteye uğratılmamak kaydıyla, bazı içeriklerin erişimini engellemek yerine kaldırmak, daha etkili bir çözüm yoludur. Bkz. **Kulular İbrahim**, Merve Ayşegül, “Sosyal Medyaya Yönelik Yeni Düzenlemelerin Hukuken Değerlendirilmesi”, Bilişim Hukuku Dergisi, C.: 4, no. 1, 2022 (1-32), s. 6, 22, <<https://doi.org/10.55009/bilisimhukukudergisi.1114305>>.

³⁵⁷ **Schlag**, s. 170.

³⁵⁸ **Turillazzi/Taddeo/Floridi/Casolari**, s. 12; **Frosio/Geiger**, s. 32.

açma riski taşıdığı yönünde ortak bir kanaat mevcuttur³⁵⁹. Gerek tanımına Dijital Hizmetler Tüzüğü içinde yer verilmemesi gerekse ifade özgürlüğünün korunması için ciddi etkileri olan hassas bir alan teşkil etmesi sebebiyle; zararlı içeriklerin Tüzüğün kaldırma yükümlülüklerine tabi kılınmaması desteklenmektedir³⁶⁰. Bu doğrultuda, Tüzük, zararlı içerik kavramını tanımlamadığı gibi uygulama kapsamına da almamıştır.

Dijital Hizmetler Tüzüğü, mevcut durumda, aracı hizmet sağlayıcıları hukuka aykırı içerikler yönünden çeşitli yükümlülüklerle tabi tutmakta; hukuken yasaklanmamış ve fakat zararlı olduğu düşünülen içeriklere yönelik tedbir alma takdirini ise Birlik yönergeleri/standartlar vasıtasıyla aracı hizmet sağlayıcılara bırakmaktadır³⁶¹. Kanaatimizce, zararlı içeriği tanımlama imkânının ve hangi içeriğin platformlarda ve arama motorlarında kabul edilebilir olduğuna dair kararların dolaylı olarak şirketlerin takdirine bırakılması, Tüzüğün aracı hizmet sağlayıcıların dijital mecradaki güçlerini dizginleme amacına uygun düşmemektedir. Zira, zararlı içeriği düzenleyerek ifade özgürlüğünü zedeleme riskinden kaçınan Komisyon'un, makbul olan içeriği belirleme hususunda teknoloji firmalarına meşruiyet veriyor olması³⁶² sakınca arz etmektedir.

Netice itibariyle söylemek mümkündür ki Tüzük ile, hukuka aykırı içerik kavramı, temel kişilik haklarından başlayıp, tüketici hukukuna aykırı olarak sunulan hizmetler de dahil olmak üzere, çevrim içi mecrada pek çok farklı hukuki alana tekabül etmektedir Tüzüğün hukuka aykırı içeriğe ilişkin hükümleri, bu alanları kapsayacak şekilde uygulanmaktadır.

2.5. DİJİTAL HİZMETLER TÜZÜĞÜ'NÜN SORUMLULUK ANLAYIŞI

Dijital Hizmetler Tüzüğü diğer kanunlara hâlel getirmemekte³⁶³, her meseleyi bizzat çözmeye kalkışmamaktadır. Nitekim E-Ticaret Direktifi'nin mirası da bir yekûn olarak reddedilmemiştir. AB kanun koyucusu, E-Ticaret Direktifi'nde bulunan pek çok ana

³⁵⁹ Korpisaari, s. 5.

³⁶⁰ Barata/Budzinski/Cole/Ledger/McGonagle/Pentney/Rosati/de Streel, s. 47.

³⁶¹ Heldt, s. 73.

³⁶² Corrado, s. 17.

³⁶³ DSA Resital paragraf 10.

kolonu aynı ya da benzer şekilde Tüzük içerisine dahil etmiştir. Aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluğuna ilişkin düzenlemeler de bu doğrultuda “*Pandora’nın Kutusu*” olmamıştır³⁶⁴. Komisyon, aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluğuna ilişkin hükümler öngörürken büyük ölçüde E-Ticaret Direktifi’nin sorumluluk kurallarını benimsemiş ve aracı hizmet sağlayıcılar için sorumluluk rejiminin altında yatan ilkeleri değiştirmeden bırakmak istediğini açıkça ortaya koymuştur³⁶⁵. Direktif’in aracı hizmet sağlayıcılara yönelik hükümleri ile Tüzüğün “*Aracı Hizmet Sağlayıcıların Sorumluluğu*” başlıklı II. Bölümünün kıyaslamasına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Konu	E-Ticaret Direktifi	Dijital Hizmetler Tüzüğü
Koşullu Sorumluluk Muafiyeti Rejimi	12. madde: Salt İletim	4. madde: Salt İletim
	13. madde: Önbelleğe Alma	5. madde: Önbelleğe Alma
	14. madde: Yer Sağlama	6. madde: Yer Sağlama
Gönüllü İzleme Faaliyetlerine Teşvik	-	7. madde: Gönüllü Resen İnceleme ve Yasal Uyum
Genel İzleme Yükümlülüğü Getirme Yasağı	15. madde: Genel İzleme Yükümlülüğünün Olmaması	8. madde: Genel İzleme veya Aktif Bilgi Toplama Yükümlülüğünün Olmaması
İhtiyati Tedbir Kararlarının Uyumlaştırılmasına Yönelik Maddeleri	-	9. madde: Hukuka Aykırı İçerikle Mücadeleye Yönelik Emir veya Talimatlar
		10. madde: Bilgi Sağlamaya Yönelik Emir veya Talimatlar

Tablo 1: E-Ticaret Direktifi ve Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün Sorumluluk Hükümleri Bakımından Kıyaslaması.

³⁶⁴ Pandora’nın Kutusu, Antik Yunan mitolojisinde kötülükleri içinde barındıran ve açıldığında tüm dünyaya yayılmasına sebep olan bir kutudur. Bu metafor, E-Ticaret Direktifi’nin özellikle sorumluluk düzenlemelerine yönelik beğenilen hükümlerinin Dijital Hizmetler Tüzüğü’nde korunup korunmayacağı ya da değişikliğe uğrayıp uğramayacağı konusundaki belirsizliği ifade etmek için kullanılmıştır. Ancak, Dijital Hizmetler Tüzüğü bu endişelere yer bırakmamış; sorumluluğa ilişkin temel düzenlemeler büyük ölçüde muhafaza edilerek istikrar ve süreklilik sağlanmıştır. İlgili benzetme için bkz. **Schwemer**, s. 18.

³⁶⁵ **Buiten**, Miriam C., “The Digital Services Act: From Intermediary Liability to Platform Regulation” *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, C.: 12, S.: 5, 2021 (361-380), s. 369, <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3876328>>.

Görüleceği üzere Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün aracı hizmet Sağlayıcıların sorumluluğuna yönelik ihdas etmiş olduğu hükümlerden kimisi E-Ticaret Direktifi'nde halihazırda mevcut iken, kimisi ise Tüzük ile ilk defa hukuki metne dökülmüştür. Tesis edilen sorumluluk hükümleri, yani koşullu sorumluluk muafiyeti, gönüllü izleme faaliyetlerine teşvik, genel izleme yükümlülüğü getirme yasağı ve ihtiyati tedbir kararlarının uyumlaştırılmasına dair kurallar, birlikte değerlendirildiklerinde bir bütünlük teşkil etmektedir. Bu kapsamda çalışmamızda ilk olarak, aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluğuna yönelik getirilen “*koşullu sorumluluk muafiyeti*” anlayışı mercek altına alınmıştır.

2.5.1. Koşullu Sorumluluk Muafiyeti Rejimi

2.5.1.1. Genel Olarak

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün sorumluluğa ilişkin hükümleri bir “*güvenli liman (safe harbor)*” koruması öngörmektedir. Güvenli liman terimi, denizcilikte gemilerin fırtına veya tehlike durumunda korunmak için sığındığı güvenli bir yeri ifade eder ve hukuki bağlamda metaforik bir anlam taşımaktadır. Bu isimlendirme, aracı hizmet sağlayıcıların kullanıcılar tarafından üretilen içeriklerden dolayı hukuki sorumluluktan muaf tutulmalarını sağlayan koruyucu yasal düzenlemeler için kullanılmaktadır. Güvenli liman kavramı, Dijital Binyıl Telif Hakkı Yasası'nın 512. bölümü gibi aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluğunu sınırlandıran ABD düzenlemelerine doktrinde yapılan benzetme üzerine hukuk terminolojisine girmiştir³⁶⁶. Akabinde, Avrupa Birliğinde de gerek E-Ticaret Direktifi gerekse Dijital Hizmetler Tüzüğü kapsamında, aracı hizmet sağlayıcıları sorumluluktan koruyan hükümler için ABD düzenlemesinden esinlenilerek doktrinde bu isimlendirmeye başvurulmaktadır³⁶⁷.

Avrupa Birliği'nde güvenli liman korumasının temelini E-Ticaret Direktifi ile getirilmiş olan koşullu sorumluluk muafiyeti teşkil etmektedir. Üçüncü tarafa ait hukuka aykırı

³⁶⁶ Farano, s. 9; Harris, s. 14; DMCA 512. bölüm için kullanılan güvenli liman kavramı ve hükümlerin incelemesi için bkz. Sag, Internet Safe Harbors and the Transformation of Copyright Law”.

³⁶⁷ Bkz. Peguera, “The DMCA Safe Harbors and Their European Counterparts: A Comparative Analysis of Some Common Problems”; Harris, s. 30; Farano, s. 9; Buri/van Hoboken, s. 14; Schlag, s. 170.

içerikten kaynaklı doğabilecek sorumluluktan aracı hizmet sağlayıcıları koruyan bu rejim, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün II. Bölümünde, 3-7. maddeler arasında yer alarak muhafaza edilmiştir. Bununla birlikte, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün anılan hükümleri, koşullu sorumluluk muafiyeti açısından E-Ticaret Direktifi düzenlemelerinde büyük değişiklikler öngörmemekte, esasen usule ilişkin bazı ek düzenlemeler ve küçük ölçekli yeniliklerle sınırlı kalmaktadır³⁶⁸.

Rejim; aracı hizmet sağlayıcıları, hizmetlerinin alıcıları tarafından hukuka aykırı içerik, bilgi veya faaliyetlerin iletilmesine ilişkin sorumluluktan korumaya odaklanmaktadır³⁶⁹. Bunu, aracı hizmet sağlayıcıların üçüncü taraf içeriklerinden temelde sorumlu olmamasını öngörerek sağlamaktadır³⁷⁰. Bu aynı zamanda “ikincil sorumluluk” olarak da bilinmektedir³⁷¹. Aracı hizmet sağlayıcıları; iletilen, depolanan veya barındırılan içeriğin hukuka aykırılığından haberdar olmamaları veya haberdar olduktan sonra bu tür içeriğe erişimi kaldırmak veya devre dışı bırakmak için hızlı bir şekilde hareket etmeleri koşuluyla, üçüncü tarafların hukuka aykırı içeriği için sorumluluktan muaf tutulmaktadır³⁷². Söz konusu sorumluluk muafiyeti, konusunun veya doğasının ne olduğuna bakılmaksızın Birlik ve ulusal hukuk kurallarının hukuka aykırı addettiği tüm içeriklerle ilgili her türlü sorumluluk açısından uygulanacaktır³⁷³. Zira daha önce ifade etmiş olduğumuz üzere³⁷⁴ Dijital Hizmetler Tüzüğü perspektifinden hukuka aykırılık kavramı, gerçek hayatta hukuka aykırı olanın dijital mecrada da hukuka aykırı kılınması yönünde olup, yatay yaklaşım mevcuttur.

³⁶⁸ Savin, s. 8.

³⁶⁹ Pereira, s. 80.

³⁷⁰ Buiten, s. 369.

³⁷¹ Bu kullanım için bkz. Sartor, Providers Liability: From the eCommerce Directive to the future; Harris, s. 10.

³⁷² Rosati, Eleonora, “Why a Reform of Hosting Providers’ Safe Harbour is Unnecessary Under EU Copyright Law”, CREATe Working Paper 2016/11, 2016, s. 2. <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2830440>>; Uygulamada bu durum, kullanıcıların hukuka aykırı içeriği hizmet sağlayıcılara bildirmesine olanak tanıyan uyarı kaldır prosedürleri ile sonuçlanmıştır. Dijital Hizmetler Tüzüğü, bunları geliştirerek bildirim ve eylem mekanizmasına dönüştürmüştür. Bkz. bu çalışmanın *Bildirim ve Eylem Mekanizmaları Kurulması* başlıklı 3.2.1. bölümü, s. 129 vd.

³⁷³ DSA Resital paragraf 17

³⁷⁴ Bkz. bu çalışmanın *Hukuka Aykırı İçerik Kavramı* başlıklı 2.4. bölümü, s. 71 vd.

Koşullu sorumluluk muafiyetini idrak edebilmek, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün neyi regüle ettiğini en iyi şekilde ortaya koyması sebebiyle son derece ehemmiyetlidir. Söz konusu durum Resital paragraf 17'de açıklanmaktadır; Tüzük'te bulunan aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluğuna ilişkin kurallar, yalnızca ilgili aracı hizmet sağlayıcının, hizmet alıcıları tarafından sağlanan hukuka aykırı içerikle ilgili olarak ne zaman sorumlu tutulamayacağını belirlemektedir. Bu yaklaşım, kullanıcılar tarafından yüklenen hukuka aykırı içerikler için çevrim içi platformlara uygulanan ulusal sorumluluk rejimine uyumlaştırılmış bir istisna öngörmektedir³⁷⁵. Yani, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün mezkûr düzenlemesi yalnızca aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluktan muaf olmalarına ilişkin Birlik kurallarını içermekte; aracı hizmet sağlayıcıların hangi koşullar altında sorumluluk altına gireceğini geçerli Birlik ve ulusal hukuk kurallarına bırakmaktadır³⁷⁶.

Koşullu sorumluluk muafiyetine ilişkin kuralların bir aracı hizmet sağlayıcının ne zaman sorumlu tutulabileceğine ilişkin olumlu bir temel oluşturduğu şeklinde anlaşılmaması gerekmektedir³⁷⁷. Muafiyete ilişkin hükümler, E-Ticaret Direktifi'nde olduğu gibi³⁷⁸, Tüzük için de aracı hizmet sağlayıcıların sorumsuzluğunu gerektiren bir durumun var olup olmadığını tespit eden bir filtre görevindedir. Şayet aracı hizmet sağlayıcılar, çalışmamızın ilerleyen kısmında açıklanmış olan³⁷⁹ muafiyet koşullarını karşılamakta ise; hizmet alıcılarının hukuka aykırı içeriklerinden doğan zararlar bakımından kendilerine yöneltilebilecek her türlü sorumluluk ithamından muaftır³⁸⁰. Bu minvalde bir dava açılması durumunda Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün ilgili maddeleri ile sorumsuzluklarını ortaya koyabilirler. Öte yandan, aracı hizmet sağlayıcıların muafiyet için gerekli şartları sağlamaması, doğrudan hukuka aykırı içerikten sorumlu tutulacakları anlamına gelmemektedir. Sorumlulukları; ilgili ulusal hukuk hangisi ise, o hukukun ve Birlik hukukunun sorumluluk kuralları nezdinde ve yargı organları önünde değerlendirilmelidir³⁸¹. Bu değerlendirmenin ardından sorumlu oldukları yönünde karar

³⁷⁵ **Buiten**, s. 369.

³⁷⁶ **Buiten**, s. 369.

³⁷⁷ DSA Resital paragraf 17. / European Commission, Impact Assessment Part 2, s. 162-163.

³⁷⁸ **Yusufoğlu Bilgin**, s. 353.

³⁷⁹ Bkz. bu çalışmanın *Koşulları* başlıklı 2.5.1.3. bölümü, s. 84 vd.

³⁸⁰ “*Her türlü sorumluluktan*” ifadesi sebebiyle hukuki, idari veya cezai nitelikte olup olmadığına bakılmaksızın tüm sorumluluklardan muafiyet edinilmektedir. Bkz. DSA Resital paragraf 17.

³⁸¹ **European Commission**, Impact Assessment Part 2, s. 162-163.

verilebileceği gibi sorumlu bulunmamaları da ihtimal dahilindedir. Dijital Hizmetler Tüzüğü, yapılacak bu son değerlendirmeye müdahalede bulunmaktan bilinçli bir şekilde imtina etmiştir.

2.5.1.2. Tercih Sebepleri

AB Komisyonu, sorumluluğu farklı şekillerde düzenleme imkânı varken, aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluktan muaf tutulacakları koşulları düzenlemekle yetinmiştir. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün, koşullu sorumluluk muafiyetini muhafaza etmesi elbette bir tesadüf eseri veya kolayca kaçılmasının sonucu değildir. Bu durumun birden fazla sebebi mevcuttur. Bu sebepleri ortaya koyabilmek için öncelikle koşullu sorumluluk muafiyetinin öne çıkan özelliklerini belirtmekte fayda vardır.

Mevcut sorumluluk rejiminin korunmasında etkili olan hususlardan ilki ve kanaatimizce en önemlisi, güvenli liman korumasının denenmiş ve başarılı olmuş bir sistem olmasıdır. DMCA ile getirilen güvenli limanlar, ABD telif hakkı sistemi ve ABD ekonomisi için muazzam bir fayda sağlamış³⁸², sosyal ağların ve diğer “Web 2.0”³⁸³ işletmelerinin büyümesini hızlandırmıştır³⁸⁴. Akabinde Direktif, koşullu sorumluluk muafiyeti ve bunun her türlü hukuka aykırılığa uygulanmasını öngören yatay yaklaşım vasıtasıyla hukuki kesinliği sağlamış ve birçok yenilikçi hizmetin iç pazarda ortaya çıkmasına ve büyümesine olanak tanımıştır³⁸⁵. Ayrıca koşullu sorumluluk muafiyetini sürdürmenin çevrim içi ortamda güvenliği ve güvenilirliği olumlu etkilediği gözlemlenmiştir³⁸⁶. Komisyon, koşullu sorumluluk muafiyeti ve yatay yaklaşım sayesinde elde edilen faydaları sürdürmek ve dijital ekonominin gelişimini hızlandırmak adına aracı hizmet sağlayıcıları üçüncü taraflara ait içerikler için potansiyel sınırsız sorumluluktan koruyan

³⁸² **Sag**, s. 505.

³⁸³ “Web 2.0” kavramı 2000’lerin başlarında popüler hâle gelmiştir. Statik ve bilgi sunma odaklı Web 1.0’dan farklı olarak Web 2.0 internetin kullanıcılar arasında daha etkileşimli ve katılımcı bir yapıya dönüştüğü dönemi ifade etmektedir. Bkz. **O’Reilly**, Tim, “What is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software”, Communications & Strategies, No. 1, 2007 (17-37), <<https://ssrn.com/abstract=1008839>>.

³⁸⁴ **Lee**, Edward, “Decoding the DMCA Safe Harbors”, Columbia Journal of Law & the Arts, forthcoming 2009, s. 33, <<https://papers.ssrn.com/abstract=1333709>>.

³⁸⁵ DSA Resital paragraf 16.

³⁸⁶ **European Commission**, Impact Assessment Part 2, s. 170.

mezkûr çerçevenin devamını hedeflemiştir³⁸⁷. ABAD'ın 20 yılı aşkın vakittir mevcut kurallara açıklık ve rehberlik getirmiş olması da sorumluluk rejiminin sürdürülmesini kolaylaştırmıştır³⁸⁸.

Koşullu sorumluluk muafiyeti, internetin kendine özgü özellikleri gözetilerek getirilmiştir³⁸⁹. Mezkûr rejim öncesi, ilgili yasaların çoğu, hizmet alıcıların hukuka aykırı içerikleri sebebiyle aracı hizmet sağlayıcılara yönelik sorumluluk tehditleri öngörmüştür³⁹⁰. Fikri mülkiyet hukuku alanı istisna olmak üzere hukukun pek çok alanında; aracı hizmet sağlayıcılar ya tüm sonuçlarıyla birlikte sorumlu tutulmuş ya da sorumlulukları tamamen reddedilerek muaf görülmüştür³⁹¹. Koşullu sorumluluk muafiyeti ise üçüncü bir yol sunmuştur; ne mutlak bir sorumluluk ile aracı hizmet sağlayıcıların haklarına orantısız bir müdahalede bulunulmuş, ne de koşulsuz bir muafiyet ile hak sahipleri dijital mecrada sahipsiz bırakılmıştır. Bu tercih, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün ihdasından önce benimsenebilecek olası sorumluluk rejimlerini avantaj ve dezavantajları yönünden tahlil ederek gerçekleştirilmiştir³⁹². Bu rejimler aracı hizmet sağlayıcılar için tam, koşulsuz bir sorumluluk muafiyetinden üçüncü tarafların tüm hukuka aykırı faaliyetleri için kusursuz sorumluluğuna (*strict liability*) kadar uzanmakta olup, tercih edilmeme gerekçeleri mevcuttur.

Öncelikle aracı hizmet sağlayıcılar için ABD'deki İletişim Ahlakı Yasası'nın 230. bölümü ile benzer şekilde³⁹³ her türlü sorumluluktan muafiyet tanınması ihtimali üzerinde durulmuştur. Aracı hizmet sağlayıcıların üçüncü taraf içeriklerine ilişkin sorumluluğunun olmaması, hizmetlerin yürütmesinde özgürlük ve hukuki belirlilik sağlaması yönünden faydalıdır. Ne var ki, sorumluluk ihtimalinin kalmaması; yalnızca piyasa güçlerine ve

³⁸⁷ Farano, s. 3; Carlson, s. 846.

³⁸⁸ Buiten, s. 369.

³⁸⁹ Husovec, Martin, "Rising Above Liability: The Digital Services Act as a Blueprint for the Second Generation of Global Internet Rules", Berkeley Technology Law Journal, C.: 38, No. 3, Forthcoming, 2024 (101-137), s. 126, <<https://papers.ssrn.com/abstract=4598426>>.

³⁹⁰ Husovec, Martin "Remedies First, Liability Second: Or Why We Fail to Agree on Optimal Design of Intermediary Liability?" içinde The Oxford Handbook of Online Intermediary Liability (ed. Frosio, Giancarlo), Oxford, 2020, <<https://papers.ssrn.com/abstract=3829549>>.

³⁹¹ Husovec, Rising Above Liability, s. 909.

³⁹² Bkz. European Commission, Impact Assessment Part 2, s. 162 vd.

³⁹³ Bkz. bu çalışmanın İletişim Ahlakı Yasası (CDA) başlıklı 1.2.1.2. bölümü, s. 15 vd.

ticari çıkarlara endeksli hareket etmelerine ve çevrim içi suistimalin önlenmesi, sınırlandırılması veya durdurulması konusunda motivasyonlarını kaybetmelerine sebep olabilecektir. Dolayısıyla bu alternatif, farklı politika hedefleri ve temel haklar arasında bir denge kurmaktan uzak olup; ekonomik ve toplumsal yönden risklere yol açacak olması sebebiyle reddedilmiştir³⁹⁴.

Koşullu sorumluluk muafiyetine alternatif olarak getirilebilecek kusur sorumluluğu veya kusursuz sorumluluk gibi belirli bir sorumluluk türünün benimsenerek empoze edilmesi ihtimali de düşünülmüş fakat uygun görülmemiştir. Zira bir aracı hizmet sağlayıcının hangi durumlarda sorumlu tutulacağını belirlenmesi hususunda AB düzeyinde oluşturulacak bir pozitif temel, ikincillik ilkesine aykırılık arz edecektir³⁹⁵. İkincillik ilkesi Avrupa Birliği Antlaşmasının 5. maddesinde kabul edilmiştir. Bu madde aynı zamanda Tek Pazar stratejisinin dayanağıdır³⁹⁶. Dolayısıyla sorumluluk ithamı bizzat Komisyon tarafından belirlenerek Üye Devletlere dayatılmamalıdır. Nitekim Etki Değerlendirme raporuna göre bu alternatif, ikincillik ilkesinin yanı sıra orantılılık ilkesini de zedeleyeceği ve yatay yaklaşımla paralellik göstermeyeceği³⁹⁷ kanaatiyle göz ardı edilmiştir.

Koşullu sorumluluk muafiyeti rejiminden vazgeçilerek farklı bir sorumluluk rejiminin öngörüldüğü bir senaryonun dezavantajları da mevcuttur. Örneğin daha fazla hukuki risk yükleneceği için aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluk tehdidinden kurtulmak adına kişilerin internetteki ifade özgürlüğünü zedeleyici önlemlere başvurmaları tetiklenebilecektir³⁹⁸. Oysa, Tüzüğün amaçlarından biri de bu özgürlüklerin korunmasıdır. Diğer taraftan, sorumluluk rejiminin değiştirilmesi ile getirilecek karmaşık ve teknik görevlerin yüksek maliyetleri sebebiyle küçük boyuttaki aracı hizmet

³⁹⁴ **European Commission**, Impact Assessment Part 2, s. 163.

³⁹⁵ **European Commission**, Impact Assessment Part 2, s. 163.

³⁹⁶ Bkz. bu çalışmanın 30. Sayfası.

³⁹⁷ Yatay yaklaşım, aracı hizmet sağlayıcının sunduğu hizmetin teknik altyapısı ve kapsamının, içerikteki hukuka aykırılığın türünden bağımsız olarak tek bir hukuki çerçevede ele alınması anlamına gelir. Tüzük kapsamında belirli bir sorumluluk rejiminin benimsenmesi durumunda, aracı hizmet sağlayıcının sorumluluğunun içeriğinin türüne göre değişkenlik göstermesi kaçınılmaz olacak ve bu durum, yatay yaklaşımın tutarlılığını ve homojenliğini zedeleyecektir.

³⁹⁸ **Buiten**, s. 369.

sağlayıcıların hizmetlerini sürdürmelerini zorlaştırması da mümkündür.³⁹⁹. Oysaki Komisyon için inovasyon baltalanacak değil teşvik edilecek bir konudur⁴⁰⁰.

Aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluklarına ilişkin hiçbir düzenleme yapılmaması seçeneği de ihtimallerden biridir. Bu taktirde aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluklarına ilişkin takdir yetkisi tamamıyla Üye Devletlere bırakılmış olacaktır. Ne var ki, Üye Devletlerin mevzuatlarında katı bir kusursuz sorumluluk sistemi benimseyebilecek olmaları sebebiyle bu tercih riskli görülmüştür⁴⁰¹. Zira böyle bir rejim, tazminat talepleri, para cezaları ve hatta cezai suçlamalara maruz kalmak istemeyen aracı hizmet sağlayıcıların içeriği sürekli olarak taramasına ve denetlemesine sebep olacaktır. Nihayetinde bu durum sunulan hizmetlerin seviyesi ve çeşitliliğini azaltacak, içeriğin aşırı kaldırılması riskine yol açacak ve böylece ifade özgürlüğünü zayıflatacaktır.

Sonuç itibariyle, Tüzük içerisinde sorumluluk muafiyeti yaklaşımı muhafaza edilmiş ve Avrupa Komisyonu bu tercihini; artık mevcut rejimin dijital ekonominin temeli olarak belirlenmiş olması üzerinden gerekçelendirmiştir⁴⁰². Çatışan temel haklar arasında gerekli adil dengeyi sağlama konusunda faydaları da göz önünde bulundurulduğunda⁴⁰³, Komisyon'un koşullu sorumluluk muafiyetini muhafaza etme tercihi anlamlı görünmektedir. Bu konu büyük ölçüde desteklenmekle birlikte, yeni teknolojilere daha iyi hitap edecek şekilde güncellenmesi gerektiği konusunda da görüş birliği söz konusu olmuştur⁴⁰⁴. Zira direktifin niteliği gereği muafiyet rejiminin ulusal düzeye aktarımında ve uygulanmasında farklar ortaya çıkmakta, kazuistik olmayışı sebebiyle çerçevenin bazı unsurlarında belirsizlikler meydana gelmektedir⁴⁰⁵. Bir kısım belirsizlikler ise Direktif'in kapsamayı amaçladığı hizmetlerin evriminden kaynaklanmıştır⁴⁰⁶. Netice itibariyle, açıklık ve uyumun tesis edilmesi ve çerçevenin bazı unsurlarında Avrupa Birliği Adalet

³⁹⁹ Baistrocchi, s. 114.

⁴⁰⁰ DSA Resital paragraf 4.

⁴⁰¹ European Commission, Impact Assessment Part 2, s. 166.

⁴⁰² European Commission, DSA Teklifi Explanatory Memorandum (Açıklayıcı Muhtıra), s. 3.

⁴⁰³ Wilman, The EU's system of knowledge-based liability, s. 334; Çevik, s. 416.

⁴⁰⁴ European Commission, COM(2020) 825 final, 9.

⁴⁰⁵ DSA Resital paragraf 16.

⁴⁰⁶ European Commission, Impact Assessment Part 2, s. 157.

Divanı'nın içtihatları göz önünde bulundurularak netleştirilmeye gidilebilmesi adına muafiyete ilişkin hükümlerin Dijital Hizmetler Tüzüğü içerisinde yer alması gerekli görülmüştür⁴⁰⁷.

2.5.1.3. Koşulları

Güvenli liman koruması olarak getirilmiş sorumluluk muafiyeti rejiminden faydalanabilmek için aracı hizmet sağlayıcıların uyması gereken koşullar mevcuttur. Bu koşullara uyum isteğe bağlıdır. Yani aracı hizmet sağlayıcıların güvenli liman koruması imkânını görmezden gelmesi ve üçüncü taraf hukuka aykırı içeriğinden sorumlu tutulma riskini kabul etmesi de mümkündür. Ne var ki, geçmiş dönemlerde uygulamada neredeyse hiçbir aracı hizmet sağlayıcının böyle bir tehlikenin altına girmeyi tercih etmediği görülmüştür⁴⁰⁸.

Dijital Hizmetler Tüzüğü içerisinde sorumluluk muafiyeti koşulları ayrı ayrı öngörülmüştür. İlgili hükümler büyük ölçüde E-Ticaret Direktifi m. 12-14 ile benzeşmektedir. DSA m. 4'e göre **salt iletim hizmeti** sunan hizmet sağlayıcı; “(a) iletimi başlatmaması, (b) iletimin alıcısını seçmemesi ve (c) iletimde yer alan bilgileri seçmiyor veya değiştirmiyor olması” koşullarını sağlıyor ise iletilen veya erişilen bilgilerin hukuka aykırı olmasından sorumlu tutulamayacaktır. Tıpkı E-Ticaret Direktifi'nde olduğu gibi⁴⁰⁹, Dijital Hizmetler Tüzüğü de salt iletim hizmeti sağlayıcıları için yukarıdaki koşullara uyulmasını sorumluluk muafiyeti için yeterli görmüştür. Önbellege alma ve yer sağlama hizmetlerinin aksine, salt iletim faaliyeti için hak sahiplerinin bildirimi üzerine hukuka aykırı içeriği kaldırma veya erişimi engelleme gibi bir yükümlülük addedilmemiştir⁴¹⁰.

⁴⁰⁷ DSA Resital paragraf 16.

⁴⁰⁸ Örneğin DMCA için durum böyledir. bkz. **Sag**, s. 514.

⁴⁰⁹ **Yasaman**, F. Zeynep, *Infringement of Trademark Rights on the internet in the European Union and Turkish Law*, Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2019, s. 493-494.

⁴¹⁰ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. bu çalışmanın *Bildirim ve Eylem Mekanizmaları Kurulması* başlıklı 3.2.1. bölümü, s. 129 vd.

Önbelleğe alma hizmeti sağlayıcıları DSA m. 5 uyarınca; “(a) bilgileri değiştirmiyor, (b) bilgiye erişimle ilgili koşullara uyuyor, (c) sektör tarafından yaygın olarak tanınan ve kullanılan bir şekilde belirtilen bilgilerin güncellenmesi ile ilgili kurallara uyuyor, (d) bilgilerin kullanımına ilişkin verileri elde etmek için sektör tarafından yaygın olarak tanınan ve kullanılan teknolojinin yasal kullanımına müdahale etmiyor; ve (e) iletimin ilk kaynağındaki bilgilerin ağıdan çıkarıldığı veya bu bilgilere erişimin devre dışı bırakıldığı veya bir adli veya idari makamın bu tür bir kaldırma veya devre dışı bırakma emri verdiği konusunda gerçek bilgi edindikten sonra, depoladığı bilgileri çıkarmak veya bunlara erişimi devre dışı bırakmak için hızlı bir şekilde hareket ediyor” olması halinde sorumluluktan muaf tutulacaktır.

Aracı hizmet sağlayıcının ilettiği veya erişim sağladığı bilgileri değiştirmemesi gerekliliği hem salt iletim hem de önbelleğe alma hizmetlerinde muafiyete tabi olma koşullardan birisi olarak kabul edilmiştir. Aracı hizmet sağlayıcıların, iletilen veya erişimin sağlandığı bilgilerin bütünlüğünü değiştirmedeği müddetçe, iletim veya erişim sırasında uyguladıkları teknik nitelikteki manipülasyonlar⁴¹¹ ise değiştirme olarak kabul edilmemekte ve muafiyete zeval getirmemektedir⁴¹².

Yer sağlama hizmeti sağlayıcıları, DSA m. 6/1’de yer alan aşağıdaki koşulları yerine getirmesi şartıyla muafiyete imkân kazanacaktır. Şöyle ki; “(a) hukuka aykırı faaliyet veya hukuka aykırı içerik hakkında gerçek bilgiye sahip olmayan ve tazminat talepleriyle ilgili olarak hukuka aykırı faaliyetin veya hukuka aykırı içeriğin ortaya çıktığı gerçeklerin veya koşulların farkında olmayan; veya (b) bu tür bir bilgi veya farkındalık elde ettikten sonra, hukuka aykırı içeriği kaldırmak veya erişimi devre dışı bırakmak için hızlı bir şekilde hareket eden” aracı hizmet sağlayıcıların bünyelerindeki hukuka aykırı içerik sebebiyle sorumluluğu doğmayacaktır.

⁴¹¹ Teknik manipülasyonlar, aracı hizmet sağlayıcılar tarafından kullanıcı davranışlarını, tercihlerini veya algılarını etkilemek amacıyla kullanılan teknik yöntemleri ifade etmektedir.

⁴¹² DSA Resital paragraf 21.

Aracı hizmet sağlayıcıların hukuka aykırı faaliyetler veya hukuka aykırı içerik hakkında gerçek bilgi veya farkındalık elde ettiğinde, içeriğin kaldırılması veya erişimin devre dışı bırakılmasına yönelik adımları, başta ifade ve bilgi özgürlüğü hakkı olmak üzere, hizmetin alıcılarının temel hakları göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmelidir⁴¹³.

Yer sağlama hizmeti sağlayıcıları hukuka aykırı içeriğin hukuki niteliği hakkında gerçek bilgi veya farkındalığı kendi girişimlerine dayalı soruşturmalar aracılığıyla veya Dijital Hizmetler Tüzüğü uyarınca kendisine gönderilen bildirimler yoluyla edinebilir. Resital paragraf 22’de, gönderilen her bildirimin aracı hizmet sağlayıcıyı zan altında bırakmaması için; iddia edilen hukuka aykırı içeriği makul bir şekilde tanımlaması, değerlendirmesi ve gerektiğinde harekete geçmek için yeterince belirli ve tatminkâr ölçüde ispat edici olması gerektiği ifade edilmiştir.

Aracı hizmet sağlayıcının sadece bünyesindeki hukuka aykırılık hakkındaki gerçek bilgi veya farkındalık edinmiş olması, genel anlamda, hizmetinin hukuka aykırı içeriği depolamak için de kullanıldığını bildiği anlamına gelmemektedir⁴¹⁴. AB kanun koyucusu, söz konusu gerçek bilgi veya farkındalığın aracı hizmet sağlayıcının genel durumuna yönelik bir çıkarıma mâl olmasını engellemiştir. Öte yandan, aracı hizmet sağlayıcının bünyesinde paylaşılan bilgileri otomatik olarak indekslemesini, bir arama işlevine sahip olmasını veya hizmetin alıcılarının profillerine veya tercihlerine dayanarak bilgi öneren bir yapısının bulunmasını, aracı hizmet sağlayıcının gerçekleştirilen hukuka aykırılıklar hakkında “spesifik” bir bilgiye sahip olduğunu kabul etmek için yeterli görmemiştir⁴¹⁵. Zira bu tür faaliyetlerin kullanıcı deneyimi açısından gerekli özellikler olduğu ve ayrıca

⁴¹³ DSA Resital paragraf 22; Bu hüküm getirilmiştir zira aracı hizmet sağlayıcıların muafiyetten yararlanamama sonucundan kaçınmak adına ifade özgürlüğünü zedelemeyi göze alan tedbirli davranışları ve meşru içerik üzerinde dahi orantısız eylemlerde bulunmaları söz konusu olabilmektedir. Örneğin, Ocak 2021’de Trump’ın Facebook ve Twitter hesaplarının kalıcı olarak askıya alınmasında aracı hizmet sağlayıcı bu çekince ile hareket etmiş olup, bir nevi ön sansür niteliğindeki bu yasaklamanın demokratikliği tartışma konusu olmuştur. Bkz. **Turillazzi/Taddeo/Floridi/Casolari**, s. 13; **Green/Le**, s. 86; **Buiten**, s. 362.

⁴¹⁴ DSA Resital paragraf 22.

⁴¹⁵ DSA Resital paragraf 22.

“sonsuz miktarda içerik arasında gezinmek için kesinlikle gerekli olduğunu” ve bu sebeple bir “*dumanı tüten silah*” olarak görülmemesi gerektiğini belirtmiştir⁴¹⁶.

DSA m. 6/1 yer sağlama hizmetlerinde muafiyet için gereken koşulları belirtmekle beraber, maddenin ikinci fıkrası bir istisnaya işaret etmektedir. Hizmet alıcı, aracı hizmet sağlayıcının otoritesi veya kontrolü altında hareket ediyor ise sorumluluk muafiyetine başvurulamayacaktır⁴¹⁷. Örneğin, uzaktan ticari sözleşmeler yapma imkânı sunan bir çevrim içi platformda, tacirin⁴¹⁸ tüketicilere sunmakta olduğu mal ve hizmetler için fiyat belirmesinin aracı hizmet sağlayıcı tarafından yapılması durumunda, tacirin bu çevrim içi platformun otoritesi veya kontrolü altında hareket ettiği kabul edilebilir⁴¹⁹. Bu durumda tacirin meydana getirdiği hukuka aykırılıklar bakımından aracı hizmet sağlayıcının da sorumluluğu devam edecektir.

Diğer koşullu sorumluluk muafiyeti hükümlerinden farklı olarak, yer sağlama hizmetlerini ele alan DSA m. 6, yine aynı konuyu düzenleyen ECD m. 14’ten farklı bir fıkra içermektedir. Yeni hüküm, Tüzüğün Direktif’ten farklı olarak ayrıca ele aldığı çevrim içi platformlara ilişkindir. DSA m. 6/3’e göre; tüketicilerin tacirlerle mesafeli sözleşmeler yapmasına izin veren çevrim içi platformların tüketiciyi koruma yasası kapsamındaki sorumluluğu ile ilgili olarak sorumluluk muafiyeti uygulanmayacaktır. Şayet “*bu tür bir çevrim içi platformun belirli bir bilgi ögesini sunduğu veya söz konusu belirli bir işlemi ortalama bir tüketicinin bilgilere inanmasına yol açacak şekilde başka bir şekilde mümkün kıldığı durumlarda ya da işlemin konusu olan ürün yahut hizmet ya çevrim içi platformun kendisi ya da onun yetkisi veya kontrolü altında hareket eden hizmetin bir alıcısı tarafından sağlanıyorsa*” aracı hizmet sağlayıcının doğacak hukuka aykırılıklardan sorumluluğu devam edecektir.

⁴¹⁶ **European Commission**, Impact Assessment Part 2, s. 159.

⁴¹⁷ DSA m. 6/2.

⁴¹⁸ Dijital Hizmetler Tüzüğü’nde tacir; ister özel sektöre isterse kamuya ait olsun, kendi adına hareket eden herhangi bir kişi aracılığıyla yapılması da dâhil olmak üzere, ticareti, işi, zanaatı veya mesleği ile ilgili amaçlarla hareket eden herhangi bir gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlanmıştır. Bkz. DSA 3(f).

⁴¹⁹ DSA Resital paragraf 23.

Mezkûr istisna, yalnızca tüketicilerin tacirlerle mesafeli sözleşmeler yapmasına izin veren çevrim içi platformlar için geçerlidir⁴²⁰. Şayet söz konusu çevrim içi platformların adı geçen işlemlerle ilgili bilgileri kendileri veya onların yetkisi veya kontrolü altında hareket eden tacirler tarafından sağlandığına ilişkin bir intiba ortaya çıkıyorsa sorumluluk muafiyeti uygulanmayacaktır. Öyle ki, gerçekte durum böyle olmasa bile, çevrim içi platformun söz konusu işlemler üzerinde bilgi sahibi olduğuna veya bunlar üzerinde kontrol sahibi olduğuna tüketicilerin inanmasına yol açacak şekilde davranmış olması yeterlidir⁴²¹. Burada, DSA m. 6/1 için aranmakta olan içerik hakkında gerçek bilgi veya farkındalığa bakılmamakta, tüketicinin (subjektif) izlenimi gözetilmektedir⁴²².

Resital paragraf 24'te bu hallere örnek olarak bir çevrim içi platformun, tacirin kimliğini veya iletişim bilgilerini tüketici ile sözleşme akdedilene kadar gizli tutması veya bir çevrim içi platformun, ürün veya hizmeti tacirin adına değil, kendi adına pazarlaması gösterilmiştir. Uygulamada, ortalama bir tüketici gözetilerek, bilgilerin çevrim içi platformun kendisi tarafından veya onun yetkisi ya da kontrolü altında hareket eden bir tacir tarafından sunulduğuna inanılmasına yol açabilecek ilgili tüm koşullar temelinde objektif olarak bir belirleme yapılacaktır⁴²³.

DSA m. 6/3 ile aracılı ticari işlemlere katılan tüketicilerin etkili bir şekilde korunmasını sağlamak hedeflenmektedir⁴²⁴. Ne var ki, getirilen bu hükmün yeknesaklık ve netliği zedeleyeceği için koşullu sorumluluk anlayışının faydalarına zarar vereceği ve nihayetinde hedefini gerçekleştirmedi başarısız olacağı da yönünde bir görüş de mevcuttur⁴²⁵.

⁴²⁰ Avrupa Tüketici Organizasyonu (BEUC - The European Consumer Organisation), diğer aracı hizmetleri düzenleyen sorumluluk rejimine, pazaryerleri için geçerli olan bu istisnanın getirilmesini memnuniyetle karşılamıştır. Bkz. **The European Consumer Organisation**, The Digital Services Act - BEUC position paper, 2021, s. 9-12, <https://www.beuc.eu/sites/default/files/publications/beuc-x-2021-032_the_digital_services_act_proposal.pdf>, (E.T.: 07.02.2025).

⁴²¹ DSA Resital paragraf 24.

⁴²² **Wilman**, The EU's system of knowledge-based liability, s. 336.

⁴²³ DSA Resital paragraf 24.

⁴²⁴ DSA Resital paragraf 24.

⁴²⁵ **Busch**, Christoph, "Rethinking Product Liability Rules for Online Marketplaces: A Comparative Perspective", 2021 Consumer Law Scholars Conference in Boston, 2021, s. 27, <<https://papers.ssrn.com/abstract=3784466>>.

Bütün bu açıklamaların ardından belirtmek gerekir ki, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün sorumluluktan muafiyete ilişkin hükümleri; bir Üye Devlet'in hukuk sistemine uygun olarak, bir adli veya idari makamın, aracı hizmet sağlayıcıdan bir ihlali sona erdirmesini veya önlemesini talep etme olasılığını etkilememektedir⁴²⁶. Aracı hizmet sağlayıcılar (Salt iletim, önbelleğe alma veya yer sağlama hizmeti sağlayıcıları) muafiyet için belirlenen koşulları sağlasalar dahi, kendilerine yönelik çeşitli türdeki yasak kararlarını uygulamakla mükelleflerdir⁴²⁷.

Sorumluluk muafiyetine dair hükümler sonucunda; aracı hizmet sağlayıcı, koşulları taşıyorsa hizmet alıcısına ait hukuka aykırı içerikler sebebiyle hak sahibine karşı tazminat borçlusu konumuna düşmeyecektir. Bu minvalde bir dava açılması durumunda Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün ilgili maddeleri ile sorumsuzluğunu ortaya koyabilecektir. Öte yandan, aracı hizmet sağlayıcının muafiyet için gerekli şartları sağlamaması doğrudan hukuka aykırı içerikten sorumlu tutulacağı anlamına gelmemektedir. Ulusal makamlar, aracı hizmet sağlayıcının ulusal ve Birlik hukukunun hükümlerine göre sorumlu olup olmadığını ayrıca yapacağı bir değerlendirme ile belirleyecektir⁴²⁸.

Aracı hizmet sağlayıcıların yıllar içinde hukuka aykırı bilgi ve faaliyetler yönünden artan rollerine karşın, Dijital Hizmetler Tüzüğü içerisinde sorumluluk muafiyeti için aranan koşulların ağırlaştırılmaması dikkat çekmektedir⁴²⁹. Öte yandan, E-Ticaret Direktifi'nden farklı olarak aracı hizmet sağlayıcılara yönelik özen yükümlülükleri öngörüldüğünü ve bunlar vasıtasıyla aracı hizmet sağlayıcıların sorumlu davranmaya teşvik edildiği göz ardı edilmemelidir. Zira, çalışmanın üçüncü bölümünde ele alınan özen yükümlülükleri, sorumluluk hükümlerinden bağımsız bir şekilde tasarlanmamış; bilakis, bu hükümlere dayanarak yapılandırılmıştır⁴³⁰. Keza, güvenli liman korumalarının AB'nin aracı

⁴²⁶ DSA m. 4/3, m. 5/2, m. 6/4.

⁴²⁷ DSA Resital paragraf 25.

⁴²⁸ European Commission, Impact Assessment Part 2, s. 162-163.

⁴²⁹ **Mamalı**, s. 113.

⁴³⁰ **Wilman**, The EU's system of knowledge-based liability, s. 319,

sorumluluk rejimi çerçevesine dahil edilmesi, adil ve dengeli bir çevrim içi ekosistemin teşvik edilmesine verilen önemin göstergesidir⁴³¹.

2.5.1.4. Benzeri Kurumlarla Karşılaştırılması

Her ne kadar Avrupa Birliği tarafından ihdas edilen direktif ve regülasyonlar Türk hukukunda doğrudan uygulanabilir olmasa da Brüksel etkisi kapsamında ve AB üyeliğine aday olunması sebebiyle⁴³² hukukumuzda belirgin bir tesir yarattığı açıktır. Özellikle 5651 sayılı Kanun⁴³³, Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun⁴³⁴, E-Ticaret Yönetmeliği⁴³⁵ ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu⁴³⁶ gibi mevzuatlar, bu etki çerçevesinde sayılabilecek temel örneklerdir⁴³⁷. Bu düzenlemeler kapsamında, aracı hizmet sağlayıcılara ilişkin sorumluluk ve yükümlülüklerin belirlenmesi noktasında, Avrupa Birliği hukukunda yer alan hükümlerle paralellikler olduğu gözlemlenmektedir⁴³⁸. Kanaatimizce koşullu sorumluluk muafiyetinin Türk hukuku bakımından hangi zemine oturduğunun tahlilinde faydalar bulunmaktadır. Zira Dijital Hizmetler Tüzüğü'nde aracı hizmet sağlayıcılara yönelik tesis edilen sorumluluk rejimi ve yükümlülüklerin de Türk hukukunun mevcut ve potansiyel düzenlemeleri bakımından örneklik teşkil etme ihtimali bulunmaktadır. Ayrıca AB üyesi devletlere dahi sorumluluk

⁴³¹ **Leiser**, Mark, “Analysing the European Union’s Digital Services Act Provisions for the Curtailment of Fake News, Disinformation, & Online Manipulation”, OSF, 2023, s. 2, <<https://doi.org/10.31235/osf.io/rkx4>>.

⁴³² Aday ve potansiyel aday ülkelerin, AB’nin dijital stratejisiyle paradigma farklılıklarına düşmemesi için Dijital Hizmetler Tüzüğü ve diğer ilgili düzenlemelere uyum sağlaması önemlidir. Bu doğrultuda, Türkiye’nin de Tüzüğün hukuki çerçevesine, hedeflerine, temel ilkelerine, uygulama mekanizmalarına ve yükümlülük yapısına uygun bir dijital hizmet düzenlemesi oluşturması AB adaylığı sürecinde avantaj sağlayacaktır. Bkz. **Yeni Yıldız**, Sema Nur, AB Dijital Hizmetler Yasası’na Türkiye’nin Uyum, İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu, 281, 2024, s. 17, <https://www.ikv.org.tr/images/files/AB_Dijital_Hizmetler_Yasasina_Turkiyenin_Uyumu_sema_nur_yeni_yildiz.pdf>, (E.T.: 07.02.2025).

⁴³³ 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun (23.5.2007 tarih ve 26530 sayılı RG.).

⁴³⁴ 5663 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun (RG. 5.11.2014 tarih ve 29166 sayılı).

⁴³⁵ Elektronik Ticaret Aracı Hizmet Sağlayıcı Ve Elektronik Ticaret Hizmet Sağlayıcılar Hakkında Yönetmelik (29.12.2022 tarih ve 32085 sayılı RG.).

⁴³⁶ 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (7/4/2016 Tarih ve 29677 sayılı RG.).

⁴³⁷ Hukukumuzda E-Ticaret Direktifinin de etkisiyle güvenli liman koruması benzeri düzenlemeler yapılmıştır. E-Ticaret Kanunu m. 9/1’e göre; “(1) Diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmadıkça, aracı hizmet sağlayıcı, hizmet sağlayıcı tarafından sunulan içerik ve içeriğe konu mal veya hizmetle ilgili hukuka aykırı hususlardan sorumlu değildir.” E-Ticaret Yönetmeliği m. 10’da da benzeri bir düzenleme yer almaktadır. Diğer kanunlarda bulunan aksi bir hükme örnek olarak Tüketicilerin Korunması Hakkında Kanun’un 48. maddesinin aracı hizmet sağlayıcıların mesafeli sözleşmeler bakımından satıcı veya sağlayıcı ile müteselsil olarak sorumluluğunu öngördüğü hükümleri gösterilebilir.

⁴³⁸ Bkz. **İşık**, s. 277-278.

düzenlemeleri noktasında ulusal farklılıkları gözetebilmeleri için serbestlik tanınmışken⁴³⁹, Birlik üyesi olmayan ülkemiz hukuku nazarında bir değerlendirmede bulunmakta beis görünmemektedir.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün sorumluluk kuralları, daha önce de ifade etmiş olduğumuz üzere, aracı hizmet sağlayıcıların hizmet alıcılarının hukuka aykırı içeriklerinden sorumluluğunu konu edinse de bir sorumluluk atfı içermemektedir. Sorumluluğun varlığı ya da yokluğu hakkında karar verme yetkisi, geçerli Birlik ve Üye Devlet kurallarına bırakılmıştır⁴⁴⁰. Bu bağlamda Tüzük, aracı hizmet sağlayıcılara belirli koşullar altında sorumluluktan muafiyet olanağı tanımaktadır. Sorumluluk standardı, “*sorumluluğun olmaması*”dır⁴⁴¹. Şartların eksikliği, doğrudan bir sorumluluk yüklemesinden ziyade, sorumsuzluk durumunun kaybı anlamına gelir. Tüzük kapsamında öngörülen koşullu muafiyet, aracı hizmet sağlayıcıların doğrudan sorumluluk tehdidi altında olmadan, ancak belirli yükümlülüklerin yerine getirilmesi durumunda koruma altına alınmalarını sağlamaktadır. Dolayısıyla bu yaklaşım, sorumluluk iddiasına dayalı geleneksel rejimlerden farklı bir hukuki yapı oluşturmaktadır ve kendine has yapısı ile aracı hizmet sağlayıcıların içerik hakkında bilgisi esas alınarak şekillendirilmektedir⁴⁴².

Önemlidir ki, koşullu sorumluluk muafiyeti, kusur ve kusursuz sorumluluk gibi geleneksel sorumluluk sistemlerine muhalefet eden bir düzenleme değildir. AB kanun koyucusu, geçerli Birlik hukukunda bulunan veya iç hukuk sistemlerinde Üye Devletlerce öngörülen sorumluluk rejimlerini dışlamamakta, yalnızca aracı hizmet sağlayıcılar üzerindeki tehditlerine karşı koşullu bir bağışıklık tesis etmektedir. Her halükârda, sorumluluktan muafiyet için gerekli koşulları karşılamayan aracı hizmet sağlayıcılar, ilgili Üye Devlet'in ulusal sorumluluk hukuku kuralları ile karşı karşıya kalacaktır.

⁴³⁹ Sartor, s. 9.

⁴⁴⁰ DSA Resital paragraf 17.

⁴⁴¹ Baistrocchi, s. 119.

⁴⁴² Turillazzi/Taddeo/Floridi/Casolari, s. 12-13.

Belirtmek gerekir ki, mevcut durumda bu devletlerin çoğunda genel kural olarak kusura dayalı sorumluluk anlayışı yerleşmiş vaziyettedir⁴⁴³.

Kanaatimizce, sorumluluk düzenlemeleri içerisinde konumlanmış olduğu yer bakımından koşullu sorumluluk muafiyeti rejimini hukuka uygunluk sebepleri (*hukuka aykırılığı kaldıran haller*) ve kurtuluş kanıtı kurumları ile karşılaştırılmak daha yerinde olacaktır. Zira Tüzüğün getirdiği hükümler, hukukumuzdaki sorumluluğu ortadan kaldırmak üzere tesis edilmiş olan bu düzenlemeler ile kimi yönlerden benzeşmektedir.

Hukukumuzda, kusur sorumluluğu (*dar anlamda haksız fiil sorumluluğu*), TBK m. 49 kapsamında kaleme alınmıştır⁴⁴⁴. Kusur sorumluluğu, bir kimsenin hukuka aykırı ve kusurlu bir davranışla sözleşme dışında diğer bir kişiye vermiş olduğu zararı düzenlemekte olup, kurucu unsurları; fiil, zarar, uygun illiyet bağı, kusur ve hukuka aykırılıktır⁴⁴⁵. Hukuka uygunluk sebepleri, hukuka aykırılık unsurunun değerlendirilmesi sırasında dikkate alınmaktadır. Hukuka uygunluk sebepleri, başkasına zarar verme yasağının ihlaline izin veren hukuk normlarına dayanmaktadır. Bu normlar aracılığıyla, işlenen fiilin hukuka aykırı olarak nitelendirilmesi önlenmektedir⁴⁴⁶. Hatta, zarar verenin

⁴⁴³ **Eren**, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, B.: 23, Ankara, 2018, s. 513; Örneğin, Fransa'da Code Civile m.1382'ye göre kendi kusuruyla başkasına zarar veren herkes zararı tazmin etmekle yükümlüdür. Almanya'da BGB m. 823'e göre zarar kasten veya ihmal sonucu meydana gelmesi halinde tazmin edilebilecektir. AB üyesi olan İskandinav ülkeleri, haksız fiil hukukunu, bir suçlunun kendi eylemlerinden dolayı sorumluluğuna dayandırmaktadır. Hollanda Medeni Kanun'u, hukuka aykırı bir fiilin haksız fiili işleyene isnat edilebilmesi için onun kasıtlı eylemlerine atfedilebilir olmasını ya da hâkim toplumsal görüşe göre sorumlu olduğu bir zararın sebebi olmasını şart koşmaktadır. Avusturya ABGB sistemi de m. 1295 uyarınca kusura dayalı sorumluluğa dayanmaktadır. Bkz. **Gerven**, Walter Van, National, Supranational and International Tort Law: Scope of Protection, 1998'den aktaran **Baistrocchi**, s. 125; TBK m. 49 gereği Türk Hukukunda da kusur temelli bir sistem mevcut olup, istisnai durumlara kusursuz sorumluluk sonucu bağlanmıştır (Bkz. **Antalya**, O. Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, B.:2, C.: 2, Ankara, 2019, s. 58; **Hatemi**, Hüseyin/**Gökyayla**, Emre, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, B.: 2, İstanbul, 2012, s. 142.). Ayrıca kusur; yalnızca medeni hukuk alanında değil, ceza hukuku, idare hukuku gibi özel hukuk dışındaki hukuk dallarında da sorumluluğun kurucu unsuru konumundadır. Bkz. **Antalya**, s. 68.

⁴⁴⁴ **Özcan Büyüktanır**, Burcu Gülseren, "The Compensation of Pecuniary and Non-Pecuniary Damage Under Turkish Law That Result due to Violation of Bodily Integrity", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 14, S.: 1, 2024 (26-49), s. 28, <<https://doi.org/10.32957/hacettepehdf.1332076>>.

⁴⁴⁵ **Eren**, s. 540; **Kılıçoğlu**, Ahmet M., Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), B.: 26, Ankara, 2022, s. 363 vd.; Bu unsurları; hukuka aykırı bir fiil, kusur, zarar ve uygun illiyet bağı şeklinde dört başlık altında incelemek de mümkündür. Bkz. **Ayan**, Mehmet, Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), B.: 12, Konya, 2020, s. 287.

⁴⁴⁶ **Oğuzman**, M. Kemal/**Öz**, M. Turgut, Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), B.: 18, C.: 2, İstanbul, 2023, s. 24; **Akıntürk**, Turgut/**Ateş**, Derya, Borçlar Hukuku, B.: 28, İstanbul, 2019, s. 89; **Ayan**, s. 290-291.

davranışları başından itibaren hukuka uygun bir davranış haline gelmekte, hiçbir zaman hukuka aykırılık teşkil etmemektedir⁴⁴⁷. TBK m. 63'e göre hukuka aykırılığı kaldıran haller; ölçülülük ilkesine riayet edilmesi koşuluyla kanunla verilen yetkinin kullanılması, zarar görenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar, haklı savunma, yetkileri makamların vaktinde müdahale edemeyecek olması halinde kişinin hakkını kendi gücüyle koruması ve zorunluluk (*ıztırar*) hali şeklinde sıralanmaktadır⁴⁴⁸.

Koşullu sorumluluk muafiyetinin, hukuka uygunluk sebeplerine kimi yönlerden benzediği düşünülebilir. Örneğin temel benzerlik noktası gerekli şartları sağlayan kişinin/aracı hizmet sağlayıcının, kendisine yönelmiş olan sorumluluk tehdidinden korunuyor olmasıdır. Ayrıca Türk Borçlar Kanunu'nda hukuka uygunluk sebepleri somut olaya göre ayrı ayrı değerlendirilecek olmakla beraber doğrudan hukuka aykırılığın türü belirtilmemiştir⁴⁴⁹. Koşullu sorumluluk muafiyetinde de Tüzüğün yatay yaklaşımı benimsemiş olması sebebiyle muafiyet koşulları hukuka aykırılık türüne göre değişmemektedir. Bir diğer benzerlik, hukuka uygunluk hallerinde sorumluluktan kurtulmak isteyen kişinin sıfatına göre (örneğin ilgili memur veya kamu görevlisi olmak) başvurabileceği sebebin değişebilmesidir⁴⁵⁰. Koşullu sorumluluk muafiyetinde de farklı aracı hizmet sağlayıcılar için farklı muafiyet koşulları öngörülmesi, bir benzerlik olarak tanımlanabilir. İspat yükü bakımından da benzerlik mevcuttur, zira hukuka uygunluk sebepleri ve koşullu sorumluluk muafiyetinde ilgili kurumdan yararlanmak isteyen ispatı gerekecektir⁴⁵¹.

⁴⁴⁷ Eren, s. 626.

⁴⁴⁸ Ayrıca, TMK m. 24/2'de bu sebepler; kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması olarak gösterilmiştir.

⁴⁴⁹ Örneğin TBK m. 64/1'e göre haklı savunma sebebi gereği, saldıranın şahsına veya mallarına verilecek zararlardan sorumluluk doğmayacaktır. Zararın hangi tür bir fiil ile icra edileceği ise açıklanmamıştır. Sebep, hukuka aykırı bir saldırıdan kurtulmak için ortaya koyulan kişinin hukuki varlığını ihlal eden bir savunma fiiline dayanmaktadır. Bkz. Oğuzman/Öz, s. 31.

⁴⁵⁰ Örneğin polisin bir zanlıyı yakalaması, borçlunun mallarının haczi, yıkılmaya yüz tutmuş bir binanın yıktırılması gibi hallerde kamu menfaatinin, özel menfaate üstün gelmesi ile hukuki koruma kalktığı ifade edilmektedir. Bkz. Eren, s. 627.

⁴⁵¹ TMK m. 6'ya göre aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür. Bu düzenlemeye göre, hukuka uygunluk sebeplerini ileri süren kişi, bu durumun gerçekleştiğini ispat etmekle yükümlüdür.

Öte yandan koşullu sorumluluk muafiyeti pek çok konuda hukuka uygunluk sebeplerinden ayrılmaktadır. Hukuka uygunluk sebeplerinde esasında hukuka aykırı olacak fiil hukuka uygun hâle gelmektedir⁴⁵². Bu hallerden birinin mevcudiyeti durumunda; görünüşte hukuka aykırı olan fiil, aslen hukuka aykırı olmayan bir eylem şeklinde nitelendirilmektedir⁴⁵³. Koşullu sorumluluk muafiyeti ise doğrudan fiilin hukuka aykırılığına değil, bundan aracı için doğacak sorumluluk değerlendirmesine etki etmektedir. Ayrıca hukuka uygunluk halleri kanunda sayılmış fakat detaylandırılmamıştır. Koşullu sorumluluk muafiyeti ise Tüzük içerisinde koşulları tek tek sayılarak düzenlenmiştir. Bir başka farklılık hukuka uygunluk sebeplerinin doğrudan kişinin fiillerini düzenlemesi; başkalarının eylemlerinden sorumluluk prensibi üzerinde durmamasıdır. Koşullu sorumluluk muafiyeti rejimi ise hizmet alıcılarının hukuka aykırı faaliyetlerde bulunması durumunda, aracı hizmet sağlayıcıların sorumlu tutulmaması amacını gütmektedir. Hukuka uygunluk sebeplerinde kişinin fiilin ilk durumdaki hukuka aykırılığına yönelik bilince atfedilmiş bir sonuç bulunmamaktadır. Oysaki koşullu sorumluluk muafiyetinde hukuka aykırı fiilden haberdar olunması, bilgiye dayalı bir sorumluluk anlayışı öngörülmesi sebebiyle muafiyeti etkilemektedir.

Kurtuluş kanıtı kurumu ise, kusursuz sorumluluk kapsamında öngörülmüştür. Hukukumuzda kusursuz sorumluluk (*sebeplere sorumluluğu*) halleri; hakkaniyet sorumluluğu, özen sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu olmak üzere incelenebilir⁴⁵⁴. İlke olarak zarara sebep olma düşüncesine dayanmakta olan kusursuz sorumluluk hali, sorumluluğu doğuran olay ile zarar arasında sebep-sonuç ilişkinin varlığını yeterli görmekte, kusuru kurucu unsur olmaktan çıkarmaktadır⁴⁵⁵. Kusuru bulunmasa dahi kişi; hakkaniyetin gerektirmesi, kendisine bir objektif özen yükümlülüğünün getirilmesi veya tehlikeli bir faaliyetle iştigal olması sebebiyle ve diğer unsurların varlığının ispatı halinde

⁴⁵² Eren, s. 26; Oğuzman/Öz, s. 24; Akıntürk/Ateş, s. 89.

⁴⁵³ Kulular İbrahim, Merve Ayşegül. “Rıza, Üstün Nitelikte Özel ve Kamusal Yarar Bağlamında Hukuka Uygunluk Nedenleri”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 9, S.: 2, 2020 (305-333), s. 310.

⁴⁵⁴ Akıntürk/Ateş, s. 95-96; Hakkaniyet sorumluluğunun istisnai niteliği gözetildiğinde, kusursuz sorumluluğu; özen ve tehlike sorumluluğu olmak üzere ikiye ayırmanın da mümkün olduğu açıklaması için bkz. Eren, s. 518; Oğuzman/Öz, s. 145-146.

⁴⁵⁵ Eren, s. 515; Ayan, s. 333; Yavuz, Cevdet, “Türk Borçlar Kanunu Tasarısına Göre Kusursuz Sorumluluk Halleri ve İlkeleri”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.: 14, S.: 4, 2008 (29-61), s. 35.

kural olarak zarardan sorumlu tutulacaktır⁴⁵⁶. Kanun koyucu, kusursuz sorumluluk hallerinden bazıları için kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanımıştır⁴⁵⁷. Niteliği itibariyle bir kusursuzluk değil sorumluluktan kurtulma kanıtı olan bu imkân sayesinde⁴⁵⁸, zararın meydana gelmemesi için somut durumun gerektirdiği her türlü objektif dikkat ve özeni göstermiş olduğunu ispat eden kişi sorumluluktan kurtulacaktır⁴⁵⁹. Kurtuluş kanıtının, her türlü dikkat ve özen gösterilmiş olsaydı dahi zararın önlenemeyeceği şeklinde getirilmesi de mümkündür⁴⁶⁰. Pek tabii, kusursuz sorumluluktan söz edebilmek için kusur harici unsurlar aranmaya devam edileceğinden; zarar ile objektif özen yükümlülüğü arasındaki illiyet bağının kesilmesi de sorumluluğun doğmasını engellemektedir⁴⁶¹.

Koşullu sorumluluk muafiyetinin, kurtuluş kanıtı ile benzerlikleri bulunmaktadır. Koşullu sorumluluk muafiyetinin sorumluluk değerlendirmesini engelleme işlevi, kurtuluş kanıtının kişiyi sorumluluktan kurtarmasına benzemektedir. Bir diğer benzerlik, farklı kusursuz sorumluluk türleri için farklı kurtuluş kanıtları öngörülmesidir⁴⁶². Zira koşullu sorumluluk muafiyeti de, farklı aracı hizmet sağlayıcılar için farklı koşullar öngörmektedir. Ayrıca, kurtuluş kanıtı, koşullu sorumluluk muafiyetinde olduğu gibi, hukuka aykırı fiilden doğacak sorumluluğu engellemekte, ancak fiili hukuka uygun kılmamaktadır. Kurtuluş kanıtı, kişilerin üçüncü bir kişi veya durumdan kaynaklı sorumluluklarını ortadan kaldırmaktadır. Kusursuz sorumluluk kapsamında olması

⁴⁵⁶ Eren, s. 652; Ayan, s. 334-335; Kılıçoğlu, s. 416-420.

⁴⁵⁷ Bu hallere örnek olarak adam çalıştıranın sorumluluğu, hayvan bulunduranın sorumluluğu, ev başkanının sorumluluğu verilebilir. Kurtuluş kanıtı getirilemeyen kusursuz sorumluluk halleri ise; özen yükümlülüğü çatısı altında yer alan yapı malikinin sorumluluğu ve taşınmaz malikinin sorumluluğu ile tehlike sorumluluğu kapsamındaki sorumluluklardır. Bu türler için sorumluluktan kurtulma yalnızca illiyet bağının kesildiğinin ispatına bağlıdır.

⁴⁵⁸ Eren, s. 652.

⁴⁵⁹ Oğuzman/Öz, s. 159; Adam çalıştıranın sorumluluğu (TBK m. 66), hayvan bulunduranın sorumluluğu (TBK m. 67), ev başkanının sorumluluğu (TMK m. 369) için böyle bir kurtuluş kanıtı getirilebileceği ilgili maddelerde düzenlenmiştir.

⁴⁶⁰ Ayan, s. 339-340; Kılıçoğlu, s. 432

⁴⁶¹ İlliyet bağının kesilmesi; mücbir sebep, üçüncü kişinin kusuru ve zarar görenin kusurundan kaynaklanabilecektir. Bkz. Eren, s. 654; Oğuzman/Öz, s. 147. Mezkûr sebepler, illiyet bağına kesecek yoğunlukta değilse, sorumluluğun doğmasını engellemekte lakin tazminatta indirim sebebi olarak gözetilebilmektedir. Nomer, Halûk N., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, B.: 19, İstanbul, 2023, s. 187.

⁴⁶² Kurtuluş kanıtı getirilebilen farklı kusursuz sorumluluk hallerinde kurtuluş kanıtının getirilişi bakımından farklılık mevcuttur. Zira gerekli özenin gösterildiğinin ispatı için farklı tedbirlerin alınmış olması elzemdir. Örneğin adam çalıştıranın sorumluluğu yönünden çalışanın seçiminde gerekli özenin gösterilmesi bir etkenken, hayvan bulunduran özen yükümlülüğünü ispat için hayvanı gerektiği gibi muhafaza ettiği göstermesi gerekecektir. Bkz. Eren, s. 653, 660-661; Antalya, s. 272; Oğuzman/Öz, s. 159.

hasebiyle bizatihi şahsın kendisinin sebebiyet verdiği hukuka aykırılığı düzenlememektedir. Benzer şekilde koşullu sorumluluk muafiyeti de üçüncü bir tarafa ait hukuka aykırı içerikten doğan sorumluluktan aracı hizmet sağlayıcıları korumaktadır. Kurtuluş kanıtı, hukuka aykırılık ve zarardan kaçınmak adına gerekli dikkat, özen ve gözetimin sergilenmesine veya bunlar gösterilmiş olsaydı dahi sonucun kaçınılmaz olmasına bağlıdır⁴⁶³. Bu durum, Tüzüğün muafiyeti; hukuka aykırılık ve zararın bilinmemesine, biliniyor ise içeriğe erişimin kaldırılmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınmasına dayandırmasıyla benzeşmektedir. Son olarak, ispat yükü hem kurtuluş kanıtı için⁴⁶⁴ hem de koşullu sorumluluk muafiyeti için, sorumluluktan kurtulmak isteyeneye aittir.

Koşullu sorumluluk muafiyetinin kurtuluş kanıtından farklı özellikleri de mevcuttur. Örneğin belirtmiş olduğumuz üzere tüm kusursuz sorumluluk türleri için kurtuluş kanıtı imkânı tanınmamıştır. Koşullu sorumluluk muafiyeti ise yatay yaklaşımı vasıtasıyla hukuka aykırılığın türü fark etmeksizin uygulanacaktır. Bir diğer farklılık hukuki kesinliğe ilişkindir. Kurtuluş kanıtı, gerekli özenin gösterildiğine dair somut olaydan olaya değişebilecek bir ispatı gerekli kılmaktadır. Oysaki koşullu sorumluluk muafiyeti, aracı hizmet sağlayıcıları önceden uymaları gereken koşullar bakımından bilgilendirmekte ve muafiyet için bunlara uyulmasını yeterli kabul etmektedir. Bu farkların ötesinde, bir güvenli liman koruması olan koşullu sorumluluk muafiyeti, sorumluluk değerlendirmesinin dahi yapılmamasını sağlayarak, önceden engelleyici (ihtiyati) bir etki yaratmasıyla kurtuluş kanıtı kurumundan ayrılmaktadır. Zira kurtuluş kanıtı sorumluluğun varlığına ilişkin yapılmakta olan değerlendirme sırasında işlev görmektedir. Koşullu Sorumluluk muafiyeti ise sorumluluk değerlendirmesini engeller niteliktedir.

Tüm bu değerlendirmeleri kısaca özetleyerek bir çıkarım yapmakta fayda vardır. Koşullu sorumluluk muafiyeti, kusur sorumluluğu ve kusursuz sorumluluk sistemlerine bir alternatif üretmemektedir. Bu sebeple, koşullu sorumluluk muafiyetini bu sistemlerle kıyaslamak uygun değildir. Nitekim, sorumluluk muafiyeti koşullarını taşımayan aracı

⁴⁶³ Eren, s. 660; Kılıçoğlu, s. 431 vd.

⁴⁶⁴ TBK m. 66, 67 ve TMK m. 369; kurtuluş kanıtı için ispat vazifesini faydalanmak isteyeneye yüklemektedir.

hizmet sağlayıcı, ilgili ulusal hukukun kabul ettiği klasik hukuk sistemi ile muamele görmeye devam edecektir. Dolayısıyla, koşullu sorumluluk muafiyetinin hukukumuzdaki sorumluluktan korunma sağlayan hukuka uygunluk sebepleri ve kurtuluş kanıtı kurumları ile karşılaştırılması daha anlamlıdır. Ulaştığımız sonuca göre Tüzüğün sorumluluk rejimi, bazı benzer özellikler taşısa da bu iki kurumun Türk hukukundaki düzenlemeleriyle tam bir paralellik göstermemektedir. Ancak, özellikle kişinin bizzat gerçekleştirmediği bir fiilden kaynaklanan sorumluluğu ele alması ve bu fiili hukuka uygun hâle getirmek yerine yalnızca ilgili kişi bakımından doğacak sorumluluğu ortadan kaldırması dikkate alındığında, koşullu sorumluluk muafiyetinin özellikle kurtuluş kanıtıyla daha fazla benzerlik taşıdığı kanaatindeyiz.

2.5.2. Bilgi Toplumu Hizmetini Sunmada Prensipler

Sorumluluktan muaf tutulma uygulaması, aracı hizmet sağlayıcıların rollerinin nötr bir düzeyde olmasıyla gerekçelendirilmektedir⁴⁶⁵. Özgür bir interneti güvence altına almak için aracı hizmet sağlayıcılara koşullu sorumluluk muafiyeti gibi yüksek derecede korumalar sağlayan bu modelin etkinliği, aracı hizmet sağlayıcıların gerçek tarafsızlığından emin olarak sağlanabilecektir⁴⁶⁶. Bu sebeple, sorumluluk muafiyetine ilişkin düzenlemeler ihdas edilirken kanun koyucu aracı hizmet sağlayıcıların uyması gereken rehber niteliğindeki prensibe gerek E-Ticaret Direktifi'nde gerekse Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün Resital kısmında yer vermiştir. Aktif ve pasif davranış ayrımı getiren bu prensip ile hizmetleri kullanılmasına rağmen ihlale karışmadığı için dokunulmazlığı hak eden “*gerçek aracılar*” ile bir şekilde ihlale karışan aracı hizmet sağlayıcılar ayırt edilmektedir⁴⁶⁷.

2.5.2.1. Pasif Faaliyet Prensibi

E-Ticaret Direktifi, sorumluluktan muaf olunabilmesi için Resital paragraf 42'de “*pasif faaliyet prensibi*” getirmiştir. İlgili paragrafa göre; “*Bu Direktif'te düzenlenen sorumluluk*

⁴⁶⁵ Çevik, s. 394.

⁴⁶⁶ Savin, s. 2.

⁴⁶⁷ Angelopoulos, Christina Joanna, European intermediary liability in copyright: A tort-based analysis, Universiteit van Amsterdam, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2016, s. 47-48, <https://pure.uva.nl/ws/files/2738365/172299_Angelopoulos_thesis_complete.pdf>, (E.T.: 07.02.2025).

muafiyetleri, bilgi toplumu hizmet sağlayıcısının faaliyetinin ..., yalnızca, üçüncü taraf bilgilerin iletildiği veya geçici olarak depolandığı ... durumlarda; bilgi toplumu hizmet sağlayıcısının iletilen veya depolanan bilgiler hakkında ne bilgisinin ne de kontrolünün olduğu sadece ‘teknik, otomatik ve pasif’ nitelikteki faaliyetlerini kapsamaktadır.”

Böylece muafiyete ilişkin hükümler; aracı hizmet sağlayıcının teknik boyutu aşmayan, otomatik olarak gerçekleştirilen ve bilgiler üzerinde bilgi sahibi olmaya veya kontrole yol açacak türden bir faaliyeti olmadığı durumlar için uygulanacaktır. Yani aracı hizmet sağlayıcı aktif bir role sahip olmamalıdır⁴⁶⁸.

E-Ticaret Direktifi’nin getirmiş olduğu pasif faaliyet prensibi, Resital paragraf 42’deki belirsizlikler sebebiyle uygulamada problemlere yol açmıştır. Bu eksikler; i) Resitaldeki şartların yer sağlama hizmeti sağlayıcıları bakımından da geçerli olup olmadığı, ii) Resitaldeki “pasif”lik şartının aracı hizmet sağlayıcıların hangi düzeye kadar aktifleşmesine müsaade ettiği ve yer sağlama hizmeti sağlayıcıları tarafından gerçekleştirilen editoryal faaliyetlerin bu kapsama girip girmediği, iii) “otomatiklik” kriterinin kural tabanlı bir sistemi gerektirip gerektirmediğidir⁴⁶⁹.

2.5.2.2. Tarafsız Faaliyet Prensibi

Dijital Hizmetler Tüzüğü, sorumluluk muafiyetine ilişkin prensip hususunda E-Ticaret Direktifi’nden kimi yönlerden ayrılmıştır. DSA Resital paragraf 18’e göre; “*Bu Tüzük’te belirlenen sorumluluk muafiyetleri, hizmet alıcısı tarafından sağlanan bilgilerin yalnızca teknik ve otomatik işlenmesi ile hizmetleri tarafsız bir şekilde sağlamakla sınırlı kalmak yerine, aracı hizmet sağlayıcısının bu bilgileri bilmesine veya kontrol etmesine yol açacak aktif bir rol oynaması durumunda geçerli olmamalıdır.*” Bu hükmün, Direktif Resital paragraf 42’ye göre önemli farklılıkları mevcuttur.

E-Ticaret Direktifi, Resital paragraf 42 uyarınca aracı hizmet sağlayıcının faaliyetlerinden “*yalnızca teknik, otomatik ve pasif*” nitelikte olanlarını tarafsız statüsünde

⁴⁶⁸ **European Commission**, Impact Assessment Part 2, s. 154.

⁴⁶⁹ **Mamalı**, s. 59.

kabul etmektedir. Böylece aracı hizmet sağlayıcılara yalnızca bu yöndeki faaliyetleri kapsamında muafiyet hükümlerine tabidirler. Dijital Hizmetler Tüzüğü ise ABAD'ın içtihatlarını da dikkate alarak⁴⁷⁰ Direktif'in pasif faaliyet arayışına son vermiş, tarafsızlığı “*yalnızca teknik ve otomatik*” nitelikteki faaliyetler üzerinden belirlemiştir. Netice itibariyle artık aracı hizmet sağlayıcının pasiflik gerekliliği bulunmamakta olup, bilgi veya kontrole yol açmadığı müddetçe, bir dereceye kadar aktivitesi müsamaha görmektedir⁴⁷¹. İşte bu gerekçeyle artık pasif faaliyet prensibi ifadesi terk edilmiş ve “*tarafsız faaliyet prensibi*” şeklinde değişmiştir.

DSA Resital paragraf 18 ile aynı zamanda sorumluluktan muafiyete ilişkin hükümlere dair bir ekleme de yapılmıştır. Aracı hizmet sağlayıcının yalnızca teknik ve otomatik faaliyetleri yönünden muafiyet incelemesi yapılması gerekliliğinden bahisle, söz konusu muafiyetler; bilginin hizmet alıcısı tarafından değil, aracı hizmet sağlayıcı tarafından sağlandığı durumlarla ilgili sorumluluklar bakımından geçerli olmayacaktır. Bilginin, aracı hizmet sağlayıcının editoryal sorumluluğu altında geliştirildiği durumlar da yine bu kapsamdadır.

E-Ticaret Direktifi, Resital paragraf 42 içerisinde salt iletim ve ön belleğe alma hizmetlerini pasif faaliyet prensibi çerçevesinde ele almıştır. Yer sağlama hizmeti sağlayıcılarının durumları ise muallakta kalmış ve fakat ABAD bu gerekçeyi tartışmalı bir şekilde yer sağlama hizmeti sağlayıcıları için de uygulamıştır⁴⁷². Dijital Hizmetler Tüzüğü, Resital paragraf 18'de “*aracı hizmet sağlayıcı*” ifadesini kullanarak daha genel bir nitelemeye gitmiş, salt iletim ve ön belleğe alma hizmetleri gibi yer sağlama hizmetlerini de bu çerçevede içinde kapsamına dahil etmiştir. Bu bakımdan ABAD içtihatları Tüzük ile geçerlik kazanmıştır⁴⁷³, zira aracı hizmet sağlayıcının içerik hakkında

⁴⁷⁰ DSA, ABAD'ın Resital 42 ye atıf yaparak hüküm kurduğu Google France v. YouTube Cyando kararından ziyade, pasifliğe atıf yapmadan hüküm kurduğu L'Oreal v. eBay yaklaşımını benimsemiştir. Bkz. **Wilman**, Folkert “Between preservation and clarification: The evolution of the DSA's liability rules in light of the CJEU's case law”, Verfassungsblog, 2022, <<https://doi.org/10.17176/20221102-215655-0>>.

⁴⁷¹ **Wilman**, The Digital Services Act (DSA) - An Overview, s. 6.

⁴⁷² **Mamalı**, s. 114.

⁴⁷³ **Peguera**, The Platform Neutrality Conundrum, 683.

bilgisinin ve de kontrolünün söz konusu olmadığı durumlarda pasif rolde olduğu⁴⁷⁴; satıcı ve alıcı arasında nötr bir rolden çıkıp, satışı destekleyici şekilde ürünlerin reklamına ve promosyonuna destek olması halinde aktif bir rol kazandığı yorumu ABAD’a ait olup⁴⁷⁵, Tüzük içerisinde de sürdürülmüştür.

Prensipteki değişikliklerin, halihazırda mevcut olan içtihadı yasalaştırdığı için yüksek bir önemi haiz olmadığı söylenebilir. Ancak, ABAD tarafından meydana getirilen standartların muhafaza edilerek yasalaştırılması hukuki belirliliği artırmış⁴⁷⁶ ve aynı zamanda Divan’a atfedilen misyonun önemini ortaya koymuştur. Bu sebeple, kanaatimize göre, Tüzüğe ilişkin uyuşmazlıkların çözüme kavuşması ve somut olay adaleti⁴⁷⁷ bakımından ABAD’ın izleyeceği tutum, ilgiyi üzerine çekmeye devam edecektir.

Komisyon’un 2019 tarihli DSA teklifinden önce sızdırılan kavram notunda “(...) aktif/pasif barındırıcı kavramının yerini, günümüz hizmetlerinin teknik gerçekliğini yansıtan ve daha ziyade editoryal işlevler, gerçek bilgi ve kontrol derecesi gibi kavramlar üzerine inşa edilen daha uygun kavramlar alacaktır.” ifadesine yer verilmiştir⁴⁷⁸. Bu tutuma karşın Dijital Hizmetler Tüzüğü’nde aktif/pasif kavramlarından tamamen vazgeçilemediği görülmektedir. Aracı hizmet sağlayıcının faaliyetinin pasif sınırdan mı kaldığı, yoksa aktif boyuta mı ulaştığı değerlendirilmesindeki kriterler hala soyut durumdadır. Öte yandan cevap ne olursa olsun, bu değerlendirmenin Tüzüğün getirdiği yeni özen yükümlülükleri bakımından bir değişiklik yaratmayacaktır⁴⁷⁹. Zira, aktif/pasif ayrımının üzerine gidilmemiş ve aracı hizmet sağlayıcının söz konusu bilgileri bilmesine veya kontrol etmesine yol açacak seviyede aktif bir rol oynamaması yeterli görülmüştür.

⁴⁷⁴ ABAD, Youtube v. Cyando AG, 22 Haziran 2021 tarihli karar, C-682/18 and C-683/18 sayılı birleştirilmiş davalar, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62018CA0682>>, (E.T.: 07.02.2025).

⁴⁷⁵ Bkz. ABAD, L’Oréal SA ve Diğerleri v. eBay International AG ve Diğerleri, C-324/09 sayılı dava, 26 Temmuz 2011 tarihli karar.

⁴⁷⁶ Wilman, The EU’s system of knowledge-based liability, s. 335.

⁴⁷⁷ Çevik, s. 417.

⁴⁷⁸ Schwemer, s. 8.

⁴⁷⁹ Husovec, Martin, “The DSA as a Creator’s Charter?”, Journal of Intellectual Property Law & Practice, C.: 18, S.: 2, 2023 (71-73), s. 71; bkz. sızdırılan metin s. 5. <<https://cdn.netzpolitik.org/wp-upload/2019/07/Digital-Services-Act-note-DG-Connect-June-2019.pdf>>, (E.T.: 07.02.2025).

Bu sınır içinde kalındığı müddetçe, aktif olmak, Tüzüğün sorumluluk muafiyeti kapsamının dışına çıkma ile sonuçlanmamaktadır.

2.5.3. Genel İzleme Yükümlülüğü Getirme Yasağı

2.5.3.1. Genel Olarak

Hizmet alıcısı tarafından oluşturulan içerik için cezai ve mali sonuç potansiyelini sınırlamaya yardımcı olan güvenli liman koruması⁴⁸⁰, aracı hizmet sağlayıcıların belirli sorumluluklardan muaf tutulmasını içeren çeşitli koruma türlerine sahiptir. Aracı hizmet sağlayıcılar için tesis edilmiş olan esas güvenli liman koruması, belirli yükümlülükleri yerine getirmesi koşuluyla geçerli olacak sorumluluk muafiyetidir. Bununla birlikte; “*genel izleme yükümlülüğü getirme yasağı (the prohibition on imposing general monitoring obligation)*” da bu kurallardan birisi olup, Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün tesis ettiği güvenli liman korumasının önemli bir bileşenidir.

Genel izleme; aracı hizmet sağlayıcının, teknolojik önlemleri de uygulamaya koymakla yükümlü olarak, hizmetleri kapsamındaki tüm kullanıcı faaliyetlerini gözlemlemesi olarak tanımlanmaktadır⁴⁸¹. Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün “Genel izleme veya aktif bilgi toplama yükümlülüğünün olmaması” şeklinde ifade edilen hükmü ise; Üye Devletlerin, aracı hizmet sağlayıcıların genel izleme yapmasına yönelik yükümlülük ihdas etmesini engellemektedir. Şöyle ki, DSA m. 8’e göre; aracı hizmet sağlayıcıların ilettiği veya depoladığı bilgilerin izlenmesi veya hukuka aykırı faaliyetlere işaret eden olgu veya durumların aktif olarak araştırılması konusunda bu aracı hizmet sağlayıcılara genel bir yükümlülük getirilmeyecektir. Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün bu hükmü, E-Ticaret Direktifi’nin, “*Genel İzleme Yükümlülüğünün Olmaması*” başlıklı 15. maddesini yeniden teyit etmektedir.

⁴⁸⁰ Leiser, s. 2.

⁴⁸¹ Işık, s. 126.

Dijital Hizmetler Tüzüğü, aracı hizmet sağlayıcıların, ne hukuken (*de jure*) ne de fiilen (*de facto*) genel nitelikteki yükümlülüklerle ilişkin bir izleme yükümlülüğüne tabi olmaması gerektiği anlayışıyla meydana getirilmiştir⁴⁸². Bu sebeple, aracı hizmet sağlayıcılara, hizmet alıcıların faaliyetlerine yönelik bir genel izleme veya aktif bilgi toplama yükümlülüğü Tüzük içerisinde atfedilmemiş ve hatta böyle bir yükümlülük öngören düzenlemelerin yapılması da yasaklanmıştır. Somut olaya göre değerlendirme yapma yetkisi taşıyan ABAD'ın, SABAM v Netlog davasında⁴⁸³, bir yer sağlama hizmeti sağlayıcısından, her bir kullanıcı tarafından yüklenen tüm içeriği belirsiz bir süre boyunca gelişigüzel filtreleyen bir filtreleme sistemi kurmasını istemenin, genel izleme yükümlülüğü getirme yasağını ihlal ettiğine dair vermiş olduğu karar önemli bir örnektir⁴⁸⁴. ABAD, bu genel izleme ve filtreleme tedbirlerinin, kullanıcıların ifade özgürlüğü ve mahremiyeti ile aracı hizmet sağlayıcıların iş yapma özgürlüğü de dahil olmak üzere birçok temel hakkı ciddi şekilde sınırladığına inanmaktadır⁴⁸⁵.

DSA m. 8 uyarınca Üye Devletlerin platformlara genel bir izlemede bulunma yükümlülüğünü dayatma olasılığı engellenmiştir. Önemlidir ki, aracı hizmet sağlayıcıların gönüllü bir şekilde genel izleme yapması veya hukuka aykırı faaliyeti gösteren durumları aktif olarak araştırması yasaklanmış değildir⁴⁸⁶. Mezkûr hüküm ile, hizmetleri içerisindeki faaliyetleri izleme inisiyatifi aracı hizmet sağlayıcılara bırakılmıştır⁴⁸⁷. Dolayısıyla bu korumanın “genel izleme yasağı” olarak adlandırılması⁴⁸⁸, hükmün yerine getirdiği koruma işlevini açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Zira esasında genel izleme yapılması değil, bu izlemeyi yapmanın aracı hizmet sağlayıcı bakımından zorunlu tutulması yasaklanmaktadır. Bu sebeple, “genel izleme yükümlülüğü getirme

⁴⁸² DSA Resital paragraf 30.

⁴⁸³ ABAD, SABAM v. Netlog, C-360/10 sayılı dava, 16 Şubat 2012 tarihli karar, <<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=119512&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5910171>>, (E.T.: 07.02.2025).

⁴⁸⁴ Filtreleme teknolojisinin uygulanması emrine ilişkin bir diğer ABAD kararı için bkz. ABAD, Scarlet Extended SA v. SABAM, C-70/10 sayılı dava, 24 Kasım 2011 tarihli karar, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62010CJ0070>>, (E.T.: 07.02.2025).

⁴⁸⁵ Frosio/Geiger, s. 38.

⁴⁸⁶ European Commission, Impact Assessment Part 2, s. 151.

⁴⁸⁷ Turillazzi/Taddeo/Floridi/Casolari, s. 11.

⁴⁸⁸ Örneğin bkz. Mamalı, s. 115; Işık, s. 125.

yasağı” şeklinde yapılacak bir isimlendirmenin, hükmün manasını anlaşılır kılması bakımından daha doğru olduğu kanaatindeyiz.

Genel izleme yükümlülüğü getirme yasağına dair beyanlar ihtiva eden Resital paragraf 30, ABAD’ın genel izleme ile ulusal otoriteler tarafından spesifik durumlarda talep edilecek izlemeler arasında yapmış olduğu ayrımı⁴⁸⁹ geçerli kabul etmiştir. Mezku paragrafa göre; “Özellikle ulusal mevzuat doğrultusunda ulusal makamlar tarafından, Avrupa Birliği Adalet Divanı tarafından yorumlandığı şekliyle Birlik hukukuna uygun olarak ve bu Tüzük’te belirlenen koşullar uyarınca verilen kararlar” yasağa aykırılık teşkil etmeyecektir. Ayrıca, paragrafın devamında Tüzüğün hiçbir hükmünün, genel bir izleme veya aktif bilgi toplama yükümlülüğünün dayatılması veya aracı hizmet sağlayıcıların hukuka aykırı içerikle ilgili olarak proaktif önlemler alması yönünde genel bir yükümlülük olarak yorumlanmaması gerektiği ortaya koyulmuştur.

Hangi hallerin genel izleme, hangi hallerin özel izleme olarak kabul edilmesi gerektiğine ilişkin net bir ayırım bulunmaması sebebiyle E-Ticaret Direktifi’nde olduğu gibi sorumluluk ABAD’a düşmektedir⁴⁹⁰. Ayrıca güvenli liman korumasını ihlal eden genel izleme talepleri ile ulusal otoriteler tarafından spesifik durumlarda talep edilebilecek izlemelerin hangileri olduğu ayrımını da hâlihazırda getirmiş olduğu standart vasıtasıyla ABAD yapmaktadır⁴⁹¹. Dijital Hizmetler Tüzüğü, nispeten yeni bir düzenleme olmasına karşın, bu ve benzeri konuları yeterince açık ve net bir şekilde düzenlememesi⁴⁹², genel

⁴⁸⁹ Piesczek v. Facebook Kararı örnek gösterilebilir. Bkz. ABAD, Eva Glawischnig-Piesczek v. Facebook Ireland Limited, C-18/18 sayılı dava, 3 Ekim 2019 tarihli karar, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A62018CJ0018>>, (E.T.: 07.02.2025).

⁴⁹⁰ Peukert, Alexander/Husovec, Martin/Kretschmer, Martin/Mezei, Péter/Quintais, João Pedro, “European Copyright Society - Comment on Copyright and the Digital Services Act Proposal”, IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law, C.: 53, S.: 3, 2022 (358-376), kno 367, <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4016208>>.

⁴⁹¹ Piesczek v. Facebook Kararı örnek gösterilebilir. Bkz. Piesczek v. Facebook Kararı örnek gösterilebilir. Bkz. ABAD, Eva Glawischnig-Piesczek v. Facebook Ireland Limited, C-18/18 sayılı dava, 3 Ekim 2019 tarihli karar, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A62018CJ0018>>, (E.T.: 07.02.2025).

⁴⁹² E-Ticaret Direktifi hükümlerinin daha açık hâle getirilmemesi, sorumluluk muafiyetine yol açabilecek aktiflik pasiflik ayırımının tanımlanmaması, sorumluluk yapısının makul süre içinde belirli platformların hukuka aykırı içerikler ile ilgili harekete geçme yükümlülükleri gibi genel çerçeve olarak çizilmesi, Tüzüğün kurallarının somutlaştırılması vazifesinin dolaylı olarak ABAD’a bırakılması gibi hususlar için bkz. Çevik, s. 416.

izlemenin yorumlanmasına ilişkin mevcut bölünmüşlüğü azaltmaması yönünden eleştirilmektedir⁴⁹³. Ayrıca, gönüllü eylemler açısından, genel veya özel izleme ayrımının ilk evrede aracı hizmet sağlayıcılar tarafından değerlendirmesi, temel hakların korunmasına ilişkin bir riski beraberinde getirmektedir⁴⁹⁴. Öte yandan regüle edilmeye çalışılan dijital pazarın dinamikliği ve sürekli gelişmekte olduğu düşünüldüğünde sabit bir hukuki altyapının tesisinin zorluğu ön plana çıkmaktadır⁴⁹⁵.

Hukuka aykırı bir içeriğin ilk kez veya tekrar yüklenmesi durumunda kaldırılması talebi nokta atışı olması sebebiyle bir sıkıntı taşımazken; hukuka aykırılığı tespit edilmiş bir içeriğin, söz dizimsel olarak aynı olmayan ama anlamsal olarak benzer ya da eşdeğer bir içerik olarak tekrar yüklenmesi durumunda ne olacağı bir problemdir⁴⁹⁶. Zira bu tarz içeriklerin tespit edilip kaldırılmasına yönelik alınacak tedbir kararlarının genel izleme yükümlülüğü getirme yasağını ihlal ettiği yorumu yapılabilecektir⁴⁹⁷. Ne var ki ABAD, kötüye kullanımları engellemek saikiyle, bu hallerde izleme yükümlülüğünün genişletilebileceğini fakat platformlara aşırı külfet yüklememek adına bağımsız bir değerlendirme yerine otomatik arama araçlarına başvurulmasının yeterli olacağını kabul etmiştir⁴⁹⁸. Sonuç olarak, Üye Devletlerin talep edebileceği izleme yükümlülükleri makine araçlarının yardımıyla mümkün olanlar ile sınırlandırılmıştır⁴⁹⁹.

Günümüzde, genel izleme yükümlülüğü getirme yasağına, giderek artan bir şekilde “*interneti yöneten genel bir hukuk ilkesi*” olarak atıfta bulunmaktadır⁵⁰⁰. Bu değere sahip olan hükmün getirdiği önemli avantajlar mevcuttur. Öncelikle, aracı hizmet sağlayıcılar için bir güvenli liman koruması sağlamakta olduğu söylenebilir. Üye Devletlerin, aracılık hizmetlerinin sunulmasını ciddi şekilde kısıtlayabilecek orantısız bir

⁴⁹³ Genç-Gelgeç, s. 45.

⁴⁹⁴ Genç-Gelgeç, s. 45.

⁴⁹⁵ Çevik, s. 417.

⁴⁹⁶ Işık, s. 127.

⁴⁹⁷ Rojszczak, s. 50.

⁴⁹⁸ Bkz. Piesczek v. Facebook Kararı, paragraf 41-48.

⁴⁹⁹ Zech, Herbert, “General and specific monitoring obligations in the Digital Services Act” *Verfassungsblog*, 2021, <<https://doi.org/10.17176/20210902-113002-0>>.

⁵⁰⁰ Wilman, Folkert, “Two Emerging Principles of EU Internet Law: A Comparative Analysis of the Prohibitions of General Data Retention and General Monitoring Obligations”, *Computer Law & Security Review*, C.: 46, 105728, 2022, <<https://doi.org/10.1016/j.clsr.2022.105728>>.

yükü, aracı hizmet sağlayıcıların üzerine bindirmelerini engellemektedir⁵⁰¹. Nitekim bir aracı hizmet sağlayıcının bünyesindeki bütün içerikleri üzerinde genel izleme, aktif izleme yapmasını zorunlu tutmak; kendi hizmetinde meydana gelen tüm hukuka aykırı faaliyetlerden haberdar olduğu varsayımına sebep olacaktır⁵⁰². Hukuka aykırı içeriğin varlığını bilmek ise içeriklerin kaldırılması veya erişiminin kısıtlanması gereğini doğuracaktır. Dolayısıyla aracı hizmet sağlayıcıların muafiyetten yararlanmaları oldukça zorlaşacaktır. Bu durumu engellemek ve koşullu sorumluluk güvenli liman korumasını etkin bir şekilde işletebilmek adına; yasal çerçeve, “*ihmal temelli (negligence-based)*” bir yaklaşım etrafında şekillendirilmiştir⁵⁰³. Getirilen koruma, özellikle içeriklerin büyük bir kısmının kullanıcılar tarafından üretildiği platformların üzerindeki baskıyı hafifletmiştir.

Örneğin Türk Hukuku bakımından AB kurallarının uygulanması şart teşkil etmese de 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’un 5. maddesinde bu ilkeye uygun bir hüküm ihdas edilmiştir. Maddenin ilk fıkrasında göre; “*Yer sağlayıcı, yer sağladığı içeriği kontrol etmek veya hukuka aykırı bir faaliyetin söz konusu olup olmadığını araştırmakla yükümlü değildir.*” Benzeri bir hükme 1/7/2022 tarihli ve 7416 sayılı kanun kapsamında değiştirilmeden önce E-Ticaret Kanunu m. 9/1’de de rastlanmaktadır. Fıkra, “*Aracı hizmet sağlayıcılar, hizmet sundukları elektronik ortamı kullanan gerçek ve tüzel kişiler tarafından sağlanan içerikleri kontrol etmek, bu içerik ve içeriğe konu mal veya hizmetle ilgili hukuka aykırı bir faaliyetin ya da durumun söz konusu olup olmadığını araştırmakla yükümlü değildir.*” denilmiştir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun E. 2013/11-1138, K. 2014/16 sayılı emsal kararı, o tarihte mülga edilmemiş olan E-Ticaret Kanunu m. 9/1’i hizmet sağlayıcıların sorumluluğuna yönelik bir “*karine*” olarak nitelendirmiştir. Zira, hizmet sağlayıcıların internet sitesinde kullanıcıların sunduğu içeriklerin hukuka aykırılığını denetleme yükümlülüğünün bulunmaması, onların hukuka aykırılıktan haberdar olmadıkları yönünde bir zemin teşkil etmektedir. Dolayısıyla

⁵⁰¹ Bkz. European Commission, Online Services, Including E-Commerce in the Single Market, 11.1.2012, SEC (2011) 1641 final, s. 47, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52011SC1641>>, (E.T.: 07.02.2025).

⁵⁰² **Mamalı**, s. 67.

⁵⁰³ **Frosio**, Giancarlo/**Mendis**, Sunimal, “Monitoring and Filtering: European Reform or Global Trend?” içinde Oxford Handbook of Online Intermediary Liability (ed. **Frosio**, Giancarlo), Oxford, 2020, s. 545, <<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198837138.013.28>>.

mezkûr karara göre aracı hizmet sağlayıcının hukuka aykırılıktan haberdar olduğunu ispat etme yükü, bu iddiada bulunana ait olmaktadır.

DSA m. 8 ile getirilen yasağın bir diğer faydası ise genel izlemeye yönelik bir uygulama dayatmaması sebebiyle ifade özgürlüğünü kısıtlamaktan uzak olmasıdır. ECD m. 15/1’de aynı şekilde öngörülmüş olan bu hükmün; temel haklar dengesinin de merkezinde yer aldığı DSA Etki Değerlendirme dokümanı içerisinde ifade edilmiştir⁵⁰⁴. Zira aracı hizmet sağlayıcıların genel izleme faaliyetini icra edebilmeleri, fiziki gayretin ötesinde, otomatik filtreleme ve algoritmik uygulamayı gerekli kılmaktadır. Bu önlemlerin kullanımı ise ifade özgürlüğünün gereklilik ve orantılılık şartları gözetilmeden sınırlandırılmasına sebep olabilecektir⁵⁰⁵. Öyle ki, hukuka aykırı içeriklerin tespit edilmesi ve kaldırılması evresinde, filtreleme sistemlerinin bir sansür aracı olarak görülmesi de mümkündür. Zira yalnızca birer yazılım aracı olmalarına karşın yasaların tek başına yapabileceğinden çok daha etkili bir şekilde ifade özgürlüğünü kısıtlamayı kolaylaştıracak mimari tasarımları mevcuttur⁵⁰⁶.

2.5.3.2. Gönüllü Resen İnceleme ve Yasal Uyum

Genel izleme yükümlülüğü getirme yasağının E-Ticaret Direktifi ile benimsenmesi sonucunda aracı hizmet sağlayıcılar bakımından bu minvaldeki zorunluluklar kaldırılmıştır. Öte yandan Komisyon, aracı hizmet sağlayıcıların hukuka aykırı içeriğin tespit edilmesini ve kaldırılmasını amaçlayan gönüllü, otomatik algılama teknolojilerinin kullanımını yaygınlaştırma gayretine girişmiştir⁵⁰⁷. Politika yapımcıların, aracı hizmet sağlayıcıların gönüllü girişimler yoluyla içeriği denetleme çabalarını artırmaları için son yıllarda giderek artan bir beklentisi olmuş⁵⁰⁸ fakat kimi zaman aracı hizmet sağlayıcılar

⁵⁰⁴ **European Commission**, Impact Assessment Part 2, s. 151.

⁵⁰⁵ **Frosio/Mendis**, s. 563-564; **Rodríguez de las Heras Ballell**, Teresa, “The background of the Digital Services Act: looking towards a platform economy” ERA Forum. C.: 22, S.: 1, 2021 (75-86), s. 84, <<https://doi.org/10.1007/s12027-021-00654-w>>.

⁵⁰⁶ **Cooke**, Louise, “Controlling the net: European approaches to content and access regulation”, Journal of Information Science, C.: 33, S.: 3, 2007 (360-376), s. 364, <<https://doi.org/10.1177/0165551506072163>>.

⁵⁰⁷ European Commission, Tackling Illegal Content Online: Towards an enhanced responsibility of online platforms, 28.09.2017, COM(2017) 555 final, s. 13.

⁵⁰⁸ **Kuczerawy**, “The Good Samaritan that wasn’t”, s. 2; Türkiye’de, Bilgi Teknolojileri Kurumu; Yeni Zelanda’nın Christchurch şehrindeki iki camiye yönelik olarak gerçekleştirilen terör saldırısına ait görüntülerin platformdan kaldırmasını Youtube’dan talep etmiştir. Youtube, talebe konu videolardan 8’ini

bu beklentileri karşılamamıştır⁵⁰⁹. Özellikle terörist içeriklerin farklı yer sağlama hizmetleri arasında yayılmasını önleme saikiyle, içerikleri otomatik algılamayı sağlayan araçların geliştirilmesi, işletilmesi ve paylaşılmasına yönelik proaktif önlemlerin alınmasını teşvik edilen hususlardandır⁵¹⁰. Ayrıca E-Ticaret Direktifi'nde sorumluluk muafiyetinden faydalanabilmenin hukuka aykırı içeriğe karşı harekete geçme şartına bağlanması sebebiyle, gönüllü izleme yapılmasına dolaylı yoldan da olsa bir motivasyon sunulmuştur⁵¹¹.

Dijital mecradaki riskleri azaltabilmek amacıyla uygulama içerisinde söz konusu teşvikler varlık kazanmış olsa da ne Direktif ne de Direktif Resitali bu teşviğe yönelik bir hükme sahiptir. Dolayısıyla Direktif'in, aracı hizmet sağlayıcıların kendi inisiyatifleri ile izleme faaliyeti yapmaktan kaçınmalarına sebep olma potansiyeli bir eksiklik olarak görülmüştür⁵¹². Zira aracı hizmet sağlayıcılar barındırdıkları içeriği incelemede ne kadar aktif bir rol oynarlarsa, potansiyel olarak hukuka aykırı bir içerik bulma olasılıkları o kadar artacağı için; belirli bir hukuka aykırılığı gözden kaçırma olasılığı ve dolayısıyla sorumluluk riski de önemli ölçüde artacaktır⁵¹³.

Dijital Hizmetler Tüzüğü, gönüllü faaliyetlere teşvik amacıyla getirdiği yeni hüküm ile Komisyon'un uygulamadaki tavrını yasal zemine taşıyarak Direktif'ten farklılaşmıştır.

kaldırmakla birlikte diğer 62 videoyu hâlihazırda kendi topluluk kuralları uyarınca kaldırmış olduğunu açıklamıştır. (bkz. **Akdeniz, Yaman/Güven**, Ozan, Engelli Web Buz Dağının Görünmeyen Yüzü, İfade Özgürlüğü Derneği, 2019, , <https://ifade.org.tr/reports/EngelliWeb_2019.pdf>, (E.T.: 09.01.2025), s. 49.) Söz konusu olay, aracı hizmet sağlayıcıların gönüllü resen inceleme faaliyetinin önemine ve bu yöndeki beklentiye dair önemli bir örnektir; benzer örnekler için bkz. **Kulular İbrahim**, Yeni Düzenlemelerin Hukukun Değerlendirilmesi, s. 8, dpn. 12.

⁵⁰⁹ Örneğin Avustralya'da Haber Medyası ve Dijital Platformlar Zorunlu Anlaşma Yasası'nın ihdas edilmiş sürecinde haber şirketleri ve sosyal medya şirketleri gibi paydaşların düzenlemelere katılmaları teşvik edilmiş ve beklenmiştir. Ne var ki, kar amacı güden bu şirketler ile, temel hakların güvence altına alınmasına ilişkin gönüllülük esasına dayalı olarak tesis edilecek hukuki düzenlemelerde uzlaşa sağlanamamıştır. Nitekim, ilgili Yasa zorunluluk esasına dayalı şekilde tesis edilmiştir. Bkz. **Kulular İbrahim**, Merve Ayşegül, "Avustralya Hukukunda Yalan Haber" içinde Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber (ed. **Kent**, Bülent/**Kulular İbrahim**, Merve Ayşegül), Ankara, 2022 (73-100), s. 85-86.

⁵¹⁰ European Commission, Commission Recommendation (EU) 2018/ 334 of 1 March 2018 on measures to effectively tackle illegal content online, paragraf 37.

⁵¹¹ **Genç-Gelgeç**, s. 44.

⁵¹² European Commission, Impact Assessment Part 2, s. 157.

⁵¹³ **Barata**, Joan, "Positive Intent Protections: Incorporating a Good Samaritan principle in the EU Digital Services Act" Center for Democracy and Technology, 2020, <<https://cdt.org/insights/positive-intent-protections-incorporating-a-good-samaritan-principle-in-the-eu-digital-services-act/>>, (E.T.: 07.02.2025).

Bu aşamada ABAD’ın, aracı hizmet sağlayıcının gönüllü izleme faaliyetine ilişkin almış olduğu Youtube v Cyando kararından⁵¹⁴ istifade edilmiştir⁵¹⁵. Söz konusu davada; aracı hizmet sağlayıcı gönüllü bir şekilde hukuka aykırı içeriği tespit etmeye yönelik teknolojik önlemlere başvurmuştur. Divan, bu durumun aracı hizmet sağlayıcıyı içerik hakkında bilgi ve kontrol sağlayacak aktifliğe ulaştırmayacağına ve sorumluluk muafiyetine zeval vermeyeceğine hükmetmiştir.

Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün, “*Gönüllü Resen İncelemeler ve Yasal Uyum*” başlıklı 7. maddesine göre; aracı hizmet sağlayıcıların, yalnızca iyi niyetle ve özenli bir şekilde, hukuka aykırı içeriğin tespit edilmesi, tanımlanması ve kaldırılması ya da hukuka aykırı içeriğe erişimin engellenmesi amacıyla kendi inisiyatifleriyle gönüllü soruşturmalar yürütmeleri veya diğer tedbirleri almaları ya da bu Tüzük’te belirtilen gereklilikler de dahil olmak üzere Birlik hukuku ve ulusal hukukun gerekliliklerine uymak için gerekli tedbirleri almaları sebebiyle 4, 5 ve 6. maddelerde belirtilen sorumluluktan muafiyetlerden yararlanamayacakları söylenemeyecektir.

Görülmektedir ki artık izleme rejiminin gerçek kapsamı mahkeme kararlarından değil, bizzat Tüzüğün kendisinden türetilmektedir⁵¹⁶. AB kanun koyucusu, bu yaklaşımı ile; hukuki belirlilik yaratmak ve tüm kategorilerdeki aracı hizmet sağlayıcıların gönüllülük esasına dayalı olarak üstlendikleri hukuka aykırı içeriği tespit etme, belirleme ve bunlara karşı harekete geçme faaliyetlerini caydırmamayı hedeflemiştir⁵¹⁷. Kanaatimizce DSA m. 7’nin bu yaklaşım üzerine tesis edilmesi genel tutarlılığa da hizmet etmektedir, zira Dijital Hizmetler Tüzüğü’nde, Direktif’in pasif faaliyet prensibinden ayrılıp tarafsız faaliyet prensibine geçiş yapılmıştır. Artık hizmet sağlayıcının pasiflik gerekliliği bulunmamakta olup, bilgi veya kontrole yol açmadığı müddetçe, bir dereceye kadar aktiviteye müsamaha gösterilmektedir. Gönüllü inceleme faaliyeti bu hallerdendir. Netice itibarıyla; aracı

⁵¹⁴ ABAD, Youtube v. Cyando AG, 22 Haziran 2021 tarihli karar, C-682/18 and C-683/18 sayılı birleştirilmiş davalar.

⁵¹⁵ **Wilman**, Between preservation and clarification.

⁵¹⁶ **Aniko**, Grad-Gyenge, “Liability of Content Sharing Platform Providers and Other Intermediary Service Providers for Copyright Infringement in the Light of the Digital Services Act”, European Business Law Journal, C.: 2, S.: 2, 2023 (4-24), s. 19, <<https://doi.org/10.53116/pgaf.7151>>.

⁵¹⁷ DSA Resital paragraf 26.

hizmet sağlayıcıların bu tür faaliyetleri gönüllü bir vaziyette ve kendi inisiyatifleriyle üstlenmeleri Tüzük'te belirtilen sorumluluk muafiyetlerini kullanılamaz hâle getirmeyecektir.

Dikkat etmek gerekir ki, gerek DSA m. 7'de gerekse DSA Resital paragraf 26'da yer verilen gönüllü resen incelemenin sorumluluk muafiyetine olumsuz tesirinin olmamasına ilişkin düzenleme, bu faaliyetlerin iyi niyetle ve özenli bir şekilde yürütülmesi koşuluna bağlanmıştır. Bu sebeple mezkûr hükümler öğretilen İletişim Ahlakı Yasası'ndaki düzenlemeye benzetilerek “*İyi Samiriyeli (Good Samaritan)*” prensibi olarak anılmaktadır⁵¹⁸. Faaliyetin iyi niyetle ve özenli bir şekilde yürütülmesi şartlarının sağlanabilmesi; ilgili tüm tarafların haklarını ve meşru menfaatlerini göz önünde bulundurarak objektif, ayrımcı olmayan ve orantılı bir şekilde hareket edilmesi ve bu Tüzüğün amacı ve gerekliliklerine uygun olarak yasal içeriğin haksız bir şekilde kaldırılmasına karşı gerekli güvencelerin tesis edilmesi ile mümkün görülmüştür⁵¹⁹. Resital, bu tür faaliyetleri yürütmek için otomatik araçları kullanan aracı hizmet sağlayıcıların, ilgili teknolojinin hata oranını azami ölçüde sınırlamasını örnek olarak göstermiştir. Aracı hizmet sağlayıcı, bu ödevi doğrultusunda teknolojinin yeterince güvenilir olmasını sağlamak için makul önlemler almalıdır.

Aracı hizmet sağlayıcının sorumluluktan muafiyete dayanıp dayanamayacağını belirlerken, özellikle de aracı hizmet sağlayıcının hizmetini tarafsız bir şekilde sağlayıp sağlamadığı ve bu sebeple ilgili hükmün kapsamına girip giremeyeceği konusu değerlendirilirken, aracı hizmet sağlayıcının kendi inisiyatifiyle ve gereken şartları da yerine getirmek suretiyle almış olabileceği bu tür faaliyetler ve tedbirler dikkate alınmayacaktır⁵²⁰. Öte yandan Resital paragraf 26'ya göre; aracı hizmet sağlayıcının getirilen bu kurala muhakkak dayanabileceğini söylemek mümkün değildir, zira gönüllü

⁵¹⁸ Tüzüğün gönüllü resen incelemeye dair hükümlerine (m. 7 ve Resital paragraf 26) yakıştırılan bu isimlendirme, tam manasıyla aynı olmasalar da CDA Bölüm 230(c)(2)'ye dayanmaktadır. Bkz. **Kuczerawy**, *The Good Samaritan that wasn't*, s. 1; Gönüllü resen incelemenin CDA prensibi ile benzerlikleri ve farkları için ayrıca bkz. **Barata**, “Positive Intent Protections”.

⁵¹⁹ DSA Resital paragraf 26.

⁵²⁰ DSA Resital paragraf 26.

eylemlere yönelik hükümlerin aracı hizmet sağlayıcılar tarafından Tüzük kapsamındaki yükümlülükleri atlatmak için kullanılması yasaklanmıştır.

Kanun koyucu, DSA m. 7 hükmü ile hukuki kesinliği sağlamış, Tüzük öncesinde de teşvik etmekte olduğu gönüllü izleme teşvikini yasalaştırmış ve aracı hizmet sağlayıcılara ilerde doğabilecek maliyetli hukuki sonuçlarla uğraşmaktan kurtulma ihtimalini sunmuş olsa da kimi yönlerden de eleştirilmektedir. Eleştirilerden ilki, Tüzüğün ifade özgürlüğü başta olmak üzere temel hakların çevrim içi ortamda daha fazla korunmasını hedeflemesine⁵²¹ karşın, gönüllü izleme eyleminin ifade özgürlüğünü ihlal edebileceğidir⁵²². Zira aracı hizmet sağlayıcılar, hizmetleri kapsamındaki içerikleri pasif olarak izleyebilme güveni ve bahanesi bulmuşlardır⁵²³. Uzun vadede doğabilecek sorumluluktan ve incelikli içerik denetleme uygulamalarının ek maliyetlerinden kaçınmak için sıkı içerik denetimlerine başvurulması ve akabinde aşırı kaldırma olgusunun ortaya çıkma riski bulunmaktadır⁵²⁴. Böylece içerik denetiminin olması gerektiği gibi icra edilmemesi, daha fazla içeriğin kaldırılmasına sebep olması muhtemeldir⁵²⁵. Nitekim büyük platformların sansür uyguladığı iddiaları üzerine, benzer bir hüküm olan CDA Bölüm 230(c)(2) de son zamanlarda ilgiyi üstüne çekmiş ve Amerika Birleşik Devletleri'nde tartışılır durumdadır⁵²⁶.

Bir diğer eleştiri ise gönüllü izleme faaliyetinin başarısızlık ile sonuçlanmasının sorumluluk muafiyeti üzerinde doğuracağı akibetin belirsiz kalmasıdır. Direktif zamanında yapılmış olan yoruma göre gönüllü izleme sonucunda hukuka aykırı veya ihlal edici bir içeriğin kaldırılması muafiyeti etkilemezken, izlemeye rağmen bilinçli bir kararla ya da ihmal sonucu bu nitelikteki bir içeriğin kaldırılmaması ise aracı hizmet

⁵²¹ Örneğin DSA Resital paragraf 3, 22, 52 ve 54.

⁵²² **Kuczerawy**, “The Good Samaritan that wasn’t”.

⁵²³ **Turillazzi/Taddeo/Floridi/Casolari**, s. 11.

⁵²⁴ **Keller**, Daphne, “Who Do You Sue? State and Platform Hybrid Power Over Online Speech”, Hoover Working Group on National Security, Technology, and Law, Aegis Series Paper No. 1902, 2019, <<https://www.lawfareblog.com/who-do-you-sue-state-and-platform-hybrid-power-over-online-speech>>; **Barata/Budzinski/Cole/Ledger/McGonagle/Pentney/Rosati/de Streel**, s. 35-36; **Frosio/Geiger**, s. 35.

⁵²⁵ **Buri/van Hoboken**, s. 17.

⁵²⁶ Bu görüşün “İyi Samiriyeli” koruması bakımından temelsiz olduğu, anayasal olarak korunan rahatsız edici materyallerin kaldırılmasına, iyi niyetle yapıldığı takdirde izin verildiği görüşü için Bkz. **Savin**, s. 6.

sağlayıcının sorumluluk muafiyetini sona erdirir⁵²⁷. Dijital Hizmetler Tüzüğü döneminde bu yaklaşımın devam edip etmeyeceği merak konusudur⁵²⁸. Tüzük, gönüllü incelemenin iyi niyetle ve “*özenli bir şekilde*” yerine getirilmesi koşulu ile yetinmiş olsa da başarısız gönüllü eylemlerin özenli hareket etme kriterine olan etkisi bilinmemektedir. Bu durumun, aracı hizmet sağlayıcıları gönüllü izlemeye teşvik eden olanca çabaya rağmen bir endişeye yol açarak gönüllü izlemeden geri durulmasına sebep olması ihtimali tartışılmaktadır⁵²⁹. Söz konusu eleştiri, Komisyon’un tasarladığı teşvik sisteminin dayandığı yasal kesinliği zayıflatma potansiyeline dikkat çekmektedir⁵³⁰.

2.5.4. Hukuka Aykırı İçeriğe Karşı Harekete Geçme ve Bilgi Sağlama Emir veya Talimatları

Sorumluluktan muafiyete ilişkin Dijital Hizmetler Tüzüğü hükümlerinin bir Üye Devlet’in hukuk sistemine uygun olarak, bir adli veya idari makamın, aracı hizmet sağlayıcıdan bir ihlali sona erdirmesini veya önlemesini talep etme olasılığını etkilemediği, daha önceki bölümlerimizde ifade edilmiştir⁵³¹. Aracı hizmet sağlayıcıların, muafiyet için belirlenen koşulları karşılasalar dahi, ulusal adli veya idari makamların çeşitli türdeki kararlarını uygulamaları gerekmektedir. Bu düzenleme yeni yetkiler vermemekte, bunun yerine mevcut yetkilerin etkili ve verimli bir şekilde kullanılabilmesi için uyumlaştırılmış bir çerçeve oluşturmaktadır⁵³². Dijital Hizmetler Tüzüğü, bu kararların hem verilme hem de uygulanma aşamasına yönelik prosedürü ayrıntılı bir şekilde düzenleyerek Direktif’in üstüne koymuştur⁵³³.

Bu detaylı hükümlere ihtiyaç duyulma sebebi Resital içerisinde açıklanmıştır. Kolluk kuvvetleri de dahil olmak üzere ulusal adli veya idari makamların, ait oldukları Üye Devlet’in hukuk sistemine ve söz konusu hukuk alanına bağlı olarak aracı hizmet sağlayıcılarına bir veya daha fazla belirli hukuka aykırı içerik ögesine karşı harekete

⁵²⁷ Kuczerawy, “The Good Samaritan that wasn’t”.

⁵²⁸ Işık, s. 132.

⁵²⁹ Kuczerawy, “The Good Samaritan that wasn’t” s. 4.

⁵³⁰ Buri/van Hoboken, s. 17.

⁵³¹ Bkz. bu çalışmanın 89. sayfası.

⁵³² Buiten, s. 369.

⁵³³ Mamalı, s. 119.

geçme veya belirli bilgileri sağlama emri verebilmeleri söz konusudur. Öte yandan bu tür emirlerin verildiği ulusal yasalar birbirinden önemli ölçüde farklılık arz etmektedir ve emirler giderek artan bir şekilde sınır ötesi durumlarda ele alınmaktadır. AB kanun koyucusu, bu emirlerin özellikle sınır ötesi bağlamda etkili ve verimli bir şekilde yerine getirilebilmesini sağlamak amacıyla, ilgili kamu makamlarının görevlerini yerine getirebilmesi ve aracı hizmet sağlayıcıların herhangi bir üçüncü tarafın haklarını ve meşru menfaatlerini haksız yere etkilemeksizin orantısız yüklere maruz kalmaması için, bu emirlerin karşılaması gereken belirli koşulları ve bu emirlerin işlenmesine ilişkin belirli tamamlayıcı gereklilikleri belirleme zarureti duymuştur⁵³⁴.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün "Hukuka Aykırı İçeriğe Karşı Harekete Geçme Emir veya Talimatlar" başlıklı 9. maddesi ve "Bilgi Sağlamaya Yönelik Emir veya Talimatlar" başlıklı 10. maddesi; ulusal makamların almış oldukları ihtiyati tedbir kararlarının akabinde hangi şekli şartların izlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Gerek maddeler içerisinde gerekse Resital paragraf 31-39 arasında ilgili prosedür detaylıca açıklanarak ulusal makamlar ve aracı hizmet sağlayıcılara bir yönerge sunulmuştur. Bu kapsamda Tüzük, ulusal makamların verecekleri emirlerin taşımaları gereken asgari koşulların uyumlaştırılmasını sağlamakta ve sonuç olarak aracı hizmet sağlayıcıların bu emirlere verilen etki hakkında ilgili makamları bilgilendirme yükümlülüğünü öngörerek çift taraflı bir görev addetmektedir⁵³⁵. Bu hükümler, emirlerin yasal dayanağını oluşturmadığı gibi bölgesel kapsamını veya sınır ötesi uygulanmasını da belirlememektedir.

DSA m. 9'a göre hukuka aykırı içeriğe karşı ilgili ulusal adli veya idari makamlar tarafından aracı hizmeti sağlayıcılara harekete geçme emirleri verilmektedir. Bu iletim safhasında emrin barındırması gereken koşullar; (i) emrin Birlik veya ulusal hukuk kapsamındaki yasal dayanağı, (ii) Birlik mevzuatına veya Birlik mevzuatına uygun ulusal yasanın ilgili hükümlerine atıfta bulunarak bilgilerin neden hukuka aykırı olduğunu açıklayan bir gerekçe beyanı, (iii) emri veren makamı tanımlayan bilgiler, (iv) aracı hizmet sağlayıcının ilgili hukuka aykırı içeriği tanımlamasına ve bulmasına olanak

⁵³⁴ DSA Resital paragraf 31.

⁵³⁵ DSA Resital paragraf 31.

tanıyan, bir veya daha fazla kesin URL ve gerektiğinde ek bilgiler gibi açık bilgiler, (v) aracı hizmet sağlayıcı ve içeriği sağlayan hizmet alıcısı için mevcut telafi mekanizmaları hakkında bilgi, (vi) uygulanabilir olduğu hallerde, emirlerin uygulanmasına ilişkin bilgilerin hangi makamdan alınacağına dair bilgi unsurlarının mevcut olmasıdır⁵³⁶.

Ayrıca Temel Haklar Şart'ı da dahil olmak üzere Birlik hukukunun ve ulusal hukukun uygulanabilir kuralları ve ilgili olduğu hallerde uluslararası hukukun genel ilkeleri temelinde, amaca ulaşmak için kesinlikle gerekli olanla sınırlı olmak kaydıyla, “emrin bölgesel kapsamı” da belirtilmelidir. Söz konusu emir, aracı hizmet sağlayıcı tarafından beyan edilen dillerden birinde veya emri düzenleyen makam ile söz konusu aracı hizmet sağlayıcı arasında mutabık kalınan Üye Devletlerin başka bir resmî dilinde; söz konusu sağlayıcı tarafından belirlenen elektronik irtibat noktasına gönderilmelidir⁵³⁷.

İlgili ulusal adli veya idari makamlar tarafından verilmiş olan ve sayılan unsurları taşıyan bir emrin alınmasının ardından, aracı hizmet sağlayıcılar; emri veren makamı veya emirde belirtilen diğer makamları, emrin yürürlüğe girip girmediğini ve ne zaman yürürlüğe girdiğini belirterek, gecikmeksizin bilgilendirmekle mükellef hâle gelmektedir⁵³⁸. Aracı hizmet sağlayıcının bilgilendirme yükümlülüğü yalnızca emri verene karşı değil, ilgili hizmet alıcısına karşı da mevcuttur. İlgili hizmetin alıcısı, alınan emir ve bu emrin uygulanması hakkında bilgilendirmelidir⁵³⁹. Bu bilgilendirme en geç emrin yürürlüğe girdiği tarihte veya uygulanabilir olduğu hallerde, emri veren makamın emrinde belirttiği tarihte gerçekleşmelidir. Hizmet alıcısına sağlanan bu tür bilgiler; bir gerekçe beyanı, mevcut telafi olanakları ve emrin bölgesel kapsamının bir tanımını içermelidir.

Tüzüğün “Bilgi Sağlamaya Yönelik Emir veya Talimatlar” başlıklı 10. maddesi ise, emrin hukuka aykırılığa karşı harekete geçme değil, bilgi vermeye yönelik ifadeler kullanılarak hazırlanmış halidir. AB makamları veya ulusal makamların, aracı hizmet sağlayıcılardan

⁵³⁶ DSA m. 9/1-2 (a).

⁵³⁷ DSA m. 9/2 (b, c).

⁵³⁸ DSA m. 9/1.

⁵³⁹ DSA m. 9/5.

bilgi talep ettiği tüm durumlarda bilgi sağlanmasını uyumlaştırmak amaçlanmaktadır. Mezkûr madde, yetkililerin hangi durumlarda bilgi talep edebileceğini veya bu bilgilerin verilmesi gerekip gerekmediğini açıklamamaktadır. AB kanun koyucusu hakkın özünü uyumlaştırmayı değil; asgari usul gerekliliklerini tesis etmeyi, aracının emri tanınmasını ve alınacak önlemler konusunda bilgilendirme yükümlülüğünü ortaya koymayı istemiştir⁵⁴⁰. DSA m. 10'un, 9. madde ile çok benzer bir içeriğe sahip olması ve ana konumuzu teşkil etmemesi sebebiyle ihtiyati tedbir kararlarının uyumlaştırılmasına yönelik hükümler hususunda bu anlatımla yetinilmiştir. Söz konusu maddelerin koşul ve gereklilikleri, ulusal medeni hukuk ve ceza usul hukukuna hâle getirmemektedir⁵⁴¹.

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda söylemek mümkündür ki, DSA'nın 9. ve 10. maddeleri, uygulama mekanizmalarının dengeli hâle getirilmesinde ve düzenleyici bir çerçeve oluşturulmasında rol oynayan kritik unsurlar olmuştur. Zira ihtiyati tedbir kararlarının alınması ve uygulanmasına ilişkin koşul ve gerekliliklerin belirlenmesi ve taraflara etkili bir hukuk yoluna başvurma hakkının tanınması sayesinde, E-Ticaret Direktifi'nin temel hakların korunması ve tarafların yetkileri ve konumları arasında bir denge sağlanması hususlarında zorlanması sebebiyle oluşan endişeler giderilmiştir⁵⁴².

⁵⁴⁰ Savin, s. 6.

⁵⁴¹ DSA m. 9/6, 10/6.

⁵⁴² Genç-Gelgeç, s. 45.

3. BÖLÜM

DİJİTAL HİZMETLER TÜZÜĞÜ ÇERÇEVESİNDE ARACI HİZMET SAĞLAYICILARIN ÖZEN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün başarılı olarak addedilebilmesi, aracı hizmet sağlayıcıların düzenlenmesinde uzun bir süre önemini korumasına bağlıdır. Bu doğrultuda; E-Ticaret Direktifi'nin eksiklerini giderebilecek, dijital mecra düzenlemesinde yolları yeniden tanımlayabilecek bir girişim olması gerekmektedir. Dijital mecraı regüle etmeye yönelik tartışmalar, aracı hizmet sağlayıcıların çok büyük olmaları sebebiyle regülasyon zorlukları yaratması paradigmasından, düzenlemenin nasıl daha etkili ve doğru bir şekilde yapılacağına dair bir perspektife kaymıştır⁵⁴³. Tüzüğün ihdası; düşük düzenleme seviyeleri ve yüksek tolerans ile karakterize edilen müdahaleci olmayan düzenleyici modelden vazgeçme ve piyasadaki baskınlıklarına göre daha güçlü aktörlerden daha fazla sorumluluk yükü taşımalarını talep eden proaktif bir modele geçme kararıyla ilişkilidir⁵⁴⁴.

Öte yandan Dijital Hizmetler Tüzüğü; konu, kapsam ve tanımlara ilişkin kuralları içeren birinci bölümü ve aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluktan muaf tutulmasına ilişkin kuralları içeren ikinci bölümü ile E-Ticaret Direktifi ile pek de ayrılabilmiş değildir. Direktif hükümleri (m. 12-15) büyük ölçüde korunmuş durumdadır. Kayda değer denilebilecek eklemelerin sayısı sınırlıdır. Tüketicilerin tacirlerle mesafeli sözleşmeler yapmasına izin veren çevrim içi platformların sorumluluğu hakkında yapılan ekleme (m. 6/3) bir yeniliktir fakat Tüzük'te daha katı bir sorumluluk rejiminin benimsendiği kanaatine varmak için yeterli görülmemektedir⁵⁴⁵. İyi Samiriyeli hükmü (m. 7) tek gerçek farklılık sayılabilir fakat gönüllü izleme faaliyetlerinin zaten Tüzük öncesinde de uygulamada teşvik ediliyor olması sebebiyle büyük bir reform değildir⁵⁴⁶. İhtiyati tedbir kararlarının usulüne ilişkin kısım ise (m. 9 ve 10) nispeten küçük bir ekleme olarak görülmüş ve etkisinin maddi rejimin etkinliğine bağlı olduğu ifade edilmiştir⁵⁴⁷.

⁵⁴³ Corrado, s. 13.

⁵⁴⁴ Savin, s. 3.

⁵⁴⁵ Mamalı, s. 143.

⁵⁴⁶ Savin, s. 6.

⁵⁴⁷ Savin, s. 6.

Kanaatimizce Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün sorumluluğa ilişkin hükümleri beklentilerin aksine şaşırtıcı olmaktan uzaktır.

Aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluğuna ilişkin mevcut koruyucu rejimin ve genel izleme yükümlülüğü getirme yasağının Tüzük içerisinde muhafaza edilmesi neticesinde sağlayıcılar hukuk davalarında ekstra sorumluluklara tabi kılınmamıştır. Öte yandan, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün üçüncü bölümünde şeffaf ve güvenli bir çevrim içi ortam için aracı hizmet sağlayıcılara yönelik bir dizi asimetrik özen yükümlülüğü ortaya koyularak Direktif'e nazaran yenilik yakalanmıştır⁵⁴⁸. Ayrıca Tüzüğün uygulama, iş birliği ve cezalara ilişkin kapsamlı kurallar içeren dördüncü bölümü de aracı hizmet sağlayıcılara yönelik düzenlemeler bakımından yeni hükümler içermektedir. Avrupa Komisyonu, bu hükümlerle birlikte, aracı hizmet sağlayıcılarla ilgili çok sayıda eş zamanlı spesifik meseleyi ele almak için Tüzüğü tercih edilen bir araç haline getirmiştir⁵⁴⁹. Ayrıca sorumluluk muafiyetinin yaratmış olduğu hukuki boşluğu, düzenleyici bir çerçeve ve idari denetim yoluyla doldurmayı amaçlamıştır⁵⁵⁰. Çalışmamızın şimdiki bölümünde bu hükümler mercek altına alınmıştır. Keza, ilk defa öngörülen özen yükümlülüklerinin pek çoğunun Türk hukuk mevzuatına da entegre edilmiş olması⁵⁵¹, söz konusu yükümlülüklerin etraflıca değerlendirilmesinin ehemmiyetini artırmaktadır.

⁵⁴⁸ **Dwivedi**, Rekha, Will the DSA fix it ? A critical analysis of transparency obligations under the Digital Services Act, University of Oslo, Yayımlanmamış Yüksek Linsan Tezi, Oslo, 2022, s. 76, <<https://www.duo.uio.no/handle/10852/97974>>.

⁵⁴⁹ Örneğin, reklamcılıkla ilgili konuların ePrivacy Direktifi veya GDPR yörüngesinde ele alınabilmesi mümkün olmasına karşın (İlerleyen başlıklarda açıklamış olduğumuz üzere, bkz. bu çalışmanın *Çevrim İçi Reklamcılık başlıklı* 3.3.7. bölümü, s. 152 vd.) Tüzük'te ele alınmıştır. Bkz. **Schwemer**, s. 16.

⁵⁵⁰ **Kohl**, s. 3.

⁵⁵¹ Özellikle 7418 Sayılı Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (18.10.2022 tarih ve 31987 sayılı RG.) vasıtasıyla 5651 sayılı Kanun nazarında yapılan değişiklikler ve eklemeler, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün getirmiş olduğu özen yükümlülükleriyle ciddi paralellikler içermektedir. Ayrıca Elektronik Ticaret Aracı Hizmet Sağlayıcı ve Elektronik Ticaret Hizmet Sağlayıcılar Hakkında Yönetmelik'te (29.12.2022 tarih ve 32058 sayılı RG.) de Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün methoduna benzer şekilde bir ölçeklendirmeye gidilmiş ve bu doğrultuda aracı hizmet sağlayıcılara yönelik kimi yükümlülükler getirilmiştir. İlerleyen bölümlerde açıklanacak olan pek çok özen yükümlülüğünün ve asimetrik uygulamanın, Türk hukuku mevzuatında da benzer bir şekilde karşılık bulması (ilgili karşılaştırma tablosu için Bkz. **İşık**, s. 277-278.), Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün şimdiden hukukumuzu etkilemiş olduğunun bir göstergesidir.

Dijital Hizmetler Tüzüğü, aracı hizmet sağlayıcıların kategorilerine göre öngörmüş olduğu yükümlülükler için “*Due Diligence Obligations*” ifadesi kullanmıştır. Türkçe’de “*due*” kelimesi “uygun, gerekli, makul” anlamlarına gelmekte, “*diligence*” kelimesi ise “basiretli, tedbirli” anlamına gelmekte olup; due diligence kavramı, gerekli, makul ve lazım olan dikkat ve özen şeklinde tercüme edilmektedir⁵⁵². Öğretide, hukuki işlemlerde gerekli özen şeklinde de tanımlandığı görülmektedir⁵⁵³. “*Obligations*” ifadesi ise genel bir yükümlü olma durumunu değil, farklı şekillerde düzenlenmiş birden fazla yükümlülüğü ifade etmektedir. Bu sebeple çoğul biçimde kullanılmıştır. Türkçeye çevirisinde, bu kavram için “yükümlülük” yerine “yükümlülükler” ifadesi tercih edilmiştir. Sonuç olarak, “*Due Diligence Obligations*” ifadesi için uygun çeviri “özen yükümlülükleri” olarak belirlenmiştir⁵⁵⁴.

Özen yükümlülükleri; Tüzüğün hedeflerine ulaşmak, özellikle iç pazarın işleyişini iyileştirmek ve güvenli ve şeffaf bir çevrim içi ortam sağlamak amacıyla gerekli görülmüştür. Bu sebeple özen yükümlülüklerinin açık, etkili, öngörülebilir ve dengeli olması planlanmıştır⁵⁵⁵. Ayrıca özen yükümlülüklerinin hizmet alıcılarının meşru menfaatlerini korumak, hukuka aykırı uygulamalarla mücadele etmek ve Şart’ta yer alan temel hakları korumak gibi belirlenen kamu politikası endişelerini gidermeye hizmet etmesi elzem olup, makul ve keyfilikten uzak olması beklenmiştir⁵⁵⁶. Bu doğrultuda, kuralların tesisinde her aracı hizmet sağlayıcıya uyan tek bir standart bulunamayacağı düşüncesi ön plana çıkmıştır. Zira aracı hizmet sağlayıcıların çeşitli iş modelleri, kullanıcı kitlesi ve toplumsal etkileri bulunması sebebiyle tek bir düzenleyici yaklaşım yerine, aracı hizmet sağlayıcıya özel esnek ve farklılaştırılmış düzenlemeler gerekmektedir. Hepsini için tek tip bir çözüm sunmak, bu çeşitliliği yeterince kapsayamayacaktır. Halbuki özen

⁵⁵² Arıkan, Mustafa, “Due Diligence Kavramı ve Şirket Birleşme ve Devralma Sözleşmelerinde Satıcının Sorumluluğu Hakkında TBK Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirmeler”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.: 22, S.: 1, 2017 (265-300), s. 268.

⁵⁵³ Pulaşlı, Hasan, “Şirket Satın Alma ve Birleşmelerinde İşletme Değerlemesi ve Due Dilingence”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C.: 24, S.: 2, 2007 (203-235), s. 211, ISSN: 1300-1396.

⁵⁵⁴ AB Başkanlığının çevirisi de bu yönde olmuştur. Bkz. <https://www.ab.gov.tr/ab-dijital-hizmetler-tuzugu-turkceye-cevrildi_53861.html>, (E.T.: 18.01.2025).

⁵⁵⁵ DSA Resital paragraf 40.

⁵⁵⁶ DSA Resital paragraf 41.

yükümlülüklerinin asimetrik olarak, yani aracı hizmetin türüne, büyüklüğüne ve niteliğine göre uyarlandığı bir rejim daha uygun ve gerçekçidir⁵⁵⁷.

Özen yükümlülükleri tasnif edilirken; tüm aracı hizmet sağlayıcılar için uygulanabilir hükümler (Kısım 1), çevrim içi platformlar da dâhil olmak üzere yer sağlama hizmeti sağlayıcıları için uygulanabilir ilave hükümler (Kısım 2), çevrim içi platform sağlayıcıları için uygulanabilir ilave hükümler (Kısım 3), tüketicilerin tacirlerle mesafeli sözleşmeler yapmasına olanak tanıyan çevrim içi platform sağlayıcıları için uygulanabilir ek hükümler (Kısım 4), çok büyük çevrim içi platform sağlayıcıları ve çok büyük çevrim içi arama motoru sağlayıcılarına yönelik ek yükümlülükler (Kısım 5) ve özen yükümlülüklerine ilişkin diğer hükümler (Kısım 6) olarak ayrılmıştır. Aracı hizmet sağlayıcıların hizmetlerinin doğası ve büyüklüğü göz önünde bulundurularak farklı kategorilere girmesi durumunda, bu hizmetlere ilişkin olarak bu Tüzüğün tüm ilgili yükümlülüklerine uymaları gerekmektedir⁵⁵⁸.

Özen yükümlülüklerini ihlal etmek; doğrudan hukuk davasına konu edilememektedir⁵⁵⁹. Ayrıca sorumluluk konusundan bağımsız olmaları sebebiyle aracı hizmet sağlayıcıların sorumluluk muafiyetini de etkilememektedir⁵⁶⁰. Ne var ki; durum tespiti, şeffaflık, bildirim ve eylem prosedürü gibi meselelere ilişkin ihdas edilen iş uygulamasının bir parçası olan yeni kurallar sonucunda aracı hizmet sağlayıcıların idari yükleri artmıştır⁵⁶¹. İdari tedbirler, para cezaları ve hizmetlerin potansiyel olarak askıya alınmasıyla sonuçlanabilen ekstra yaptırımlara tabi tutulmuştur⁵⁶². Böylece, E-Ticaret Direktifi ile benzeşen genel bir koruma ve asimetrik olarak artan sorumluluğa odaklanan bir dizi yeni

⁵⁵⁷ DSA Resital paragraf 41.

⁵⁵⁸ DSA Resital paragraf 41.

⁵⁵⁹ Her ne kadar yalnızca özen yükümlülüklerinin ihlali sebebiyle bir hukuk davası açılamasa da DSA m. 54'e göre; hizmetin alıcıları, Tüzük kapsamındaki yükümlülüklerin ihlali sebebiyle herhangi bir zarar veya kayıp yaşamaları halinde aracı hizmet sağlayıcılardan tazminat talep etme hakkına sahiptirler.

⁵⁶⁰ DSA Resital paragraf 41; **Cole**, s. 16.

⁵⁶¹ Özen yükümlülüklerinin de esasında bireylerin hakları ve çözüm yolları ile alakalı ve bunlar üzerinde etkili olmaları gerekçesiyle, ihlallerinin sorumluluk muafiyetinin kaybına bağlanmasında fayda görenler olmuştur. Böylece yer sağlama hizmeti sağlayıcılarının otomatik algılama araçlarını kullanımı, geliştirmesi ve iyileştirmesi de teşvik edilmiş olacaktır. Bkz. **Buiten**, s. 379.

⁵⁶² Bkz. DSA, m. 52, 54.

yükümlülük ile Dijital Hizmetler Tüzüğü içerisinde iki ucu keskin bir sorumluluk rejimi yaratılmıştır⁵⁶³.

3.1. TÛM ARACI HİZMET SAĞLAYICILAR İÇİN UYGULANABİLİR HÛKÛMLER

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nde, aracı hizmet sağlayıcıların büyüklüklerine bakılmaksızın tümünün şeffaflık ve temel hakların korunması bağlamında yükümlü olduğuna hükmedilmiştir. Bu yükümlülükler; irtibat noktası kurulması ve yasal temsilci ataması, hüküm ve koşulların belirlenmesi ve şeffaflık raporlaması yapılması şeklinde sınıflandırılmıştır⁵⁶⁴.

3.1.1. İrtibat Noktası Kurulması ve Yasal Temsilci Belirlenmesi

Getirilen yükümlülüklerin ve bu yükümlülüklerle aykırılığa bağlanan sonuçların tesiri, aracı hizmet sağlayıcılardan muhatap bulunabilmesi ile yakından ilişkilidir. Bu doğrultuda, DSA m. 11/1'e göre aracı hizmet sağlayıcılar, Tüzüğün uygulanmasına ilişkin olarak Üye Devletlerin makamları, AB Komisyonu ve Kurul⁵⁶⁵ ile elektronik yollarla doğrudan iletişim kurabilmelerini sağlamak üzere tek bir irtibat noktası belirlemelidir. Bu talebin amacı Tüzük kapsamındaki konularla ilgili olarak, gerekli durumlarda bu tür iletişimlerin alındığını teyit etmek de dahil olmak üzere, sorunsuz ve verimli iki yönlü iletişimi kolaylaştırmak olarak ifade edilmiştir⁵⁶⁶. Resitale göre; söz konusu elektronik iletişim noktalarının bizzat aracı hizmet sağlayıcılar tarafından kullanılması gerekmemekte, güvenilir işaretleyiciler⁵⁶⁷ ve aracı hizmet sağlayıcılarla özel bir ilişki içinde olan profesyonel kuruluşlar tarafından da kullanımı kabul görmektedir. Ayrıca operasyonel amaçlara hizmet etmekte olan elektronik iletişim noktalarının fiziksel bir konuma sahip olması elzem değildir. İrtibat noktasının, farklı aracı hizmet sağlayıcılar ile ortak bir şekilde belirlenmesi de mümkündür.

⁵⁶³ Savin, s. 5.

⁵⁶⁴ Işık, s. 137.

⁵⁶⁵ Avrupa Dijital Hizmetler Kurulu (European Board for Digital Services - EBDS).

⁵⁶⁶ DSA Resital paragraf 42.

⁵⁶⁷ Bu kavram ilerleyen başlıklar altında açıklanmıştır. Bkz. bu çalışmanın *Güvenilir İşaretleyicilerle Çalışılması* başlıklı 3.3.3. bölümü, s. 145 vd.

Aracı hizmet sağlayıcıların, belirlemiş oldukları tek irtibat noktalarının kolayca tespit edilebilmesi ve bunlarla iletişim kurulabilmesi için gerekli bilgileri (iletişim kurulabilecek diller dahil) kamuya açıklaması gerekmekte olup, bu bilgilerin kolayca erişilebilir ve güncel tutulması beklenmektedir⁵⁶⁸. Ayrıca irtibat noktası bakımından dil mefhumu da önemslenmiş ve iletişim dillerini belirtirken, seçilen dillerin iletişime engel teşkil etmemesine özen gösterilmesi teşvik edilmiştir. Mümkün olan en fazla sayıda Birlik vatandaşı tarafından anlaşılan bir dile ek olarak, aracı hizmetleri sağlayıcının ana işyerinin bulunduğu veya yasal temsilcisinin ikamet ettiği veya kurulu olduğu Üye Devlet'in resmî dillerinden en az birini de içermesi beklenmektedir⁵⁶⁹. Gerekliyse aracı hizmet sağlayıcı ve Üye Devlet arasında iletişim dili bakımından ayrı bir anlaşmaya varılması, teknolojik araçlar da dahil olmak üzere alternatif yollar aranması mümkündür.

Kamu makamlarının haricinde, aracı hizmet sağlayıcıların, hizmet alıcılarının kendileriyle doğrudan ve hızlı bir şekilde, elektronik yollarla ve kullanıcı dostu bir şekilde iletişim kurmalarını sağlamak için (hizmet alıcılarının iletişim araçlarını seçmelerine izin vermek de dahil) yalnızca otomatik araçlara dayanmayan tek bir iletişim noktası belirlenmesi gerekmektedir⁵⁷⁰. Bu bağlamda; telefon numaraları, e-posta adresleri, elektronik iletişim formları, sohbet robotları veya anlık mesajlaşma gibi kolay erişilebilir yolların varlığının sunulması ve sohbet robotları ile iletişim kurulduğunda açıkça belirtilmesi istenmektedir⁵⁷¹. Bu gerekliliğe Tüzük içerisinde yer verilmesi hizmet alıcıların irade özgürlükleri bakımından kıymetlidir. Zira, sohbet botları kullanıcı verilerini analiz eden, profillemeye yapan ve barındırdığı bilgiler vasıtasıyla kişileri yönlendirebilme kabiliyetini haiz yazılımlardır⁵⁷². Bu yazılımların teşkil etmiş olduğu riskin bertarafı için kişilerin gerçek bir kişi ile iletişimde olmadığı bilgisine sahip olması

⁵⁶⁸ DSA m. 11/2; DSA Resital paragraf 42.

⁵⁶⁹ DSA m. 11/3.

⁵⁷⁰ DSA m. 12/1.

⁵⁷¹ DSA Resital paragraf 43.

⁵⁷² **Balaban**, Mahmut Furkan/**Kulular İbrahim**, Merve Ayşegül, "Chatgpt Gibi Sohbet Yazılımlarının (Sohbet Botları/Chatbots) Neden Olduğu Hukuka Aykırılıkların Önlenmesi", Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 5, S.: 2, 2023 (747-789), s. 775, <<https://doi.org/10.47136/asbuhfd.1355222.775>>.

oldukça ehemmiyetlidir⁵⁷³. E-Ticaret Direktifi ile getirilen yükümlülüklerle ek olarak, hizmet alıcılarının tek temas noktalarını kolayca tespit edebilmeleri ve bu noktalarla iletişim kurabilmeleri için gerekli bilgileri kamuya açıklanmalı, bu bilgiler kolayca erişilebilir olmalı ve güncel tutulmalıdır⁵⁷⁴.

Yasal temsilci belirlenmesi meselesi ise DSA m. 13'te ifade edilmiştir. Bir aracı hizmet sağlayıcı, Birlik içerisinde hizmet sunuyor fakat Birlik içerisinde bir işyeri bulunmuyor ise hizmetlerini sunduğu Üye Devletlerden birinde yasal temsilci olarak hareket edecek tüzel veya gerçek bir kişiyi yazılı olarak tayin edecektir⁵⁷⁵. Yasal temsilci; Üye Devletlerin yetkili makamları, Komisyon ve Kurul tarafından, Tüzük ile ilgili olarak verilen kararların alınması, bunlara uyulması ve bunların uygulanması için gerekli tüm konularda, bu aracı hizmet sağlayıcılara ek olarak veya bunların yerine muhatap alınmakla görevlendirilecektir⁵⁷⁶. Aracı hizmet sağlayıcılar bu görevin yerine getirilmesi için yasal temsilcilerine gerekli yetkileri ve yeterli kaynakları sağlamalıdır. Yasal temsilci, Tüzük kapsamındaki yükümlülüklerin ihlalinden sorumlu tutulacaktır⁵⁷⁷. Bu durum, aracı hizmet sağlayıcının sorumluluğuna ve başlatılabilecek yasal işlemlere halel getirmemektedir. Böylece, sorumluluğun yasal temsilcinin üzerinde olduğundan bahisle yükümlülüklerin uygulanmaması ihtimali engellenmiştir.

İrtibat noktası kurulması ile benzer şekilde yasal temsilcinin de iletişim bilgiler söz konusu yasal temsilcinin ikamet ettiği veya yerleşik olduğu Üye Devletteki Dijital Hizmetler Koordinatörüne bildirecek, bu bilgilerin kamuya açık, kolay erişilebilir, doğru ve güncel olması sağlanacaktır⁵⁷⁸. Yasal temsilci atanması, Birlik içinde bir kuruluş teşkil etmez⁵⁷⁹. Öte yandan Yasal temsilcinin birden fazla aracı hizmet sağlayıcısı tarafından

⁵⁷³ Balaban/Kulular İbrahim, s. 776.

⁵⁷⁴ DSA m. 12/2.

⁵⁷⁵ DSA m. 13/1.

⁵⁷⁶ DSA m. 13/2.

⁵⁷⁷ DSA m. 13/3.

⁵⁷⁸ DSA m. 13/4.

⁵⁷⁹ DSA m. 13/5.

yetkilendirilmesi ve koşulların karşılanması halinde bir irtibat noktası olarak işlev görmesi de mümkündür⁵⁸⁰.

Kanaatimizce bu hüküm, aracı hizmet sağlayıcılarla etkileşim kurma ihtiyacından doğan muhatap arayışını⁵⁸¹ çözüme kavuşturmaktadır. İrtibat noktası ve yasal temsilci vasıtasıyla; kişilik hakları ihlal edilen kişilerin aracı hizmet sağlayıcılara başvurarak hızlı bir şekilde işlem yapılmasını talep etme imkânı bulunmakta, hukuki işlemlerin etkinliği artmakta ve mahkeme kararları daha süratli bir şekilde uygulanabilmektedir⁵⁸². Nitekim benzer şekilde Türk hukukunda da 5651 sayılı Kanun'da yapılan değişiklik uyarınca; Türkiye'den erişimi günlük bir milyonu geçen ve merkezi yurt dışında olan sosyal ağ sağlayıcıları için Türkiye'de bir temsilci atama zorunluluğu getirilmiştir⁵⁸³.

3.1.2. Hüküm ve Koşulların Belirlenmesi

Dijital hizmetler, bir üyelik sözleşmesinde ve aracı hizmet sağlayıcının sözleşmeye dayalı düzenleyici olarak benimsediği bir dizi politika, kural kitabı, yönetmelik veya davranış kuralında belirginleştirilen hüküm ve koşullar temelinde çalışmakta olup; hizmet alıcıları, yürürlükteki tüm kurallara uyma yükümlülüğünü kabul ederek hizmetten istifade ederler⁵⁸⁴. Hüküm ve koşullara eklenecek bilgiler yoluyla kullanıcıları bilgilendirmek, tüm aracı hizmet sağlayıcıları için geçerli olan bir diğer yükümlülüktür. Esasında sözleşme özgürlüğü ilkesi gereği aracı hizmet sağlayıcılara böyle bir yükümlülük getirilmesi uygun düşmese de AB kanun koyucusu; şeffaflık, hizmet alıcılarının korunması ve haksız veya keyfi sonuçlardan kaçınılması amacını öne sürerek aracı hizmet

⁵⁸⁰ DSA Resital paragraf 44.

⁵⁸¹ Dijital Hizmetler Tüzüğü öncesinde de söz konusu olan bu ihtiyacın karşılanması adına Alman Sosyal Ağ Kanunu'nda bir çözüme gidilerek; sosyal medya platformlarının Almanya'da yetkili ve sorumlu bir temsilci belirlemeleri ve ayrıca bir de irtibat kişisi seçmeleri gerekli tutulmuştur. Bkz. **Gedikli**, Ahmet Taha, "Karşılaştırmalı Hukukta İnternet Ortamındaki Asılsız Bilgi Paylaşımlarının Önlenmesi", Bilişim Hukuku Dergisi, C.: 2, S.: 2, 2020 (221 - 257), s. 234.

⁵⁸² **Gedikli**, İnternet Ortamındaki Asılsız Bilgi Paylaşımlarının Önlenmesi, s. 252.

⁵⁸³ 5651 sayılı Kanun Ek Madde 4 (1); Detaylı bilgi için bkz. **Kulular İbrahim**, Yeni Düzenlemelerin Hukuken Değerlendirilmesi, s. 17-18.

⁵⁸⁴ **Rodríguez de las Heras Ballell**, s. 82.

sağlayıcıların hüküm ve koşullarının içeriği, uygulanması ve yürütülmesine ilişkin birtakım kurallar belirlemekte problem görmemiştir⁵⁸⁵.

Hüküm ve koşullara eklenmesi gereken bilgiler, hizmetin alıcıları tarafından sağlanan bilgilerle ilgili olarak hizmetlerinin kullanımına getirdikleri her türlü kısıtlamaya ilişkin olanlar ve algoritmik karar verme ve insan incelemesi de dahil olmak üzere içerik denetimi amacıyla kullanılan tüm politikalar, prosedürler, tedbirler ve araçların yanı sıra dahili şikâyet işleme sistemlerinin prosedür kurallarına ilişkin olanlardır⁵⁸⁶. Bilgiler; açık, sade, anlaşılır ve kullanıcı dostu şekilde hazırlanmalı, net bir dille düzenlenmeli ve kolay erişilebilir ve makine tarafından okunabilir bir formatta kamuya açık kılınmalıdır. Ayrıca hüküm ve koşullarda yapılan her türlü önemli değişiklik aracı hizmet sağlayıcılar tarafından hizmet alıcılarına bildirilmelidir⁵⁸⁷. Bu hallere örnek olarak hizmette izin verilen bilgilere ilişkin kuralların değiştirilmesi veya alıcıların hizmetten yararlanma kabiliyetini doğrudan etkileyebilecek diğer bir tür değişiklik yapılması verilebilir⁵⁸⁸.

Şayet bir aracı hizmetin kullanıcı kitlesi öncelikli olarak çocuklar ise (tasarım ve pazarlama yönünden⁵⁸⁹) veya büyük ölçüde çocuklar tarafından kullanılıyor ise, hizmetin kullanım koşulları ve hizmetin kullanımına ilişkin her türlü kısıtlama çocukların anlayabileceği bir şekilde açıklanmalıdır⁵⁹⁰. Bu ve ileride bahsedilmiş olan dijital mecrada çocuklara korumaya yönelik yükümlülükler⁵⁹¹, kanaatimizce yeni düzenlemenin can alıcı noktalarındandır.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün hukuka aykırı içeriklerle ilgili olarak hükümler içerdiğini; fakat içerik moderasyonuna, özellikle de zararlı içerikler ve dezenformasyona yönelik takdir yetkisini aracı hizmet sağlayıcılara bıraktığından bahsetmiştik. Öte yandan Tüzüğe

⁵⁸⁵ DSA Resital paragraf 45.

⁵⁸⁶ DSA m. 14/1.

⁵⁸⁷ DSA m. 14/2.

⁵⁸⁸ DSA Resital paragraf 45.

⁵⁸⁹ DSA Resital paragraf 46.

⁵⁹⁰ DSA m. 14/3.

⁵⁹¹ Bkz. bu çalışmanın *Çocukların Çevrim içi Korunması* başlıklı 3.3.9. bölümü, s. 155 vd.

göre kısıtlama uygularken ve yürürlüğe koyarken, aracı hizmet sağlayıcı, hizmet alıcılarının temel hakları (ifade özgürlüğü, medya özgürlüğü ve çoğulculuğu gibi) ve Şart'ta yer alan diğer temel hak ve özgürlükler de dahil olmak üzere ilgili tüm tarafların haklarını ve meşru menfaatlerini göz önünde bulundurmalı, bu işlemi özenli, objektif ve orantılı bir şekilde yürütmelidir⁵⁹². Resital'de bu konuda aracı hizmet sağlayıcılara keyfi ve ayrımcı olmama ödevi yüklenmiş ve uluslararası standartlara özen gösterilmesi istenmiştir. Özellikle çok büyük çevrim içi platformların, ifade özgürlüğü, bilgi edinme özgürlüğü, medya ve basın özgürlüğü gibi özgürlüklere saygı duymasına ehemmiyet atfedilmiştir⁵⁹³.

Kullanıcıları bilgilendirme yükümlülüğü tüm aracı hizmet sağlayıcılara getirilse de özel rolleri ve erişim alanları göz önünde bulundurularak m. 14'te çok büyük çevrim içi platformlar ve çok büyük çevrim içi arama motoru sağlayıcılarına bilgi ve hüküm ve koşullarının şeffaflığı ile ilgili ek yükümlülükler getirilmiştir⁵⁹⁴. Bu sağlayıcıların, hizmet alıcılarına, mevcut çözüm yolları ve telafi mekanizmaları da dahil olmak üzere, hüküm ve koşulların kısa, kolay erişilebilir ve makine tarafından okunabilir bir özetini açık ve net bir dille sunmaları gerekmektedir⁵⁹⁵. Resitale göre bu özet bilgi gerekliliklerinin ana unsurlarını, isteğe bağlı maddelerden kolayca vazgeçme olasılığı dahil belirtmelidir. Bir diğer ek yükümlülük olarak VLOP ve VLOSE'lerden hüküm ve koşullarını hizmetlerini sundukları tüm Üye Devletlerin resmî dillerinde yayımlamaları istenmektedir⁵⁹⁶. Gerek sunmuş oldukları hizmetin özel niteliği, gerekse 45 milyonu aşkın kullanıcı eşliğini karşılamaları sebebiyle VLOP ve VLOSE'ler için getirilen bu ek yükümlülükler yerinde

⁵⁹² DSA m. 14/4; Mezkûr madde vasıtasıyla aracı hizmet sağlayıcılara önemli bir bilgi yükümlülüğü getirilmiş, kısıtlamaları uygularken uyulması gereken hususlar detaylıca tesis edilmiş ve kapsam hukuka aykırı içeriği aşarak hüküm ve koşullardaki zararlı veya istenmeyen içerikleri de ihtiva etmiş olup; tüm aracı hizmet sağlayıcıları için bu yatay yükümlülüklerin getirilmesi takdir görmüştür. Öte yandan Tüzük henüz teklif formunda ve şu anki halinden farklı iken, uygulama ve yaptırım boyutunda, özellikle de hüküm ve koşullara dayalı içerik denetimi kararlarında ifade özgürlüğü hakkı da dahil olmak üzere AB temel haklar hukukunu uygulamasını gerektirip gerektirmediği gibi belirsizlikler bulunması; maddenin “*kâğıttan kaplan*” olarak kalması riskini gündeme getirmiştir. Bkz. **Appelman**, Naomi/**Quintais** João Pedro/**Fahy**, Ronan, “Article 12 DSA: Will Platforms be Required to Apply EU Fundamental Rights in Content Moderation Decisions??”, DSA Observatory, 2021, <<https://dsa-observatory.eu/2021/05/31/article-12-dsa-will-platforms-be-required-to-apply-eu-fundamental-rights-in-content-moderation-decisions/>>, (E.T.: 07.02.2025).

⁵⁹³ DSA Resital paragraf 47.

⁵⁹⁴ DSA Resital paragraf 48.

⁵⁹⁵ DSA m.14/5.

⁵⁹⁶ DSA m.14/6.

olmuştur. AB Komisyonu, dijital ortamdaki durumu ortaya koymak adına “*Hüküm ve Koşullar Veri Tabanı*” oluşturmuş ve ilgilenen herkesin istifadesine sunmuştur⁵⁹⁷.

3.1.3. Şeffaflık Raporlaması Yapılması

Şeffaflık, aracı hizmet sağlayıcıların yeni getirilen kurallara uyumunun daha iyi anlaşılması ve izlenebilir kılınmasının bir yolu olarak görülmüştür⁵⁹⁸. Aracı hizmetlerin şeffaflık çerçevesinde yürütülmesi neticesinde; kullanıcılar söz konusu hizmetleri kullanmak isteyip istemedikleri konusunda bilinçli karar alabilecek, keyfi kararların kapsamı azalacak ve hesap verebilirlik kolaylaşacaktır⁵⁹⁹. Zira herhangi bir şeffaflık kuralının öngörülmemesi; aracı hizmet sağlayıcıların, hukuka aykırı içeriğe karşı nasıl hareket ettikleri ve mekanizmaları nasıl uyguladıkları gibi moderasyon prosedürlerini denetim dışında bırakmaktadır. Bu durum, ilgili konularda kontrolü ve takdir yetkisi edinen aracı hizmet sağlayıcılara neredeyse bir kanun koyucu gibi hareket etme imtiyazı sunacaktır⁶⁰⁰. Bu bakımdan, asimetrik yaklaşım çerçevesinde şeffaflığın tesisine ilişkin yükümlülükler ihdas edilmiştir. Tesis edilecek şeffaflık ile Tüzüğün coğrafi odak noktası olan Birlik Devletlerini aşır, platformların küresel şeffaflığına ve gözlemlenebilirliğine katkıda bulunması muhtemeldir⁶⁰¹.

Dijital Hizmetler Tüzüğü’nde tüm aracı hizmet sağlayıcılar için getirilen son yükümlülük olan raporlama yapma yükümlülüğü de yeterli bir şeffaflık ve hesap verebilirlik düzeyini sağlamak için gerekli görülen hükümlerdendir⁶⁰². Bu doğrultuda Aracı hizmet sağlayıcılar, hukuka aykırı veya hüküm ve koşullarına aykırı olarak kabul edilen bilgilerin kaldırılması gibi içerik moderasyonu faaliyetlerine ilişkin raporlar yayınlamakla mükelleftir. Açık ve kolay anlaşılır olması gereken bu raporlar; yılda en az bir kez kamuya açık hâle getirilmeli, makine tarafından okunabilir bir formatta ve kolay erişilebilir bir

⁵⁹⁷ Veri tabanı 23 Kasım 2024 tarihi itibarıyla 290’den fazla farklı aracı hizmet sağlayıcı tarafından sağlanan 400’den fazla hizmetten 790 hüküm ve koşulu kapar vaziyyettedir. Bkz. <<https://platform-contracts.digital-strategy.ec.europa.eu/index.html>>, (E.T.: 07.02.2025).

⁵⁹⁸ Cole, s. 20-21.

⁵⁹⁹ Wilman, The EU’s system of knowledge-based liability, s. 341.

⁶⁰⁰ Genç-Gelgeç, s. 58.

⁶⁰¹ Helberger, Natali/Samuelson, Pamela, “The Digital Services Act as a Global Transparency Regime”, Verfassungsblog, 2024, s. 2, <<https://doi.org/10.59704/06c97b13f47ed11c>>.

⁶⁰² DSA Resital paragraf 49.

şekilde tutulmalıdır⁶⁰³. Herkesçe erişilebilir olan bu bilgiler vasıtasıyla gerek hizmet alıcıları gerekse akademik camia, içerik moderasyonunun arkasındaki mantığı daha iyi anlayabilme fırsatı bulmakta, telafi olanaklarını etkin kullanılmasına yönelik bir fayda sağlanmaktadır⁶⁰⁴.

Tüzük'te, raporların uygulanabilir olduğu ölçüde içermesi gereken bilgiler de detaylıca düzenlenmiştir. İlgili hukuka aykırı içeriğin türüne göre kategorize edilmiş şekilde; ihtiyati tedbir kararları da dahil olmak üzere Üye Devlet makamlarından alınan emir ve talimat sayısına, emir veya talimatın alındığına dair haberdar edilmesi ve yürürlüğe koyulması için gereken ortalama süreye raporda yer verilmelidir⁶⁰⁵. Mezkûr yükümlülük kapsamında, bir parantez açılarak yer sağlama hizmeti sağlayıcılarının raporunun ayrıca içermesi gereken bilgiler de düzenlenmiştir⁶⁰⁶.

Aracı hizmet sağlayıcıların raporunun, resen gerçekleştirdikleri içerik moderasyonu hakkında anlamlı ve anlaşılır bilgileri de ihtiva etmesi gerekmektedir⁶⁰⁷⁶⁰⁸. Bu doğrultuda; otomatik araçların kullanımı, içerik moderasyonundan sorumlu kişilere eğitim ve yardım sağlamak için alınan tedbirler, hizmetin alıcıları tarafından sağlanan bilgilerin kullanılabilirliğini, görünürlüğü ve erişilebilirliğini ve alıcıların hizmet aracılığıyla bilgi sağlama kabiliyetini etkileyen alınan tedbirlerin sayısı ve türü ve

⁶⁰³ DSA m. 15/1.

⁶⁰⁴ **Pereira**, s. 85.

⁶⁰⁵ DSA m. 15/1(a).

⁶⁰⁶ DSA m. 15/1(b); Yer sağlama hizmeti sağlayıcılarının raporu; bildirim ve eylem mekanizmaları üzerinden yapılan bildirimlerin hukuka aykırı içeriğin türüne göre kategorize edilmiş sayısını, güvenilir işaretleyici bildirimleri sayısını, bildirim üzerine Tüzüğe ya da hüküm ve koşullara göre olduğu belirtilerek gerçekleştirilen işlemi, otomatik araçlar kullanılarak işleme konulan bildirimlerin sayısını ve işlemin gerçekleştirilmesi için gereken ortalama süreyi içermelidir. Bu fıkra da sayılmakta olan bildirim ve eylem mekanizması ve güvenilir işaretleyiciler gibi kurumlar yer Sağlama hizmeti sağlayıcılarına yönelik yükümlülükler başlığı altında açıklanmıştır. Bkz. bu çalışmanın *Çevrim İçi Platformlar da Dâhil Olmak Üzere Yer Sağlama Hizmeti Sağlayıcıları İçin Uygulanabilir İlave Hükümler* başlıklı 3.2. bölümü, s.128 vd.

⁶⁰⁷ DSA m. 15/1(c).

⁶⁰⁸ Bu yükümlülük oldukça geniş düzenlenmekle birlikte her aracı hizmet sağlayıcının uygun gördüğü şekilde yorumlayabileceği niteliktedir. Esasında, Tüzüğün özellikle şeffaflık düzenlemeleri kapsamındaki hükümlerinin neyin nasıl paylaşacağına dair kararı aracı hizmet sağlayıcıya bırakması eleştirilmiştir. Bu durumun paylaşılan bilgilerle yapılabilecek analizleri önemli ölçüde sınırlama riski söz konusudur. Bkz. **Carneiro, Davide/Palumbo, Guilherme**, "Towards a Concrete Implementation of the Principle of Transparency in the Digital Services Act" içinde *New Trends in Disruptive Technologies, Tech Ethics and Artificial Intelligence* (ed. **de Paz Santana, Juan F./de la Iglesia, Daniel Hernández/López Rivero, Alfonso José**), Switzerland, 2023 (237-248), s. 241, <<https://doi.org/10.1007/978-3-030-87687-6>>.

hizmetle ilgili diğer kısıtlamalar da dahil olmak üzere bilgilerin sunulması beklenmektedir. Böylece özellikle aracı hizmet sağlayıcı tarafından gönüllü olarak gerçekleştirilen tedbirlerin uygulanması hususunda şeffaflık eksikliğinden kaynaklanan endişelerin nispeten giderilmesi ve içerik denetleme teknolojilerinin şeffaflaşması sayesinde şirketler bakımından internet üzerindeki güç dağılımının dengelenmesi olasılığı doğmuştur⁶⁰⁹. Öte yandan kategorizasyona da ehemmiyet verilmiştir. Sağlanan bilgilerin hukuka aykırı içeriğin türüne veya aracı hizmet sağlayıcının hüküm ve koşullarının ihlaline, tespit yöntemine ve uygulanan kısıtlamanın türüne göre kategorize edilmesi istenmiştir⁶¹⁰.

Ayrıca aracı hizmet sağlayıcıların dahili şikâyet sistemleri aracılığıyla aldıkları şikâyetlerin sayısını; çevrim içi platform sağlayıcıların ise bu şikâyetlerin dayanağını, bunlarla ilgili alınan kararları, bu kararların alınması için gereken ortalama süreyi ve bu kararların bozulduğu örneklerin sayısını raporlarında belirtmesi gerekmektedir⁶¹¹. Son olarak raporda içerik denetiminin amacı ve bu amaçların yerine getirilmesinde kullanılan otomatik araçlara dair bilgilerin bulunması istenmiş; doğruluk göstergeleri, olası hata oranı ve uygulanan tüm önlemler dahil olmak üzere, otomatik araçlardan yapılan her türlü kullanıma dair nitel açıklamalar gerekli görülmüştür⁶¹². Şeffaflığın tesisinde önemli bir bileşen niteliğini haiz bu raporlar, aracı hizmet sağlayıcıların regüle edilmesinde kritik bir işlevi yerine getirmektedir. Zira rapor hazırlama ödevi, aracı hizmet sağlayıcıları; hukuka aykırı içeriklerle resen etkin mücadele etmeye ve daha az şikâyet almayı hedeflemeye motive etmektedir⁶¹³.

Oldukça detaylı öngörülmüş olan söz konusu şeffaflık yükümlülükleri, orantısız bir yüke sebep olmasından kaçınmak amacıyla⁶¹⁴, mikro veya küçük firma olarak nitelendirilen ve çok büyük çevrim içi platformlar niteliği de taşımayan aracı hizmet sağlayıcılara

⁶⁰⁹ Genç-Gelgeç, s. 46.

⁶¹⁰ DSA m. 15/1(c).

⁶¹¹ DSA m. 15/1(d).

⁶¹² DSA m. 15/1-e.

⁶¹³ Bu konuda Alman Sosyal Ağ Kanunu'nun getirmiş olduğu raporlama yükümlülüğü örnek teşkil etmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Kent, s. 21.

⁶¹⁴ DSA Resital paragraf 49.

uygulanmayacaktır⁶¹⁵. Mikro firma, 10 kişiden az çalışana sahip ve yıllık cirosu veya bilanço toplamı 2 milyon Euro'yu bulan işletme; küçük firma ise 50 kişiden az çalışanı olan ve yıllık cirosu ve/veya yıllık bilanço toplamı 10 milyon Euro'yu aşmayan işletmedir⁶¹⁶. Raporların uyumlaştırma dönemleri de dahil olmak üzere, şekli, içeriği ve diğer ayrıntılara ilişkin şablonları belirleme tasarrufu danışma görevi kapsamında AB Komisyon'una bırakılmıştır⁶¹⁷. Raporlama yükümlülükleri, tüm platformlar için getirilenlere ek olarak, ilerleyen başlıklarda bahsetmiş olduğumuz çevrim içi platformlar ve VLOP'lar için öngörülen hükümler ile tamamlanmaktadır⁶¹⁸.

3.2. ÇEVİRİM İÇİ PLATFORMLAR DA DÂHİL OLMAK ÜZERE YER SAĞLAMA HİZMETİ SAĞLAYICILARI İÇİN UYGULANABİLİR İLAVE HÜKÜMLER

Tüzük, yeni dijital hizmet araçlarını (özellikle Büyük Teknolojiyi) düzenlerken, hukuka aykırı içeriğin mevcudiyetini önleme ve temel hakları koruma konusundaki teknik ve operasyonel yeteneklerinden faydalanma amacıyla aracı hizmet sağlayıcıları büyüklüğüne ve dijital mecradaki rollerine göre değerlendirmiştir⁶¹⁹. Bu doğrultuda Dijital Hizmetler Tüzüğü ile tüm aracı hizmet sağlayıcılar bakımından bağlayıcı olan özen yükümlülüklerinin yanı sıra kimi aracı hizmet sağlayıcılara türlerine göre ek yükümlülükler getirilmiştir. İlk olarak, yer sağlama hizmeti sağlayıcılarına diğer aracı hizmet sağlayıcılarıne ek yükümlülükler ihdas edilmiştir. Bu başlık, Tüzüğün özellikle hukuka aykırı kullanıcı içeriğiyle daha etkili bir şekilde mücadele etme hedefini vurgulayan özen yükümlülüklerini ihtiva etmektedir⁶²⁰.

Çevrim içi platformlar yer sağlama hizmeti içerisine giriyor olmalarına karşın başlıkta özellikle belirtilmesi, karışıklığı önlemek içindir. Zira yer sağlama hizmeti sağlayıcıları

⁶¹⁵ DSA m.15/2; Kimi işletmelerin boyutları yönünden yapılan bir ayrımla yükümlülükten muaf tutulmaları Avrupa Tüketici Organizasyonu tarafından Tüzüğün etkisini zedeleyeceği iddiasıyla eleştirilmiştir. Bkz. **The European Consumer Organisation**, s. 15.

⁶¹⁶ Avrupa Komisyonu Tavsiye Kararı 2003/361.

⁶¹⁷ DSA m.15/3.

⁶¹⁸ Bkz. bu çalışmanın 149. sayfası vd. ve 178. Sayfası vd.

⁶¹⁹ **Genç-Gelgeç**, s. 45-46.

⁶²⁰ **Wilman**, Between preservation and clarification, s. 336.

içerisinde de bir ayrıma gidilerek çevrim içi platformlara ek yükümlülükler getirilmiştir. Yer sağlama hizmeti sağlayıcıları için getirilen yükümlülükler; bildirim ve eylem mekanizmaları kurulması, içerik üzerindeki kısıtlamalarda gerekçe sunulması ve suç şüphelerinin bildirilmesidir.

3.2.1. Bildirim ve Eylem Mekanizmaları Kurulması

Bildirim ve eylem mekanizmasının temeli E-Ticaret Direktifi döneminde atılmıştır. Yer sağlama hizmeti sağlayıcısının sorumluluk muafiyetini hukuka aykırı olduğu iddia edilen içeriğin bilgisini edinmesi veya farkına varması halinde bu içeriği kaldırmak ya da erişimi engellemek için süratle hareket etmesine bağlayan ECD m. 14/1 hükmü⁶²¹; dolaylı olarak, Üye Devletlerin düzenlemeleri ve aracı hizmet sağlayıcıların self regülasyonu yoluyla “*Uyar Kaldır*” denilen örtük bir prosedürün oluşmasına önayak olmuştur⁶²².

Hukuka aykırı bilgilerin kaldırılması ve erişimin engellenmesi için hızlı ve güvenilir prosedürlerin geliştirilmesi meselesi teşvik ediliyor olsa da⁶²³, uyar kaldır prosedürü kuralları bizzat Direktif tarafından belirlenen bir sistem değildir⁶²⁴. Bu bakımdan, herhangi bir güvence tanınmadan içeriğin kaldırılmasına ilişkin önemli bir takdir yetkisi aracı hizmet sağlayıcılara bırakılmış, tüm tarafların haklarının korunması başılamamıştır⁶²⁵. Ayrıca uyar ve kaldır mekanizmasına ilişkin self regülasyon ve ulusal kurallar sınırlı bir ölçüde oluşabilmiş ve farklı şekillerde öngörülmüştür⁶²⁶. Tüzük’te, geçmiş sistemin aksaklıklarına çözüm olmak ve daha etkin bildirim mekanizması vasıtasıyla hukuka aykırı içerikle mücadeleyi ileriye taşımak adına uyar kaldır prosedürü, kapsamlı bir sistem olan bildirim ve eylem mekanizmasına evrilerek

⁶²¹ DSA m. 6, aynı hükmü benzer bir şekilde içermektedir.

⁶²² **Frydman Benoit/Hennebel, Ludovic/Lewkowicz, Gregory**, “Co-regulation and the rule of law” içinde *Governance, Regulation and Powers on the Internet* (ed. **Méadel, Cécile/Brousseau, Eric/Marzouki, Meryem**), Cambridge, 2012 (133–50), s. 141, <<https://doi.org/10.1017/CBO9781139004145.009>>.

⁶²³ ECD Resital paragraf 40.

⁶²⁴ **Wilman**, *Between preservation and clarification*, s. 336.

⁶²⁵ **Genç-Gelgeç**, s. 50.

⁶²⁶ **European Commission**, *Impact Assessment Part 1*, s. 10.

hukuki zemine oturtulmuştur⁶²⁷. Böylece, ulusal sistemlerin yerini alan uyumlaştırılmış bir AB sistemi tesis edilmiştir⁶²⁸.

Dijital Hizmetler Tüzüğü kapsamında aracı hizmet sağlayıcıların genel olarak hizmetlerindeki içerikleri izlemelerine yönelik bir yükümlülük getirilmesi yasaklanmıştır. Öte yandan aracı hizmet sağlayıcıların gönüllü resen içerik denetimi yapmaları da teşvik edilmesine karşın bir yükümlülük teşkil etmemektedir. Mevcut koşullar altında, kişi ve kuruluşlara, dijital hizmetler dahilindeki içeriklerin hukuka aykırılığına dair iddiada bulunabilme kabiliyetinin tesisi gerekli görülmüştür⁶²⁹. Nitekim, yer sağlama hizmeti sağlayıcılarına yönelik bu yönde hükümler ihdas edilmiştir⁶³⁰. Yalnızca yer sağlama hizmet sağlayıcıları için bu yükümlülüğün atfedilmesi hukuka aykırı içerikle mücadelede özellikle önemli bir rol oynamalarıyla ilişkilidir, zira hizmet alıcıları tarafından ve onların talebi üzerine sağlanan bilgileri depolamakta ve bazen büyük ölçekte olmak üzere diğer alıcıların bunlara erişimine izin vermektedirler⁶³¹. Ayrıca dosya depolama ve paylaşım, web barındırma, reklam sunucuları ve yapıştırma kutuları gibi hizmetler için de Tüzük kapsamında yer sağlama hizmeti olarak nitelendirildikleri ölçüde bildirim ve eylem mekanizmalarını yürürlüğe koyma yükümlülüğü geçerli olmaktadır⁶³².

DSA m. 16/1'e göre büyüklüklerine bakılmaksızın⁶³³ tüm yer sağlama hizmeti sağlayıcıları, herhangi bir kişi veya kuruluşun hukuka aykırı içerik olarak gördüğü belirli bilgi unsurlarının hizmetlerinde yer aldığını bildirebilmesi için kolay erişilebilir, kullanıcı dostu mekanizmalar oluşturacaktır. Bu sistemler, kişinin yalnızca elektronik yollarla bildirim yapmasına olanak tanıyacak şekilde tasarlanmalıdır. Ayrıca Resital paragraf 50

⁶²⁷ **Mamalı**, s. 138.

⁶²⁸ Madde, usul tarafına odaklanmakta; ulusal, AB veya uluslararası hukuktan kaynaklanabilecek kabul edilebilir bildirim gerekçelerini uyumlaştırmaya çalışmamaktadır. Bkz. **Savin**, s. 7.

⁶²⁹ **Işık**, s. 143-144.

⁶³⁰ DSA'nın bildirim ve eylem mekanizmasını yalnızca yer sağlama hizmet sağlayıcıları için zorunlu kılması, diğer aracı hizmet sağlayıcıların bu sistemi kullanamayacağı anlamına gelmez. Ancak, diğer aracı hizmet sağlayıcılar açısından, bu mekanizmanın DSA'da öngörülen şekilde uygulanması zorunlu değildir. Bkz. **Yusufoğlu Bilgin**, s. 372.

⁶³¹ DSA Resital paragraf 50.

⁶³² DSA Resital paragraf 50.

⁶³³ DSA Resital paragraf 50.

uyarınca bu tür mekanizmalar açıkça tanımlanabilmeli, başvuru yolu söz konusu içeriğe yakın bir yerde bulunmalı ve en az yer sağlayıcının hüküm ve koşullarını ihlal eden içeriğe yönelik bildirim mekanizmaları kadar kolay şekilde bulunup kullanılabilmelidir. Bildirim ve eylem mekanizmalarının etkili bir şekilde çalışmasını sağlamak amacıyla, hukuka aykırı olduğu iddia edilen içeriğe ilişkin birden fazla spesifik öge tek bir bildirim yoluyla bildirilebilmelidir.

Mekanizmaların bildirimin “*kesin ve yeterince kanıtlanmış şekilde*⁶³⁴” sunulmasını kolaylaştıracak yolla düzenlenmesi, yer sağlama hizmeti sağlayıcıları için getirilen bir diğer ödevdir. Bu, sağlayıcıların, özellikle bir yanda fikir özgürlüğünün diğer yanda ise kişilik hakları çatışmasının bulunması bakımından, bilinçli ve özenli bir karar verebilmelerini sağlamak için önemli görülmüştür⁶³⁵. Bu amaç doğrultusunda bildirimlerin ihtiva etmesi gereken unsurlar Tüzük’te sayılmış ve bunların sunulmasını kolaylaştırmak gerekli görülmüştür. Bildirimler; (a) kişi veya kuruluşun söz konusu bilginin hukuka aykırı içerik olduğunu iddia etmesinin sebeplerine ilişkin yeterince gerekçelendirilmiş bir açıklama; (b) tam URL veya URL’ler gibi bu bilgilerin tam elektronik konumunun açık bir göstergesi ve gerektiğinde, içeriğin türüne ve belirli yer sağlama hizmeti türüne uyarlanmış hukuka aykırı içeriğin tanımlanmasını sağlayan ek bilgiler; (c) bildiri gönderen kişi veya kuruluşun adı ve e-posta adresi⁶³⁶; (d) bildiri gönderen kişi veya kuruluşun, burada yer alan bilgi ve iddiaların doğru ve eksiksiz olduğuna dair iyi niyetli inancını teyit eden bir beyan içermelidir⁶³⁷. Bildirim gerekliliklerine yer veren bu düzenleme, kimi yazarlarca, son derecede talepkâr veya tehditkâr olmasından ötürü “*sıradan*” kullanıcıları caydırabilme ihtimali sebebiyle eleştirilmiştir⁶³⁸. Bu eleştirinin yerinde olmadığı kanaatindeyiz, zira sağlayıcının bildirim

⁶³⁴ Bu tabir ABAD’ın geliştirdiği standarda dayanmaktadır. Direktif zamanında bildirimlerin ne zaman yer sağlama hizmet sağlayıcısının m. 14 bağlamında bilgi standardını tetikleyeceği hususundaki belirsizliği Divan bu şekilde sonuca bağlamıştır. Tüzük ise bu standardı hukuki zemine oturtmuştur.

⁶³⁵ DSA Resital paragraf 53.

⁶³⁶ Fıkra göre; şayet çocukların cinsel istismarı ve cinsel sömürüsü ile çocuk pornografisinin önlenmesine ilişkin Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 2011/93/EU Direktifinin 3 ila 7. maddelerinde atıfta bulunulan suçlardan birini içerdigi düşünülen bilgi söz konusu ise, bildiri gönderenin adı ve adresi gerekmeyecektir. Bu suçlar; cinsel istismara ilişkin suçlar, cinsel sömürüsüyle ilişkin suçlar, çocuk pornografisine ilişkin suçlar ve çocukların cinsel amaçlarla davet edilmesidir.

⁶³⁷ DSA m. 16/2.

⁶³⁸ Wilman, The EU’s system of knowledge-based liability, s. 337.

uyarınca hakkaniyetli kararı verebilmesi, somut gerçekler yönünden layıkıyla bilgilendirilmesine bağlıdır.

Resitale göre mekanizma, bildirim yapanın kimliğini belirlemeyi sağlasa da söz konusu bilginin iddia edildiği gibi hukuka aykırı içerik olup olmadığını belirlemek için gerekli görülmedikçe buna dair veri zorunlu tutulmamalıdır⁶³⁹. Ne var ki, kötüye kullanımı önlemek amacıyla bildirim sunan kişi veya kuruluşun kimliğini açıklaması istenmelidir⁶⁴⁰. Dolayısıyla yapılacak çıkarım sonucunda; hukuka aykırılık teşkil ettiği iddia edilen bilgiye yönelik iddianın değerlendirilmesinde kişinin kimliğinin sonuca etki ettiği hallerde ve bildirimde bulunan tarafın kötüye kullanımına mahal verecek bir şüphenin oluşmaması için kimlik bilgisinin bildirim içerisinde ibraz edilmesi lüzumlu görülmüştür⁶⁴¹. Bildirimde bulunanın kimlik bilgisi fikri mülkiyet haklarının ihlali gibi durumlarda olduğu gibi, içeriğin yasalara aykırılığının tespit edilmesi için bu bilginin gerekli olduğu haller hariç olmak üzere hizmetin alıcısına bildirilmeyecektir⁶⁴². Bu yolla olası riskler bertaraf edilecek ve kişi veya kuruluşun mahremiyeti de gözetilmiş olacaktır.

Bildirim safhasının ardından yer sağlama hizmeti sağlayıcısının gerçekleştirmesi gereken eylemlere ilişkin yükümlülükler gündeme gelmektedir. Bildirimin, özenli bir yer sağlama hizmeti sağlayıcısının ayrıntılı bir hukuki inceleme yapmaksızın ilgili faaliyetin veya bilginin hukuka aykırılığını tespit etmesine olanak sağlaması halinde, ilgili spesifik bilgi bakımından DSA m. 6'nın amaçları doğrultusunda “gerçek bir bilgi” veya “farkındalığa” yol açtığı kabul edilmektedir⁶⁴³. Bu durumda sağlayıcının sorumluluğu bakımından iyi niyet karinesi ortadan kalkmaktadır⁶⁴⁴. Dolayısıyla sorumluluk muafiyetini kaybetmeyi istemeyen sağlayıcı hukuka aykırı içeriği kaldırmak veya söz konusu içeriğe erişimi devre dışı bırakmak için ivedilikle harekete geçmelidir. Bu sonuca, bildirimin unsurlarının, bilginin kesin ve yeterince kanıtlanmış şekilde sunulmasına yönelik düzenlenmesi

⁶³⁹ DSA Resital paragraf 50.

⁶⁴⁰ DSA Resital paragraf 53.

⁶⁴¹ **Mamalı**, s. 131-132.

⁶⁴² DSA Resital paragraf 54.

⁶⁴³ DSA m. 16/3.

⁶⁴⁴ **Savin**, s. 8.

sayesinde varılmaktadır. Bu düzenleme, Tüzüğün sorumluluk ve yükümlülüğe dair düzenlemeleri arasında, etkileşimlerinin dikkatli bir şekilde değerlendirilmesini gerektiren yakın bir bağlantı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir⁶⁴⁵.

Öte yandan sorumluluk tehdidi sebebiyle sağlayıcıların ifade özgürlüğünü ihlal edecek şekilde “*önce sil, sonra düşün*” türünde bir yaklaşım benimsemeleri⁶⁴⁶ ve aşırı kaldırmaya başvurmaları riski vardır⁶⁴⁷. Dolayısıyla içeriklerin hukuki dahi olsa kaldırılması ve değerlendirmenin, olur da bir itiraz gerçekleşirse yapılması ihtimali eleştirilmektedir⁶⁴⁸. Bu noktada, Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün tesis etmiş olduğu şeffaflık raporlaması yapma ve gerekçe sunma⁶⁴⁹ yükümlülükleri devreye girmektedir. Aracı hizmet sağlayıcıların içerikler üzerinde uyguladıkları kısıtlamaların takip edilebilir kılınması, kanaatimizce aşırı kaldırma riskinin karşısına konumlandırılmış caydırıcı bir unsurdur.

Bildirimin alınmasının ardından, şayet bildirimde iletişim bilgileri mevcut ise, yer sağlama hizmeti sağlayıcı gecikmeksizin, söz konusu kişi veya kuruluşa bildirimin alındığına dair bir teyit göndermelidir⁶⁵⁰. Sağlayıcı, bildirilen hukuka aykırı içeriğin türü ve harekete geçme aciliyetini dikkate almalı (örneğin kişilerin hayatını veya güvenliğini tehdit ettiği iddia edilen içerik), bildirimlere zamanında yanıt vermelidir⁶⁵¹. Ayrıca bildirimin ilgili olduğu içeriğin kaldırılması, erişiminin devre dışı bırakılması, görünürlüğünün veya para kazanılmasının başka bir şekilde kısıtlanması kararı alınırsa, bu kararlardan doğabilecek olumsuz sonuçlar göz önünde bulundurularak; karar, kararın

⁶⁴⁵ Cole, s. 16; Schwemer, s. 14.

⁶⁴⁶ Bkz. **European Digital Rights (EDRI)**, “Delete first, think later”, <<https://edri.org/our-work/delete-first-think-later-dsa/>>, (E.T.: 07.02.2025).

⁶⁴⁷ Genç-Gelgeç, s. 49.

⁶⁴⁸ **Buri/van Hoboken**, s. 21. Benzer bir sorun E-Ticaret Direktifi döneminde mevcut olan uyarı kaldır sistemi için de gündeme gelmiştir. Aracı hizmet sağlayıcılar, sorumluluk ihtimalini bertaraf etmek adına içerikleri gereğinden fazla kaldırmıştır. Hatta öyle ki, kimi zaman hukuki içerikler dahi hatayla araya karışmış (Bkz. **Kaya**, Avrupa Birliği P2B Tüzüğü, s. 25.), kurunun yanında yaşı da yanıktır. Ne var ki, bu hallerde içeriği kaldırılan kullanıcıların eğilimi ise genellikle bir işlem yapmamak yönünde olmuştur. Bkz. **Husovec**, “Rising Above Liability” s. 9; Probleme sebep olan sorumluluk ithafı meselesinde ise Dijital Hizmetler Tüzüğü’nde eski tutum büyük ölçüde korunmuştur.

⁶⁴⁹ Gerekçe sunma yükümlülüğüne ilişkin açıklama için bkz. bu çalışmanın *İçerik Üzerindeki Kısıtlamalarda Gerekçe Sunulması* başlıklı 3.2.2. bölümü, s. 135 vd.

⁶⁵⁰ DSA m. 16/4.

⁶⁵¹ DSA Resital paragraf 52.

gerekçeleri ve karara itiraz etmek için mevcut telafi olanakları gecikmeksizin açık ve kolay anlaşılır bir şekilde söz konusu kişi veya kuruluşa bildirilmelidir⁶⁵². Söz konusu bildirim işlemi veya karar alma sürecinde otomatik araçlar (yapay zekâ da dahil⁶⁵³) kullanılıyor olması halinde, bu husus da ilgili kişi ya da kuruma bildirmesi zaruret arz eden hallerdendir⁶⁵⁴. Zira otomatik karar alınması basit ve yüzeysel olabilme ihtimali sebebiyle kötüye kullanıma mahal verme riskini taşımakta ve hukuka uygun içeriklerin de aleyhine karar alınabilmektedir⁶⁵⁵.

Yer sağlama hizmeti sağlayıcıları; tesis ettikleri mekanizmalar üzerinden aldıkları tüm bildirimleri işleme koymakla ve ilgili içeriğe ilişkin kararlarını zamanında, özenli, keyfi olmayan ve tarafsız bir şekilde almakla mükelleftir⁶⁵⁶. Sağlayıcının eylemi, hizmet alıcılarının ifade ve bilgi edinme özgürlüğünü gereksiz yere etkilemeden, hukuka aykırı içerik olarak kabul edilen belirli bilgi öğelerini kaldırmaya veya erişimi engellemeye yönelik olmalıdır⁶⁵⁷. Öte yandan her bildirim mutlak şekilde sonuca ulaşması da beklenemez. Zira sağlayıcının söz konusu spesifik öğelere karşı harekete geçmek için teknik ve operasyonel kabiliyeti yeterli olmayabilir. Genel bir kural olarak, bildirim, bu beceriye sahip olması makul olarak beklenebilen yer sağlayıcılara yönlendirilmelidir⁶⁵⁸. İlgili sağlayıcı, teknik veya operasyonel sebeplerle söz konusu içeriğe karşı aksiyon alamıyorsa bildirim gönderen kişi veya kuruluşu bu hususta bilgilendirmelidir⁶⁵⁹.

Bildirim ve eylem mekanizmasının yalnızca yer sağlama hizmeti sağlayıcılarına şart kılınmış olması, çevrim içi potansiyel tehlikelerin hakkının verilmediği eleştirisini almıştır. Zira örneğin telif hakkı veya kamu menfaatleri (insan onurunu ihlal eden ya da terörist içerik gibi) bağlamında bir ihlal için elverişli koşullar yaratan sağlayıcılara

⁶⁵² DSA m. 16/5; DSA Resital paragraf 54.

⁶⁵³ **Strowel**, Alain/**De Meyere**, Jean, “The Digital Services Act: transparency as an efficient tool to curb the spread of disinformation on online platforms?”, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, C.: 14, no.1, 2023 (66-83), s. 75, <<http://hdl.handle.net/2078.3/280696>>.

⁶⁵⁴ DSA m. 16/6.

⁶⁵⁵ **Işık**, s. 146.

⁶⁵⁶ DSA m. 16/6.

⁶⁵⁷ DSA Resital paragraf 51.

⁶⁵⁸ DSA Resital paragraf 51.

⁶⁵⁹ DSA Resital paragraf 51.

ulaşılamaması ya da barındırılan içeriğe erişimin silinmesi yahut engellenmesi talebinde iş birliği yapılmaması ihtimal dahilindedir. Bu durumda hak sahiplerinin başvurabileceği son çare salt iletim hizmeti veren internet erişim sağlayıcıları olmasına karşın, hukukten bildirim ve eylem mekanizması tesis etme yükümlülüğünden muaftırlar⁶⁶⁰. Sorumluluk muafiyeti hükümleri içinde de salt iletim hizmeti sağlayıcılarına içeriğin kaldırılmasının şart koşulmaması, tutarlı bir düzenlemenin göstergesi olsa da eleştiri isabetli bir noktaya değinmektedir.

3.2.2. İçerik Üzerindeki Kısıtlamalarda Gerekçe Sunulması

Hizmet alıcısı tarafından sağlanan bilgilerin hukuka aykırı içerik olması veya sağlayıcının hüküm ve koşullarıyla uyumsuz olması gerekçesiyle çeşitli kısıtlamalar gündeme gelebilmektedir. Kısıtlamaların bazısı için yer sağlama hizmeti sağlayıcıları tarafından hizmetten etkilenen alıcılara açık ve spesifik bir gerekçe bildirimi sunulması gerekir⁶⁶¹. Bu kısıtlamalar; içeriğin kaldırılması, içeriğe erişimin engellenmesi veya içeriğin öneminin azaltılması dahil olmak üzere, hizmet alıcısı tarafından sağlanan belirli bilgi öğelerinin görünürlüğünün kısıtlanması, parasal ödemelerin askıya alınması, feshedilmesi ya da başka bir şekilde kısıtlanması, hizmet sunumunun tamamen yahut kısmen askıya alınması veya sona erdirilmesi, hizmet alıcısının hesabının askıya alınması yahut feshedilmesi durumlarıdır⁶⁶². Elbette bildirim yükümlülüğü ilgili elektronik iletişim bilgilerinin sağlayıcı tarafından bilindiği hallerde mevcuttur ve kısıtlamanın sebebi veya yolu fark etmeksizin, en geç kısıtlamanın getirildiği tarihten itibaren geçerli olacaktır⁶⁶³.

AB kanun koyucusu gerekçe beyanının asgari standardını da belirlemiştir. Bildirim çerçevesinde, kararın ne olduğunu, uygulanan tedbirleri, kararın yerel kapsam ve süresini, kararın alınan bir bildirim üzerine mi yoksa gönüllü resen izleme sonucunda mı alındığı, kesinlikle gerekli olduğu hallerde bildirimde bulunanın kimliği ve kararın alınmasında esas alınan olgular ve koşullar; uygulanabilirse kararın alındığı bilginin otomatik araçlar

⁶⁶⁰ Cole, s. 18.

⁶⁶¹ Bu yükümlülük, P2B Tüzüğü m. 4/2 ile benzeşmektedir.

⁶⁶² DSA m. 17/1.

⁶⁶³ DSA m. 17/2.

kullanılarak tespit edilip edilmediği de dahil olmak üzere kararın alınmasında otomatik araçların kullanımına ilişkin bilgiler; hukuka aykırı içerikle alakalı kararlarda dayanan hukuki gerekçeye atıf ve bilginin neden hukuka aykırı içerik olarak değerlendirildiği; hüküm ve koşullara aykırı içerikle alakalı kararlarda dayanan sözleşme gerekçesine atıf ve bilginin neden uyumsuz olarak değerlendirildiği; kararlar ilgili hizmet alıcısına sunulan telafi olanakları hakkında açık ve kullanıcı dostu bilgiler, uygulanabilirse dahili şikayet ele alma mekanizmaları, mahkeme dışı uyuşmazlık çözümü ve adli tazmin yolları yer almalıdır⁶⁶⁴. Bu bilgiler sayesinde; yer sağlama hizmetlerinde uygulanan kısıtlamanın kapsamı, niteliği ve yasal veya sözleşmesel temeli ortaya çıkacak, şeffaflık önemli ölçüde artacaktır⁶⁶⁵. Böylece “*gölge yasaklama*”⁶⁶⁶ örnekleri de ortaya çıkacaktır⁶⁶⁷.

Gerekçe Bildirimi sunulurken sağlayıcının bilgileri açık ve kolay anlaşılır şekilde sunması ve mümkün olduğunca kesin ve spesifik açıklamalara yer vermesi önemlidir⁶⁶⁸. Özellikle ilgili hizmetin alıcısı için gösterilen tazmin olanaklarının etkin şekilde kullanılmasına makul ölçüde imkân tanınmalıdır. Zira Tüzüğü temel ilkelerinden birisi, hakları ihlal edilen herhangi bir kişinin durumu telafi etmek için hukuki başvuruya erişiminin olmasını sağlamaktır⁶⁶⁹. Her halükârda hizmet alıcısı yer sağlama hizmeti sağlayıcısının kararına itiraz etmek için her zaman ulusal hukuka uygun olarak bir mahkeme önünde çözüm arayabilmelidir⁶⁷⁰. Öte yandan mezkûr yükümlülüğün uygulanmayacağı haller de Tüzüğün aynı maddesi içerisinde gösterilmiştir. Şayet bilgi, hizmetin kasıtlı olarak manipüle edilmesi yoluyla yayılan aldattıcı yüksek hacimli ticari

⁶⁶⁴ DSA m. 17/3.

⁶⁶⁵ **Ortolani**, Pietro, “If You Build It, They Will Come”, VerfBlog, 2022, s. 2-3, <<https://doi.org/10.17176/20221107-095646-0>>.

⁶⁶⁶ Aracı hizmet sağlayıcıların hizmet alıcılarını kısıtlamalarının bir yolu da kullanıcının farkında olmadan çevrim içi bir topluluktan engellenmesi uygulamasıdır. Bu kısıtlamalar “*shadow banning*” şeklinde isimlendirilmektedir. Bkz. DSA Resital paragraf 55.

⁶⁶⁷ **Stiković**, s. 54; Amsterdam Bölge Mahkemesi'nin, X platformunun bir son kullanıcıya, profillerine yönelik gizli “gölge yasaklama” uyguladığı gerekçesiyle tazminat ödemesi gerektiğine hükmettiği yakın tarihli bir karar, bu tür yasaklamaların yargıya taşındığı ilk dava olarak dikkat çekmektedir. Ayrıntılı değerlendirme için bkz. <<https://dsa-observatory.eu/2024/08/06/the-dsas-first-shadow-banning-case/>>, (E.T.: 07.02.2025).

⁶⁶⁸ DSA m. 17/4.

⁶⁶⁹ **Stiković**, s. 54.

⁶⁷⁰ DSA Resital paragraf 55; Dijital Hizmetler Tüzüğü, tazmin imkânı olarak yargısal başvuruyu bünyesinde düzenlemiş değildir. Zira bu yol ulusal yasalar ve prosedürler nezdinde şekillenmektedir. Bununla birlikte, ulusal makamlara başvurunun erişilebilir olmasının gerekliliği, Tüzük içinde tutarlı bir şekilde teyit edilmiştir. Bkz. **Kuczerawy**, Aleksandra: “Remedying Overremoval: The Three-Tiered Approach of the DSA”, VerfBlog, 2022, s. 1-2, <<https://doi.org/10.17176/20221103-215534-0>>.

içerik ise yükümlülük doğmayacaktır⁶⁷¹. Aynı şekilde, hukuka aykırı içeriğe karşı harekete geçme emirleri (DSA m. 9) için de gerekçe bildirimi sunulması gereklidir⁶⁷².

3.2.3. Suç Şüphelerinin Bildirilmesi

DSA m. 18 uyarınca; herhangi bir bilginin farkına varılarak bir veya birden fazla kişinin hayatına ya da güvenliğine yönelik tehdit içeren bir suçun işlendiğine, işlenmekte olduğuna yahut işlenmesinin muhtemel olduğuna dair şüphe oluşması halinde⁶⁷³ yer sağlama hizmeti sağlayıcıları bakımından ek bir yükümlülük doğmaktadır. Derhal, oluşan şüpheyne ilişkin bilgilendirme, ilgili Üye Devlet'e veya Üye Devletlerin kolluk kuvvetlerine ya da adli makamlarına yapılmalı ve tüm ilgili bilgiler sunulmalıdır⁶⁷⁴. Suç şüphesini bildirme yükümlülüğü, suç teşkil eden eylemlerin olası tespiti amacıyla hizmet alıcılarının profilinin çıkarılmasına ya da kolluk kuvvetlerini bilgilendirirken bireylerin hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesine bahane edilmemelidir⁶⁷⁵. Mezkûr yükümlülük; paylaşılan bilgilerin kapsamının çok geniş olması sebebiyle adil yargılanma ve usuli güvenceler açısından endişe verici bulunmuş; hukuki belirlilik ilkesine dayanarak, bildirim yükümlülüğünü tetikleyen suçların ve hangi bilgilerin iletileceğinin daha açık hâle getirilmesi önerilmiştir⁶⁷⁶.

İlgili Üye Devlet, şüpheyne mahal veren kişinin ikamet ettiği veya bulunduğu Üye Devlet ya da şüphenin mağdurunun ikamet ettiği yahut bulunduğu Üye Devlettir. Sağlayıcı, Üye Devlet'i makul bir kesinlikle tespit edememesi halinde, yerleşik olduğu veya yasal temsilcisinin ikamet ettiği ya da yerleşik olduğu Üye Devlet'in kolluk makamlarını yahut Europol'ü⁶⁷⁷ veyahut her ikisini birden bilgilendirmelidir⁶⁷⁸.

⁶⁷¹ Burada özellikle botlar veya sahte hesaplar gibi gerçek olmayan hizmetin kullanımı veya hizmetin kullanımı bakımından aldatıcı yöntemler öne çıkmaktadır. Bu hallerde gerekçe bildirimi yükümlülüğü doğmayacaktır. Bkz. DSA Resital paragraf 55.

⁶⁷² DSA m. 17/5.

⁶⁷³ Örneğin kimi içeriklerin (AB) 2017/541 ebay Direktifin 21. maddesi anlamında terörizme teşvik gibi kamuya yönelik bir tehdit şüphesine yol açması ve cezai suç şüphesi bildirimi yükümlülüğüne yol açması söz konusu olabilir. DSA Resital paragraf 56.

⁶⁷⁴ DSA m. 18/1.

⁶⁷⁵ DSA Resital paragraf 56.

⁶⁷⁶ EDPS opinion on the DSA, s. 14; **Buri/van Hoboken**, s. 26.

⁶⁷⁷ Avrupa Polis Teşkilatı (The European Union Agency for Law Enforcement Cooperation).

⁶⁷⁸ DSA m. 18/2.

Suç şüphelerinin bildirilmesi yükümlülüğü, uygulamadaki ihtiyaca cevap vermesi bakımından önemli bir konuma sahiptir. Zira günümüzde, dijital ortamda işlenen suçlar ve fiziki ortamda işlenmiş suçlara ilişkin dijital içerikler, yer sağlama hizmetleri içerisinde vuku bulur vaziyettedir. Öyle ki, işlenen suça ilişkin dijital içerikler, kimi zaman ulusal makamların iç hukuk kurallarında düzenlemelere gitmesini gerektirmiştir. Bu durumun somut örneklerinden birisi 2019 yılında Yeni Zelanda'nın Christchurch şehrinde iki camiye yönelik olarak gerçekleştirilen saldırıların, teröristin Facebook hesabından canlı yayınlanması üzerine Avustralya Ceza Kanunu'nda aracı hizmet sağlayıcılar için yapılan değişikliklerdir⁶⁷⁹. Dijital Hizmetler Tüzüğü, suç teşkil eden içeriklerin kaldırılması talebinin de ötesine geçerek, yer sağlama hizmetleri bakımından suç şüphelerinin dahi ilgili mercilere bildirilmesini öngörmüştür. Kanaatimizce bu yükümlülük, dijital ortamın olduğu kadar fiziksel ortamın da güvenliğine katkı sağlamakta olan bir adımdır.

3.3. ÇEVİRİM İÇİ PLATFORM SAĞLAYICILARI İÇİN UYGULANABİLİR İLAVE HÜKÜMLER

Şimdiye kadar bahsetmiş olduğumuz düzenlemelere benzer uygulamalar, Tüzük öncesinde de çoğu Üye Devlet'in hukukunda mevcut olup, Tüzük hükümleri ile konunun usul yönü uyumlaştırılmıştır⁶⁸⁰. Lakin Dijital Hizmetler Tüzüğü ile yer sağlama hizmetinin alt türü olan çevrim içi platformlar ve çevrim içi arama motorları ilk kez bir hukuki metinde yer bularak diğer yer sağlama hizmetlerinden ayrılmış ve Tüzük kapsamındaki en geniş yükümlülüklerle tabi tutulmuştur⁶⁸¹. Çevrim içi platformlar ve çevrim içi arama motorlarına ek yükümlülükler getirilmesinde; özen yükümlülüğü düzenlemelerinin asimetrik karakterinin, ilgili aracılık hizmetinin türüne, boyutuna ve doğasına göre uyarlanması rol oynamıştır. Zira çevrim içi platformlar ve çevrim içi arama

⁶⁷⁹ Bilgi için bkz. **Kulular İbrahim**, Yeni Düzenlemelerin Hukuken Değerlendirilmesi, s. 10-11.

⁶⁸⁰ **Savin**, s. 8.

⁶⁸¹ **Işık**, s. 148.

motorları, diğer yer sağlama hizmeti sağlayıcıları gibi yalnızca bilgi depolamakla kalmamakta, aynı zamanda bu bilgileri kamuya yaymaktadırlar⁶⁸².

Bu başlık altındaki hükümler, kural olarak AB'nin 2003/361/EC sayılı Tavsiye kararı Eki'nde tanımlandığı şekilde mikro veya küçük işletme niteliğini taşıyan çevrim içi platform sağlayıcılarına (çok büyük çevrim içi platformlar niteliği taşımadıkları müddetçe) uygulanmayacaktır⁶⁸³. Söz konusu istisna orantısız yüklerden kaçınmak için getirilmiş olup; gönüllülük esasına dayalı olması koşuluyla, istisna kapsamına giren sağlayıcıların, bu yükümlülüklerden bir veya daha fazlasına uygun bir sistem kurmalarında elbette herhangi bir sakınca yoktur⁶⁸⁴.

3.3.1. Dahili Şikâyet Değerlendirme Sistemi Kurulması

AB kanun koyucusu, hizmet alıcılarının çevrim içi platform sağlayıcılarının kendilerini olumsuz etkileyen belirli kararlarına karşı kolay ve etkili bir şekilde itiraz edebilmelerini gerekli görmüştür⁶⁸⁵. Bu doğrultuda çevrim içi platform sağlayıcıları; bir bildirim üzerine verdikleri kararlar veya alıcılar tarafından sağlanan bilgilerin hukuka aykırı içerik oluşturduğu ya da hüküm ve koşullarıyla uyumsuz olduğu gerekçesiyle almış olduğu kararlar için, bildirimde bulunan kişi yahut kuruluşlar da dahil olmak üzere, hizmet alıcılarına, elektronik ortamda ve ücretsiz olarak şikâyetle bulunmalarını sağlayan etkili bir dahili şikâyet işleme sistemine erişim sağlamalıdır⁶⁸⁶.

Esasında bu hüküm, ABD'nin karşı ihbar prosedürlerinin AB versiyonu olarak ihdas edilmiş ve fakat şikâyet işleme mekanizmaları için daha geniş bir kapsam öngörülmüştür⁶⁸⁷. Haklarında şikâyetle bulunulabilecek kararlar; içeriğin kaldırılması, devre dışı bırakılması veya görünürlüğünün kısıtlanması; alıcılara hizmet sunumunun tamamen ya da kısmen askıya alınması yahut sonlandırılması; alıcıların hesabının askıya

⁶⁸² Genç-Gelgeç, s. 51.

⁶⁸³ DSA m.19

⁶⁸⁴ DSA Resital paragraf 57.

⁶⁸⁵ DSA Resital paragraf 58.

⁶⁸⁶ DSA m. 20/1.

⁶⁸⁷ Wilman, The EU's system of knowledge-based liability, s. 341.

alınması veya sonlandırılması; alıcılar tarafından sağlanan bilgilerin askıya alınması, sonlandırılması ya veya başka bir şekilde para kazanma kabiliyetinin kısıtlanmasıdır. Hizmet alıcılarının yalnızca bir kararın varlığı halinde şikâyet edebilme hakkının bulunması eleştirilse de sistemin kullanıcıların temel haklarını korumak için önemli bir güvence olduğu düşünülmektedir⁶⁸⁸. İtiraz edilen kararların iptali için şikâyetle bulunma imkânının ilgili kararı takip eden en az altı aylık bir süre boyunca sağlanması gerekmekte olup bu süre karar tebliğinin hizmet alıcısına bildirildiği gün başlamaktadır⁶⁸⁹.

Şikâyet değerlendirme sistemleri kolay erişilebilir ve kullanıcı dostu olmalı, yeterince kesin ve yeterince kanıtlanmış şikâyetlerin de sunulmasına imkân tanınmalı ve bunları kolaylaştırmalıdır⁶⁹⁰. Tesis edilen mekanizma aracılığıyla kendisine iletilen şikâyetler, sağlayıcı tarafından zamanında, ayrımcı olmayan, özenli ve keyfi olmayan bir şekilde ele alınmalıdır⁶⁹¹. Şayet yapılan inceleme sonucunda, çevrim içi platform sağlayıcısının; bildirim üzerine harekete geçmeme kararının temelsiz olduğu, şikâyetin ilgili olduğu bilginin hukuka aykırı olmadığı, sağlayıcının hüküm ve koşullarıyla uyumsuz olmadığı veya şikâyetçinin davranışının alınan önlemleri gerektirmediği hususlarında sunulan gerekçe yeterli görülür ise, şikâyetin ilgili olduğu karar gecikmeksizin geri alınmalıdır.

Tıpkı raporlama yapma yükümlülüğü ve gerekçe sunma yükümlülüğünde olduğu gibi, dahili şikâyet değerlendirme sistemlerinin de E-Ticaret Direktifi'nden bu yana süre gelen “aşırı kaldırma” sorununa bir çözüm olabileceği kanaatindeyiz. Zira dahili şikâyet değerlendirme sistemleri; sorumluluk tehlikesinden korunmak isteyen hizmet sağlayıcıların, hizmet alıcılarının içeriklere uyguladıkları haksız kısıtlamalara yönelik olarak bir başvuru yolu teşkil etmektedir.

Her halükârda, çevrim içi platform sağlayıcılarının, şikâyetin ilgili olduğu bilgilere ilişkin gerekçeli kararlarını ve mahkeme dışı uyuşmazlık çözümü imkânını ve diğer mevcut

⁶⁸⁸ Genç-Gelgeç, s. 52.

⁶⁸⁹ DSA m. 20/2.

⁶⁹⁰ DSA m. 20/3.

⁶⁹¹ DSA m. 20/4.

telafi imkânlarını gecikmeksizin şikâyet sahiplerine bildirmesi elzemdir⁶⁹². Ayrıca dijital mecra düzenlemelerine sıklıkla algoritmik denetimi teşvik edici ve filtreleme sistemi kullanımını zorlayıcı tutuma sahip olmaları sebebiyle eleştiri getirilse de⁶⁹³, AB kanun koyucusu çevrim içi platform sağlayıcılarının, şikayetler noktasında karar alım sürecinde yalnızca otomatik araçlara dayanılamayacağını ifade etmiş ve sürecin uygun niteliklere sahip personelin gözetimi altında yürütülmesi gerektiğini düzenlemiştir⁶⁹⁴. Karar sürecine müdahalede bulunabilecek nitelikli insan varlığı, hatalı kararları ve ön yargıları ortadan kaldırma ihtimali bakımından makul görülse de⁶⁹⁵, doğabilecek hukuka aykırılıkların çeşitliliği gözetildiğinde, çevrim içi platformların bu kadar nitelikli personeli nasıl istihdam edeceği⁶⁹⁶ ve maaliyetinin altından nasıl kalkacağı⁶⁹⁷ dikkate değer bir meseledir. Ne var ki, bu yükümlülüğün tüm aracı hizmetlere değil, yalnızca çevrim içi platformlara uygulanacağı ve bu platformların sağlayıcılarının ekonomik gelir açısından zaten güçlü bir konumda bulundukları unutulmamalıdır. Dolayısıyla, ekonomik çıkarlarını korumak amacıyla algoritmalara yatırım yapacak mali güce sahip olan bu platformların, aynı şekilde uygun nitelikteki personel istihdamının gerektirdiği mali külfeti de üstlenmeleri hakkaniyete uygun gözükmektedir⁶⁹⁸.

⁶⁹² DSA m. 20/5.

⁶⁹³ Bu eleştiri mevcuttur zira devletlerin dijital hizmetlere ilişkin düzenlemelerinde, aracı hizmet sağlayıcılar bir nevi “*bekçi köpeği*” olarak görevlendirilmektedir. Pek tabii, aracı hizmet sağlayıcılar bakımından hukuka aykırı içeriğin kontrolünü manuel olarak gerçekleştirmek sürdürülemez işlem maliyetlerine sahiptir. Dolayısıyla aracı hizmet sağlayıcılar, izleme ve filtreleme yapmak ve sorumluluklarını sınırlamak için algoritmik araçlar kullanmaya zorlanmaktadır. Bkz. **Frosio/Geiger**, s. 34.

⁶⁹⁴ DSA m. 20/6.

⁶⁹⁵ **Frosio/Mendis**, s. 70.

⁶⁹⁶ **Genç-Gelgeç**, s. 52.

⁶⁹⁷ **Savin**, s. 9.

⁶⁹⁸ Çevrim içi platform sağlayıcılarının kendi ekonomik çıkarlarını korumak maksadıyla mali külfetine katlanarak içerik tespitinde nasıl algoritmaya başvuruyor olduklarına ilişkin somut örneklerden birisinden bahsetmekte fayda vardır. Avustralya’da ilgili ulusal kanun uyarınca Facebook’un yerel haber şirketlerine haber içeriği için ödeme yapması gerekmiştir. Ne var ki, Facebook ödeme yapmamak saikiyle yapay zeka algoritmasına başvurmuş, haber içeriklerini belirli bir süreliğine sisteminden çıkarmıştır. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. **Kulular İbrahim**, Avustralya Hukukunda Yalan Haber, s. 92-93. Ayrıca almanya pazarını kaybetmemek adına Alman Sosyal Ağ Kanunu’na uyum sağlayan çevrim içi platformların uygulamaları, kapasitelerinin ortaya çıkması yönünden önemlidir. Hukuka aykırı içeriklerin kaldırılması hususunda Facebook Almanca bilen yüzlerce moderatör istihdam etmiş, Twitter (yeni adıyla X) ise bu kapsamdaki moderatörlerinin dil bilgisine ek olarak hukuk geçmişi olanlardan tercih edilmesini sağlamıştır. (Bkz. **Gedikli**, İnternet Ortamındaki Asılsız Bilgi Paylaşımlarının Önlenmesi, s. 234.) Dolayısıyla nitelikli personel istihdamı uygulanabilir gözükmektedir.

3.3.2. Mahkeme Dışı Uyuşmazlık Çözüm Organıyla İlişki Kurulması

Çevrim içi platformlar ve çevrim içi arama motorları, kendilerine yapılan bildirimler ve iç şikâyet işleme mekanizması yoluyla aldıkları şikâyetler için bir karar vermektedirler. Söz konusu kararların her zaman tüm taraflar için ihtilafları sona erdirdiğini iddia etmek mümkün değildir. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nde gerek bildirimde bulunan gerekse şikâyetle bulunan hizmet alıcılarına, çözüme kavuşmadığını düşündükleri ihtilafları için başvurabilecekleri onaylanmış herhangi bir mahkeme dışı çözüm organını seçme hakkı tanınmıştır⁶⁹⁹. Dolayısıyla çevrim içi platformların uygulamaları gereken bir diğer özen yükümlülüğü de mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm organlarıyla ilişki kurmalarıdır. Bu imkâna dair bilgilerin çevrim içi platform sağlayıcıların çevrim içi arayüzlerinde kolayca erişilebilir, açık ve kullanıcı dostu olması gerekmektedir.

Önemlidir ki, mahkeme dışı çözüm yolu sunulması, mahkeme nezdinde dava açılmasının ikamesi değildir. Çevrim içi platform sağlayıcılarının kararlarına karşı, herhangi bir aşamada yürürlükteki yasalara uygun olarak mahkemede dava açma hakkına halel gelmez⁷⁰⁰. Ayrıca 2013/11/EU Direktifi kapsamında tüketiciler için oluşturulan alternatif uyuşmazlık çözüm süreçleri ve kuruluşlarına başvurulmasına da halel gelmemektedir⁷⁰¹. Bu organların, taraflara uyuşmazlığın bağlayıcı bir şekilde çözülmesini dayatma yetkisi de bulunmaz⁷⁰². Yine de bu durum, mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm süreçlerini etkisiz kılmamaktadır⁷⁰³. Söz konusu kurumlar, taraflara aralarındaki ihtilafı gidermeleri için sunulan alternatif bir yol niteliğindedir. Mahkeme dışı çözüm yolu, aksi görüşler

⁶⁹⁹ DSA m. 21/1.

⁷⁰⁰ DSA m. 21/1; DSA Resital paragraf 59'a göre; hizmet alıcılarının, iç şikâyet mekanizması, mahkeme dışı uyuşmazlık çözümü ve herhangi bir aşamada adli işlem başlatma arasında seçim yapabilme imkânı bulunmaktadır ve mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm sürecinin sonucu bağlayıcı olmadığından, tarafların aynı uyuşmazlıkla ilgili olarak adli işlem başlatmalarında engel yoktur. Ayrıca aynı paragrafta hizmet alıcıların Şart'ın 47. Maddesi uyarınca etkili bir yargı yoluna başvurma haklarının bulunduğu vurgulanmış, çevrim içi platform sağlayıcının kararlarına itiraz etmelerinin, ilgili Üye Devlet'in kanunları uyarınca yargısal çözüm arama imkânını hiçbir etkisi olmadığı ifade edilmiştir.

⁷⁰¹ DSA m. 21/9; 2013/11/EU sayılı Direktif, mal veya hizmet alımına ilişkin sözleşmeye dayalı tüketici-işletme uyuşmazlıkları için, Birlik içindeki tüketicilerin ve işletmelerin kalite onaylı alternatif uyuşmazlık çözüm kuruluşlarına erişimini sağlamaktadır. Tüzüğün mezkûr maddesi ile mahkeme dışı uyuşmazlık çözümüne ilişkin kuralların, söz konusu Direktif kapsamındaki tüketicilerin prosedürün performansından veya işleyişinden memnun olmamaları halinde herhangi bir aşamada prosedürden çekilme hakkı da dahil olmak üzere, söz konusu Direktife halel getirmedeği öngörülmüştür. Bkz. DSA Resital paragraf 60.

⁷⁰² DSA m. 21/2.

⁷⁰³ Stiković, s. 56.

bulunmakla birlikte⁷⁰⁴, dahili şikâyet prosedürünün tüketilmesine bağlı değildir⁷⁰⁵. Taraflar, uyuşmazlığı çözmek amacıyla seçilen onaylı mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm organıyla irtibatlarını iyi niyet çerçevesinde yürütmelidir. Öte yandan, bir uyuşmazlığın halihazırda çözüme kavuşturulmuş olması veya halihazırda devam eden bir prosedüre tabi olması halinde, çevrim içi platformun söz konusu mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm organıyla çalışmayı reddetmesi mümkündür⁷⁰⁶.

Mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm organları, kuruldukları Üye Devlet'in Dijital Hizmetler Koordinatörünün onayına bağlıdır. Onay için; (a) Çevrim içi platform sağlayıcılarına ve hizmet alıcılarına karşı tarafsız ve onlardan bağımsız olması⁷⁰⁷; (b) Hukuka aykırı içerikle ilgili veya belirli çevrim içi platform türlerinin hüküm ve koşullarıyla ilgili çıkabilecek uyuşmazlık konularında uzmanlık sahibi olması; (c) Üyelerinin ücretlendirilmesi ve bunun prosedürün sonucuna bağlı olmaması; (d) Elektronik yollarla erişimi kolay olması ve çevrim içi başvuru ile belge sunma imkânı sağlaması; (e) Uyuşmazlıkları hızlı, verimli ve maliyet etkin şekilde, AB'nin resmî dillerinden en az biriyle çözebilmesi; (f) Hukuka uygun, açık ve adil prosedür kurallarına göre çalışması ve bu kuralların kolay erişilebilir olması gerekmektedir⁷⁰⁸.

Çözüm organının kendi talebi üzerine değerlendirme yapan Dijital Hizmetler Koordinatörü; gerekli koşulların sağlandığının gösterilmesi halinde, en fazla beş yıllık bir süre için ve yenilenebilir şekilde onay/sertifika vermektedir. Esasında bu onay prosedürü, mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm organlarının standartlaştırılmasına katkı sağlar⁷⁰⁹. Verilecek sertifika belgesinde, kurumun uzmanlığının ilgili olduğu konuları ve anlaşmazlıkları çözebileceği AB resmî dili veya dillerini belirtecektir. Ayrıca Koordinatörler, onayladıkları veya iptal ettikleri kurumları Komisyon'a bildirmekle

⁷⁰⁴ Bkz. **DigitalEurope**, Digital Services Act Position Paper, s. 10, <<https://www.digitaleurope.org/resources/digital-services-act-position-paper/>>, (E.T.: 07.02.2025).

⁷⁰⁵ **Buri/van Hoboken**, s. 24.

⁷⁰⁶ DSA m. 21/2.

⁷⁰⁷ Mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm kurumlarının bağımsızlığı, çıkar çatışmasına ilişkin kurallar da dahil olmak üzere, uyuşmazlıkların çözümünden sorumlu gerçek kişiler düzeyinde de sağlanmalıdır. Bkz. DSA Resital paragraf 59.

⁷⁰⁸ DSA m. 21/3.

⁷⁰⁹ **Genç-Gelgeç**, s. 52.

yükümlüdür⁷¹⁰. Komisyon, onaylı organların listesini özel bir web sitesinde yayımlar ve güncel tutar⁷¹¹. Kurumların onaylarının iptali ise bir Dijital Hizmetler Koordinatörünün, mahkeme dışı bir uyuşmazlık çözüm organının artık şartları karşılamadığını tespit etmesi üzerine gerçekleşmektedir⁷¹². Onay derhal iptal edilmemekte, çözüm organının soruşturma bulgularına tepki vermesi için bir fırsat sunulmaktadır.

Mahkeme dışı anlaşmazlık çözüm organlarının Üye Devletler tarafından kurulması veya uygun olarak sertifikalandırılanların bir kısmının ya da tamamının faaliyetlerinin desteklenmesi mümkündür, ancak bu destek, Dijital Hizmetler Koordinatörlerinin organları onaylama yetkilerini etkilememelidir⁷¹³.

Kurumlar, onay almalarının ardından kontrolden arı bir şekilde hizmet veremez. Onaylanmış mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm organları, kendilerini onaylayan Dijital Hizmetler Koordinatörüne yıllık rapor sunarak, aldıkları uyuşmazlık sayısını, sonuçlarını, çözüm sürelerini ve karşılaştıkları eksik ve zorlukları bildirir⁷¹⁴. Ayrıca talep üzerine ek bilgileri de sağlarlar. Dijital Hizmetler Koordinatörleri, sunulan bilgiler ışığında her iki yılda bir, sertifikalı kurumların işleyişine dair rapor hazırlar. Bu rapor, her bir kurumun incelediği uyuşmazlık sayısını, çözüm için geçen ortalama süreyi, işleyişle ilgili olarak karşılaşılan sistematik ya da sektörel eksiklik ya da zorlukları, işleyişle ilgili belirlenen en iyi uygulamaları ve gelişime yönelik tavsiyeleri listeler⁷¹⁵. Kurumlar, kararlarını makul bir süre içinde ve şikâyetin alınmasından itibaren en geç 90 takvim günü içinde taraflara sunmalı, karmaşık uyuşmazlıklarda bu süreyi en çok 180 güne kadar uzatmalıdır.

Söz konusu mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm kurumları, vermiş oldukları hizmetten kaynaklı olarak vaka bazında bir ücret almaktadır. Dijital Hizmetler Tüzüğü, aynı madde

⁷¹⁰ DSA m. 21/7.

⁷¹¹ DSA m. 21/8; Hâlihazırda 5 mahkeme dışı çözüm organı onay almıştır. İlgili internet sayfası için bkz. <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/dsa-out-court-dispute-settlement>>, (E.T.: 07.02.2025).

⁷¹² DSA m. 21/7.

⁷¹³ DSA m. 21/6.

⁷¹⁴ DSA m. 21/4.

⁷¹⁵ DSA m. 21/4.

içerisinde bu meseleye de el atarak iyi niyetli hizmet alıcısını koruyucu bir yaklaşım benimsemiştir. Şayet uyuşmazlık özelinde alınan karar bildirimde bulunan kişi veya kuruluş da dahil olmak üzere hizmet alıcısı lehineyse, kurumca tahsil edilecek ücretin tamamını ve hizmet alıcısının uyuşmazlık çözümüyle ilgili olarak ödediği diğer makul masrafları çevrim içi platform sağlayıcısı ödeyecektir. Uyuşmazlıkta çevrim içi platform sağlayıcısı lehine karar çıkmış ise, hizmet alıcısı, açıkça kötü niyetli davrandığı tespit edilmedikçe, çevrim içi platform sağlayıcısının uyuşmazlık çözümüyle ilgili olarak yaptığı masrafları geri ödemekle mükellef değildir⁷¹⁶. Bu kural, hem hizmet alıcılarının asılsız iddialarda bulunmalarını engellemekte hem de çözüm yoluna başvuruyu teşvik etmektedir⁷¹⁷. AB kanun koyucusu, mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm kurumlarına başvurunun ekonomik olarak cazip kılınmasını arzulamıştır. Bu doğrultuda uyuşmazlık çözüm mekanizması ücretinin, çevrim içi platform sağlayıcıları için makul tutulması ve kurumun katlandığı maliyeti aşmaması gerektiği; hizmet alıcıları içinse ücretsiz veya sembolik bir ücret karşılığında sunulmasının önem arz ettiği ortaya koyulmuştur⁷¹⁸. Bahsi geçen ücretler veya ücret belirleme mekanizmaları uyuşmazlık çözümüne başlamadan önce taraflara bildirilmelidir.

3.3.3. Güvenilir İşaretleyicilerle Çalışılması

Güvenilir işaretleyicilerle (*Trusted Flaggers*) çalışma yükümlülüğü, bildirim ve eylem mekanizması kurma yükümlülüğünün (m. 16) tamamlayıcısı niteliğinde olup, hukuka aykırı içeriğe karşı daha hızlı ve güvenilir bir şekilde eyleme geçilmesi amacıyla⁷¹⁹ ihdas edilmiştir. Çevrim içi platform sağlayıcıları, mezkûr mekanizmalar vasıtasıyla almış oldukları bildirimlerin güvenilir işaretleyiciler tarafından yapılmış olması halinde, bu bildirimlere diğerlerine nazaran öncelik verme, gereksiz bir gecikme olmaksızın işleme alınıp karara bağlanmasını sağlamak amacıyla gerekli teknik ve kurumsal tedbirleri almalıdır⁷²⁰. Bu güvencelerin tüm aracı hizmetler bakımından geçerli olmaması, yalnızca çevrim içi platformlara yönelik olarak getirilmesi şaşırtıcıdır⁷²¹.

⁷¹⁶ DSA m. 21/5.

⁷¹⁷ Genç-Gelgeç, s. 53.

⁷¹⁸ DSA m. 21/5.

⁷¹⁹ DSA Resital paragraf 61.

⁷²⁰ DSA m. 22/1.

⁷²¹ Schwemer, s. 16.

Görülmektedir ki, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nde aracı hizmet sağlayıcılara yönelik düzenleyici çerçevenin daha da geliştirilmesi ve uygulanması konusunda özel kuruluşlar için de önemli bir rol öngörülmüştür⁷²². Güvenilir işaretleyiciler; belirlenmiş uzmanlık alanları dahilinde, başvuruları üzerine, yerleşik oldukları Üye Devlet'in Dijital Hizmetler Koordinatörleri tarafından statü kazandırılmış kuruluşlardır⁷²³. Akredite olmak için, kuruluşların DSA m. 19/2'de listelenen bir dizi kümülatif koşulu karşılaması gerekir. Güvenilir İşaretçi statüsünü edinmek için; (a) hukuka aykırı içeriğin tespiti, tanımlanması ve bildirilmesi hususunda özel bir uzmanlık ve yetkinlik; (b) herhangi bir çevrim içi platform sağlayıcısından bağımsızlık; (c) bildirimlerin sunulması amacıyla yürütülen faaliyetlerin özenli, doğru ve tarafsız olması koşulları karşılanmalıdır⁷²⁴. Ayrıca mekanizmanın katma değerini korumak için güvenilir işaretleyicilerin toplam sayısı sınırlı olmalıdır⁷²⁵. Bu önemlidir, zira resmen güvenilir işaretleyici olarak nitelendirilmenin getireceği katma değer, yükümlülüğün ilgi çekici ana unsurudur⁷²⁶. Ne var ki, güvenilir işaretleyicilere sadece bildirimlerin “öncelikli olarak ve gecikmeksizin” işleme konulması ayrıcalığının tanınması ve başka bir fayda öngörülmemesi de dikkat çekmektedir⁷²⁷.

Güvenilir işaretleyiciler, yılda en az bir kez, kolay anlaşılır ve ayrıntılı bir raporu, statüyü sağlayan Dijital Hizmetler Koordinatörüne göndermeli ve kamuya açık hâle getirmelidir. Söz konusu rapor ilgili dönem boyunca bildirim mekanizmalarında sunulan bildirimlerle alakalı olup, raporda en azından; platformun kimliği, bildirilen hukuka aykırı olduğu

⁷²² **Cauffman/Goanta**, s. 767.

⁷²³ Gerekli şartları taşıyor olsalar dahi bu statü bireylere verilemeyecek, kuruluş olması aranacaktır. Bu tür kuruluşlar, kamusal nitelikte olabileceği gibi, sivil toplum kuruluşları ve özel veya yarı kamusal kuruluşlar da olabilir. Bkz. DSA Resital paragraf 61; Örnek olarak Interpol gösterilebilir. Bkz. **Anand**, Ruhi/**Bird**, Bryan, “The Digital Services Act and Vulnerability: How Vulnerability is Defined by Digital Regulations in the EU”, *Irish Law Times*, C.: 41, S.: 9, 2023 (135-140): s. 137, <<https://doi.org/10.34961/researchrepository-ul.24064260.v1>>; Güvenilir işaretleyici olabilecek kuruluşlar arasında kolluk kuvvetleri gibi kamu kuruluşlarının bulunabilmesi; aracı hizmet sağlayıcıya taleplerini hukuki bir emir yerine gayri resmi bildirimler yoluyla iletebilecekleri gerekçesiyle risk teşkil etmektedir. Bkz. **Buri/van Hoboken**, s. 24.

⁷²⁴ DSA m. 22/2.

⁷²⁵ DSA Resital paragraf 61.

⁷²⁶ **Cole**, s. 19.

⁷²⁷ **Savin**, s. 9.

iddia edilen içeriğin türü ve platform tarafından alınan önlem unsurları yer almalı ve bunlar nazarında kategorize edilen bildirimlerin sayısı listelenmelidir⁷²⁸. AB kanun koyucusunun bağımsızlığa ithaf ettiği önem sebebiyle, raporların güvenilir işaretleyicinin bağımsızlığını korumasını sağlamak için uygulanan prosedürleri açıklaması da istenmektedir. Öte yandan raporlardaki bilgiler kişisel veri ihtiva etmemelidir.

Dijital Hizmetler Koordinatörleri, güvenilir işaretleyici statüsünün verilmesi, askıya alınması veya iptal edilmesi durumunda ilgili kuruluşların isimlerini, adreslerini ve e-posta adreslerini Komisyon’a ve Kurula bildirmelidir⁷²⁹. Bu bilgiler aynı zamanda kamuya açık bir veri tabanında, kolay erişilebilir ve makine tarafından okunabilir bir formatta yayınlanmalı ve güncel tutulmalıdır⁷³⁰. Çevrim içi platform sağlayıcıları, güvenilir statüsüne sahip bir işaretleyicinin çok sayıda yetersiz veya yanlış bildirimde bulunduğunu tespit ederse, ilgili bilgileri gerekli açıklamaları ve destekleyici belgelerle birlikte dijital hizmet koordinatörüne bildirir. Çevrim içi platform sağlayıcılarına güvenilir işaretleyicileri seçme imkânı tanınmasa da “*güvenilmez güvenilir işaretleyicileri*” Koordinatöre yönlendirmeye karar verme ve soruşturmayı destekleyecek bilgileri sağlama konusunda verilen yetki önemli bir güçtür⁷³¹. Bu durumda, Dijital Hizmet Koordinatörü ikna olur ise bir soruşturma başlatabilir ve gecikmeksizin yürütülecek soruşturma süresince güvenilir işaretleyici statüsü askıya alınabilir⁷³². Askıya alma gibi bir ara evre tesis edilmesi, özellikle statünün kötüye kullanımını önlemek gayesiyle getirilmiştir⁷³³.

Dijital Hizmetler Koordinatörü, kendi inisiyatifiyle veya üçüncü taraflardan alınan bilgiler ışığında yürütülen soruşturma sonucunda kuruluşun artık şartları taşımadığını tespit ederse güvenilir işaretleyici statüsünü iptal edecektir⁷³⁴. Statü iptali öncesinde ise kuruluşa yanıt hakkı tanınmalıdır. Tüzük’te, Komisyon’a da bir görev addedilerek

⁷²⁸ DSA m. 22/3.

⁷²⁹ DSA m. 22/4.

⁷³⁰ DSA m. 22/5.

⁷³¹ **Buri/van Hoboken**, s. 25.

⁷³² DSA m. 22/6.

⁷³³ DSA Resital paragraf 62.

⁷³⁴ DSA m. 22/7.

Kurul'a danışılmasının akabinde gerekiyor ise statünün kazanılması, askıya alınması ve kaybedilmesi konularında yardımcı kılavuzlar yayınlanması gerektiği belirtilmiştir⁷³⁵.

3.3.4. Kötüye Kullanıma Karşı Önlem Tedbirler ve Koruma

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün inşa etmekte olduğu çeşitli mekanizmalar ve sistemler üzerinden hukuka aykırı içerik sunulması veya asılsız ihbar ya da şikayetlerde bulunulması sık sık ve açıkça gerçekleşir ise, çevrim içi platformların kötüye kullanılması güveni zedeleyecek ve ilgili tarafların haklarına ve meşru menfaatlerine zarar verecektir⁷³⁶. Bu sebeple Tüzük, varlık kazandırdığı mekanizmaları sahipsiz bırakmamış, sunulan imkânların kötüye kullanımının engellenmesi adına çevrim içi platform sağlayıcıları tarafından alınacak uygun, orantılı ve etkili önlemleri de düzenlemiştir. Şayet hizmet alıcısı, sık sık hukuka aykırılığı açık olan içerik paylaşıyor ise veya sık sık bildirim ve eylem mekanizması ve dahili şikayetleri ele alma sistemlerini açıkça kötüye kullanıyor ise bu alıcılara hizmet sunumu askıya alınmalıdır⁷³⁷. Askıya alma işlemi makul bir süreyle sınırlı tutulmalı ve önceden telafi yollarını da içeren bir uyarıda bulunduktan sonra gerçekleştirilmelidir. Tüzük'te, "açıkça hukuka aykırı" veya "sık sık" gibi önemli kavramların anlamının muallakta bırakılması bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Tüzük'te, askıya alma kararı alınırken hakkaniyeti sağlamak adına, çevrim içi platform sağlayıcılarının ellerindeki bilgilerden anlaşılan ilgili tüm gerçekleri ve koşulları dikkate almalarını, kötüye kullanımın mevcudiyetini her bir vaka bazında ve zamanında değerlendirmelerini, özenli ve tarafsızlıklarını koruyarak adım atmaları istenmiştir⁷³⁸. Sağlayıcı karara varırken, asgari olarak; (a) açıkça hukuka aykırı içeriğe sahip öğelerin, açıkça asılsız bildirimlerin veya şikayetlerin belirli bir zaman dilimi içindeki mutlak sayısını; (b) bu sayıların, yine belirli bir zaman dilimi içinde sağlanan toplam bilgi ögesi veya bildirim sayısına göre nispi oranını; (c) hukuka aykırı içeriğin niteliği ve sonuçları

⁷³⁵ DSA m. 22/8.

⁷³⁶ DSA Resital paragraf 63.

⁷³⁷ DSA m. 23/1, 2; İçeriğin açıkça hukuka aykırı olması, bildirim veya şikayetlerin açıkça asılsız olması; herhangi bir esaslı analiz yapılmaksızın söz konusu niteliğin tespit edilebilmesi, sıradan bir kişi tarafından dahi açıkça anlaşılabilmesi anlamına gelmektedir. Bkz. DSA Resital paragraf 63.

⁷³⁸ DSA m. 23/3.

da dikkate alınarak suistimalin ciddiyetini; (d) belirlenmesi mümkünse, hizmet alıcısının, bireyin, tüzel kişinin veya şikayetçi olan mesulün niyetini dikkate almalıdır⁷³⁹.

AB kanun koyucusu, bu yükümlülük bakımından da şeffaflığı önemsemiştir. Kötüye kullanıma ilişkin politikalar, çevrim içi platformların kendi hüküm ve koşullarında açık ve ayrıntılı bir şekilde ortaya koyulmalı; kötüye kullanım teşkil eden ve etmeyen davranışları belirlenmeli ve hangi olgu ve koşulları dikkate alarak askıya alma süresini değerlendirdiklerine ilişkin örnekler verilmelidir⁷⁴⁰. Hizmet alıcıya gerekçe beyanı gönderilmeli, karara karşı itiraz yolu açık tutulmalı ve kararlar yetkili Dijital Hizmetler Koordinatörü tarafından denetime tabi tutulmalıdır⁷⁴¹. Önemlidir ki, Tüzüğün kötüye kullanıma ilişkin yükümlülükleri, ek bir vasıftadır. Çevrim içi platform sağlayıcıların hizmetlerinin kötüye kullanımlarına karşı alacakları diğer tedbirlere ve kötüye kullanımda bulunan kişileri Birlik hukuku veya ulusal hukukta öngörülen tazminat da dahil olmak üzere sorumlu tutma imkânına hâlel getirmemektedir⁷⁴².

3.3.5. Ek Şeffaflık Raporlaması Yapılması

Çevrim içi platform sağlayıcılarının özel sorumlulukları ve yükümlülükleri gözetilmiş, Tüzük'te tüm aracı hizmet sağlayıcıları için öngörülen şeffaflık raporlama yükümlülüklerine ek yükümlülükler tabi tutulmaları uygun görülmüştür⁷⁴³. Bunlardan ilki çevrim içi platform sağlayıcıları için şeffaflık raporlamasında sunulacak bilgilerin 15. maddede atıfta bulunulanlara göre artırılmasıdır. Çevrim içi platform sağlayıcıları; mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm organlarına (21. madde) sunulan uyuşmazlıkların sayısı, sonuçları, uyuşmazlık çözüm prosedürlerinin tamamlanması için gereken süreyi, kararın uygulanmasına ilişkin bilgiyi ve kötüye kullanıma ilişkin yükümlülükler (23. madde) uyarınca verilen askıya alma kararlarının sayısını türüne göre kategorizasyon ile raporlarında göstermelidir⁷⁴⁴. Komisyon, danışma usulüne uygun olarak bu raporlama

⁷³⁹ DSA m. 23/3.

⁷⁴⁰ DSA m. 23/4.

⁷⁴¹ DSA Resital paragraf 64.

⁷⁴² DSA Resital paragraf 64.

⁷⁴³ DSA Resital paragraf 65.

⁷⁴⁴ DSA m. 24/1.

süreçleri için belirli formatlar ve şablonlar oluşturabilir ve bunları düzenleyici süreçlerle uygulamaya koyabilir⁷⁴⁵.

Ayrıca çevrim içi platform sağlayıcıları, çok büyük çevrim içi platform veya çok büyük çevrim içi arama motoru olup olmadıklarının belirlenmesi amacıyla, her altı ayda bir Avrupa Birliği'nde hizmet alan ortalama aktif hizmet alıcı sayılarını, önceki altı aylık dönem üzerinden hesaplayarak çevrim içi arayüzlerinin kamuya açık bir bölümünde yayımlamalıdır⁷⁴⁶. Bu bilgiler, talep etmeleri halinde Dijital Hizmetler Koordinatörü ve Komisyon'a gecikmeksizin ve güncel olarak bildirilmelidir⁷⁴⁷. Çevrim içi platform sağlayıcılarından, kullanılan verilere ilişkin açıklamalar ve kanıtlar da dahil olmak üzere, hesaplamanın nasıl yapıldığına ilişkin ek bilgi sağlaması (kişisel verileri içermemesi kaydıyla) da talep edilebilir⁷⁴⁸. Bu bilgiler, Koordinatör tarafından kontrol edilecek ve çevrim içi platform sağlayıcının Birlik içi ortalama aylık aktif hizmet alıcısı sayısının eşiği aştığı düşünülür ise, Komisyon bilgilendirilecektir⁷⁴⁹.

Çevrim içi platform sağlayıcıları, m. 17/1'de öngörülen kararları ve gerekçelerini de kişisel verilere yer vermeden Komisyon'a sunmalıdır, zira bu bilgiler; Komisyon tarafından yönetilen, herkesin erişimine açık, makine tarafından okunabilir bir veri tabanına dahil edilecektir⁷⁵⁰. Aslında kanaatimizce bu hüküm, Komisyon'a yönelik olarak bir veri tabanı tutma, yayınlama, sürekli güncel kılma ve içerisindeki bilgileri sorgulanabilir vaziyette yapılandırma yükümlülüğü şeklinde de anlaşılabilir⁷⁵¹.

⁷⁴⁵ DSA m. 24/6.

⁷⁴⁶ DSA m. 24/2; Aktif kullanıcı sayılarının paylaşılması için ilk tarih 17 Şubat 2023 olarak belirlenmiş ve sonraki 6 aylar bu tarihten itibaren işletilmeye başlamıştır.

⁷⁴⁷ DSA m. 24/3.

⁷⁴⁸ DSA m. 24/3.

⁷⁴⁹ DSA m. 24/4.

⁷⁵⁰ DSA m. 24/5; İlgili veri tabanı; detaylarına da yer vermekle birlikte, şimdiye kadar aracı hizmet sağlayıcıların almış oldukları kararlara ilişkin sunulan gerekçeli açıklamaların toplam sayısının 9 milyarı aştığını göstermektedir. AB Şeffaflık Veri tabanı için bkz. <<https://transparency.dsa.ec.europa.eu/>>, (E.T.: 07.02.2025)

⁷⁵¹ DSA Resital paragraf 66.

3.3.6. Çevrim İçi Arayüz Tasarımı ve Organizasyonu

Dijital Hizmetler Tüzüğü, çevrim içi platformların arayüzlerindeki “*karanlık desenler (dark patterns)*” meselesine de el atmıştır. Söz konusu terim, kasıtlı olarak veya fiilen, hizmet alıcılarının özgür ve bilinçli seçimler yapma veya kararlar verme kabiliyetini önemli ölçüde bozan veya zayıflatan uygulamaları ifade etmekte olup; bu uygulamalar neticesinde hizmet alıcıları kendileri için olumsuz sonuçlar doğuracak davranışlara veya kararlara ikna edilmektedir⁷⁵². Nitekim çevrim içi platform sağlayıcıları, bir arayüzün veya bunun bir bölümünün yapısı, tasarımı ya da işlevleri yoluyla hizmet alıcılarının iradelerine yapılacak müdahalelerden yasaklanmıştır. Çevrim içi platformların arayüzleri, alıcıların hizmetten yararlanırken verdikleri kararlarda onları aldatacak, manipüle edecek veya özgür iradeleriyle bilinçli tercihler yapma yetilerini önemli ölçüde bozacak ya da zayıflatacak şekilde tasarlanmamalı, düzenlenmemeli veya işletilmemelidir⁷⁵³.

AB Komisyonu tarafından, arayüz tasarımı ve organizasyonuna ilişkin yükümlülüğün uygulanışına yönelik kılavuz ilkeleri yayınlanabilecektir. Bu kılavuzun, özellikle; (a) bir karar vermesi istenen hizmet alıcısına sunulan seçeneklerden bazısına görsel, işitsel veya diğer bileşenler aracılığıyla daha fazla önem vermek; (b) hizmet alıcısının zaten seçim yapmış olduğu bir konuda, özellikle kullanıcı deneyimine müdahale eden açılır pencereler sunarak seçimi yapmasını tekrar tekrar talep etmek; (c) bir hizmeti sonlandırmanın abone olmaktan daha zor kılındığı bir prosedür uygulamak, konularında olması mümkündür⁷⁵⁴. Bu hallere, belirli seçimlerin diğerlerine nazaran daha zor veya zaman alıcı hâle getirilmesi, tüketicilerin tacirlerle mesafeli sözleşmeler yapmasına olanak tanıyan belirli bir çevrim içi platformun satın alımları durdurmayı veya çıkış yapmayı makul olmayan bir şekilde zorlaştırması ve hizmet alıcılarının aldatılarak işlemlerle ilgili kararların değiştirilmesinin çok zor olduğu varsayımına itilmesi örnek gösterilebilir⁷⁵⁵.

⁷⁵² DSA Resital paragraf 67.

⁷⁵³ DSA m. 25/1.

⁷⁵⁴ DSA m. 25/3.

⁷⁵⁵ DSA Resital paragraf 67; Örneğin; LinkedIn, üye olan kullanıcılarından e-posta listesinde yer alan diğer kişilere bağlantı linki gönderen bir e-posta gönderilmesine onay verilmesini istemiş ve fakat bu izni birden fazla şekilde e-posta göndererek kullanmış ve alıcılara bu e-posta bildirimini almayı sonlandıracak seçenek sunmamıştır. Bu kapsamda toplu açılan davada 13 milyon dolar ödemesi gerekmiştir. Bkz. Perkins ve

Karanlık desenleri engellemeye yönelik yükümlülük, hizmet alıcılarının iradelerini güvence altına almayı hedeflemekte olup, çevrim içi platform sağlayıcıların hizmet alıcılarıyla doğrudan etkileşime girmesini ve onlara yeni veya ek hizmetler sunmasını engellemek şeklinde anlaşılmamalıdır. Benzer şekilde, hukuka uygun olan meşru uygulamalar da (örneğin reklamcılık gibi) karanlık desenler çerçevesi içinde değerlendirilmemelidir. Yükümlülük, manipüle edici veya karmaşıklık yaratan durumlara karşı hükümler içermekte olan⁷⁵⁶ 2005/29/EC sayılı Haksız Ticari Uygulamalar Direktifi veya 2016/679 sayılı GDPR kapsamında yer alan uygulamaları kapsam alanına almamıştır⁷⁵⁷. Dijital Hizmetler Tüzüğü, bu düzenlemelerde yer almayan uygulamalar için uygulama alanı bulmaktadır. Dolayısıyla ilgili hukuki düzenlemeler arasında özel-genel kanun ilişkisi benzeri bir uygulamanın varlığından söz edilebilir⁷⁵⁸.

3.3.7. Çevrim İçi Reklamcılık

Çevrim içi platform sağlayıcıları bakımından, hizmetin kimi zaman tamamen veya kısmen, doğrudan ya da dolaylı olarak reklam gelirleri yoluyla ücretlendirilmesi sebebiyle çevrim içi reklamcılık yüksek kıymete sahiptir. Çevrim içi reklamlar, taşımış oldukları değerle birlikte riskler de barındırır. Reklamın bizzat kendisinin hukuka aykırı olması, hukuka aykırı veya başka türlü zararlı içerik ve faaliyetlerin yayınlanması ya da güçlendirilmesi için mali teşviklere katkıda bulunması yahut eşit muamele ve fırsatları zedeleyecek şekilde ayrımcı bir şekilde sunulmaları bu ehemmiyetli risklere örnektir⁷⁵⁹. Aracı hizmet sağlayıcılar, kullanıcıların özelliklerini ve davranışlarını izleyerek tüketici eğilimlerini kaydetmekte ve bu doğrultuda bireysel olarak kişiselleştirilmiş reklamlar sunmaktadır. Böylece internet ortamında, hizmet alıcılar; zevk ve ilgilerine hitap eden

Diğerleri v. LinkedIn Corporation, 53 Federal Supplement, 3d 1222, (Northern District of West Virginia, 2014).

⁷⁵⁶ Örneğin özgür şekilde verilmemiş rızalara ilişkin GDPR m. 4/11 ve m. 7/4 ya da tüketicilerin karar verme özgürlüğünü kısıtlayan uygulamalara dair UCPD m. 5-8; Dark pattern uygulamalarına örnek olarak verilebilir. Bkz. **Çevik**, s. 401.

⁷⁵⁷ DSA m. 25/3; Bu uygulamalar, İlgili Direktif kapsamındaki tüketicilerin karar verme özgürlüğünü kısıtlayan uygulamalar ve GDPR kapsamındaki özgür şekilde verilmemiş rızalardır. Bkz. **Çevik**, s. 401.

⁷⁵⁸ **Dregelies**, Max, "Digital Services Act", MMR, S.: 12, 2022 (1033-1038), s. 1037, <<https://beck-online.beck.de/Dokument?vpath=bibdata%2Fzeits%2Fmmr%2F2022%2Fcont%2Fmmr.2022.1033.1.htm&pos=3&hlwords=on>>, (E.T.: 07.02.2025).

⁷⁵⁹ DSA Resital paragraf 68.

reklamlarla ve alışveriş alışkanlıklarına göre sunulan özel indirim ve promosyonlarla karşılaşmaktadır⁷⁶⁰. Avrupa Parlamentosu, çevrim içi platformların temelini oluşturan iş modeli olan hedefli reklamcılığa ilişkin katı kurallar getirilmesi ve özellikle “*aşamalı olarak kaldırılmasının ve yasaklanmasının*” değerlendirilmesi gerektiği kanaatindedir⁷⁶¹. Ne var ki, risklerin önlenmesi adına Dijital Hizmetler Tüzüğü’nde çevrim içi platformlar için şeffaflık ilkesi temelli özen yükümlülüklerinin getirilmesi ile yetinilmiştir⁷⁶². Bunlardan biri de hizmet alıcıların çevrim içi reklamlara ilişkin gerekli bilgilere sahip olmalarını sağlamaktır.

Bir çevrim içi platform, arayüzünde reklam sunmakta ise, her bir özel reklam hakkında açık, öz ve net bir şekilde ve gerçek zamanlı olarak aşağıdaki bilgileri hizmet alıcılarına sunmalıdır; a) bilginin bir reklam olduğu (m. 44 uyarınca standartları takip edebilecek belirgin işaretler de dahil olmak üzere); b) reklamın adına sunulduğu gerçek veya tüzel kişi; c) reklam için ödeme yapan gerçek veya tüzel kişi, reklamın adına sunulduğu kişiden farklı ise bu bilgi; d) hangi ana parametreler kullanılarak reklamın sunulacağı alıcının seçildiği ve mevcutsa bu parametrelerin nasıl değiştirileceği hakkında reklamdan doğrudan ve kolayca erişilebilen anlamlı bilgiler⁷⁶³. Ayrıca hizmet alıcılarına da paylaştıkları içeriğin ticari iletişim olup olmadığını veya ticari iletişim içerip içermediğini beyan etmeleri için bir işlev sunmalı; beyanın alınması üzerine hizmetin diğer alıcılarına açık, net ve gerçek zamanlı olarak, buna ilişkin bilgiler sağlanmalıdır⁷⁶⁴.

⁷⁶⁰ **Kulular İbrahim**, Merve Ayşegül, Teknolojik Gelişmelerin Negatif Yönü: Hukuki Açıdan Planlı Eskitme, Ankara, 2021, s. 100-101.

⁷⁶¹ Bkz. European Parliament Resolution on adapting commercial and civil rules for commercial entities operating online (2020/2019(INL)), para 15 ve 17, < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020IP0273>>, (E.T.: 07.02.2025); European Parliament Resolution on improving the functioning of the Single Market (2020/2018(INL)), s. 26, Erişim Tarihi: 2.12.2024, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020IP0272>>, (E.T.: 07.02.2025); Bkz. **Leiser**, s. 11.

⁷⁶² Komisyon’un bu tercihi EDPS, BEUC, EDRI ve Uluslararası Af Örgütü başta olmak üzere sivil toplum kuruluşları tarafından eleştirilmiş, hedefli reklamcılıkla ilgili ciddi risklerin şeffaflığın ötesine geçen kuralların gerektirdiği yayınlanan pozisyon belgelerinde ortaya koyulmuştur. Bkz. **Buri/van Hoboken**, s. 29; **Pereira**, s. 92.

⁷⁶³ DSA m. 26/1.

⁷⁶⁴ DSA m. 26/2.

Çevrim içi reklamcılığa ilişkin yükümlülük kapsamında getirilen bir diğer husus ise özel nitelikli kişisel veriler⁷⁶⁵ ve bunlara dayalı profillemeye kategorilerini kullanarak oluşturulan; hizmet alıcının ilgi alanlarına uyacak şekilde optimize edilmiş, hedefleme tekniklerine dayalı reklamların sunulmasının yasaklanmasıdır⁷⁶⁶. Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün, verilerin en üst düzeyde korumasını sağlamak amacıyla GDPR kurallarını tamamlama amacını⁷⁶⁷ yansıtmakta olan bu hüküm, bu tür uygulamalar için özellikle hassas ortamlar sunan ve daha yüksek bir toplumsal risk teşkil eden çevrim içi platformlar için getirilmiştir. Zira potansiyel olarak hizmet alıcının zayıflıklarına hitap eden reklamların ciddi olumsuz etkileri mevcuttur ve kullanılan manipülatif tekniklerin tüm grupları olumsuz etkileyerek toplumsal zararları artırması da mümkün görülmüştür⁷⁶⁸.

3.3.8. Öneri Sistemi Şeffaflığının Sağlanması

Hizmet alıcılarının bilgiye erişimini kolaylaştırmak ve optimize etmek için çevrim içi platformlar, işlerinin temel bir parçası olarak bir öneri sistemi vasıtasıyla çevrim içi arayüzünde bilginin önceliklendirilmesi ve sunulma şeklini belirlemektedir⁷⁶⁹. Öneri sistemleri; alıcıların çevrim içi bilgi alma ve etkileşimde bulunma becerileri üzerinde, belirli mesajların güçlendirilmesinde, bilginin viral olarak yayılmasında ve çevrim içi davranışın teşvik edilmesinde önemli bir etkiye sahiptir⁷⁷⁰. Bu konuda yapılan çalışmalarla, çevrim içi platformların algoritmik süreçleri aracılığıyla; toksik, nefret dolu veya kadın düşmanı içerikleri dahi öneriyor olduğu tespit edilmiştir⁷⁷¹. Dolayısıyla Tüzük içerisinde öneri sistemlerine ehemmiyet atfedilmiş, şeffaflığın tesisi talep edilmiştir.

⁷⁶⁵ GDPR'ın 4. Maddesinin (4) numaralı bendinde tanımlandığı üzere, söz konusu Tüzüğün 9(1) Maddesinde atıfta bulunulan özel kategorilerdeki kişisel verileri.

⁷⁶⁶ DSA m. 26/3.

⁷⁶⁷ **European Commission**, "Questions and Answers: Digital Services Act".

⁷⁶⁸ DSA Resital paragraf 69.

⁷⁶⁹ Bilgilerin algoritmik olarak önerilmesi, sıralanması ve önceliklendirilmesi, metin veya diğer görsel temsiller aracılığıyla ayırt edilmesi veya alıcılar tarafından sağlanan bilgilerin başka bir şekilde düzenlenmesi örnek olarak gösterilebilir. Bkz. DSA Resital paragraf 70.

⁷⁷⁰ DSA Resital paragraf 70.

⁷⁷¹ Örneğin, TikTok'un öneri algoritmasının genç ve yalnız bir erkek modellemesi kullanılarak oluşturulan test hesaplarına yalnızca beş gün sonra kadın düşmanlığı içeren içerikleri (objeleştirme, cinsel taciz, itibarsızlaştırma) dört kat daha fazla sunduğu gözlemlenmiştir. Yumuşak veya mizahi içerikler kullanılarak nefretin körüklenmesini oyunlaştıran bu içeriklerin öneri oranı %13'ten %56'ya çıkmıştır. Bkz. **Regehr, Kaitlyn/Shaghnessy, Caitlin/Zhao, Minzhu/Shaghnessy, Nicola**, "Safer Scrolling - How algorithms popularise and gamify online hate and misogyny for young people", University of Kent, Research Paper, 2024, <<https://www.ascl.org.uk/ASCL/media/ASCL/Help%20and%20advice/Inclusion/Safer-scrolling.pdf>>, (E.T.: 09.12.2024).

Çevrim içi platform sağlayıcılar, öneri sistemleri kullanıyor iseler, ana parametreleri ve bunların hizmet alıcılar tarafından nasıl değiştirilebileceğini veya etkileme seçeneklerinin ne olduğunu kendi hüküm ve koşullarında belirtmeli, bu açıklamaları sade ve anlaşılır tutmalıdır⁷⁷². Günümüzde öneri sistemlerinin karmaşıklığı göz önüne alındığında, bu sistemlerin ya sade ve anlaşılır bir şekilde açıklanamaması ya da basitleştirilmeleri nedeniyle yeterli bir açıklama sunamaması ihtimali bulunmaktadır⁷⁷³. Ayrıca ana parametreler ifadesinin yükümlülük içeriğini oldukça daralttığı, zira çok yüzeysel bir açıklamayı dahi yeterli hâle getirmekte olduğu düşünülmektedir⁷⁷⁴. AB kanun koyucusu, ana parametrelerin açıklanması ile belirli bilgilerin hizmet alıcısına neden önerildiğinin ortaya koyulmasını talep etmiş, en azından; (a) hizmet alıcısına önerilen bilgilerin belirlenmesinde en önemli olan kriterler ve (b) bu parametrelerin göreceli önemine ve ağırlığına ilişkin bilgileri içermesi gerektiğini belirlemiştir⁷⁷⁵.

Çevrim içi platformda hizmet alıcılarına sunulan bilgilerin sırasını belirlemede birkaç seçeneğin mevcut olduğu bir öneri sistemi söz konusu ise, çevrim içi platform sağlayıcıları; hizmet alıcısının tercih ettiği seçeneği seçmesine ve istediği zaman değiştirmesine olanak tanıyan bir işlev sunmalıdır⁷⁷⁶. Bu işlevsellik arayüzün belirli bir bölümünden doğrudan ve kolayca erişilebilir olmalıdır.

3.3.9. Çocukların Çevrim içi Korunması

Dijital hizmetlerin çocuklara zarar verebilecek nitelikteki içerikler ihtiva ediyor olabilmesi, çocukların çevrim içi korunması meselesini Türkiye için de geçerli olmak üzere⁷⁷⁷ önemli bir politika hedefi haline getirmiştir. Çocukların korunması hususu,

⁷⁷² DSA m. 28/1.

⁷⁷³ **Carneiro/Palumbo**, s. 6.

⁷⁷⁴ Ana parametreler ifadesi yerine “*parametreler*” veya “*tüm parametreler*” denilmesi önerilmiştir. Bkz. EDPS opinion on the DSA, s. 17; BEUC position paper on the DSA, s. 26; EDRI position paper on the DSA.

⁷⁷⁵ DSA m. 28/2.

⁷⁷⁶ DSA m. 28/3.

⁷⁷⁷ Çocukların internet ortamında zararlı içeriklerden korunmasına ilişkin Türk hukuku düzenlemeleri, özellikle de 6112 sayılı Kanun’un “*Yayın hizmeti ilkeleri*” başlıklı 8. maddesi, için bkz. **Kulular İbrahim**, Merve Ayşegül/**Aluç**, Rümeysa, “6112 Sayılı Kanun Kapsamında İsteğe Bağlı Yayınların İnternet

Avrupa Birliği'nde, reşit olmayanların erişebildiği çevrim içi platform sağlayıcıları için özen yükümlülükleri getirilmesi ile etkisini göstermiştir. Bir çevrim içi platformun hangi hallerde reşit olmayanlar için erişilebilir kabul edileceği önemli bir husustur. Platformun hüküm ve koşullarının çocukların hizmeti kullanmasına izin vermesi bu hallerden biridir. Öte yandan hizmetin çocuklara yönelik olması veya ağırlıklı olarak çocuklar tarafından kullanılması ya da çocuklar tarafından kullanıldığının başka bir şekilde farkında olunması⁷⁷⁸ halleri de bu kapsamdadır⁷⁷⁹. Netice itibarıyla, çocuklarca erişilebilen çevrim içi platform sağlayıcıları; hizmetlerinde, uygun ve orantılı tedbirleri uygulamaya koyarak reşit olmayanların yüksek düzeyde gizlilik, emniyet ve güvenliğini sağlamakla mükelleftir⁷⁸⁰.

Yükümlülüğün bir diğer boyutu, küçük olduğu makul bir kesinlikle bilinen hizmet alıcısına, kişisel verilerini kullanarak (GDPR m. 4/4 bendinde tanımlanan) profillemeye dayalı reklamların sunulmasının yasaklanmasıdır⁷⁸¹. Öte yandan, Dijital Hizmetler Tüzüğü, hizmetin alıcısının küçük olmasına kimi sonuçlar bağlasa da çevrim içi platform sağlayıcılarını, hizmet alıcısının reşitliğini tespit için ek kişisel verileri işlemek zorunda bırakmamaktadır⁷⁸². Çocukların çevrim içi korunmasına ilişkin yükümlülük bakımından çevrim içi platform sağlayıcılarına yardımcı olacak kılavuz ilkelerin, Komisyon tarafından Kurul'a danışılmasının ardından yayınlanması da mümkündür⁷⁸³.

Ortamından Sunumunda Çocukların Korunması", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.: 51, 2022 (329-364), s. 346-351, <<https://doi.org/10.54049/taad.1140173>>.

⁷⁷⁸ Örneğin yaş bilgisini gösteren kişisel veriler hâlihazırda başka bir amaçla işlenmiş durumdaysa, hizmetin çocuklar tarafından kullanıldığına dair bir farkındalık oluştuğu kabul edilmelidir.

⁷⁷⁹ DSA Resital paragraf 71.

⁷⁸⁰ DSA m. 29/1. Bu doğrultuda, Komisyon'un "*Çocuklar ve Gençler için Dijital On Yıl: Çocuklar için daha iyi bir internet için yeni Avrupa stratejisi (BIK+)*" konulu bildirisinde sağlananlar gibi en iyi uygulamalar ve mevcut rehberlikler dikkate alınmalıdır. Bkz. DSA Resital paragraf 71.

⁷⁸¹ DSA m. 29/2; ilgili maddeye göre profillemeye; bir gerçek kişiye ilişkin belirli kişisel yönleri değerlendirmek, özellikle işteki performansı, ekonomik durumu, sağlığı, kişisel tercihleri, ilgi alanları, güvenilirliği, davranışları, konumu veya hareketlerine ilişkin hususların analiz edilmesi veya tahmin edilmesi için kişisel verilerin kullanılarak gerçekleştirilen her türlü otomatik kişisel veri işleme biçimidir.

⁷⁸² DSA m. 29/3.

⁷⁸³ DSA m. 29/4.

3.4. TÜKETİCİLERİN TACİRLERLE MESAFELİ SÖZLEŞMELER YAPMASINA OLANAK TANIYAN ÇEVİRİM İÇİ PLATFORM SAĞLAYICILARI İÇİN UYGULANABİLİR EK HÜKÜMLER

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nde; tüketicilerin korunmasını sağlamak, mesafeli sözleşmelerin adil, şeffaf ve güvenilir bir şekilde yapılmasını temin etmek amacıyla tüketicilerin tacirlerle mesafeli sözleşmeler akdetmesine olanak tanıyan çevrim içi platform sağlayıcılarına yönelik ek yükümlülükler ihdas edilmiştir. Bu yükümlülükler tüketicilerin, mikro veya küçük işletme statüsüne sahip tacirlerle mesafeli sözleşmeler akdetmesine olanak tanıyan çevrim içi platform sağlayıcıları için geçerli değildir⁷⁸⁴. Fakat platform, çok büyük çevrim içi platform olarak tanımlanıyorsa, üzerinde faaliyet gösteren tacirlerin mikro veya küçük işletme olup olmamalarına bakılmaksızın yükümlülükler uygulanacaktır. Bu yükümlülükler; tacirlerin izlenebilirliğinin sağlanması, tasarım yoluyla uyumluluk ve bilgi edinme hakkıdır.

3.4.1. Tacirlerin İzlenebilirliğinin Sağlanması

E-Ticaret Direktifi'nin bilgi gerekliliklerinin genellikle göz ardı edilmesi ve uygulanmaması problemi gözetilerek Dijital Hizmetler Tüzüğü'nde “*Ticari Müşterini Tanı (Know Your Business Customer)*” ilkesi getirilmiştir⁷⁸⁵. Tüketicilerin tacirlerle mesafeli sözleşmeler akdetmesine olanak tanıyan çevrim içi platform sağlayıcıları, Birlik içinde yerleşik tüketicilere yönelik mesajların tanıtımını yapmak veya ürün ya da hizmet sunmak istiyor ise, tacirin; (a) adı, adresi, telefon numarası ve e-posta adresi; (b) kimlik belgesinin bir kopyası veya Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 910/2014 sayılı Tüzüğü'nün 3. maddesinde tanımlanan diğer bir elektronik kimlik; (c) ödeme hesabı bilgileri; (d) bir ticaret siciline veya benzeri bir kamu siciline kayıtlıysa, tacirlerin kayıtlı olduğu ticaret sicili ve bu sicildeki kayıt numarası veya eşdeğer kimlik araçları; (e) yalnızca Birlik hukukunun uygulanabilir kurallarına uyan ürün veya hizmetler sunmayı taahhüt ettiği bir öz-belge bilgi ve belgelerini edinmelidir⁷⁸⁶. Bu yükümlülük; dijital mecranın tüketiciler, rakip tacirler ve fikri mülkiyet hakları sahipleri gibi ilgili taraflar

⁷⁸⁴ DSA m. 29.

⁷⁸⁵ **Buri/van Hoboken**, s. 26; **Stiković**, s. 62.

⁷⁸⁶ DSA m. 30/1.

için güvenli, güvenilir ve şeffaf kılınması ve tacirlerin hukuka aykırılığa bulaşarak ürün veya hizmet satmaktan caydırılması amacıyla ihdas edilmiştir⁷⁸⁷.

Tacir tarafından sağlanan bilgilerin doğruluğundan ilgili sağlayıcılar sorumlu tutulmaktadır. Bu sebeple, söz konusu sağlayıcılar (a) ve (e) bentlerinde belirtilen bilgilerin güvenilir ve eksiksiz olup olmadığını değerlendirmek için, bir Üye Devlet veya Birlik tarafından sağlanan herhangi bir serbestçe erişilebilir resmî veri tabanı ya da arayüz kullanarak veya tacirlerden güvenilir kaynaklardan destekleyici belgeler sağlamasını talep ederek, elinden geleni en iyi şekilde yapmak için çaba sarf edilmelidir⁷⁸⁸. Orantısız bir yüke maruz bırakmamak adına, tüketicilerin tacirlerle mesafeli sözleşmeler akdetmesine olanak tanıyan çevrim içi platform sağlayıcılarından aşırı veya maliyetli bilgi edinme yollarına başvurusu beklenemez⁷⁸⁹. Ne var ki, bu tür çabalar platformlar için yeni bir yönetim katmanı anlamına geleceği için muaf olan mikro ve küçük niteliktekiler hariç diğer platformlar için maliyeti artıracaktır⁷⁹⁰. Bu yükümlülüğün asgari çabayı hüküm altına almış olması sebebiyle, gereken uğraşı gösteren ilgili sağlayıcıların, tüketici veya diğer ilgili taraflara yönelik bilgilerin güvenilirliğini garanti ettiği söylenemez.

Tüzük, halihazırda tüketicilerin tacirlerle mesafeli sözleşmeler yapmasına izin vermekte olan çevrim içi platform sağlayıcıları için de söz konusu yükümlülüğü etkin kılmıştır. Nitekim, 17 Şubat 2024'ten itibaren başlayacak şekilde 12 ay içinde ilgili tacirlerden gerekli bilgilerin istenmesi talep edilmiştir. Henüz bu süre işlemeye devam etmekle birlikte, zamanında bilgi sağlamayan tacirler bakımından hizmetlerin sunulmasının askıya alınması gerektiği öngörülmüştür.

DSA m. 30/1'de sayılmış olan bilgilerin tacirden alınması tek başına yeterli değildir. İlgili sağlayıcı; bu bilgilerin yanlış, eksik veya güncel olmadığına dair yeterli bir göstergeyi ya

⁷⁸⁷ DSA Resital paragraf 72.

⁷⁸⁸ DSA m. 30/2.

⁷⁸⁹ DSA Resital paragraf 73.

⁷⁹⁰ Savin, s. 10.

da inanmak için bir sebebi edinirse, tacirden bu bilgilerin düzeltilmesini istemelidir⁷⁹¹. Bu düzeltme ya gecikmeksizin ya da Birlik ve ulusal hukuk tarafından belirlenen bir süreye bağlanır. Bilgilerin düzeltilmemesi veya tamamlanmaması durumunda, ilgili sağlayıcı, talep tamamen karşılanıncaya dek tacire hizmet sunumunu askıya alacaktır. Öte yandan, tacirin gerekli bilgileri sağlaması veya sonradan düzeltmesi/tamamlamasına rağmen hizmetin sunulmaması durumunda, tacirin (DSA m. 20 ve 21. maddelerinde belirtildiği şekilde) şikâyetle bulunma imkânı mevcuttur⁷⁹².

Tüzük, tacirlerden talep edilen bilgilerin akıbetini de düzenlemiştir. Tüketicilerin tacirlerle mesafeli sözleşmeler yapmalarına olanak tanıyan çevrim içi platform sağlayıcıları, yükümlülük kapsamında elde ettikleri bilgileri, ilgili tacirle sözleşme ilişkisinin sona ermesinden itibaren altı aylık bir süre boyunca daha güvenli bir şekilde saklayacak ve akabinde silecektir⁷⁹³. Zira tacir aleyhine açılacak herhangi bir davaya veya tacirle ilgili emirlere uyulmasına olanak sağlamak için bu bilgilerin korunması lüzumludur⁷⁹⁴. Korunmaya layık bu bilgiler rahatlıkla üçüncü taraflara ifşa edilemez. Yalnızca yürürlükteki yasaya uygun olarak gerekli olduğu durumlarda, DSA m. 10'da belirtilen emirler ve Üye Devletlerin yetkili makamları veya Komisyon tarafından bu Tüzük kapsamındaki görevlerinin yerine getirilmesi için verilen emirler üzerine üçüncü taraflarla paylaşılacaktır⁷⁹⁵. Aynı zamanda (a), (d) ve (e) bentlerinde belirtilen bilgilerin açık, kolay erişilebilir ve anlaşılır bir şekilde hizmet alıcılarına sunulması elzemdir⁷⁹⁶. Bu bilgiler, en azından, çevrim içi platformun ürün veya hizmet hakkındaki bilgilerin sunulduğu arayüzünde mevcut olmalıdır.

Ticari müşterinizi tanıyın ilkesi çerçevesinde şekillenen söz konusu yükümlülük; e-ticaretin iç pazar, özellikle de malların serbest dolaşımı üzerindeki önemli etkisine ve AB tüketici hukuku ve kara para aklamayla mücadele düzenlemelerinin komşu alanlarında

⁷⁹¹ DSA m. 30/3.

⁷⁹² AB 2019/1150 Sayılı Regülasyon'un 4. maddesi istisnadır. Bkz. DSA m. 30/4.

⁷⁹³ DSA m. 30/5.

⁷⁹⁴ DSA Resital paragraf 72.

⁷⁹⁵ DSA m. 30/6.

⁷⁹⁶ DSA m. 30/7.

önceden var olan özen yükümlülükleriyle uyumluluk fikrine dayanmaktadır⁷⁹⁷. Bu bakımdan, belirli güvenlik riskleri oluşturan ürünleri listeleme olanağı sunan platformların, zorunlu çevrim içi bilgi gereksinimleri sayesinde sorumlu aktörler olarak hareket etmeleri fikri, doktrinde destek görmüştür⁷⁹⁸. Ne var ki, yükümlülüğün hukuka aykırı ürünlerin satışıyla mücadele etme kabiliyeti konusunda şüpheler mevcut olup, kimi görüşler çevrim içi pazar yerlerinin güvenliğini sağlamak için daha ileri giden kurallara (ithalatçı sorumluluğu benzeri hükümler gibi) ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir⁷⁹⁹.

3.4.2. Tasarım Bakımından Uyum

Tüketicilerin tacirlerle mesafeli sözleşmeler yapmasına olanak tanıyan çevrim içi platformların sağlayıcıları bakımından getirilen diğer bir yükümlülük, çevrim içi arayüzlerinin tasarımı ve düzenlenmesi yoluyla; tacirleri yürürlükteki Birlik hukuku kapsamında sözleşme öncesi bilgiler, uyumluluk ve ürün güvenliği bilgilerine ilişkin yükümlülüklerle uygun davranmaya yönleltmeleridir⁸⁰⁰. Bu noktada, AB 2019/1020 sayılı Tüzüğü m. 3/13 ve diğer Birlik hukukunda tanımlandığı üzere müteşebbisin adı, adresi, telefon numarası ve e-posta adresi hakkında bilginin platformun çevrim içi arayüzünde gösterilmesi özellikle gereklidir.

İlgili sağlayıcılar, platformun arayüzünü tasarlar ve düzenlerken, tacirlerin en azından şu bilgileri sağlamasına olanak tanır; (a) AB içinde yerleşik tüketicilere tanıtılan veya sunulan ürün veya hizmetlerin açık ve net bir şekilde tanımlanması için gerekli bilgiler; (b) ticari marka, sembol veya logo gibi taciri tanımlayan herhangi bir işaret; ve, (c) uygulanabilir olduğu durumlarda, ürün güvenliği ve ürün uyumluluğuna ilişkin yürürlükteki Birlik kurallarına uygun olarak etiketleme ve işaretlemeyle ilişkin bilgiler⁸⁰¹.

⁷⁹⁷ Stiković, s. 62.

⁷⁹⁸ Cole, Mark D./Etteldorf, Christina/Ullrich, Carsten, Updating the Rules for Online Content Dissemination: Legislative Options of the European Union and the Digital Services Act Proposal, Nomos eLibrary, 2021, s. 198, <<https://doi.org/10.5771/9783748925934>>.

⁷⁹⁹ AB Parlamentosu İç Pazar ve Tüketiciyi Koruma Komitesi (IMCO) bu kanaattedir. Bkz. MEP vies to target rogue traders in Digital Services Act, Euractiv, <<https://www.euractiv.com/section/digital/news/mep-vies-to-target-rogue-traders-in-digital-services-act/>>, (E.T.: 07.02.2025).

⁸⁰⁰ DSA m. 31/1.

⁸⁰¹ DSA m. 31/2.

Tasarım yoluyla uyumluluk sağlanırken, ilgili sağlayıcılar, söz konusu tacirlerin ürünlerini veya hizmetlerini platformlarında sunmalarına izin vermeden önce istenen bilgileri verip vermediklerini değerlendirmek için en iyi şekilde çaba sarf edecektir. Söz konusu bilgiler tam olmadığı sürece ürün veya hizmetlere platformda yer verilmemelidir. Ayrıca platformunda ürün veya hizmet sunmasına izin verdiği tacirlerin ürün veya hizmetlerini, hukuka aykırı olarak tanımlanıp tanımlanmadığını herhangi bir resmî, serbestçe erişilebilir ve makine tarafından okunabilir çevrim içi veri tabanında veya çevrim içi arayüzde rastgele kontrol etmek için de makul çabayı sarf edecektir⁸⁰². Karıştırılmamalıdır ki, bu hüküm, sunulan ürün veya hizmetleri genel olarak izleme yükümlülüğü veya özellikle tacirler tarafından sağlanan bilgilerin doğruluğunu değerlendirmek için genel bir bilgi toplama yükümlülüğü anlamına gelmemektedir⁸⁰³.

3.4.3. Bilgi Edinme Hakkı

Tüketicilerin tacirlerle mesafeli sözleşmeler yapmasına olanak tanıyan çevrim içi platform sağlayıcılarına yönelik olarak getirilen bir diğer yükümlülük, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün inşa ettiği şeffaflık anlayışıyla yakın ilişki içerisinde olan bilgi edinme hakkına uygun hareket edilmesidir. Bir tacir tarafından Birlik içinde yerleşik tüketicilere hukuka aykırı bir ürün veya hizmet sunulduğunu fark edilir ise, hukuka aykırı ürün veya hizmeti satın alan tüketicilerin bilgilendirilmeleri gerekir. Bu bakımdan, hizmetleri aracılığıyla mezkûr eylemin gerçekleştirildiği sağlayıcı; (a) ürün veya hizmetin hukuka aykırı olduğu gerçeğini; (b) tacirlerin kimliğini ve (c) ilgili her türlü telafi yolunu, iletişim bilgilerine sahip olduğu ölçüde ilgili tüketicilere iletacaktır⁸⁰⁴. Şayet ilgili tüm tüketicilerin iletişim bilgileri mevcut değilse, söz konusu hukuka aykırı ürün veya hizmetle ilgili bilgilerin, tacirin kimliğini ve ilgili her türlü telafi yoluyla birlikte ilgili sağlayıcının çevrim içi arayüzünde kamuya açık ve kolay erişilebilir şekilde yayınlanır⁸⁰⁵. Bilgilendirme yükümlülüğü, ilgili sağlayıcının hukuka aykırılıktan haberdar olduğu andan önceki altı ay içinde yapılan hukuka aykırı ürün veya hizmet alımlarıyla sınırlıdır.

⁸⁰² DSA m. 31/3.

⁸⁰³ DSA Resital paragraf 74.

⁸⁰⁴ DSA m. 32/1.

⁸⁰⁵ DSA m. 32/2.

3.5. ÇOK BÜYÜK ÇEVİRİM İÇİ PLATFORM SAĞLAYICILARI VE ÇOK BÜYÜK ÇEVİRİM İÇİ ARAMA MOTORU SAĞLAYICILARINA YÖNELİK EK YÜKÜMLÜLÜKLER

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nde özen yükümlülüklerinin ilgili aracılık hizmetinin türüne, boyutuna ve doğasına göre uyarlamasında rol oynayan asimetrik karakter; aracı hizmeti sağlayıcının içeriğe yakınlığı veya içerik üzerindeki etkisini gözetmektedir⁸⁰⁶. Bu bakımdan en kapsamlı yükümlülükler, çok büyük çevrim içi platformlar (VLOP) ve çok büyük çevrim içi arama motorları (VLOSE) için getirilmiştir⁸⁰⁷. AB kanun koyucusunun gerekçesini ortaya koyan Resitale göre; çok büyük çevrim içi platformlar, özellikle de hizmetin alıcılarının sayısı ile ifade edilen erişimleri sebebiyle, kamusal tartışmayı, ekonomik işlemleri ve bilgi, görüş ve fikirlerin kamuya yayılmasını kolaylaştırmadaki ve alıcıların çevrim içi bilgi edinme ve iletişim kurma biçimlerini etkilemede büyük bir önemi haiz olup, bu platformların sağlayıcılarına ek özen yükümlülükleri getirilmesi uygun görülmüştür⁸⁰⁸. Ayrıca bu yükümlülükler, bilginin çevrim içi olarak bulunması ve erişilebilir hâle getirilmesinde kritik rollerinin bulunması sebebiyle (uygulanabilir olduğu ölçüde) çok büyük çevrim içi arama motorları için de uygulanacaktır⁸⁰⁹. VLOP ve VLOSE'lerin teknik ve operasyonel yeteneklerinin yanı sıra, internet üzerindeki sosyal ve ekonomik etkilerinin de gözetilmesi ve daha adil bir çevrim içi ortamın tesisi için bu platformların etkilerinin dengelenmesine yönelik adımlar atılması yerindedir⁸¹⁰.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün, çok büyük çevrim içi platform ve çok büyük arama motorlarına ilişkin ek yükümlülükleri sistemik riskleri idare etmeye yöneliktir⁸¹¹.

⁸⁰⁶ Schwemer, s. 12.

⁸⁰⁷ Örneğin şeffaflık raporlaması yükümlülüklerine bakılırsa; VLOP ve VLOSE'lar hem tüm aracı hizmet sağlayıcılara getirilen yükümlülüğe (m. 15) hem çevrim içi platform ve arama motorları için getirilen ek raporlama yükümlülüklerine (m. 24) hem de ilerleyen başlıklarda ele alacağımız kendilerine yönelik ek raporlama yükümlülüklerine (m. 42) uymakla mükelleftir.

⁸⁰⁸ DSA Resital paragraf 75.

⁸⁰⁹ DSA Resital paragraf 75; Tüzük kapsamında arama motorları, ürünlerinin sorumluluk alanına girmemesi ve bilgiye erişimdeki rolleri sebebiyle özen yükümlülüklerine tabi tutulması istenmemiştir. Buna karşın çok büyük arama motorları bakımından DSA'nın 3. Bölümünün 5. Kısımında (mevcut bölüm) yer alan özen yükümlülüklerinin uygulanacağı ifade edilmiştir. Bu yükümlülüklerin önceki kısımlarda sayılan yükümlülüklerle benzerlik gösterdiği durumlarda VLOSE'ler bu yükümlülüklerle de bağlıdır. Bkz. Işık, s. 165.

⁸¹⁰ Genç-Gelgeç, s. 46.

⁸¹¹ Bu yükümlülüklerin sistemik riskleri idare etmeye yönelik olduğunu "5. Kısım" başlığında belirtmiştir

Bununla birlikte, Artificial Intelligence Act'deki⁸¹² yüksek risk eşiği önerisiyle karşılaştırıldığında, Tüzük'te kesin risk temelli bir model yerine, büyüklüğe dayalı bir kriter kullanılması tercih edilmiştir⁸¹³. Resitalin bu durumu açıklayan 76. paragrafına göre; çok büyük çevrim içi platformlar ve çok büyük arama motorlarının, daha küçük platformlara nazaran kapsam ve etkileri açısından farklı toplumsal riskler doğurması mümkündür. Dolayısıyla, bu tür büyük çaplı platform ve arama motoru sağlayıcılarının, toplumsal etkilerinin boyutuna uygun olarak en yüksek standartta özen yükümlülüklerini taşıması uygun düşecektir⁸¹⁴.

Bu kapsamdaki yükümlülükler; risk değerlendirmesi, risklerin azaltılması, krizle müdahale mekanizması kurulması, bağımsız denetim, tavsiye sistemleri, ek çevrim içi reklam şeffaflığı, verilere erişim ve inceleme, uyum birimi kurulması, şeffaflık raporlaması ve denetim ücreti ödenmesi olarak sayılmıştır.

3.5.1. Risk Değerlendirmesi Yapılması

Çok büyük çevrim içi platformların ve çok büyük çevrim içi arama motorlarının etki kabiliyeti, kullanıcılar üzerinde kurmuş olduğu tahakküm ve hizmetlerini genellikle reklam odaklı iş modellerine fayda sağlayacak şekilde optimize etmeleri toplumsal endişelere sebep olabilmektedir. Devlet adamlarının platformların işlevselliğini istismar eden propaganda kampanyaları bu konuda bir örnek olarak gösterilebilir⁸¹⁵. Benzer şekilde seçim süreçlerinde gerçekleştirilen dezenformasyon ile toplum yanıltılmakta, seçimlere olan güven zedelenmekte ve vatandaşlık haklarının kullanımında çekimserliğe sebep olunmaktadır⁸¹⁶. Doğabilecek risklerin ve ortaya çıkabilecek toplumsal ve

⁸¹² Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act), [2024] OJ L, 2024/1689.

⁸¹³ Stiković, s. 65.

⁸¹⁴ DSA Resital paragraf 76.

⁸¹⁵ Leiser, s. 6.

⁸¹⁶ Kulular İbrahim, Avustralya Hukukunda Yalan Haber, s. 74-75. Seçimlerin dijital hizmetler üzerinden sabote edilmesinden pek çok ülke muzdariptir. Örneğin 2016 ABD başkanlık seçimleri, Birleşik Krallık'ın Brexit referandumu, Fransa (özellikle 2017 seçimleri için bkz. Söyler, Yasin, "Fransa'nın Seçim Manipülasyonlarıyla Hukuki Mücadelesi ve Türkiye İçin Öneriler" içinde Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber (ed. Kent, Bülent/Kulular İbrahim, Merve Ayşegül), Ankara, 2022 (37-72), s. 38-41.), Almanya ve Türkiye'deki seçimlerde internet ve sosyal medyanın manipülasyon amacıyla kullanıldığı görülmüştür. Bkz.

ekonomik zararın etkili bir şekilde tespit edilip azaltılması için, AB kanun koyucusu, etkili düzenleme ve yaptırımını gerekli görmüştür⁸¹⁷. Bu doğrultuda VLOP ve VLOSE sağlayıcılarına, hizmetlerinin ve (algoritmik sistemler de dahil olmak üzere) ilgili sistemlerinin tasarımından veya işleyişinden ya da hizmetlerinin kullanımından kaynaklanan her türlü sistemik riski titizlikle tespit etme, analiz etme ve değerlendirme mecburiyeti getirilmiştir⁸¹⁸. Bu yükümlülük, temel şeffaflık yükümlülükleri arasında yer almaktadır⁸¹⁹. Risk değerlendirmesi, kural olarak yılda en az bir kez yapılacak olmakla birlikte, maddede yer alan riskler üzerinde kritik bir etkiye sahip olması muhtemel bir işlemin⁸²⁰ uygulamaya koyulmasından önce de gerçekleştirilmelidir.

Risk değerlendirmesinin, VLOP ve VLOSE sağlayıcılarının hizmetlerine özgü ve sistemik risklerle orantılı olması beklenir. Ayrıca değerlendirmede risklerin ciddiyeti ve olasılığı da gözetilmelidir. İlgili sağlayıcılar, dört sistemik risk kategorisini derinlemesine değerlendirmelidir⁸²¹. Bunlar; (a) hizmetleri aracılığıyla hukuka aykırı içeriğin yayılması; (b) başta Şart'ta yer alan insan onuru, özel ve aile hayatına saygı ve kişisel verilerin korunması olmak üzere temel hakların kullanılmasına yönelik fiili veya öngörülebilir olumsuz etkiler, medya özgürlüğü ve çoğulculuğu da dahil olmak üzere ifade ve bilgi edinme özgürlüğü, ayrımcılık yasağı, çocuk haklarına saygı ve yüksek düzeyde tüketici koruması düzenlemeleri; (c) sivil söylem ve seçim süreçleri ile kamu güvenliği üzerindeki mevcut veya öngörülebilir olumsuz etkiler; (d) toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kamu

Yerlikaya, Turgay/Toker Aslan, Seca, "Social Media and Fake News in the Post-Truth Era: The Manipulation of Politics in the Election Process", *Insight Turkey*, C.: 22, S.: 2, 2020 (177-196), s. 179, <<https://doi.org/10.25253/99.2020222.11>>.

⁸¹⁷ DSA Resital paragraf 79; **Balkin**, Jack M., "How to Regulate (and Not Regulate) Social Media", *Journal of Free Speech Law*, Knight Institute Occasional Paper Series, No. 1, 2019 (71-96), s. 74. <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3484114>>.

⁸¹⁸ DSA m. 34/1.

⁸¹⁹ **Helberger/Samuelson**, s. 4.

⁸²⁰ Bu konuda bir örnek, 2021 yılında Facebook'un on üç yaşın altındaki çocuklar için özel bir Instagram hizmeti oluşturma projesini duyurmasıdır. Oldukça tepki toplayan bu duyurum, platformların geliştirdikleri yeni hizmetlerin veya mevcut hizmetlerini evrimleştirmelerinin yeni sistemik riskler doğurabileceğini göstermektedir. Bkz. <<https://www.cnbc.com/2021/05/10/attorneys-general-ask-facebook-to-abandon-instagram-for-kids-plans.html>>, (E.T.: 07.02.2025); **Buri/van Hoboken**, s. 36.

⁸²¹ DSA Resital paragraf 80

sağlığının ve küçüklerin korunması ve kişinin fiziksel ve ruhsal esenliğine yönelik ciddi olumsuz sonuçlara ilişkin fiili veya öngörülebilir olumsuz etkiler şeklinde sayılmıştır⁸²².

Risk değerlendirmesi yapılırken, mezkûr riskleri etkileyen faktörler ve nasıl etkiledikleri de dikkate alınmalıdır. Bu doğrultuda VLOP ve VLOSE'ler; (a) tavsiye sistemlerinin ve diğer ilgili algoritmik sistemlerin tasarımı; (b) içerik moderasyonu sistemleri; (c) geçerli hüküm ve koşullar ve bunların uygulanması; (d) reklamların seçilmesi ve sunulmasına yönelik sistemler; (e) sağlayıcının veri ile ilgili uygulamaları unsurlarını riske etkileri bakımından ele almalıdır⁸²³.

Ayrıca, VLOP ve VLOSE sağlayıcılarının hizmetlerinin dezenformasyon da dahil olmak üzere yanıltıcı veya aldattıcı içeriği yaymak veya çoğaltmak için nasıl kullanıldığını da özellikle gözetmesi gerektiği düşünülmüştür⁸²⁴. Hizmetin gerçek olmayan kullanımı veya otomatik olarak istismar edilmesi de dahil olmak üzere, hizmetlerinin kasıtlı olarak manipüle edilmesinin yanı sıra hukuka aykırı içeriğin ve hüküm ve koşullarıyla uyumlu olmayan bilgilerin güçlendirilmesi ve potansiyel olarak hızlı ve geniş bir şekilde yayılmasının riskleri etkileyip etkilemediğinin ve nasıl etkilendiğinin de değerlendirme içerisinde analizi istenir⁸²⁵. Böylece, hukuka aykırı içerikler yalnızca geniş bir kategori olarak ele alınmakla kalmayacak, yayılma biçimleri, manipülasyon potansiyelleri ve etkileri bir bütün halinde değerlendirilerek kolektif bir sorun olarak tanımlanacaktır⁸²⁶.

Risk değerlendirmesi, belirli bölgesel veya dilsel hususları (bir Üye Devlet'e özgü olanlar da dahil olmak üzere) dikkate alınmalıdır⁸²⁷. Risk değerlendirmelerinin birbiri üzerine inşa

⁸²² DSA m. 34/1; Bu kategorilerin dair daha detaylı açıklama ve örnekler için bkz. DSA Resital paragraf 80-83.

⁸²³ DSA m. 34/2.

⁸²⁴ DSA Resital paragraf 84.

⁸²⁵ DSA m. 34/2. Bu hallere örnek olarak sahte hesapların oluşturulması, botların kullanımı veya bir hizmetin gerçek olmayan kullanımı ve hukuk aykırı veya hüküm ve koşullarla uyumsuz içerik ve dezenformasyon kampanyalarına katkıda bulunan bilgilerin kamuoyuna hızlı ve yaygın bir şekilde yayılmasına yol açabilecek diğer otomatik veya kısmen otomatik kullanımlar verilebilir. Bkz. DSA Resital paragraf 84.

⁸²⁶ Stiković, s. 49.

⁸²⁷ DSA m. 34/2.

edilmesini mümkün kılmak ve tespit edilen risklerin gelişimini göstermek, ayrıca soruşturma ve yaptırım eylemlerini kolaylaştırmak için; risk değerlendirmelerinin destekleyici belgeleri⁸²⁸, en az üç yıl boyunca VLOP ve VLOSE sağlayıcıları tarafından muhafaza edilmeli ve talep edilmeleri halinde Komisyon'a ve Dijital Hizmetler Koordinatörüne iletilmelidir⁸²⁹.

Risk değerlendirmesine yönelik getirilen bu yükümlülükler, platformların daha geniş bilgi ekosistemi ve temel haklar üzerindeki etkisine ilişkin artan endişelere yanıt verir niteliktedir⁸³⁰. Ayrıca, sistemik riskler hakkında Tüzük uyarınca elde edilen bilgiler, ülkemiz gibi AB dışındaki düzenleyiciler için de faydalı olabilir. Zira halihazırda teşhis edilmiş olan risklere yönelik gerekli düzenlemelere başvurulabilir.

3.5.2. Risklerin Azaltılması

Çok büyük çevrim içi platformların ve çok büyük çevrim içi arama motorlarının sağlayıcılarına getirilmiş olan risk değerlendirmesi, önemli bir işleve sahiptir. Zira tespit edilen risklerin azaltılması için makul, orantılı ve etkili tedbirlerin alınması elzem görülmüştür. Bu tedbirler alınırken VLOP ve VLOSE sağlayıcılarının ekonomik kapasitesi ve hizmetlerinin kullanımı üzerinde gereksiz kısıtlamalardan kaçınma ihtiyacı gözetilecek olmakla birlikte, temel haklar üzerindeki potansiyel olumsuz etkiler ve özellikle ifade özgürlüğünün zedelenmemesi oldukça ehemmiyetlidir⁸³¹.

VLOP ve VLOSE sağlayıcılarının, uygulanabilir olduğu hallerde alacakları tedbirler; hizmetlerinin tasarımı, özellikleri ve işleyişini uyarlamak, hüküm ve koşulları ve bunların icrasını uyarlamak, içerik yönetim süreçlerini uyarlamak ve ilgili karar alma süreçlerini ve içerik yönetimi için tahsis edilen kaynakları uyarlamak, algoritmik sistemleri test etmek ve uyarlamak, reklam sistemlerini uyarlamak ve reklamların sunumunu sınırlamayı

⁸²⁸ Risk değerlendirmesini destekleyici belgelere örnek olarak bunların hazırlanmasına ilişkin bilgiler, temel veriler ve algoritmik sistemlerinin test edilmesine dair veriler gösterilebilir. Bkz. DSA Resital paragraf 85.

⁸²⁹ DSA m. 34/2.

⁸³⁰ Helberger/Samuelson, s. 4.

⁸³¹ DSA Resital paragraf 86.

veya ayarlamayı amaçlayan hedefli önlemler almak, özellikle sistemik riskin tespitine ilişkin olarak tüm faaliyetlerinin iç süreçlerini, kaynaklarını, testlerini, belgelerini veya gözetimlerini güçlendirmek, güvenilir işaretçilerle iş birliği yapmak ve mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm organlarının kararını uygulamak, diğer çevrim içi platform ve çevrim içi arama motoru sağlayıcıları ile koordinasyon sağlamak, farkındalık artırma çalışmaları yürütmek, çocuk haklarını korumaya yönelik hedefli tedbirler almak ve çevrim içi arayüzlerinde sunulan bilgi öğelerini ayırt edilebilir kılmak şeklinde kısaca sayılabilir⁸³².

Risklerin değerlendirilmesi ve azaltılması hususlarında Avrupa Dijital Hizmetler Kurulu'na da bir görev addedilerek yılda bir kez Komisyon ile iş birliği içinde kapsamlı raporlar yayınlaması istenmiştir. Raporda; (a) sağlayıcıların bildirdikleri veya diğer bilgi kaynakları (Özellikle DSA m. 39, 40 ve 42'ye uygun olarak sağlananlar) aracılığıyla tespit edilen en belirgin ve tekrarlayan sistemik risklerin belirlenmeli ve değerlendirilmeli ve (b) tespit edilen sistemik riskleri azaltmaya yönelik en iyi VLOP ve VLOSE uygulamaları gösterilmelidir⁸³³. Raporlar sunulurken sistemik riskler, meydana geldikleri Üye Devletlere ve bir bütün olarak Birliğe göre ayrıştırılır. Risk moderasyonuna ilişkin olarak Komisyon'un Dijital Hizmetler Koordinatörleri ile iş birliği halinde belirli risklerle ilgili kılavuz ilkeler yayınlaması mümkündür. Bu ilkeler hazırlanırken ilgili tüm tarafların Şart'ta yer alan temel hakları üzerindeki tedbirlerin olası sonuçları dikkate alınır, kamu istişareleri düzenlenir; özellikle en iyi uygulamalar ve olası tedbirler tavsiye edilir⁸³⁴.

3.5.3. Kriz Müdahale Mekanizması

Kriz zamanlarında, VLOP ve VLOSE'lerin sağlayıcıları tarafından bazı özel tedbirlerin acilen alınması gerekli görülmüştür. Bu maddenin amacı doğrultusunda, olağanüstü koşulların AB'de veya Birlik'in önemli bir bölümünde kamu güvenliğine veya kamu sağlığına yönelik ciddi bir tehdide yol açması halinde kriz meydana gelmiş sayılır⁸³⁵. Bu tür krizlerin ortaya çıkmasında; yeni ortaya çıkan çatışmalar veya terör eylemleri de dâhil

⁸³² DSA m. 35/1; DSA Resital paragraf 87-90 arasında bu önlemlere ilişkin detaylı beyanlar yer almakla birlikte konu yoğunluğunu artırmamak adına çalışmamızda yalnızca maddelere yer vermekle yetinilmiştir.

⁸³³ DSA m. 35/2.

⁸³⁴ DSA m. 35/3.

⁸³⁵ DSA m. 36/2.

olmak üzere silahlı çatışmalar, depremler ve kasırgalar gibi doğal afetlerin yanı sıra salgın hastalıklar ve halk sağlığına yönelik diğer ciddi sınır ötesi tehditler rol oynayabilir⁸³⁶.

Bir krizin mevcudiyeti halinde Komisyon, Avrupa Dijital Hizmetler Kurulu'nun tavsiyesi üzerine, VLOP ve VLOSE sağlayıcılarından acil olarak bir kriz müdahalesi başlatmalarını talep edebilir. Müdahale talebi; (a) hizmetlerinin işleyişinin ve kullanımının 2. paragrafta atıfta bulunulan ciddi bir tehdide önemli ölçüde katkıda bulunup bulunmadığını, bulunuyorsa ne ölçüde ve nasıl katkıda bulunduğunu veya bulunma ihtimalinin olup olmadığını değerlendirmek; (b) (a) bendi uyarınca tespit edilen ciddi tehdide bu tür bir katkıyı önlemek, ortadan kaldırmak veya sınırlandırmak için madde 35/1 veya madde 48/2'de öngörülenler gibi spesifik, etkili ve orantılı tedbirleri belirlemek ve uygulamak; (c) belirli bir tarihe kadar veya kararda belirtilen düzenli aralıklarla, (a) bendinde atıfta bulunulan değerlendirmeler, (b) bendi uyarınca alınan özel tedbirlerin kesin içeriği, uygulanması ve niteliksel ve niceliksel etkisi ve kararda belirtildiği üzere bu değerlendirmeler veya bu tedbirlerle ilgili diğer hususlar hakkında Komisyon'a rapor vermek, hususlarını içerebilir⁸³⁷. (b) bendi uyarınca tedbir belirlenirken ve uygulanırken, VLOP ve VLOSE sağlayıcıları, krizin ciddiyetini, tedbirlerin aciliyetini ve tedbirlerin ilgili tüm tarafların hakları ve meşru menfaatleri üzerindeki fiili veya potansiyel etkilerini (Şart'ta yer alan temel haklara saygı göstermemesi ihtimali de dahil olmak üzere) gereken şekilde dikkate almalıdır.

Komisyon'un, karar alırken, tümüyle yerine getirilmesini sağlayacağı şartlar şunlardır; (a) kararın gerektirdiği eylemler, özellikle 2. paragrafta atıfta bulunulan ciddi tehdidin ağırlığı, tedbirlerin aciliyeti ve tedbirlerin Şart'ta yer alan temel haklara saygı gösterilmesindeki olası başarısızlık da dahil olmak üzere, ilgili tüm tarafların hakları ve meşru menfaatleri üzerindeki fiili veya potansiyel etkileri dikkate alındığında, kesinlikle gerekli, haklı ve orantılı olması; (b) kararda, 1. paragrafın (b) bendinde atıfta bulunulan spesifik tedbirlerin, özellikle bu tedbirlerin aciliyeti ve bunların hazırlanması ve uygulanması için gereken süre dikkate alınarak, makul bir süre içinde alınması

⁸³⁶ DSA Resital paragraf 91.

⁸³⁷ DSA m. 36/1.

gerektiğinin belirtilmesi; (c) kararın gerektirdiği eylemlerin üç ayı aşmayan bir süreyle sınırlı tutulması⁸³⁸.

Kararın kabulünün ardından Komisyon gecikmeksizin; (a) kararı, kararın muhatabı olan sağlayıcı veya sağlayıcılara bildirir; (b) kararı kamuya açık hâle getirir ve (c) Kurul'u karardan haberdar eder, bu konudaki görüşlerini sunmaya davet eder ve kararla ilgili müteakip gelişmelerden haberdar eder⁸³⁹. Kararın kendisine iletilmesi üzerine alınacak özel tedbirlerin seçimi VLOP ve VLOSE sağlayıcılarına aittir⁸⁴⁰. Öte yandan Komisyon, amaçlanan veya uygulanan tedbirlerin izlenen hedeflere ulaşmada etkili ve orantılı olup olmadığını belirlemek için resen veya VLOP ve VLOSE sağlayıcılarının talebi üzerine, ilgili sağlayıcının özel koşulları ışığında, söz konusu sağlayıcıyla diyaloga girebilir⁸⁴¹.

Komisyon, alınan özel tedbirlerin uygulanmasını ve krizin gelişimini izleyecek, en azından aylık bazda, bu izleme konusunda Kurula düzenli olarak rapor verecektir⁸⁴². Şayet tedbirlerin etkili veya orantılı olmadığı kanaatine varırsa, Kurula danıştıktan sonra, sağlayıcıların tedbirlerin belirlenmesi veya uygulanmasını ele almasını gerektiren bir karar verebilir. Nihayetinde Komisyon, bu yükümlülük uyarınca alınan kararın kabulünü müteakip yıllık olarak ve her halükârda krizin sona ermesinden üç ay sonra, uygulanan özel tedbirlere ilişkin olarak Avrupa Parlamentosu'na ve Konsey'e rapor sunar⁸⁴³.

3.5.4. Bağımsız Denetim

VLOP ve VLOSE'ler için getirilen bir diğer yükümlülük, uzmanlar tarafından doğrulamanın sağlanması amacıyla gerçekleştirilecek bağımsız denetimlerdir. Masrafları

⁸³⁸ DSA m. 36/3.

⁸³⁹ DSA m. 36/4. Örneğin VLOP ve VLOSE sağlayıcılarının içerik denetim süreçlerinin uyarlanması ve içerik denetimine ayrılan kaynakların artırılması, hüküm ve koşulların, ilgili algoritmik sistemlerin ve reklam sistemlerinin uyarlanması, güvenilir işaretleyicilerle iş birliğinin daha da yoğunlaştırılması, farkındalık artırıcı tedbirlerin alınması ve güvenilir bilgilerin teşvik edilmesi ve çevrim içi arayüzlerinin tasarımının uyarlanması gibi tedbirleri belirlemeleri ve uygulamaları mümkündür. Bkz. DSA Resital paragraf 91.

⁸⁴⁰ DSA m. 36/5.

⁸⁴¹ DSA m. 36/6.

⁸⁴² DSA m. 36/7.

⁸⁴³ DSA m. 36/11.

ilgili sağlayıcıya ait olmak üzere yılda en az bir kez gerçekleştirilecek bu denetimler yoluyla Tüzük tarafından belirlenen yükümlülöklere ve ilgili olduğu hallerde, davranış kuralları (m. 45-46) ve kriz protokolleri (m. 48) uyarınca üstlenilen tamamlayıcı taahhütlere VLOP ve VLOSE sağlayıcılarının uygunlukları değeriendirilir⁸⁴⁴. Kuruluşların denetimlerini etkili, verimli ve zamanında gerçekleştirebilmeleri adına, ilgili sağlayıcıların; iş birliğinde bulunması, yardım sağlaması ve denetimin yürütölmesini engellemekten kaçınması gerekmektedir⁸⁴⁵. Yapılan denetim neticesinde VLOP ve VLOSE sağlayıcılarından ve üçüncü taraflardan elde edilen bilgiler bakımından denetimlerin sona ermesinden sonra da dahil olmak üzere yeterli düzeyde gizlilik sağlanacak ve mesleki sır olarak korunmaları garanti edilecektir. Ancak gizliliğe verilen önem, denetimlerin gerçekleştirilmesini ve Tüzüğün diğeri hükümlerini (özellikle de şeffaflık, gözetim ve uygulamaya ilişkin olanları) olumsuz yönde etkilememelidir⁸⁴⁶.

Denetim gerçekleştirecek kuruluşlardan bazı özellikleri taşımaları beklenmektedir. Bu özelliklerden ilki, görevlerini yeterli ve güvenilir bir şekilde yerine getirebilmeleri için bağımsız olmalarıdır⁸⁴⁷. Bu bakımdan kuruluş; (a) VLOP ve VLOSE sağlayıcısından ve bu sağlayıcı ile bağlantılı herhangi bir tüzel kişiden bağımsızdır ve bunlarla herhangi bir çıkar çatışması yoktur; özellikle (i) denetimin başlangıcından önceki 12 aylık dönemde ilgili sağlayıcı ve bu sağlayıcıyla bağlantılı herhangi bir tüzel kişiye denetlenen konularla ilgili denetim dışı hizmet vermemiş ve denetimin tamamlanmasından sonraki 12 aylık dönemde de bu tür hizmetleri vermeyeceğini taahhüt etmiş olması; (ii) ilgili sağlayıcı ve bu sağlayıcıya bağılı herhangi bir tüzel kişiye birbirini izleyen 10 yıldan daha uzun bir süre boyunca bu Madde uyarınca denetim hizmetleri sağlamamış olması; (iii) denetimi, denetimin sonucuna bağılı olan ücretler karşılığında gerçekleştirmemesi bağımsız olarak addedilmesi için gerekli görölmüştür⁸⁴⁸. Aranani diğeri özellikler ise kuruluşun (b) risk yönetimi, teknik yeterlilik ve yetenekler alanında kanıtlanmış uzmanlığa ve (c) özellikle

⁸⁴⁴ DSA m. 37/1.

⁸⁴⁵ Bu doğrultuda, bağımsız denetim gerçekleştirilen kuruluşların ilgili tüm veri ve tesislere erişimlerini sağlamak ve sözlü veya yazılı soruları yanıtlamak gibi kolaylıklar sağlanacaktır. Bkz. DSA m. 37/2.

⁸⁴⁶ Örneğin bu konuda Tüzük'te bir çözüm bulunmuştur. Madde 42/4 uyarınca şeffaflık raporlaması amacıyla gerekli olması halinde, bu maddenin 4. ve 6. paragraflarında atıfta bulunulan denetim raporu ve denetim uygulama raporuna, makul olarak gizli olduğu düşünölebilecek herhangi bir bilgi içermeyen versiyonlar eşlik edecektir. Bkz. DSA m. 37/2.

⁸⁴⁷ DSA Resital paragraf 92.

⁸⁴⁸ DSA m. 37/3.

uygulama kurallarına veya uygun standartlara bağlılık temelinde kanıtlanmış tarafsızlığa ve mesleki etiğe sahip olmasıdır.

Yükümlülük kapsamında çok büyük çevrim içi platformların ve çok büyük çevrim içi arama motorlarının sağlayıcıları, gerekli özellikleri taşımakta olan kuruluşların yaptıkları her bir denetim için yazılı bir denetim raporu oluşturmalarını sağlar. Raporda asgari olarak; ilgili sağlayıcının adı, adresi, irtibat noktası ve kapsanan dönem; denetimi gerçekleştiren kuruluşun adı ve adresi; bir çıkar beyanı; denetimin uygulandığı spesifik unsurların ve metodolojinin açıklaması; denetimden elde edilen ana bulguların bir açıklaması ve özeti; denetimin bir parçası olarak danışılan üçüncü tarafların bir listesi; denetime tabi olan VLOP ve VLOSE sağlayıcılarının Tüzük kapsamındaki yükümlülüklerle ve taahhütlere uyup uymadığına ilişkin “olumlu”, “yorumlarla birlikte olumlu” veya “olumsuz” olmak üzere bir denetim görüşü; denetim görüşünün 'olumlu' olmadığı durumlarda, uyumun sağlanmasına yönelik spesifik tedbirlerle ilişkin operasyonel tavsiyeler ve uyumun sağlanması için önerilen zaman dilimi bilgileri mevcut olmalıdır⁸⁴⁹. Ayrıca belirli unsurlar denetlenemez veya incelemelere dayanarak bir denetim görüşü bildirilemezse, denetim raporu, denetleyemeyişe ilişkin koşul ve sebepleri içermelidir⁸⁵⁰.

VLOP ve VLOSE sağlayıcısının Tüzük tarafından belirlenen yükümlülüklerle veya uygulanabilir olduğu hallerde, bir davranış kuralları veya kriz protokolü uyarınca üstlendiği taahhütlere, özellikle de sistemi ve hizmetleri tarafından ortaya konan sistemik riskleri belirleyerek, değerlendirerek ve azaltarak uyduğu tüm kanıtlar ile ortaya koyulduğu durumlarda raporda olumlu görüş verilmelidir⁸⁵¹. Bağımsız denetim raporunda olumlu sonuç alamayan çok büyük çevrim içi platformların veya çok büyük çevrim içi arama motorlarının sağlayıcıları, bağımsız denetim kuruluşunun sunduğu operasyonel tavsiyeleri uygulamak adına gerekli tedbirleri alacaktır⁸⁵². Tavsiyelerin kendilerine yöneltilmesinin ardından başlayacak 1 aylık süre içerisinde tedbirlerin hayata

⁸⁴⁹ DSA m. 37/4.

⁸⁵⁰ DSA m. 37/5.

⁸⁵¹ DSA Resital paragraf 93.

⁸⁵² DSA m. 37/6.

geçirildiğine ilişkin bir denetim uygulama raporu kabul edilmeli; operasyonel tavsiyeler uygulanmamış dahi olsa, bunlara ilişkin gerekçe ve aldıkları alternatif önlemler raporda gösterilmelidir. Komisyon, denetimlere ilişkin usul adımları, denetim metodolojileri ve raporlama şablonları gibi denetimlerin gerçekleştirilmesi için gerekli kuralları ortaya koymak konusunda yetkiye sahiptir⁸⁵³.

3.5.5. Tavsiye Sistemleri

Çevrim içi platform sağlayıcıları için getirilen tavsiye sistemi yükümlülüğüne (m. 27) ek olarak, tavsiye sistemleri kullanan VLOP ve VLOSE sağlayıcıları; tavsiye sistemlerinin her biri için GDPR m. 4/4'te tanımlandığı şekilde profil oluşturmaya dayanmayan en az bir seçenek sunmalıdır⁸⁵⁴. Bu seçeneklerin, tavsiyelerin sunulduğu çevrim içi arayüzden doğrudan erişilebilir olması gerekmektedir⁸⁵⁵.

3.5.6. Ek Çevrim İçi Reklam Şeffaflığı

AB kanun koyucusu, çok büyük çevrim içi platformlar ve çok büyük çevrim içi arama motorları tarafından kullanılan reklam sistemlerinin özel riskler oluşturduğu kanaatiyle daha fazla düzenlenmelerinde fayda görmüştür⁸⁵⁶. Bu riskler; reklam sistemlerinin ölçeklerinin büyüklüğü ve hizmet alıcılarını davranışlarına dayalı olarak hedefleme ve onlara ulaşma kabiliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda, çevrim içi reklam şeffaflığına yönelik olarak getirilen genel yükümlülük, VLOP ve VLOSE'ler için güçlendirilmiştir⁸⁵⁷. Reklam sistemlerinin hukuka aykırı içeriği yayma veya finansal olarak teşvik etme riski taşıdığı göz önüne alındığında, bu tür bir şeffaflık yükümlülüğü, hukuka aykırı içerikle mücadele üzerinde de dolaylı bir etkiye sahip olabilir⁸⁵⁸.

⁸⁵³ DSA m. 37/7.

⁸⁵⁴ DSA m. 38.

⁸⁵⁵ DSA Resital paragraf 94.

⁸⁵⁶ Bkz. DSA Resital paragraf 95.

⁸⁵⁷ Işık, s. 175.

⁸⁵⁸ Genç-Gelgeç, s. 48.

Çok büyük çevrim içi platformlar ve çok büyük çevrim içi arama motorlarının, çevrim içi reklam dağıtımından kaynaklanan yeni risklerin⁸⁵⁹ denetlenmesini ve araştırılmasını kolaylaştırmak için sunmakta oldukları reklamlara ilişkin bilgiler içeren bir havuzu arayüzlerinde ve kamunun erişimine açık şekilde oluşturmaları gerekmektedir. Çok kriterli sorgulara izin veren aranabilir ve güvenilir bir araç ve uygulama programlama arayüzleri kullanacak bu havuz, bir reklamın sunulduğu tüm dönem boyunca ve son kez sunulmasından bir yıl sonrasına kadar gerekli bilgileri de bünyesinde bulundurmalıdır⁸⁶⁰. Bilgilerin herhangi bir kişisel veri içermediğinden emin olunması, doğru ve eksiksiz olmasını sağlamak için makul çabanın gösterilmesi de ehemmiyetlidir. DSA m. 39, söz konusu havuzun asgari olarak içermesi gereken bilgileri de hüküm altına almıştır.

Reklamın içeriği (ürün, hizmet veya markanın adı ve reklam konusu dahil); reklam verenle ilgili veriler; ve farklıysa, reklam için ödeme yapan gerçek veya tüzel kişi; reklamın sunulduğu dönem; reklamın özellikle belirli bir hizmet alıcısı grubuna sunmanın amaçlanıp amaçlanmadığı (amaçlanmışsa, bu yönde kullanılan ana parametreler ve varsa bu gruplardan hariç tutulana belirlemek için kullanılan ana parametreler); VLOP'lerde yayınlanan ve madde 26/2 uyarınca tanımlanan ticari iletişimler; hizmetin ulaştığı toplam alıcı sayısı ve uygunsa, reklamın özellikle hedeflediği alıcı grubu veya grupları için Üye Devlet bazında ayrıştırılmış toplam sayılar; çevrim içi arayüzde yer alan veri havuzunda gösterilen bilgilerden olmalıdır⁸⁶¹. Şayet VLOP ve VLOSE sağlayıcıları, hukuka aykırı olması veya kendi hüküm ve koşullarıyla uyumsuzluk sebebiyle bir reklamı kaldırmış ya da erişimini engellemiş ise; ilgili reklam için reklamın içeriği, reklamın adına sunulduğu kişi ve reklam için ödeme yapan kişi bilgilerine veri havuzunda yer vermeyecektir⁸⁶². Veri havuzlarının yapısı, organizasyonu ve işlevleri hakkında kılavuz ilkeler; Kurul'a, ilgili uzman araştırmacılara (DSA m. 40) ve kamuoyuna danışılmasının ardından Komisyon tarafından yayınlanabilir⁸⁶³.

⁸⁵⁹ Bu riskler; hukuka aykırı reklamlar, manipülatif teknikler ve kamu sağlığı, kamu güvenliği, sivil söylem, siyasi katılım ve eşitlik üzerinde gerçek ve öngörülebilir bir olumsuz etkisi olan dezenformasyon şeklinde örneklendirilebilir. Bkz. DSA Resital paragraf 95.

⁸⁶⁰ DSA m. 39.

⁸⁶¹ DSA m. 39/2.

⁸⁶² Böyle bir durumda, ilgili spesifik reklam için veri havuzuna dahil edilecek bilgiler DSA m. 17/3-a,e veya m 9/2-a-i bendinde atıfta bulunanlardan uygun düşenler olacaktır. Bkz. DSA m. 39/3.

⁸⁶³ DSA m. 39/3.

3.5.7. Verilere Erişim ve İnceleme

Tüzüğe uygunluğun izlenmesi ve değerlendirilmesi için ihtiyaç duyulan verilere erişim sağlanması bir diğer yükümlülüktür. Dijital Hizmetler Koordinatörü veya Komisyon verileri gerekçeli bir talep ile istemeli, VLOP ve VLOSE sağlayıcıları ise bu talepte belirtilen makul bir süre içerisinde verileri sunmalıdır⁸⁶⁴. Yalnızca uygun amaçlar doğrultusunda kullanılan bu veriler bakımından; kişisel verilerin korunmasına (özellikle ticari sırlar için), aracı hizmet sağlayıcıların ve ilgili hizmetin alıcılarının haklarının ve menfaatlerinin zedelenmemesine dikkat edilir⁸⁶⁵. VLOP ve VLOSE sağlayıcıları, talepte belirtilen uygun arayüzler aracılığıyla (çevrim içi veri tabanları veya uygulama programlama arayüzleri dahil) verilere erişimi kolaylaştırmak ve sağlamakla yükümlüdür⁸⁶⁶.

Yükümlülük gereği VLOP ve VLOSE sağlayıcılarının sunması gereken veriler DSA m. 40 içerisinde detaylıca açıklanmıştır. Tavsiye sistemleri de dahil olmak üzere algoritmik sistemlerinin tasarımını, mantığını, işleyişini ve testlerini açıklayacaklardır⁸⁶⁷. Ayrıca sistemik risklerin tespit edilmesi, tanımlanması ve anlaşılmasına (DSA m. 34/1) ve risk azaltma tedbirlerinin yeterliliğinin, etkinliğinin ve etkilerinin değerlendirilmesine (DSA m. 35) katkıda bulunan araştırmalar için “*onaylanmış araştırmacılara (vetted researchers)*” verilere erişim sağlanır⁸⁶⁸. Bu yöndeki bir talebe karşın VLOP ve VLOSE sağlayıcılarının verilere erişimi bulunmuyor veya verilere erişim sağlamak hizmetlerinin güvenliğinde ya da özellikle ticari sırlar olmak üzere gizli bilgilerin korunmasında önemli güvenlik açıklarına yol açma ihtimali taşıyorsa; 15 gün içinde Dijital Hizmetler Koordinatöründen talebi değiştirmesini isteyebilecektir⁸⁶⁹. Değişiklik taleplerinin uygun

⁸⁶⁴ DSA m. 40/1.

⁸⁶⁵ DSA m. 40/2.

⁸⁶⁶ DSA m. 40/7.

⁸⁶⁷ DSA m. 40/3.

⁸⁶⁸ DSA m. 40/4; Araştırmacılar tarafından çevrim içi sistemik risklerin evrimi ve ciddiyeti üzerine yapılan incelemeler, bilgi asimetrisini gidermek ve aracı hizmet sağlayıcıları, Dijital Hizmetler Koordinatörlerini, diğer yetkili makamları, Komisyonu ve kamuoyunu bilgilendirerek dirençli bir risk azaltma sistemi kurmak için özellikle önemli görülmüştür. Bkz. DSA Resital paragraf 96.

⁸⁶⁹ DSA m. 40/5; Aracı hizmet sağlayıcıların ticari menfaatleri göz önünde bulundurulacak olsa da belirli bir araştırma hedefi için gerekli verilere erişim sağlamayı reddetmeye yol açmaması gerekmektedir. Örneğin ilgili sağlayıcıların gerektiğinde araştırmacılar için uygun erişimi sağlarken veri kasaları gibi teknik korumalar kullanması, bkz. DSA Resital paragraf 97.

düşebilecek alternatif yol önerilerini de içermesi gerekmekte olup, 15 gün içerisinde Dijital Hizmetler Koordinatörünce bir karar verilecek ve VLOP ve VLOSE sağlayıcılarına yeni süresiyle birlikte kararını bildirecektir⁸⁷⁰.

Dijital Hizmetler Tüzüğü, m. 40/4 kapsamında VLOP ve VLOSE sağlayıcılarından veri erişimi talebinde bulunabilecek araştırmacılar için onaylanmış araştırmacı statüsünü ihdas etmiştir. Statü, araştırmacıların; 2019/790 sayılı ECD m. 2/1’de tanımlandığı şekilde bir araştırma kuruluşuna bağlı olmaları; ticari çıkarlardan bağımsız olmaları; araştırmanın finansmanını açıklayabilmeleri; her bir talebe karşılık gelen özel veri güvenliği ve gizlilik gerekliliklerini yerine getirme ve kişisel verileri koruma kapasitesine sahip olmaları ve bu amaçla uyguladıkları teknik ve organizasyonel tedbirleri açıklamaları; verilere erişimlerinin ve talep edilen zaman dilimlerinin araştırmalarının amaçları için gerekli ve bu amaçlarla orantılı olduğunu ve bu araştırmanın beklenen sonuçlarının 4. paragrafta belirtilen amaçlara katkıda bulunacağını gösterir; planlanan araştırma faaliyetlerini 4. paragrafta belirtilen amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilecek olmaları; 2016/679 sayılı Regülasyon uyarınca, ilgili hizmet alıcılarının hak ve menfaatlerine tabi olmak kaydıyla, araştırmanın tamamlanmasından sonra makul bir süre içerisinde araştırma sonuçlarını ücretsiz olarak kamuya açık hâle getirmeyi taahhüt etmiş olmaları; koşullarının tümünün karşılanması halinde kuruluşun Dijital Hizmetler Koordinatörü tarafından verilir⁸⁷¹. Başvuru alınması halinde Koordinatörün Komisyon ve Kurulu bilgilendirmesi gerekir. Araştırmacıların başvurularını bağlı bulundukları araştırma kuruluşunun Üye Devlet’inin Dijital Hizmetler Koordinatörüne de sunması mümkün olup, bu durumda Koordinatör bir ön değerlendirme ile yine kuruluşun Dijital Hizmetler Koordinatörüne gönderecektir⁸⁷².

Onaylanmış araştırmacı olabilme koşulları arasında statünün yalnızca Üye Devletlerin araştırmacılarına özgü olduğu ifade edilmemiştir. Dolayısıyla Türkiye menşeli bir kuruluşa bağlı araştırmacıların da onay koşullarını sağlamak suretiyle verilere erişimi

⁸⁷⁰ DSA m. 40/6.

⁸⁷¹ DSA m. 40/8.

⁸⁷² DSA m. 40/9.

mümkün gözükmetedir. Bu vasıtaıyla, VLOP ve VLOSE’lerin sistemik riskleri gibi Türk hukukunun müstakbel düzenlemeleri açısından faydalı olabilecek verilerin toplanması ve bir hukuki altyapının inşasında kullanılması fırsatı olasılık dahilindedir.

İncelenmiş araştırmacı statüsünün kaybedilmesi de mümkündür⁸⁷³. Gerek statünün verilili (araştırmacının ismi, iletişim bilgileri ve başvurunun yapıldığı araştırma amacıyla birlikte) gerekse sona erdirilişi bilgisi Koordinatör tarafından Kurul’a iletilir⁸⁷⁴. VLOP ve VLOSE sağlayıcıları, madde kapsamındaki koşullara uyan ve verileri yalnızca 34/1 maddesi uyarınca sistemik risklerin tespit edilmesi, tanımlanması ve anlaşılmasına katkıda bulunan araştırmaların gerçekleştirilmesi için kullanan araştırmacılar için gerekli verilere (teknik olarak mümkünse gerçek zamanlı veriler de dahil) gereksiz gecikme olmaksızın erişim sağlamalıdır⁸⁷⁵. Araştırmacılarla veri paylaşımını desteklemek üzere ilgili objektif göstergeleri, usulleri ve gerektiğinde bağımsız danışma mekanizmalarını belirleme yetkisi Kurul’a danıştıktan sonra Komisyon’dadır^{876 877}.

Şirketlerin işleyiş mekanizmalarının bağımsız araştırmacılar tarafından denetlenmesi, düzgün bir şekilde hayata geçirildiğinde, platformların kamuya karşı hesap verme yükümlülüğünü artıracak ve güvenilirliklerini güçlendirecektir⁸⁷⁸. Bu bakımdan onaylanmış araştırmacılara verilere erişim yetkisi tanınması, Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün en ehemmiyetli ve yenilikçi⁸⁷⁹ düzenlemelerinden biridir. Bu erişim; dijital platformların kullanıcı etkileşimlerini yöneten algoritmalarını ve uygulamalarını daha şeffaf ve hesap verebilir hâle getirmesine katkı sağlamaktadır.

⁸⁷³ İlgili Dijital Hizmetler Koordinatörü, kendi inisiyatifiyle veya üçüncü taraflardan alınan bilgilere dayanarak yaptığı incelemenin ardından koşulları artık karşılamadığını tespit ettiği araştırmacı hakkında (tepki vermesine müsaade ettikten sonra) veri erişimini sonlandıran bir karar alır ve ilgili sağlayıcıyı bilgilendirir. Bkz. DSA m. 40/10.

⁸⁷⁴ DSA m. 40/11.

⁸⁷⁵ DSA m. 40/12.

⁸⁷⁶ DSA m. 40/13.

⁸⁷⁷ Bu noktada, çok büyük çevrim içi platformların veya çok büyük çevrim içi arama motorlarının sağlayıcıları, araştırmacılarla iş birliği yapmaya ve davranış kuralları veya kriz protokolleri kapsamında kabul edilen taahhütler ve prosedürler de dahil olmak üzere gönüllü çabalar yoluyla toplumsal kaygıları izlemek için verilere daha geniş erişim sağlamaya teşvik edilmelidir.

⁸⁷⁸ Dwivedi, s. 92.

⁸⁷⁹ Buri/van Hoboken, s. 40.

3.5.8. Uyum Birimi Kurulması

Kullanılan sistemlerin işleyişinin karmaşıklığı ve toplum için arz ettikleri sistemik riskler göz önünde bulundurulduğunda VLOP ve VLOSE sağlayıcılarının, kendi operasyonel işlevlerinden bağımsız olan bir uyum⁸⁸⁰ birimi kurmaları gerekli görülmüştür⁸⁸¹. Birim, başkan da dahil olmak üzere bir veya daha fazla uyum görevlisinden oluşur. İlgili sağlayıcının Tüzüğe uyumunu izleyecek olan birim; yeterli yetki, itibar ve kaynaklarla donatılmalı ve sağlayıcının yönetim organına erişime sahip olmalıdır⁸⁸². Uyum biriminin görevleri yerine getirmek için gerekli mesleki niteliklere, bilgiye, deneyime ve yeteneğe sahip olmasını temin edecek olan VLOP ve VLOSE sağlayıcılarıdır. Birim başkanı ise; birimden ayrı bir sorumluluğu olan bağımsız bir üst düzey yöneticidir, doğrudan ilgili sağlayıcının yönetim organına rapor verir, 34. maddede atıfta bulunulan riskler veya Tüzüğe uyulmaması durumunda yönetim organını uyarır ve yönetim organının önceden onayı olmaksızın görevden alınamaz⁸⁸³.

Uyum görevlilerinin icra edeceği vazifeyi de DSA m. 41’de açıklanmıştır. Tüzüğün amaçları doğrultusunda kuruluşun Dijital Hizmetler Koordinatörü ve Komisyon ile iş birliği yapmak; risklerin değerlendirilmesi (m. 34) ve azaltılması (m. 35) hususunda gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamak; bağımsız denetimle ilgili (m. 37) faaliyetleri düzenlemek ve denetlemek; VLOP ve VLOSE sağlayıcılarının yönetimini ve çalışanlarını Tüzük’te yer alan yükümlülükler hakkında bilgilendirmek ve tavsiyelerde bulunmak; sağlayıcının yükümlülüklerine uygunluğunu izlemek; uygulanabilir olduğu hallerde ilgili sağlayıcının davranış kuralları (m. 45, 46) veya kriz protokolleri (m. 48) kapsamında verilen taahhütlere uygunluğunu izlemek; uyum biriminin görevleridir⁸⁸⁴.

⁸⁸⁰ Dijital Hizmetler Tüzüğü’nün getirdiği "*compliance function*" yükümlülüğü, AB Başkanlığı’nın gayriresmi çevirisinde "*uygunluk birimi*" olarak çevrilmiştir. Türkçede "*uygunluk*" kavramı yerleşik bir anlam taşımamakta, dolayısıyla anlam kaymalarına sebep olabilmektedir. "*Uyum*" ise hem akademik hem de hukuki bağlamda bir düzenlemeye veya standarda adaptasyon sürecini ifade eden yerleşik bir terimdir. Dolayısıyla, VLOP ve VLOSE sağlayıcılarının yasal çerçeveye sürekli uyum sağlamalarını ve bu süreçleri organize eden birimler oluşturmasını öngören yükümlülük bakımından "*uyum birimi*" çevirisinin kullanılmasının hem hukuki dilin doğasına hem de terimin ifade ettiği dinamik sürece daha uygun olduğu kanaatindeyiz.

⁸⁸¹ DSA Resital paragraf 99.

⁸⁸² DSA m. 41/1.

⁸⁸³ DSA m. 41/2.

⁸⁸⁴ DSA m. 41/3.

Uyum biriminin başkanının adı ve iletişim bilgileri kuruluşun Dijital Hizmetler Koordinatörüne ve Komisyon'a VLOP ve VLOSE sağlayıcıları tarafından bildirilir⁸⁸⁵. VLOP ve VLOSE sağlayıcılarının yönetim organı, uyum fonksiyonunun bağımsızlığını sağlayan yönetim düzenlemelerini tanımlayacak, denetleyecek ve bunların uygulanmasından sorumlu olacaktır⁸⁸⁶. Bu doğrultuda ilgili sağlayıcının organizasyonu içerisinde sorumlulukların paylaştırılması, çıkar çatışmalarının önlenmesi ve 34. madde uyarınca belirlenen sistemik risklerin sağlam bir şekilde yönetilmesinin sağlanması gibi adımlar atmalıdır. Aynı zamanda VLOP ve VLOSE'nin maruz kaldığı veya kalabileceği risklerin (m. 34 uyarınca belirlenen) üstlenilmesi, yönetilmesi, izlenmesi ve azaltılmasına yönelik strateji ve politikaları onaylanması ve yılda en az bir kez olmak üzere periyodik olarak gözden geçirilmesi görevi de yönetim organındadır⁸⁸⁷. Bu vazife için yeterli zaman ayırması, risk yönetimine ilişkin kararlara aktif olarak katılması ve risklerin yönetimi için yeterli kaynak tahsis edilmesini sağlaması beklenir⁸⁸⁸.

3.5.9. Şeffaflık Raporlama Yükümlülükleri

Çok büyük çevrim içi platformların ve çok büyük çevrim içi arama motorlarının faaliyetlerinin ilave riskler taşıması ve VLOP ve VLOSE sağlayıcılarının halihazırda ilave yükümlülükleri üstlenmesi sebebiyle ek şeffaflık gerekliliklerine ihtiyaç vardır⁸⁸⁹. Bu doğrultuda raporlama yükümlülüklerinin resmiyeti ve sıklığı artırılmıştır⁸⁹⁰. Getirilen hükümlere göre şeffaflık raporlaması (m. 15) en az altı ayda bir yayımlanır⁸⁹¹. Elbette büyüklükleri ve teşkil ettikleri risk sebebiyle yayımlayacakları raporların m. 15 ve 24/1'e kıyasla ek bilgiler içermesi gerekli kılınmıştır. Üye Devletlerin resmî dillerinden en az birinde yayınlanması gereken bu raporlarda bulunması gereken bilgiler; 16. ve 22. maddelerde belirtilen yükümlülüklerle uyumun yanı sıra 20. maddede belirtilen yükümlülüklerle uyum da dahil olmak üzere, Üye Devletlerin geçerli her bir resmî diline

⁸⁸⁵ DSA m. 41/4.

⁸⁸⁶ DSA m. 41/5.

⁸⁸⁷ DSA m. 41/6.

⁸⁸⁸ DSA m. 41/7.

⁸⁸⁹ DSA Resital paragraf 100.

⁸⁹⁰ Genç-Gelgeç, s. 48.

⁸⁹¹ DSA m. 42/1.

göre ayrıştırılmış olarak, çok büyük çevrim içi platform sağlayıcısının Birlik içerisinde sunulan hizmetle ilgili olarak içerik moderasyonuna ayırdığı insan kaynakları; atıfta bulunulan faaliyetleri yürüten kişilerin nitelikleri ve dil uzmanlıklarının yanı sıra bu personele verilen eğitim ve destek; 15/1 maddesinin (e) bendinde atıfta bulunulan doğruluk göstergeleri ve ilgili bilgilerin Üye Devletlerin her bir resmî diline göre ayrıştırılmış hali olarak sayılmıştır⁸⁹². Bu rapora, her bir Üye Devlet için hizmetin ortalama aylık alıcılarına ilişkin bilgiler de DSA m. 24/2'ye ek olarak dahil edilmelidir⁸⁹³.

VLOP ve VLOSE'lere getirilen ek şeffaflık hükümleri özellikle gerçekleştirilen risk değerlendirmeleri ve Tüzüğün öngörüldüğü şekilde alınan müteakip tedbirler hakkında kapsamlı raporlar sunulmasına odaklanmaktadır⁸⁹⁴. Bağımsız denetim raporlarının (m. 37/4) alınmasından en geç üç ay sonra gereksiz gecikme olmaksızın kuruluşun Dijital Hizmetler Koordinatörüne ve Komisyon'a iletilecek ve kamuya açık hâle getirilecek raporlar sayılmıştır. Bunlar; risk değerlendirmesinin sonuçlarını ortaya koyan bir rapor (m. 34); uygulamaya konulan özel hafifletici tedbirler (35/1); denetim raporu (m. 37/4); denetim uygulama raporu (37/6); uygulanabilir olduğu hallerde, risk değerlendirmelerini ve risk azaltma tedbirlerinin tasarımı desteklemek üzere VLOP ve VLOSE sağlayıcıları tarafından yürütülen istişareler hakkında bilgidir⁸⁹⁵. Şayet buradaki bilgilerin kamuya açık tutulması gizli bilgilerinin ifşa edilmesine, önemli güvenlik açıkları oluşmasına, kamu güvenliğini zayıflatma veya hizmet alıcılarına zarar gelmesine sebep olacaksa; VLOP ve VLOSE sağlayıcılarına söz konusu bilgileri kamuya açık raporlardan kaldırma imkânı tanınmıştır⁸⁹⁶. Lakin, bilgilerin tümüyle birlikte neden bir kısmının kamuya açık raporlardan çıkarıldığına dair gerekçe kuruluşun Dijital Hizmetler Koordinatörüne ve Komisyon'a iletilmelidir. Şeffaflığa ilişkin bu son hükmün açıklanmasının ardından söylemek mümkündür ki, artırılmış şeffaflık yükümlülükleri, E-Ticaret Direktifi ile karşılaştırıldığında, ileriye doğru atılmış büyük bir adımdır⁸⁹⁷. Keza, Alman Sosyal Ağ Kanunu'nda da benzer şekilde öngörülmüş olan raporlama yükümlülüğü, hukuka aykırı

⁸⁹² DSA m. 42/2.

⁸⁹³ DSA m. 42/3.

⁸⁹⁴ DSA Resital paragraf 100.

⁸⁹⁵ DSA m. 42/4.

⁸⁹⁶ DSA m. 42/5.

⁸⁹⁷ Benzer bir görüş için bkz. **Leiser**, s. 5.

içerikle mücadele etmede önemli bir araçtır⁸⁹⁸. Ne var ki, Tüzüğün şeffaflık çerçevesinin büyük ölçüde veri raporlamasına odaklanması sebebiyle; dijital mecranın regüle edilmesi yönünde önemli bir fırsatın kaçırıldığı kanaatindeyiz⁸⁹⁹.

3.5.10. Denetim Ücreti Ödenmesi

VLOP ve VLOSE'ler için özel olarak ihdas edilen yükümlülüklerin sonuncusu denetim ücreti ödemeleridir. Zira, Dijital Hizmetler Tüzüğü kapsamındaki görevlerini yerine getirebilmesi için Komisyon'un personel, uzmanlık ve mali araçlar bakımından gerekli tüm kaynaklar sahip olması gerekmektedir⁹⁰⁰. Bu kaynak, hizmetleri VLOP veya VLOSE olarak belirlenen (m. 33 uyarınca) sağlayıcılardan seviyesi yıllık olarak belirlenecek bir denetim ücreti alınarak temin edilir⁹⁰¹. Bu ödeme aynı sağlayıcının belirlenen her bir hizmeti için ayrı ayrı alınır⁹⁰².

Yıllık denetim ücreti belirlenirken riayet edilmesi gereken ilkeler mevcuttur. Bu ilkelere göre; yıllık denetim ücretinin toplam tutarının tahmininde bir önceki yılda yapılan masraflar dikkate alınmalı, ücret her bir hizmetin Birlik içerisindeki aylık ortalama aktif alıcı sayısı ile orantılı olmalı ve tahsil edilen ücret hizmetin bir önceki mali yılda dünya çapındaki yıllık net gelirinin %0,05'ini aşmamalıdır⁹⁰³. Bu noktada Komisyon, Avrupa Parlamentosu'na ve Konsey'e yıllık olarak rapor verecek; Tüzük kapsamındaki görevlerin yerine getirilmesi için yapılan masrafların genel tutarı ve bir önceki yılda tahsil edilen münferit yıllık denetim ücretlerinin toplam tutarını bildirecektir⁹⁰⁴. Söz konusu yükümlülük, aynı zamanda ilgili bağlamdaki yükümlülüklerin sonuncusudur. Netice itibarıyla, aracı hizmet sağlayıcıların türlerine göre öngörülmüş olan özen yükümlülüklerini, aşağıdaki şekilde tablolandırmak mümkündür.

⁸⁹⁸ **Gedikli**, Ahmet Taha, Yalan Haberlerin Önlenmesi ve Uygulanabilecek Yaptırımlar, B.: 1, Ankara, 2024, s. 255.

⁸⁹⁹ Benzer bir görüş için bkz. **Dwivedi**, s. 91-92; **Pereira**, s. 92.

⁹⁰⁰ DSA Resital paragraf 101.

⁹⁰¹ DSA m. 43/1.

⁹⁰² DSA m. 43/3.

⁹⁰³ DSA m. 43/5.

⁹⁰⁴ DSA m. 43/7.

Özen Yükümlülükleri	Tüm Aracı Hizmetler	Yer Sağlama Hizmetleri	Çevrim içi Platformlar ve Çevrim içi Arama Motorları	Mesafeli Sözleşmeye İmkân Sağlayan Çevrim içi Platformlar	VLOP ve VLOSE'ler
İrtibat Noktası Kurulması	+	+	+	+	+
Yasal Temsilci Belirlenmesi	+	+	+	+	+
Hüküm ve Koşulların Belirlenmesi	+	+	+	+	+
Şeffaflık Raporlaması Yapılması	+	+	+	+	+
Bildirim ve Eylem Mekanizmaları		+	+	+	+
Gerekçe Sunulması		+	+	+	+
Suç Şüphelerinin Bildirilmesi		+	+	+	+
Dahili Şikâyet Değerlendirme Sistemi			+	+	+
Mahkeme Dışı Uyuşmazlık Çözüm Organlarıyla İlişki Kurulması			+	+	+
Güvenilir İşaretçilerle Çalışılması			+	+	+
Kötüye Kullanıma Karşı Tedbirler ve Koruma			+	+	+
Ek Şeffaflık Raporlaması Yapılması			+	+	+
Çevrim içi Arayüz Tasarımı ve Organizasyonu			+	+	+
Çevrim içi Reklamcılık			+	+	+
Öneri Sistemi Şeffaflığı			+	+	+
Çocukların Çevrim içi Korunması			+	+	+
Tacirlerin İzlenebilirliğinin Sağlanması				+	+
Tasarım Bakımından Uyumluluk				+	+
Bilgi Edinme Hakkı				+	+
Risk Değerlendirmesi					+
Risklerin Azaltılması					+
Kriz Müdahale Mekanizması					+
Bağımsız Denetim					+
Tavsiye Sistemleri					+
Ek Çevrim içi Reklam Şeffaflığı					+
Verilere Erişim ve İnceleme					+
Uyum Birimi Kurulması					+
Şeffaflık Raporlaması					+
Denetim Ücreti Ödenmesi					+

Tablo 2: Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün Asimetrik Özen Yükümlülüklerinin Gösterimi.

3.6. ÖZEN YÜKÜMLÜLÜKLERİNE İLİŞKİN DİĞER HÜKÜMLER

Due diligence yükümlülüklerine ek olarak, Tüzüğün düzgün, etkili ve tutarlı bir şekilde uygulanışına katkıda bulunmak amacıyla Komisyon ve Kurul'a görevler atfeden nihai hükümler ihdas edilmiştir. Bunlardan ilki standartlarla ilgilidir. Belirli konularda⁹⁰⁵, ilgili Avrupa ve uluslararası standardizasyon kuruluşları tarafından belirlenen gönüllü standartların Komisyonca Kurul'a danışılmasının ardından geliştirilmesi, uygulanmasının desteklenmesi, teşviki ve güncellenmesi gerekmektedir⁹⁰⁶. Bir diğer husus Komisyon ve Kurul tarafından Birlik düzeyinde gönüllü davranış kurallarının oluşturulmasının teşviki ve kolaylaştırılmasıdır. Bu doğrultuda oluşturulacak davranış kuralları; özellikle rekabet ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin Birlik hukukuna uygun olarak farklı hukuka aykırı içerik türleri ve sistemik risklerle mücadeleye ilişkin özel zorluklar⁹⁰⁷, online reklamcılık faaliyetleri⁹⁰⁸ ve erişilebilirlik⁹⁰⁹ bakımından öngörülmüştür. Ne var ki, bu tür davranış kurallarının hem platformlar hem de düzenleyici kurumlar için sembolik konumda kaldığı, gerçek bir öneme sahip olmadığı yönünde bir endişe mevcuttur⁹¹⁰.

Mezkûr hükümler arasında, son olarak, çevrim içi ortamda hızlı, toplu ve sınır ötesi bir müdahaleyi koordine etmek için kriz protokolleri konusu sayılmıştır⁹¹¹. Yalnızca kamu güvenliğini veya kamu sağlığını etkileyen olağanüstü durumlarla sınırlı olmak kaydıyla kriz durumlarının ele alınmasına yönelik gönüllü kriz protokollerine lüzum görülmüş, hazırlıkların başlatması noktasında Kurul'un, Komisyon'a tavsiyede bulunabileceği ifade edilmiştir⁹¹².

⁹⁰⁵ Bunlara örnek olarak bildirimlerin elektronik yollarla sunulması, hüküm ve koşullardan kaynaklanan kısıtlamalar ve bunlarda yapılan değişikliklerin hizmet alıcılarına kullanıcı dostu bir şekilde iletilmesi, VLOP ve VLOSE'lerin m. 37 uyarınca denetlenmesi gibi hususlar gösterilebilir. Bkz. DSA m. 44.

⁹⁰⁶ DSA m. 44.

⁹⁰⁷ DSA m. 45.

⁹⁰⁸ DSA m. 46.

⁹⁰⁹ DSA m. 47.

⁹¹⁰ **Ranganathan**, Nayanatara: "Regulating influence, timidly", VerfBlog, 2022, s. 3, <<https://doi.org/10.17176/20221104-215642-0>>.

⁹¹¹ DSA Resital paragraf 108.

⁹¹² DSA m. 48.

3.7. UYGULAMA, İŞ BİRLİĞİ, CEZALAR VE YÜRÜRLÜĞE KOYMA

Aracı hizmet sağlayıcıların özen yükümlülükleri meselesi, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün Üçüncü Bölümünde kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Ayrıca Tüzük, E-Ticaret Direktifinden farklı olarak bir uygulama rejimi de tesis etmiştir⁹¹³. Yükümlülüklerin nasıl uygulanacağına dair ayrıntılı prosedürler, Tüzüğün Dördüncü Bölümü olan “*Uygulama, İş birliği, Cezalar ve Yürürlüğe Koymak*” başlığı altında detaylandırılmıştır. Bu kısım, doğrudan konumuz kapsamında değildir. Yine de Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün uygulanışı, yetkili organlar arası iş birliğinin sağlanması, ihlal durumlarında uygulanacak cezaların belirlenmesi ve tatbiki gibi konular; tamamlayıcı özellikleri sebebiyle ehemmiyet arz etmekte olup, çalışmamızın konu bütünlüğüne uygun şekilde kısaca açıklanmıştır.

3.7.1. Dijital Hizmetler Koordinatörü

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nde kuralların uygulanması için bir çerçeve belirlenmiş ve uygulama yetkileri, farklı aktörler arasında dağıtılmıştır⁹¹⁴. Aracı hizmetlerin sınır ötesi niteliği ve Tüzüğün yatay yükümlülükleri benimsemesi sebebiyle⁹¹⁵ yaptırımların belirlenmesi ve uygulanması için gerekli önlemlerin alınması hususunda esas yetki Üye Devletlere bırakmıştır⁹¹⁶. Kural olarak, aracı hizmet sağlayıcının ana kuruluşunun bulunduğu Üye Devlet Tüzüğü denetleme ve uygulama konusunda münhasır yetkilere sahiptir⁹¹⁷. Şayet aracı hizmet sağlayıcının Birlik'te bir kuruluşu yoksa, yasal temsilcisinin ikamet ettiği veya yerleşik olduğu Üye Devlet veya Komisyon ilgili yükümlülükleri denetleme ve uygulama yetkisine sahip olacaktır⁹¹⁸. Yasal temsilci atanmamışsa yetkinin tüm Üye Devletlerce kullanılması mümkündür ancak aynı işlemin

⁹¹³ E-Ticaret Direktifi, uygulama kuralları için özel hükümler ihtiva etmemektedir. Zira bunu, m. 115 uyarınca Üye Devletlerin iş birliğine ve AB düzeyindeki davranış kurallarına bırakmıştır.

⁹¹⁴ Genç-Gelgeç, s. 54.

⁹¹⁵ DSA Resital paragraf 110.

⁹¹⁶ Işık, s. 184.

⁹¹⁷ DSA m. 56/1; Bu sebeple toplam sayısı 25 olan VLOP ve VLOSE'lerden 15'i kuruluş olarak İrlanda'yı tercih etmiştir (bkz. <<https://www.techpolicy.press/irelands-digital-services-coordinator-on-100-days-of-the-dsa/>>, (E.T.: 07.02.2025)). Bu tercihte; İrlanda'nın teknoloji firmalarına sağladığı vergi avantajları, AB içinde İngilizce konuşulan bir ülke olarak uluslararası şirketler için kolay iletişim imkânı sunması ve nihayetinde veri koruma ve dijital hizmetler alanında deneyimli düzenleyici altyapısı etkili olmuş olabilir.

⁹¹⁸ DSA m. 56/6.

bir diğer devlet tarafından tekrarlanmasını önlemek amacıyla bildirim sistemleri kullanılmalıdır⁹¹⁹.

Üye Devletler, aracı hizmet sağlayıcıların denetlenmesinden ve Tüzüğün uygulanmasından sorumlu olmak üzere bir veya daha fazla yetkili makam belirleyecek ve bunlardan birini sorumluluğu üstlenmesi adına Dijital Hizmetler Koordinatörü olarak atayacaktır⁹²⁰. Dijital Hizmetler Koordinatörü, bu konularla ilgili olarak ulusal düzeyde koordinasyonun sağlanmasından ve Tüzüğün Birlik genelinde etkili ve tutarlı bir şekilde denetlenmesine ve uygulanmasına katkıda bulunmaktan sorumlu olup; birbirleriyle, diğer ulusal yetkili makamlarla, Kurul ve Komisyon ile iş birliği yapacaktır⁹²¹. Dijital Hizmetler Koordinatörleri, Tüzük kapsamındaki görevlerini yerine getirmek için ihtiyaç duyulması halinde, Üye Devletlerinin yetki alanına giren aracı hizmet sağlayıcıların davranışlarına ilişkin olarak soruşturma, yaptırım ve önlem alma yetkileri ile donatılmıştır⁹²².

3.7.2. Avrupa Dijital Hizmetler Kurulu

Öte yandan, AB düzeyinde bağımsız bir danışma grubu olan Avrupa Dijital Hizmetler Kurulu kurulmuştur. Kurul; Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün tüm üye ülkelerde uyumlu bir şekilde uygulanmasını temin etmekte, Dijital Hizmetler Koordinatörleri ile Avrupa Komisyonu arasında etkin bir iş birliğine destek olmakta, iç pazarda ortaya çıkan konularda kılavuz ve analizler sağlamakta ve çok büyük çevrim içi platformların denetlenmesi sürecinde Koordinatörlere ve Komisyon'a yardımcı olmaktadır⁹²³. Kurul'a genel olarak Tüzüğün uygulanışını desteklemek, görüş, tavsiye ve önerilerde bulunmak görevi verilmiş, soruşturma ve yaptırım yetkisi tanınmamıştır⁹²⁴.

⁹¹⁹ DSA m. 56/7.

⁹²⁰ DSA m. 49; Medya, tüketici, rekabet veya gizlilik hukukundan kaynaklanan yükümlülüklerin uygulanması için halihazırda çeşitli ulusal kamu yönetimi organları mevcut olsa da, DSA, DSA'nın kendisinin uygulanmasıyla görevli yeni ulusal organların oluşturulmasını ister. Bkz. **Cauffman/Goanta**, s. 772.

⁹²¹ DSA m. 49/2.

⁹²² DSA m. 51.

⁹²³ DSA m. 61.

⁹²⁴ **Işık**, s. 189.

3.7.3. Avrupa Birliği Komisyonu

Kural olarak yaptırım yetkisinin Üye Devletlerin kuracağı Dijital Hizmetler Koordinatörlerine tanınmış olması sebebiyle, AB Komisyonu ana aktör vasfında değildir⁹²⁵. Ancak, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün uygulanmasında AB Komisyonu da başat bir rol oynamaktadır. Çok büyük çevrim içi platformların ve çok büyük çevrim içi arama motorlarının sağlayıcılarına ilişkin denetim, soruşturma, yaptırım ve izleme faaliyetlerinde kendilerine önemli bir sorumluluk atfedilmiştir⁹²⁶. Zira VLOP ve VLOSE'ler hakkında soruşturma başlatma, uyumsuzluk durumlarında para cezası verme, acil durumlarda geçici tedbirlere başvurma, ilgili sağlayıcıların uyumluluklarını sağlamak adına taahhütte bulunmalarını talep etme ve etkin bir şekilde uyumluluk sağlama yetkileri Komisyon'a verilmiştir⁹²⁷. Bu durum VLOP ve VLOSE'lerin önemi, erişimleri ve etkileriyle alakalıdır; zira kendileri için geçerli olan belirli yükümlülüklerle uymamalarının farklı Üye Devletlerdeki önemli sayıda hizmet alıcısını etkileyebilmesi ve büyük toplumsal zararlara mahal verme potansiyeli bulunmaktadır⁹²⁸. Ayrıca, bu tür başarısızlıkların tespiti ve ele alınmasının özellikle karmaşık görülmesi de bu kararda etkilidir. Böylece, büyük platformlarla mücadelede yalnızca ulus-devletlerin çabalarıyla yol kat edilemeyeceği ortaya koyulmuştur⁹²⁹. Komisyon'a verilen bu zorlu görev uyarınca Dijital Hizmetler Koordinatörleri ve Kurul ile iş birliği içinde, VLOP ve VLOSE'lerin denetlenmesine ilişkin olarak Birlik uzmanlığı ve kabiliyeti geliştirilecektir⁹³⁰. Görülmektedir ki, bu hüküm, dijital alanda AB'nin birlik olarak egemen olma çabasının bir yansımasıdır⁹³¹.

Netice itibariyle, Dijital Hizmetler Tüzüğü; Komisyon, Kurul, Dijital Hizmetler Koordinatörleri ve Üye Devletlerin yetkili makamları arasında iş birliği yapılmasını

⁹²⁵ Işık, s. 189.

⁹²⁶ DSA m. 56/1

⁹²⁷ Strowel/De Meyere, s. 79.

⁹²⁸ DSA Resital paragraf 137.

⁹²⁹ Işık, s. 273.

⁹³⁰ DSA Resital paragraf 137.

⁹³¹ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Işık, s. 189, 192-193.

teşvik etmektedir. Bu sayede, uygulamada etkinlik ve birlik sağlanabilecek, uygulamanın potansiyel aksaklıklarını giderilebilecektir⁹³².

3.7.4. Yükümlülükler Aykırılığa Bağlanan Sonuçlar

Dijital Hizmetler Tüzüğü, aracı hizmet sağlayıcıların özen yükümlülükleri ihlal etmelerini sorumluluk muafiyetine tesiri bulunmayan bir durum olarak düzenlemiştir, zira böyle bir yaklaşımın kamu makamlarına orantısız bir yük getireceği ve aracı hizmet sağlayıcılar için daha fazla hukuki belirsizlik yaratacağı düşünülmüştür⁹³³. Dolayısıyla yükümlülükler uyulmasını zorlayıcı hükümlerin sorumluluk muafiyetinden ayrı olarak belirlenmesi gerekir. Yükümlülüklerini ihlal eden aracı hizmet sağlayıcılar bakımından uygulanacak cezalara ilişkin kuralları belirleme ve bunların uygulanmasını (m. 51 uyarınca) sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alma vazifesi Üye Devletlere bırakılmıştır⁹³⁴. Her Üye Devlet, Tüzük'te belirtilen gerekliliklere uygun olarak cezaları ulusal yasalarında açıkça belirtmeli, ihlalin niteliği ve ciddiyetine orantılı olmasını sağlamalı, ancak uyumu sağlamak için caydırıcı kılmalı; belirlenen bu kuralları, tedbirleri ve bunları etkileyen müteakip değişikliklerin gecikmeksizin Komisyon'a bildirmelidir⁹³⁵.

Üye Devletlere, aracı hizmet sağlayıcıları cezalandırma hususunda tamamıyla serbestlik tanınmamıştır. Nitekim, DSA m. 52, belirlenebilecek azami miktarına ilişkin hükümler ihtiva etmektedir. Bir yükümlülüğe uyulmaması halinde uygulanabilecek para cezası, ilgili aracı hizmet sağlayıcının bir önceki mali yıldaki dünya çapındaki yıllık cirosunun %6'sından fazla olamaz. Ayrıca yanlış, eksik veya yanıltıcı bilgi verilmesi, yanlış, eksik veya yanıltıcı bilgilerin yanıtlanmaması ya da düzeltilmemesi ve bir denetime tabi tutulmaması halinde uygulanabilecek para cezasının azami miktarı, aracı hizmet sağlayıcının bir önceki mali yıldaki yıllık gelirinin veya dünya çapındaki cirosunun %1'idir. Periyodik ceza ödemesinin miktarı ise ilgili kararda belirtilen tarihten itibaren

⁹³² Genç-Gelgeç, s. 57.

⁹³³ European Commission, Impact Assessment Part 1; Kişilerin haklarından yola çıkan aksi görüş için bkz. Buiten, s. 378-379.

⁹³⁴ DSA m. 52/1.

⁹³⁵ DSA m. 52/2.

hesaplanmak üzere, ilgili aracı hizmet sağlayıcının bir önceki mali yıldaki dünya çapındaki ortalama günlük cirosunun veya gelirinin günlük %5'ini aşmamalıdır.

Uygulama mekanizması, yalnızca para cezalarıyla da sınırlı değildir. Şayet bir aracı hizmet sağlayıcı, önemli yükümlülüklerini yerine getirmeyi reddederek kişilerin can ve mal güvenliğini tehlikeye atmaktaysa, ilgili tüm taraflar dahil edildikten sonra, son çare olarak mahkeme kararıyla hizmetlerinin veya erişimin geçici olarak durdurulması da mümkündür⁹³⁶. Her halükârda, belirlenecek tutar veya alınacak kararlar ceza niteliğinde olup tazminat hükmünde değildir.

Aracı hizmet sağlayıcıların yükümlülüklerini ihlal etmesi sebebiyle herhangi bir zarar veya ziyan meydana gelirse, hizmet alıcıların bu meblağın tazminini talep etme hakkı devam etmektedir⁹³⁷. Bu tazmin, E-Ticaret Direktifi'nde olduğu gibi, ilgili Üye Devlet'in mevzuat ve prosedürlerine tabidir⁹³⁸. Sorumluluk sebepleri (sözleşmesel, haksız fiil, kanundan doğan gibi), kusur ve ispat gibi hususlar ulusal hukuk kuralları uyarınca değerlendirilecektir⁹³⁹. Hizmet alıcıları, ikamet ettikleri Üye Devlet'in Dijital Hizmetler Koordinatörüne, Tüzüğün hükümlerini ihlal eden bir aracı hizmet sağlayıcıya karşı şikâyetle bulunma hakkına da sahiptir⁹⁴⁰. Ancak, bu mekanizma, bir uyuşmazlık çözüm yolu olarak nitelendirilemez; zira Koordinatörün yalnızca şikâyeti değerlendirme ve gerekli görmesi halinde aracı hizmet sağlayıcının bağlı olduğu Üye Devlet'in Koordinatörüne iletme yükümlülüğü bulunmaktadır⁹⁴¹.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün IV. bölümü hem ulusal hem de AB düzeyindeki düzenleyici tedbirler arasında karmaşık bir etkileşimi ortaya koyarak, prosedürlerin uyumlaştırılmasını ve Tüzük ihlallerinin uygulanmasında çok paydaşlı bir iş birliği

⁹³⁶ Bkz. **European Commission**, "Questions and answers on the Digital Services Act", 2024, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_2348>, (E.T.: 07.02.2025).

⁹³⁷ DSA m. 54.

⁹³⁸ **Çevik**, s. 415.

⁹³⁹ **Raue**, Benjamin/**Heesen**, Hendrik, "Der Digital Services Act", Neue Juristische Wochenschrift, S.: 49, 2022'den aktaran **Çevik**, s. 415.

⁹⁴⁰ DSA m. 53.

⁹⁴¹ **Barata/Budzinski/Cole/Ledger/McGonagle/Pentney/Rosati/de Streel**, s. 37-38.

mekanizması kurulmasını zorunlu kılar vaziyettedir⁹⁴². İdari prosedürlerin ötesine bakıldığında, Tüzüğün uygulama yaklaşımıyla bağlantılı olarak potansiyel zorluklar dikkat çekmektedir. Dijital tek pazar bağlamında yürütülecek soruşturmaların kapsamı ve uygulama yöntemlerinin büyük belirsizlikler taşıması bunlardan biridir. Örneğin çevrim içi platformların sunmuş oldukları bilgilerin geniş bir veri tabanına dayanması halinde, bu verilerin nasıl analiz edileceği muallaktır⁹⁴³.

Üye Devletlerin Tüzük hükümlerini yerine getirme hazırlıkları da önemli bir meseledir. Dijital Hizmetler Koordinatörlerinin; soruşturmalar yürütmek, ihlalleri tespit etmek ve para cezası vermek için teknik ve finansal olarak yeterli altyapıya sahip olması gerektiği ifade edilmiş olsa da bunların gerçekleştirilmesi beklenildiği kadar kolay değildir⁹⁴⁴. Yetersiz planlama ve koordinasyonsuz hareket, Tüzüğün tutarsız bir şekilde uygulanmasına sebep olabilir ve bu durum düzenleyici sistemin bütünlüğünü tehlikeye atabilir⁹⁴⁵. Her hâlükârda, Tüzüğün yürürlükte olması sebebiyle; eksikliklerin kervan yolda iken gözlemlenmesi ve giderilmesinden başka bir seçenek bulunmamaktadır.

3.8. TÜRK HUKUKU BAĞLAMINDA DİJİTAL HİZMETLER TÜZÜĞÜ'NE UYUMA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Türk hukuku mevzuatında internet ortamını regüle etmeye yönelik düzenlemeler mevcut olup bunlar aracı hizmet sağlayıcı türlerine yönelik olarak yükümlülükler ihtiva etmektedir. 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun, Türk hukukunda aracı hizmet sağlayıcılara yönelik olarak yükümlülükler öngörülmesinde başı çeker vaziyettedir. Bu kanuna, İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesine Dair

⁹⁴² Cauffman/Goanta, s. 773.

⁹⁴³ Cauffman/Goanta, s. 773.

⁹⁴⁴ Genç-Gelgeç, s. 56; Üye Devletlerin bu tür kaynakları neredeyse hiç sağlamamaları sebebiyle GDPR için de benzeri problemler ayyuka çıkmıştır. Bkz. Ryan, Johnny/Toner, Alan, “Europe’s Governments Are Failing the GDPR Brave’s 2020 Report on the Enforcement Capacity of Data Protection Authorities”, Brave, 2020, <<https://brave.com/static-assets/files/Brave-2020-DPA-Report.pdf>>, (E.T.: 07.02.2025).

⁹⁴⁵ Tüzüğün uygulamasıyla bu durumun örnekleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Avrupa Komisyonu, 25 Temmuz’da; Dijital Hizmetler Koordinatörlerinin belirlenmemesi ve benzeri gecikmeler için resmi bildirim mektupları göndererek ihlal prosedürlerini başlatmak zorunda kalmıştır. Bkz. <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/dsa-dscs>>, (E.T.: 07.02.2025)

Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik⁹⁴⁶ eşlik etmektedir. Ayrıca, 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun da değişikliklere tabi tutulmuş⁹⁴⁷ ve bünyesine Tüzük ile uyumlu kimi yükümlülükler dahil edilmiştir. Mezkûr kanun ile birlikte Elektronik Ticaret Aracı Hizmet Sağlayıcı ve Elektronik Ticaret Hizmet Sağlayıcılar Hakkında Yönetmelik⁹⁴⁸ varlık göstermektedir. Türk hukukundaki söz konusu düzenlemeler çerçevesinde, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün öngördüğü *due diligence* yükümlülüklerinin büyük ölçüde iç hukukta da benzer şekilde yer aldığı görülmektedir⁹⁴⁹.

Hukukumuzdaki *due diligence* yükümlülükleri benzeri düzenlemelere kısaca değinmekte fayda vardır. Bu doğrultuda 5651 sayılı Kanun ehemmiyet arz etmekte olup 7418 sayılı Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁹⁵⁰ ile yapılan değişiklik ve eklemeler⁹⁵¹ neticesinde mevcut haline erişmiştir. 5651 sayılı Kanun Ek Madde 4 çerçevesinde; irtibat noktası kurulması ve yasal temsilci belirlenmesi (fıkra 1), hüküm ve koşulların belirlenmesi (fıkra 1), şeffaflık raporlaması yapılması (fıkra 4), bildirim ve eylem mekanizmaları (fıkra 3), gerekçe sunulması (fıkra 3), suç şüphelerinin bildirilmesi (fıkra 16), dahili şikâyet değerlendirme sistemi (fıkra 15), kötüye kullanıma karşı tedbirler ve koruma (fıkra 4), ek şeffaflık raporlaması yapılması (fıkra 4), çevrim içi reklamcılık (fıkra 4), öneri sistemi şeffaflığı (fıkra 4), çocukların çevrim içi korunması (fıkra 7), kriz müdahale mekanizması (fıkra 19), tavsiye sistemleri (fıkra 4), ek çevrim içi reklam şeffaflığı (fıkra 4), verilere erişim ve inceleme (fıkra 4), şeffaflık raporlaması (fıkra 4) yükümlülüklerine benzer düzenlemeler öngörülmüştür.

Dijital Hizmetler Tüzüğü ile uyum noktasında 6563 sayılı Kanun'un öne çıktığı görülmektedir. Zira, Tüzüğün getirmiş olduğu yükümlülüklerle benzer kimi hükümler bu

⁹⁴⁶ 30.11.2007 tarih ve 26716 sayılı RG.

⁹⁴⁷ Bkz. 7416 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 07.07.2022 tarih ve 31889 sayılı RG.)

⁹⁴⁸ 29.12.2022 tarih ve 32058 sayılı RG.

⁹⁴⁹ Dijital Hizmetler Tüzüğü ve Türk hukuku mevzuatı karşılaştırma tablosu için bkz **Işık**, s. 277-278.

⁹⁵⁰ 18.10.2022 tarih ve 31987 sayılı RG.

⁹⁵¹ 7418 sayılı Kanun vasıtasıyla 5651 sayılı Kanun'un hâlihazırda ihtiva etmekte olduğu bazı maddelerin genişletildiği ve ayrıca Alman Sosyal Ağ Kanunu'nda yer alan bazı önemli düzenlemelerin hukukumuza kazandırıldığı görülmektedir. Bkz. **Gedikli**, Yalan Haberlerin Önlenmesi ve Uygulanabilecek Yaptırımlar, s. 133.

kanun içerisinde öngörülmüştür. Örneğin Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün VLOP ve VLOSE'ler için zorunlu tutmuş olduğu bağımsız denetim yükümlülüğü, Türk hukukuna da getirilmiş ve bir takvim yılındaki net işlem hacmi on milyar Türk lirasının üzerinde olan elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcılar için bağımsız denetim yükümlülüğü öngörülmüştür. Yükümlülüğe göre; ilgili elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcılar Sermaye Piyasası Kurulunca 6362 sayılı Kanuna göre yetkilendirilen bağımsız denetim kuruluşunca bir önceki takvim yılına ilişkin hazırlanan denetim raporunu Ticaret Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslara göre Bakanlığa göndermekle mükelleftir⁹⁵². Bağımsız denetim raporunun asgari olarak içermesi gereken bilgiler de Elektronik Ticaret Aracı Hizmet Sağlayıcı ve Elektronik Ticaret Hizmet Sağlayıcılar Hakkında Yönetmelik'te sayılmıştır. Ayrıca tacirlerin izlenebilirliğinin sağlanması ve bilgi edinme hakkı benzeri diğer yükümlülüklerle de 6563 sayılı kanunda yer verilmiştir⁹⁵³.

6563 sayılı Kanunun ve ilgili Yönetmeliğin Dijital Hizmetler Tüzüğü ile uyumu yükümlülükler ile sınırlı değildir. Bunların yanı sıra, Elektronik Ticaret Aracı Hizmet Sağlayıcı ve Elektronik Ticaret Hizmet Sağlayıcılar Hakkında Yönetmelik'te, aracı hizmet sağlayıcıların ölçeklendirildiği ve asimetrik bir düzenleme metoduna gidildiği görülmektedir. Yönetmelik'te, elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcılar (ETAHS); elektronik ticaret pazar yerinde elektronik ticaret hizmet sağlayıcıların mal veya hizmetlerinin teminine yönelik sözleşme yapılmasına ya da sipariş verilmesine imkân sağlayan aracı hizmet sağlayıcılar olarak tanımlanmış ve orta ölçekli ETAHS, büyük ölçekli ETAHS, çok büyük ölçekli ETAHS olmak üzere üst kademeler belirlenmiştir. Ne var ki, bu kademeler Tüzük'te aktif hizmet alıcı sayısı üzerinden belirlenmiş olduğu halde, ülkemizdeki Yönetmelik'te "*net işlem hacimleri*"⁹⁵⁴ esas alınarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda bir ETAHS, bir takvim yılındaki net işlem hacmi; on milyar Türk lirasının üzerinde ise orta ölçekli, otuz milyar Türk lirasının ve iptal ve iadeler hariç işlem sayısı yüz bin adedin üzerinde ise büyük ölçekli, altmış milyar Türk lirasının ve iptal ve iadeler

⁹⁵² Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Ek Madde 2/2-e.

⁹⁵³ Bkz. Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun m. 3 ve Ek Madde 2.

⁹⁵⁴ Elektronik Ticaret Aracı Hizmet Sağlayıcı ve Elektronik Ticaret Hizmet Sağlayıcılar Hakkında Yönetmelik m. 4/1-o'ya göre net işlem hacmi; iptal ve iadeler hariç olmak üzere, ETAHS için aracılık hizmeti sunduğu elektronik ticaret pazar yerleri, ETHS için ise elektronik ticaret pazar yeri niteliğini haiz olmayan kendine ait elektronik ticaret ortamları üzerinden belirli bir dönemde yapılan sözleşme ve verilen siparişler için düzenlenmesi gereken nihai fatura veya fatura yerine geçen belge değerleri toplamıdır.

hariç işlem sayısı yüz bin adedin üzerinde ise çok büyük ölçekli sınıfındadır⁹⁵⁵. Kanaatimizce, ilgili düzenleme ile tüm aracılık hizmetlerinin değil yalnızca e-ticaretin düzenlenmesinin hedeflendiği göz önüne alındığında, ölçeklendirme için Tüzük'ten farklı olarak ekonomik bir değerin esas alınması anlamlı gözükmemektedir. Türk hukukundaki bu ölçeklendirme, ilgili aracı hizmet sağlayıcılara asimetrik olarak artan ek yükümlülükler getirilmesine hizmet etmesi yönünden ise Tüzük ile benzeşmektedir. Örneğin büyük ve çok büyük ölçekli ETAHS'lar için bağımsız denetim yükümlülüğü kapsamında sunulacak denetim raporlarının içermesi gereken bilgiler artırılmıştır⁹⁵⁶.

Özen yükümlülüklerinin ve asimetrik uygulamanın Türk hukuku mevzuatında da benzer bir şekilde karşılık bulması, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün şimdiden hukukumuzu etkilemiş olduğunun somut bir göstergesidir. Ancak, bu benzerliklere rağmen terminolojik veya sistematik olarak Türk hukuku ve AB hukuku arasında bir özdeşlik oluşunu iddia etmek yerinde değildir. Nitekim, dijital hizmetler ve aracı hizmet sağlayıcılar Türk hukukunda belirli düzenlemelere tabi tutulmuş olsa da bu alanda tutarlı ve kapsamlı bir metodolojinin henüz tam anlamıyla oturmadığı görülmektedir⁹⁵⁷. Bu durumun temel sebeplerinden biri, internet ortamının ve elektronik ticaretin farklı kanunlar ve düzenlemelerle ayrı ayrı regüle edilmeye çalışılması, ancak bu çabanın zaman zaman iç tutarsızlıklara yol açmasıdır.

Kanaatimizce, Türk hukukunun bütünüyle AB hukukunu ve Dijital Hizmetler Tüzüğü'nü takip etmesi zorunlu değildir; aksine, kendi hukuk sistematiğimiz ve ulusal menfaatlerimiz doğrultusunda hareket edebilme özgürlüğü önemli bir avantajdır. Bununla birlikte, hukuki düzenlemelerde tutarlılığın sağlanması, terminolojik birlik oluşturulması ve uluslararası düzenlemelerle uyumun gözetilmesi, göz ardı edilemeyecek kadar kritik bir gerekliliktir.

⁹⁵⁵ Elektronik Ticaret Aracı Hizmet Sağlayıcı ve Elektronik Ticaret Hizmet Sağlayıcılar Hakkında Yönetmelik m. 4/1-f.

⁹⁵⁶ Elektronik Ticaret Aracı Hizmet Sağlayıcı ve Elektronik Ticaret Hizmet Sağlayıcılar Hakkında Yönetmelik m. 23/1-c.

⁹⁵⁷ Örneğin Türk hukuku mevzuatındaki kavramsal farklılıklar için bkz. bu çalışmanın 56. sayfası vd.

SONUÇ

Dijital Hizmetler Tüzüğü, Avrupa Birliği'nin dijital alanı düzenleme konusundaki en iddialı ve kapsamlı girişimlerinden biri olarak ortaya çıkmıştır. Tüzük, dijital dünyada adil, şeffaf ve hesap verebilirliği yüksek bir ekosistem kurmayı hedeflemektedir. Tüzüğün hedeflerine ulaşmak için iki temel bileşeni bulunmaktadır. Birincisi, aracı hizmet sağlayıcıların üçüncü tarafların hukuka aykırı içeriklerinden sorumluluğuna ilişkin güvenli liman rejimidir. Komisyon, Avrupa'da 20 yıldan uzun süredir var olan E-Ticaret Direktifi'ni temel alarak koşullu sorumluluk muafiyeti sisteminde köklü bir değişiklik yapmaktan kaçınmış, bunun yerine mevcut koruma mekanizmalarını ABAD içtihatları ışığında modernize etmiştir. İkinci bileşen ise, AB'de hizmet sunan aracı hizmet sağlayıcıları için kademeli ve asimetrik özen yükümlülükleri belirlemektir. Tüzüğün özen yükümlülükleri; bildirim ve eylem mekanizmasından şeffaflık raporlamasına, güvenilir işaretleyicilerle iş birliğinden risk değerlendirmesi ve azaltılmasına kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Gerek sorumluluk gerekse yükümlülüğe dair öngörülen hükümler vasıtasıyla; bir taraftan kişilerin, tüketicilerin ve küçük işletmelerin haklarının korunduğu, diğer yandan inovasyonun teşvik edildiği ve dijital ekonominin gelişiminin desteklendiği dengeli bir model oluşturulmak istenmektedir.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nde; yatay yaklaşım, aracı hizmet sağlayıcıların üçüncü tarafların hukuka aykırı içeriklerinden dolayı sorumluluktan korunması gerektiği anlayışı ve genel izleme yükümlülüğü getirme yasağı muhafaza edilerek internetin yapısal özelliklerini gözetten bir tutum sergilenmiştir. Komisyon'un E-Ticaret Direktifi'nin mevcut temellerini koruyarak ilerlemesi ve güvenli liman korumalarını Tüzüğün aracı sorumluluk rejimi çerçevesine dahil etmesi kanaatimizce teknolojik gelişimi teşvik bakımından yerinde bir tercihtir. Ayrıca, Tüzük öncesinde de facto olarak uygulanan gönüllü izleme faaliyetlerinin teşvikin yasal zemine oturtulması ve ihtiyati tedbir kararlarının usulüne ilişkin hükümler öngörülmesi; hukuki belirliliği sağlayarak dijital mecrada güven tesis etmeye hizmet etmektedir. Bu tercihler sayesinde hem dijital hizmetlerin sürdürülebilirliği sağlanmış hem de aracı hizmet sağlayıcıların yükleri makul bir seviyede tutulabilmektedir. Dolayısıyla tesis edilen sorumluluk rejimi AB'nin dijital ekonomiyi teşvik eden stratejik öncelikleri ile uyumludur.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün sorumluluk hükümlerinin (başta Temel Haklar Şartı'nda yer alanlar olmak üzere) haklar yönünden de sonuçları mevcuttur. Örneğin menşei ülke ilkesi terk edilerek birlik içinde önemli faaliyette bulunan aracı hizmet sağlayıcıların Tüzük kapsamına sokulması, AB hizmet alıcılarının hukuka aykırı içeriğe karşı korunması bakımından kayda değer bir adımdır. Öte yandan Tüzük'te, zararlı içerik tanımının yapılmayışı ve makbul olan içeriği belirleme imkânının aracı hizmet sağlayıcılara bırakılması, ifade özgürlüğünü zedeleyebilme ihtimali sebebiyle yerinde olmamıştır.

Sorumluluk rejiminin genel mahiyeti itibariyle hedeflenen korumayı sağlamak bakımından yeterli olmadığı düşünülebilir, zira güvenli liman muafiyeti için gereken koşullarda bir ağırlaştırmaya gidilmemiştir. Lakin unutulmamalıdır ki, Dijital Hizmetler Tüzüğü, daha önce E-Ticaret Direktifinde olmayan bir uygulamaya gitmiş ve öngördüğü due diligence yükümlülükleri ile dijital mecranın regüle edilmesinde yeni bir çığır açmıştır. Kanaatimizce Tüzüğün sorumluluk rejimi özen yükümlülükleri ile aynı bağlamda değerlendirilmelidir. Her ne kadar özen yükümlülüklerini ihlal etmenin yaptırımını koşullu sorumluluk muafiyetinin kaybı değilse de ciddi meblağlara varabilen para cezaları ve erişim engelleri gibi caydırıcı yaptırımlar söz konusudur. Bu sebeple, getirilen asimetrik özen yükümlülüklerinin etkin denetim mekanizmalarıyla desteklenmesi halinde aracı hizmet sağlayıcıları sorumlu davranmaya motive etmesi muhtemeldir.

Özen yükümlülükleri çatısı altında, bazıları ilk kez deneyimlenecek pek çok ehemmiyetli uygulama ve kurum öngörülmüştür. Aracı hizmet sağlayıcının türü ve büyüklüğüne endekslenen bu yükümlülükler, Tüzüğün dijital mecrayı regüle etmesinde anahtar konumundadır. Özen yükümlülüklerinin çok çeşitli alanlara dokunuyor olmasına karşın, temelde şeffaflığın ayrıntılı ve kademeli kuralları ile artırılması yatmaktadır. Örneğin hüküm ve koşulların belirlenmesi, şeffaflık raporlaması yapılması, gerekçe sunulması, tavsiye sistemi şeffaflığı, çevrim içi reklamcılık, tacirlerin izlenebilirliğinin sağlanması,

risk değerlendirmesi yapılması gibi yükümlölüklerin özünde şeffaflık yoluyla denetimi sağlamak vardır.

Şeffaflık, elbette kullanıcı haklarını ve hesap verebilirliği güçlendirme açısından önemli bir girişimdir. Ancak aracı hizmet sağlayıcıların şeffaflık adı altında çok az şey ifşa ederken gereğinden fazla bilgiyle denetim sürecini karmaşıklaştırması ve hizmet alıcıları yanıltılması riski bulunmaktadır. Kanaatimizce yalnızca bilgi sunmakla sınırlı kalınması tek başına yeterli bir çözüm değildir, kullanıcı haklarını koruyacak etkili bir denetim mekanizması da beraberinde gelmelidir. Tüzük; güvenilir işaretleyicilerle iş birliği yapma ve onaylı araştırmacıların verilere erişimi ve incelemesi gibi yükümlölükler vasıtasıyla denetim işini çok taraflı kılmıştır. Bağımsız ve uzman kişi veya kurumların denetleme faaliyetine gönüllü katılımını mümkün kılmak, yaratıcı ve faydalı bir tercihtir. Nitekim, bu yönüyle, Tüzüğün başarısı şeffaflık gereklilikleri dışındaki yükümlölüklerde saklıdır.

Dijital Hizmetler Tüzüğü, regölasyon niteliğini haiz olmasına ve belirli standartları belirlemesine rağmen; Komisyon'un ikincillik ve orantılılık ilkelerine riayet etmesi sebebiyle tam manasıyla kazuistik bir düzenleme değildir. Kimi konularda bağımsız hareket alanı tanınması sayesinde Üye Devletler regölasyonun bir parçası kılınmış, dışına itilmemiştir. Örneğin, yatay yaklaşıma sahip olan Tüzük, hukuka aykırı içeriğin ne olduğunu belirleme yetkisine müdahale etmemektedir. Ayrıca sorumluluk rejimi, muafiyet öngörmekle birlikte, koşulları sağlamayan aracı hizmet sağlayıcıları ilgili ulusal hukukun yargısı ve kuralları ile baş başa bırakmaktadır. Tüzüğün denetimi ve cezaların belirlenmesi yetkilerinin kural olarak Üye Devletlere bırakılması ve Dijital Hizmetler Koordinatörleri gibi yerel düzenleyici yapılar kurdurulması da bir diğer örnektir. Tüzük'te tanınan bu serbestinin, devletlere kendi ihtiyaçları doğrultusunda karar alabilme esnekliği sağlaması takdire şayandır. Ne var ki, E-Ticaret Direktifi'nin sebep olduğu yasal parçalanmanın giderilmesi hedefini sekteye uğratabileceği de bir gerçektir. Koşullu sorumluluk muafiyeti imkânı ve ceza üst limitlerinin öngörölmesi gibi Üye Devletlere tanınan serbestliği sınırlandırıcı hükümler, aracı hizmet sağlayıcılar için bir sigorta teşkil etmektedir.

Özen yükümlülüklerinin uygulanmasında ortaya çıkabilecek zorluklar Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün temel bir eksiğidir. Problemin ilk boyutu Tüzük içerisinde yükümlülüklerin nasıl uygulanacağına yeterince odaklanılmamasıdır. Bu yönüyle, uygulamada geniş bir takdir yetkisi söz konusudur ve ortak bir metodolojinin tesis edilmesi meşakkatli gözükmemektedir. Komisyon, Kurul ve Dijital Hizmetler Koordinatörlerinin iş birliği neticesinde hem teknik gerekliliklere hem de uyum sürecine yönelik kılavuzlarla bu eksiğin giderilmesi ümit edilmektedir.

Problemin diğer boyutu ise Tüzüğün öngördüğü yükümlülüklerin uygulanmasının ve denetlenmesinin kaynak, teknik altyapı ve uzmanlık gerektirmesidir. Aracı hizmet sağlayıcılar açısından bakıldığında, büyük ölçekli işletmeler için bu yükümlülüklerin yerine getirilmesi mümkün görünse de küçük ölçekli aracı hizmet sağlayıcılar açısından, asimetrik olarak öngörölmelerine rağmen, ciddi zorluklar yaratabilecektir. Dolayısıyla rekabet ve inovasyonun olumsuz etkilenme ihtimali söz konusudur. Üye Devletler bakımından ise kendilerine atfedilen Tüzüğün uygulanmasını sağlama ve denetleme görevlerini tatbik etmeleri sanıldığı kadar kolay değildir. Zira Üye Devletlerin kaynak ve personel yetersizlikleri yüzünden Tüzüğün öngördüğü görevleri yerine getirmekte isteksiz davrandığı ve uygulamada aksamalara sebep olduğu görölmüştür. Hülasa, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün sorumluluk rejimi ve yükümlülükler noktasındaki yaklaşımı, yenilikçi ve önemli bir adım olsa da uygulamadaki zorlukların aşılabilmesi için daha somut rehberliklere ve teşvik edici düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün Türkiye üzerindeki etkileri açısından AB adaylığı ve Brüksel etkisi önem taşımaktadır. GDPR'ın Türk hukukundaki veri koruma mevzuatına olan etkisi göz önüne alındığında, Tüzüğün da benzer bir etki yaratması şaşırtıcı olmayacaktır. Nitekim halihazırda, Tüzüğün özen yükümlülükleriyle paralel düzenlemelerin Türk hukukunda yer bulmaya başladığı gözlemlenmektedir. Aracı hizmet sağlayıcılara ilişkin Türk hukuku düzenlemelerinde, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün temel ilkelerinin, uygulamasının ve sonuçlarının her yönüyle incelenmesi gerektiği

kanaatindeyiz. Zira AB'nin, güvenli liman rejimi ve özen yükümlölükleri bağlamında değerdendirildiğinde Dijital Hizmetler Tüzüğü nezdinde dengeyi tesis etmeyi başardığı görüşünde olsak da geniş perspektiften bakıldığında; Tüzüğün, AB'nin ekonomik ve teknolojik rekabet gücünü artırma hedeflerine ne ölçüde hizmet edeceği sorgulanabilir vaziyettedir. Nitekim son değerdendirmeler AB'nin kendi regölasyonlarının kıskacında kaldığı öz eleştirisini odaklanmaktadır.

Sonuç olarak; Dijital Hizmetler Tüzüğü, Avrupa Birliği'nin dijital alandaki liderlik iddiasına hizmet eden önemli bir düzenlemedir. İnternet aktörlerinin algoritmik gücünü hem teşvik ederek hem de ehlileştirerek dijital mecradaki akıl almaz miktardaki bilgiyi düzenleme gayretinin bir eseridir. Müstakbel Türk hukuku kurallarının, Dijital Hizmetler Tüzüğü'nün olumlu taraflarından istifade etmesi ve bir örnek olarak değerdendirmesi pek tabii yerinde olacaktır. Bununla birlikte, Tüzüğün eksikliklerinden de ders çıkarılması ehemmiyet arz etmektedir. Aşırıya kaçmayan, yenilikçi ve kapsayıcı düzenlemelerin ihdası, Türkiye'nin dijital egemenlik ve dijital ekonomi yarışında başat bir aktör haline gelebilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir.

KAYNAKÇA

- Akdeniz, Yaman/Güven, Ozan**, “Engelli Web Buz Dağının Görünmeyen Yüzü”, İfade Özgürlüğü Derneği, 2019, <https://ifade.org.tr/reports/EngelliWeb_2019.pdf>, (E.T.: 09.01.2025).
- Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya**, Borçlar Hukuku, B.: 28, İstanbul, 2019.
- Alacahan, Osman/Vatandaş, Saniye**, “Kamusal-Özel Alan Ayırışmasının İnşa Süreci ve Sosyal Medya”, MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.: 10, S.: 1, 2021, s. 720-733.
- Alexe, Andreea**, “Digital Single Market: Consumer Protection Rules in the Digital Services Act”, International Journal of Legal and Social Order, C.: 3, 2023, s. 1-12, <<https://doi.org/10.55516/ijlso.v3i1.153>>.
- Anand, Ruhi/Bird, Bryan**, “The Digital Services Act and Vulnerability: How Vulnerability is Defined by Digital Regulations in the EU”, Irish Law Times, C.: 41, S.: 9, 2023, s. 135-140, <<https://doi.org/10.34961/researchrepository-ul.24064260.v1>>.
- Angelopoulos, Christina Joanna**, European intermediary liability in copyright: A tort-based analysis, Universiteit van Amsterdam, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2016, <https://pure.uva.nl/ws/files/2738365/172299_Angelopoulos_thesis_complete.pdf>, (E.T.: 07.02.2025).
- Angelopoulos, Christina Joanna/Smet, Stijn**, “Notice-and-Fair-Balance: How to Reach a Compromise between Fundamental Rights in European Intermediary Liability”, Journal of Media Law, C.: 8, S.: 2, 2016, s. 266–301, <<https://doi.org/10.1080/17577632.2016.1240957>>.
- Aniko, Grad-Gyenge**, “Liability of Content Sharing Platform Providers and Other Intermediary Service Providers for Copyright Infringement in the Light of the Digital Services Act”, European Business Law Journal, C.: 2, S.: 2, 2023, s. 4-24, <<https://doi.org/10.53116/pgafllr.7151>>.

Antalya, O. Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, B.: 2, C.: 2, Ankara, 2019.

Appelman, Naomi/**Quintais** João Pedro/**Fahy**, Ronan, “Article 12 DSA: Will Platforms be Required to Apply EU Fundamental Rights in Content Moderation Decisions?”, DSA Observatory, 2021, <<https://dsa-observatory.eu/2021/05/31/article-12-dsa-will-platforms-be-required-to-apply-eu-fundamental-rights-in-content-moderation-decisions/>>, (E.T.: 07.02.2025).

Arıkan, Mustafa, “Due Diligence Kavramı ve Şirket Birleşme ve Devralma Sözleşmelerinde Satıcının Sorumluluğu Hakkında TBK Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirmeler”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.: 22, S.: 1, 2017, s. 265-300.

Ayan, Mehmet, Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), B.: 12, Konya, 2020.

Babaoğlu, Cenay, “Devlet ve teknoloji şirketleri açısından yeni raunt: Avrupa Birliği Dijital Hizmetler Yasası”, SETA, 2023, <<https://www.setav.org/dijital-medya/devlet-ve-teknoloji-sirketleri-acisindan-yeni-raunt-avrupa-birligi-dijital-hizmetler-yasasi>>, (E.T.: 08.02.2025).

Baistrocchi, Pablo, “Liability of Intermediary Service Providers in the EU Directive on Electronic Commerce”, Santa Clara High Technology Law Journal, C.: 19, S.: 1, 2003, s. 111-130, <<https://digitalcommons.law.scu.edu/chtlj/vol19/iss1/3/>>.

Balaban, Mahmut Furkan/**Kulular İbrahim**, Merve Ayşegül, “Chatgpt Gibi Sohbet Yazılımlarının (Sohbet Botları/Chatbots) Neden Olduğu Hukuka Aykırılıkların Önlenmesi”, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 5, S.: 2, 2023, s. 747-789, <<https://doi.org/10.47136/asbuhfd.1355222.775>>.

Balkin, Jack M., “How to Regulate (and Not Regulate) Social Media”, Journal of Free Speech Law, Knight Institute Occasional Paper Series, No. 1, 2019, s. 71-96, <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3484114>>.

Barata, Joan, “Positive Intent Protections: Incorporating a Good Samaritan principle in the EU Digital Services Act” Center for Democracy and Technology, 2020,

<<https://cdt.org/insights/positive-intent-protections-incorporating-a-good-samaritan-principle-in-the-eu-digital-services-act/>>, (E.T.: 08.02.2025).

Barata, Joan/**Budzinski,** Oliver/**Cole,** Mark/**Ledger,** Michèle/**McGonagle,** Tarlach/**Pentney,** Katie/**Rosati,** Eleonora/**de Streel,** Alexandre, *Unravelling the Digital Services Act Package* (Ed. Maja Cappello), IRIS Special, European Audiovisual Observatory, Strasbourg, 2021.

Bellanova, Rocco/**Carrapico,** Helena/**Duez,** Denis, “Digital/sovereignty and European security integration: an introduction”, *European Security*, C.: 31, 2022, s. 337-355, <<https://doi.org/10.1080/09662839.2022.2101887>>.

Bingöl, Muhammet Emin, “Elektronik Pazaryeri İşletmecilerinin Satıcılar Bakımından Yapmış Olduğu Aracılık Faaliyetinin Hukukî Niteliği”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.: 25, S.: 2, 2023, s. 599-646, <<https://doi.org/10.33717/deuhfd.1375528>>.

Bradford, Anu, “The Brussels Effect”, *Northwestern University Law Review*, C.: 107, S.: 1, Columbia Law and Economics Working Paper No. 533, 2012, <<https://ssrn.com/abstract=2770634>>.

Broughton Micova, Sally/**de Streel,** Alexandre, “Digital Services Act: Deepening the internal market and clarifying responsibilities for digital services”, *Centre on Regulation in Europe Report*, 2020, <<https://cerre.eu/publications/digital-services-act-responsibility-platforms/>>, (E.T.: 07.02.2025).

Broughton Micova, Sally, “What is the Harm in Size: Very Large Online Platforms in the Digital Services Act”, *Centre on Regulation in Europe Report*, 2021, <<https://ueaeprints.uea.ac.uk/id/eprint/83031/>>, (E.T.: 09.01.2025).

Buiten, Miriam C., “The Digital Services Act: From Intermediary Liability to Platform Regulation” *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, C.: 12, S.: 5, 2021, 361-380, <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3876328>>.

- Buri, Ilaria/van Hoboken, Joris**, “The Digital Services Act (DSA) Proposal: A Critical Overview”, Digital Services Act (DSA) Observatory, 2021, <https://dsa-observatory.eu/wp-content/uploads/2021/11/Buri-Van-Hoboken-DSA-discussion-paper-Version-28_10_21.pdf>.
- Busch, Christoph**, “Rethinking Product Liability Rules for Online Marketplaces: A Comparative Perspective”, 2021 Consumer Law Scholars Conference in Boston, 2021, <<https://papers.ssrn.com/abstract=3784466>>.
- Buyya, Rajkumar/Pathan, Mukaddim/Vakali, Athena**, “Content Delivery Networks: State of the Art, Insights, and Imperatives” içinde Content Delivery Networks (ed. **Buyya, Rajkumar/Pathan, Mukaddim/Vakali, Athena**), 2008, s. 3-32, <https://doi.org/10.1007/978-3-540-77887-5_1>.
- Carlson Brian**, “Balancing the Digital Scales of Copyright Law”, SMU Law Review, C.: 50, S.: 3, 1997, s. 825-866, <<https://scholar.smu.edu/smulr/vol50/iss3/4>>.
- Carneiro, Davide/Palumbo, Guilherme**, “Towards a Concrete Implementation of the Principle of Transparency in the Digital Services Act” içinde New Trends in Disruptive Technologies, Tech Ethics and Artificial Intelligence (ed. **de Paz Santana, Juan F./de la Iglesia, Daniel Hernández/López Rivero, Alfonso José**), Switzerland, 2023, s. 237-248, <<https://doi.org/10.1007/978-3-030-87687-6>>.
- Cauffman, Caroline/Goanta, Catalina**, “A new order: the digital services act and consumer protection”, European Journal of Risk Regulation, C.: 12, S.: 4, 2021, s. 758–774, <<https://doi.org/10.1017/err.2021.8>>.
- Chander, Anupam**, “When The Digital Services Act Goes Global”, Berkeley Technology Law Journal, C.: 38, S.: 3, 2023, s. 1067-1088, <<https://doi.org/10.15779/Z38RX93F48>>.
- Chiarella, Maria Luisa**, “Digital Markets Act (DMA) and Digital Services Act (DSA): New Rules for the EU Digital Environment”, Athens Journal of Law, C.: 9, S.: 1, 2022, s. 33-58, <<https://doi.org/10.30958/ajl.9-1-2>>.

- Cole**, Mark D., “Overview of the Impact of the Proposed EU Digital Services Act Package on Broadcasting in Europe”, Institute of European Media Law, 2021, <https://emr-sb.de/wp-content/uploads/2021/06/EMR_Legal-Issue-Paper-DSA-DMA-and-Broadcasting_Summary.pdf>, (E.T.:18.12.2024).
- Cole**, Mark D./**Etteldorf**, Christina/**Ullrich**, Carsten, Updating the Rules for Online Content Dissemination: Legislative Options of the European Union and the Digital Services Act Proposal, Nomos eLibrary, 2021, s. 198, <<https://doi.org/10.5771/9783748925934>>.
- Cooke**, Louise, “Controlling the net: European approaches to content and access regulation”, Journal of Information Science, C.: 33, S.: 3, 2007, s. 360-376, <<https://doi.org/10.1177/0165551506072163>>.
- Coroado**, Susana, Leviathan vs Goliath or States vs Big Tech and what the digital services act can do about it, Forum Transregionale Studien, 2023, <<https://doi.org/10.25360/01-2023-00038>>.
- Cotropia**, Christopher A./**Gibson**, James, “Convergence and Conflation in Online Copyright”, Iowa Law Review, C.: 105, S.: 3, 2019, s. 1027-1080, <<https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3233113>>.
- Çevik**, İpek, “Avrupa Birliği Dijital Hizmetler Yasası’nın Değerlendirmesi”, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, S.: 2, 2023, 387-419.
- De Gregorio**, Giovanni, “The Rise of Digital Constitutionalism in the European Union”, International Journal of Constitutional Law, C.: 19, S.: 1, 2021, s. 41-70, <<https://doi.org/10.1093/icon/moab001>>.
- De Streel**, Alexandre/**Defreyne**, Elise/**Jacquemin**, Hervé/**Ledger**, Michèle/**Alejandra**, Michel, "Online Platforms' Moderation of Illegal Content Online: Laws, Practices and Options for Reform", Publications Office of the European Union, 2020, <<https://data.europa.eu/doi/10.2861/831734>>.

DigitalEurope, Digital Services Act Position Paper, <https://www.digitaleurope.org/resources/digital-services-act-position-paper/>, (E.T.: 07.02.2025).

Dijck, José Van/**Poell**, Thomas/**De Waal**, Martijn, The Platform Society: Public Values in a Connective World, Oxford, 2018, <https://doi.org/10.1093/oso/9780190889760.001.0001>.

Dregelies, Max, “Digital Services Act”, MMR, S.: 12, 2022, 1033-1038, <https://beck-online.beck.de/Dokument?vpath=bibdata%2Fzeits%2Fmmr%2F2022%2Fcont%2Fmmr.2022.1033.1.htm&pos=3&hlwords=on>, (E.T.: 07.02.2025).

Dwivedi, Rekha, Will the DSA fix it? A critical analysis of transparency obligations under the Digital Services Act, University of Oslo, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Oslo, 2022, <https://www.duo.uio.no/handle/10852/97974>.

Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, B.: 23, Ankara, 2018.

European Commission, “A Competitiveness Compass for the EU”, COM(2025) 30 final,

European Commission, “COVID-19 Disinformation Monitoring Programme | Shaping Europe’s Digital Future”, 2022, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/covid-19-disinformation-monitoring> (E.T.: 07.02.2025).

European Commission, “Digital Services Act: Commission welcomes political agreement on rules ensuring a safe and accountable online environment”, 2022, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_2545, (E.T.: 07.02.2025).

European Commission, “Impact assessment of the Digital Services Act | Shaping Europe’s Digital Future 348 Final Part 1”, 2020, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/impact-assessment-digital-services-act>.
(European Commission, Impact Assessment Part 1)

European Commission, “Impact assessment of the Digital Services Act | Shaping Europe’s Digital Future 348 final Part 2”, 2020, <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/impact-assessment-digital-services-act>>.

(European Commission, Impact Assessment Part 2).

European Commission, “Questions and answers on the Digital Services Act”, 2024, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_2348>, (E.T.: 07.02.2025).

European Commission, “Questions and Answers: Digital Services Act”, 2024, <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/faqs/digital-services-act-questions-and-answers>>, (E.T.: 07.02.2025). (European Commission, Questions and Answers: Digital Services Act).

European Commission, “Shaping Europe’s Digital Future”, 2020, <<https://doi.org/10.2759/091014>>.

European Commission, “The Future of European Competitiveness: Report by Mario Draghi”, 2024, <https://commission.europa.eu/topics/strengthening-european-competitiveness/eu-competitiveness-looking-ahead_en#paragraph_47059>, (E.T.: 07.02.2025).

European Digital Rights (EDRi), <<https://edri.org/our-work/delete-first-think-later-dsa/>>, (E.T.: 07.02.2025).

Fanta, Alexander/Rudl, Tomas, “Leaked document: EU Commission mulls new law to regulate online platforms” netzpolitik, 2019, <<https://netzpolitik.org/2019/leaked-document-eu-commission-mulls-new-law-to-regulate-online-platforms/>>, (E.T.: 07.02.2025).

Farano, Béatrice Martinet, “Internet Intermediaries’ Liability for Copyright and Trademark Infringement: Reconciling the EU and U.S. Approaches”, TTLF Working Paper No. 14, 2012, <<https://law.stanford.edu/publications/internet-intermediaries-liability-for-copyright-and-trademark-infringement-reconciling-the-eu-and-u-s-approaches/>>, (E.T.: 03.12.2024).

- Flew, Terry/Martin, Fiona/Suzor, Nicolas**, “Internet Regulation as Media Policy: Rethinking the Question of Digital Communication Platform Governance”, *Journal of Digital Media and Policy*, C.: 10, S .1, 2019, s. 33-50, <https://doi.org/10.1386/jdmp.10.1.33_1>.
- Frosio, Giancarlo/Geiger, Christophe**, “Taking Fundamental Rights Seriously in the Digital Services Act’s Platform Liability Regime”, *European Law Journal*, C.: 29, S.: 1-2, 2023, s. 31-77, <<https://doi.org/10.1111/eulj.12475>>.
- Frosio, Giancarlo/Mendis, Sunimal**, “Monitoring and Filtering: European Reform or Global Trend?” içinde *Oxford Handbook of Online Intermediary Liability* (ed. **Frosio, Giancarlo**), Oxford, 2020, <<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198837138.013.28>>.
- Frydman Benoît/ Hennebel, Ludovic/Lewkowicz, Gregory**, “Co-regulation and the rule of law” içinde *Governance, Regulation and Powers on the Internet* (ed. **Méadel, Cécile/Brousseau, Eric/Marzouki, Meryem**), Cambridge, 2012, s. 133–50, <<https://doi.org/10.1017/CBO9781139004145.009>>.
- Gabison, Garry A./Buiten, Miriam C.**, “Platform Liability in Copyright Enforcement” *Science and Technology Law Review*, C.: 21, S.: 2, 2020, s. 237-280, <<https://doi.org/10.7916/stlr.v21i2.6834>>.
- Gedikli, Ahmet Taha**, “Karşılaştırmalı Hukukta İnternet Ortamındaki Asılsız Bilgi Paylaşımlarının Önlenmesi”, *Bilişim Hukuku Dergisi*, C.: 2, S.: 2, 2020, 221- 257. (Gedikli, İnternet Ortamındaki Asılsız Bilgi Paylaşımlarının Önlenmesi)
- Gedikli, Ahmet Taha**, *Yalan Haberlerin Önlenmesi ve Uygulanabilecek Yaptırımlar*, B.: 1, Ankara, 2024. (Gedikli, *Yalan Haberlerin Önlenmesi ve Uygulanabilecek Yaptırımlar*)
- Genç-Gelgeç, Berrak**, “Regulating Digital Platforms: Will the DSA Correct Its Predecessor’s Deficiencies?”, *Croatian Yearbook of European Law and Policy*. C.: 18, 2022, s. 25-60, <<https://doi.org/10.3935/cyelp.18.2022.485>>.

Gezder, Ümit, İçerik Sağlayıcının ve Yer Sağlayıcının Hukuki Sorumluluğu ve Sorumluluk Muafiyeti, B.: 1, İstanbul, 2017.

Gillespie, Tarleton, “The Relevance of Algorithms” içinde Media Technologies: Essays on Communication, Materiality, and Society (ed. **Gillespie**, Tarleton/**Boczkowski**, Pablo J./**Foot**, Kirsten A.), Cambridge, 2014, s. 167-193, <<https://doi.org/10.7551/mitpress/9042.003.0013>>.

Gollatz, Kirsten, The Power of Platforms, Digital Society Blog, 2016, <<https://www.hiig.de/en/the-power-of-platforms/>> (E.T.: 01.12.2024).

Goujard, Clothilde “Big tech accused of shady lobbying in EU Parliament”, Politico, 2022, <<https://www.politico.eu/article/big-tech-companies-face-potential-eu-lobbying-ban/>>, (E.T.: 07.02.2025).

Green, Lelia ve **Le**, Viet Tho, “Holding the Line: Responsibility, Digital Citizenship and the Platforms” içinde Digital Platform Regulation: Global Perspectives on Internet Governance, (ed. Flew, Terry/Martin, Fiona R.), 2022, s. 85-109, <https://doi.org/10.1007/978-3-030-95220-4_5>.

Grönroos, Christian, Service Management and Marketing: Managing Moments of Truth in Service Competition, B.: 4, Haddington, 2015.

Güner, Oğuz, “Avrupa Birliği’nde Dijital Medya Okuryazarlığına Dair Bir Değerlendirme”, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. S.: 29, 2022, s. 473-499.

Harris, Donald P., “Time to Reboot?: DMCA 2.0”, Arizona State Law Journal, C.: 47, S.: 3, 2015, s. 801-855, <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2662475>.

Hatemi, Hüseyin/**Gökyayla**, Emre, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, B.: 2, İstanbul, 2012.

Helberger, Natali/**Pierson**, Jo/**Poell**, Thomas, "Governing online platforms: From contested to cooperative responsibility", The Information Society. C.: 34, S.: 1, 2018, s. 1-14, <<https://doi.org/10.1080/01972243.2017.1391913>>.

Helberger, Natali/Samuelson, Pamela, “The Digital Services Act as a Global Transparency Regime”, *Verfassungsblog*, 2024, <<https://doi.org/10.59704/06c97b13f47ed11c>>.

Heldt, Amélie P., “EU Digital Services Act: The White Hope of Intermediary Regulation” içinde *Digital Platform Regulation: Global Perspectives on Internet Governance*, (ed. **Flew, Terry/Martin, Fiona R.**), 2022, s. 69–84, <https://doi.org/10.1007/978-3-030-95220-4_4>.

Hoffmann, Anja/Gasparotti, Alessandro, “Liability for illegal content online (Weaknesses of the EU legal framework and possible plans of the EU Commission to address them in a “Digital Services Act)”, *Centre for European Policy*, 2020, <https://www.cep.eu/fileadmin/user_upload/hayek-stiftung.de/cepStudy_Liability_for_illegal_content_online.pdf>.

Husovec, Martin “Remedies First, Liability Second: Or Why We Fail to Agree on Optimal Design of Intermediary Liability?” içinde *The Oxford Handbook of Online Intermediary Liability* (ed. **Frosio, Giancarlo**), Oxford, 2020, <<https://papers.ssrn.com/abstract=3829549>>.

Husovec, Martin, “Rising Above Liability: The Digital Services Act as a Blueprint for the Second Generation of Global Internet Rules”, *Berkeley Technology Law Journal*, C.: 38, No. 3, Forthcoming, 2024, s. 101-137, <<https://papers.ssrn.com/abstract=4598426>>. (Husovec, Rising Above Liability).

Husovec, Martin/Laguna, Irene Roche, “Digital Services Act: A Short Primer”, *SSRN Scholarly Paper*, 2022, <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4153796>>.

Kalsın, Berrin, “Dijital Medyada Güncel Sorunların Avrupa Birliği (AB) Dijital Hizmetler Yasası Kapsamında Değerlendirilmesi”, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*. C.: 12, S.: 5, 2023, s. 585-592.

Karabudak, Halil Baha/Korkmaz Göka, Ekin/Korkmaz, Gülce/Özben, Sevgi, “Dijital Pazarlara İlişkin Türk Hukukundaki Düzenlemelerin ve Düzenleme Çalışmalarının Uluslararası Örnekler Işığında Rekabet Hukuku ve Politikası Çerçevesinde

Değerlendirilmesi”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Politika Notu, 2024, <<https://www.tepav.org.tr/tr/yayin/s/1879>>, (E.T.: 07.02.2025).

Kaya, Mehmet Bedii, “İnsan Hakları Ekseninde İnternetin Kontrolü ve Hukuki Sorumluluk Rejimi”, Anayasa Yargısı, C.: 37, S.: 2, 2020, s. 159-203. (Kaya, İnternetin Kontrolü ve Hukuki Sorumluluk Rejimi).

Kaya, Mehmet Bedii, Avrupa Birliği P2B Tüzüğü, B.: 1, İstanbul, 2022. (Kaya, Avrupa Birliği P2B Tüzüğü)

Keller, Daphne, “Who Do You Sue? State and Platform Hybrid Power Over Online Speech”, Hoover Working Group on National Security, Technology, and Law, Aegis Series Paper No. 1902, 2019, <<https://www.lawfareblog.com/who-do-you-sue-state-and-platform-hybrid-power-over-online-speech>>.

Kent, Bülent, “Alman Hukukunda Sosyal Ağların Düzenlenmesi ve Alman Sosyal Ağ Kanunu”, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Bilişim Hukuku Dergisi, C.: 2, S.: 1, 2020, s. 1-46.

Kılıçoğlu, Ahmet M., Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), B.: 26, Ankara, 2022.

Kirkwood, R. Carter, “When Should Computer Owners Be Liable for Copyright Infringement by Users?”, University of Chicago Law Review, C.: 64, S.: 2, 1997, s. 709-735, <<https://doi.org/10.2307/1600293>>.

Kohl, Uta, “Toxic recommender algorithms: immunities, liabilities and the regulated self-regulation of the Digital Services Act and the Online Safety Act”, Journal of Media Law, 2024, s. 1-35, <<https://doi.org/10.1080/17577632.2024.2408912>>.

Korpisaari, Päivi, “From Delfi to Sanchez - when can an online communication platform be responsible for third-party comments? An analysis of the practice of the ECtHR and some reflections on the Digital Services Act”, Journal of Media Law, C.: 14, S.: 2, 2022, s. 352-377, <<https://doi.org/10.1080/17577632.2022.2148335>>.

Kuczerawy, Aleksandra, “The Good Samaritan that wasn’t: voluntary monitoring under the (draft) Digital Services Act”, VerfBlog, 2021,

<<https://doi.org/10.17176/20210112-181758-0>>. (Kuczerawy, The Good Samaritan that wasn't)

Kuczerawy, Aleksandra: “Remedying Overremoval: The Three-Tiered Approach of the DSA”, VerfBlog, 2022, <<https://doi.org/10.17176/20221103-215534-0>>.

Kulular İbrahim, Merve Ayşegül, Teknolojik Gelişmelerin Negatif Yönü: Hukuki Açıdan Planlı Eskitme, Ankara, 2021.

Kulular İbrahim, Merve Ayşegül, “Avustralya Hukukunda Yalan Haber” içinde Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber (ed. **Kent, Bülent/Kulular İbrahim,** Merve Ayşegül), Ankara, 2022, s. 73-100. (Kulular İbrahim, Avustralya Hukukunda Yalan Haber)

Kulular İbrahim, Merve Ayşegül. “Rıza, Üstün Nitelikte Özel ve Kamusal Yarar Bağlamında Hukuka Uygunluk Nedenleri”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 9, S.: 2, 2020, s. 305-333.

Kulular İbrahim, Merve Ayşegül, “Sosyal Medyaya Yönelik Yeni Düzenlemelerin Hukuken Değerlendirilmesi”, Bilişim Hukuku Dergisi, C.: 4, no. 1, 2022, s. 1- 32, <<https://doi.org/10.55009/bilismhukukudergisi.1114305>>. (Kulular İbrahim, Yeni Düzenlemelerin Hukuken Değerlendirilmesi)

Kulular İbrahim, Merve Ayşegül/**Aluç,** Rümeyza, “6112 Sayılı Kanun Kapsamında İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumunda Çocukların Korunması”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.: 51, 2022, s. 329-364 <<https://doi.org/10.54049/taad.1140173>>.

Kulular İbrahim, Merve Ayşegül/**Gökdaş,** Elife Filiz, “Büyük Veri ve Mobil Uygulamalarda İşlenen Kişisel Verilerin (Sağlık Verileri) Hukuka Uygunluk Sorunu”, Adalet Dergisi, S.: 72, 2024, s. 543-570, <<https://doi.org/0.57083/adaletdergisi.1484072>>

Lee, Edward, “Decoding the DMCA Safe Harbors”, Columbia Journal of Law & the Arts, forthcoming 2009, <<https://papers.ssrn.com/abstract=1333709>>.

- Leiser, Mark**, “Analysing the European Union’s Digital Services Act Provisions for the Curtailment of Fake News, Disinformation, & Online Manipulation”, OSF, 2023, <<https://doi.org/10.31235/osf.io/rkhx4>>.
- Lesiak, Malgorzata**, “A Comparative Analysis of the Liability of Internet Service Providers in the Context of Copyright Infringement in the U.S., European Union and Poland”, Masaryk University Journal of Law and Technology, C.: 3, S.:2, 2009, s. 279-292, <<https://journals.muni.cz/mujlt/article/view/2541/2105>>, (E.T.: 05.02.2025).
- Leyen, Ursula von der**, "A Union That Strives for more: My Agenda for Europe - Political Guidelines for the Next European Commission 2019-2024", 2019, <<https://data.europa.eu/doi/10.2775/018127>>.
- Lisičar, Hrvoje/Katulić, Tihomir/Jurić, Marko**, “Online Audiovisual Content, Video Sharing Platforms and Regulation under DSA and AVMSD” içinde 2023 46th MIPRO ICT and Electronics Convention, Opatija, 2023, s. 1478-1483, <<https://doi.org/10.23919/MIPRO57284.2023.10159984>>.
- Mamalı, Kübra Sıla**, Dijital Hizmetler Yasası Ve AB E-Ticaret Direktifi Kapsamında İnternette Hizmet Sağlayıcıların Hukuka Aykırı İçerikten Sorumluluğu, B.: 1, Ankara, 2023.
- Manners, Ian**, “Normative power Europe reconsidered: Beyond the crossroads”, Journal of European Public Policy. C.: 13, 2006, s. 182-199, <<https://doi.org/10.1080/13501760500451600>>.
- Mathiason, John**, Internet Governance: The New Frontier of Global Institutions, B.: 1, New York, 2008.
- Monsees, Linda/Lambach, Daniel**, “Digital sovereignty, geopolitical imaginaries, and the reproduction of European identity”, European Security, C.: 31, S.: 3, 2022, s. 377-394, <<https://doi.org/10.1080/09662839.2022.2101883>>.

Morton Jr., W. Brown, “Kaplan: An Unhurried View of Copyright”, *Michigan Law Review*, C.: 66, S.: 1, 1967, s. 209-213, <<https://repository.law.umich.edu/mlr/vol66/iss1/10>>.

Nomer, Halûk N., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, B.: 19, İstanbul, 2023.

O'Reilly, Tim, “What is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software”, *Communications & Strategies*, No. 1, 2007, s. 17-37, <<https://ssrn.com/abstract=1008839>>.

Oğuzman, M. Kemal/Öz, M. Turgut, *Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)*, B.: 18, C.: 2, İstanbul, 2023.

Ortolani, Pietro, “If You Build It, They Will Come”, *VerfBlog*, 2022, <<https://doi.org/10.17176/20221107-095646-0>>.

Özcan Büyüktanır, Burcu Gülseren, “The Compensation of Pecuniary and Non-Pecuniary Damage Under Turkish Law That Result due to Violation of Bodily Integrity”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.: 14, S.: 1, 2024, s. 26-49, <<https://doi.org/10.32957/hacettepehdf.1332076>>.

Peguera, Miquel, “The DMCA Safe Harbors and Their European Counterparts: A Comparative Analysis of Some Common Problems”, *Columbia Journal of Law & the Arts*, C.: 32, S.: 4, 2009, s. 481-512, <<https://papers.ssrn.com/abstract=1468433>>. (Peguera, The DMCA Safe Harbors and Their European Counterparts).

Peguera, Miquel, “The Platform Neutrality Conundrum and the Digital Services Act”, *IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law*, C.: 53, S.: 5, 2022, s. 681-684, <<https://doi.org/10.1007/s40319-022-01205-7>>. (Peguera, The Platform Neutrality Conundrum).

Pereira, Miguel “Taming Europe’s digital landscape? Brief notes on the proposal for a Digital Services Act”, *UNIO - EU Law Journal*, C.: 7, S.: s. 77-94, <<https://doi.org/10.21814/unio.7.2.4031>>.

- Peukert, Alexander/Husovec, Martin/Kretschmer, Martin/Mezei, Péter/Quintais, João Pedro**, “European Copyright Society - Comment on Copyright and the Digital Services Act Proposal”, *IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law*, C.: 53, S.: 3, 2022, s. 358-376, <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4016208>>.
- Pulaşlı, Hasan**, “Şirket Satın Alma ve Birleşmelerinde İşletme Değerlemesi ve Due Dilingence”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C.: 24, S.: 2, 2007, s. 203-235, ISSN: 1300-1396.
- Quinn, John**, “Regulating Big Tech: The Digital Markets Act and the Digital Services Act”, *Dublin Law and Politics Review*, C.: 2, 2021, s. 2-4, <<https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/dublpr2&i=85>>, (E.T.: 07.02.2025).
- Ranganathan, Nayanatara**: “Regulating influence, timidly”, *VerfBlog*, 2022, <<https://doi.org/10.17176/20221104-215642-0>>.
- Regehr, Kaitlyn/Shaghnessy, Caitlin/Zhao, Minzhu/Shaghnessy, Nicola**, “Safer Scrolling - How algorithms popularise and gamify online hate and misogyny for young people”, *University of Kent, Research Paper*, 2024, <<https://www.ascl.org.uk/ASCL/media/ASCL/Help%20and%20advice/Inclusion/Safer-scrolling.pdf>>, (E.T.: 09.12.2024).
- Rodríguez de las Heras Ballell, Teresa**, “The background of the Digital Services Act: looking towards a platform economy”, *ERA Forum*. C.: 22, S.: 1, 2021, s. 75-86, <<https://doi.org/10.1007/s12027-021-00654-w>>.
- Rojszczak, Marcin**, “The Digital Services Act and the Problem of Preventive Blocking of (Clearly) Illegal Content”, *Institutiones Administrationis - Journal of Administrative Sciences*, C.: 3, S.: 2, 2023, s. 44-59, <<https://doi.org/10.54201/iajas.v3i2.85>>.

- Rosati**, Eleonora, “Why a Reform of Hosting Providers’ Safe Harbour is Unnecessary Under EU Copyright Law”, CREATE Working Paper 2016/11, 2016, <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2830440>>.
- Ryan**, Johnny/**Toner**, Alan, “Europe’s Governments Are Failing the GDPR Brave’s 2020 Report on the Enforcement Capacity of Data Protection Authorities”, Brave, 2020, <<https://brave.com/static-assets/files/Brave-2020-DPA-Report.pdf>>, (E.T.: 07.02.2025).
- Sag**, Matthew, “Internet Safe Harbors and the Transformation of Copyright Law”, Notre Dame Law Review, C.: 93. S.: 2, 2018, s. 499-564, <<https://scholarship.law.nd.edu/ndlr/vol93/iss2/2>>.
- Sartor**, Giovanni, Providers Liability: From the eCommerce Directive to the future, European Parliament Policy Department, 2017, <<https://doi.org/10.2861/994150>>.
- Savin**, Andrej, “The EU Digital Services Act: Towards a More Responsible Internet”, Journal of Internet Law, CBS LAW Research Paper No. 21-04, 2021, s. 1-16, <<https://ssrn.com/abstract=3786792>>.
- Schlag**, Gabi, “European Union’s Regulating of Social Media: A Discourse Analysis of the Digital Services Act”, Politics and Governance, C.: 11, S.: 3 2023, s. 168-177, <<https://doi.org/10.17645/pag.v11i3.6735>>.
- Schwemer**, Sebastian Felix, “Digital Services Act: A Reform of the e-Commerce Directive and Much More” içinde Research Handbook on EU Internet Law (ed. **Savin**, Andrej/**Trzaskowski**, Jan), New York, 2022, s. 232–252, <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4213014>>.
- Söyler**, Yasin, “Fransa’nın Seçim Manipülasyonlarıyla Hukuki Mücadelesi ve Türkiye İçin Öneriler” içinde Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber (ed. **Kent**, Bülent/**Kulular İbrahim**, Merve Ayşegül), Ankara, 2022, s. 37-72.
- Stiković**, Sebastian Kuclar, “The EU’s Digital Services Act and Its Impact on Online Platforms”, Stanford-Vienna European Union Law Working Paper No. 85, 2024, <<http://ttlf.stanford.edu>>.

- Strowel, Alain/De Meyere, Jean**, “The Digital Services Act: transparency as an efficient tool to curb the spread of disinformation on online platforms?”, *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, C.: 14, no.1, 2023,66-83), <<http://hdl.handle.net/2078.3/280696>>.
- Şahin, Musa Furkan**, “Mesafeli Sözleşmelerde Aracı Hizmet Sağlayıcı Kavramı”, *Bilişim Hukuku Dergisi*, C.: 6, S.: 1, 2024, s. 132-154, <<https://doi.org/10.55009/bilisimhukukudergisi.1438803>>.
- The European Consumer Organisation**, “The Digital Services Act - BEUC position paper”, 2021, <https://www.beuc.eu/sites/default/files/publications/beuc-x-2021-032_the_digital_services_act_proposal.pdf>, (E.T.: 07.02.2025).
- Tucker, Joshua A./Theocharis, Yannis/Roberts, Margaret E./Barberá, Pablo**, “From liberation to turmoil: Social media and democracy”, *Journal of Democracy*. C.: 28, S.: 4, 2017, s. 46-59, <<https://dx.doi.org/10.1353/jod.2017.0064>>.
- Turillazzi, Aina/Taddeo, Mariarosaria/Floridi, Luciano/Casolari, Federico**, “The Digital Services Act: an Analysis of its Ethical, Legal, and Social Implications”, *Law, Innovation and Technology*, C.: 15, S.: 1, 2023, s. 83-106, <<https://doi.org/10.1080/17579961.2023.2184136>>.
- Twigg-Flesner, Christian** ““Good-Bye Harmonisation by Directives, Hello Cross-Border Only Regulation?” - A Way Forward for EU Consumer Contract Law”, *European Review of Contract Law*, C.: 7, S.: 2, 2011, s. 235-256, <<https://doi.org/10.1515/ercl.2011.235>>.
- Van Dijck, José**, “Governing digital societies: Private platforms, public values”, *Computer Law & Security Review*, C.: 36, 105377, 2020, <<https://doi.org/10.1016/j.clsr.2019.105377>>.
- Vosoughi, Soroush/Roy, Deb/ Aral, Sinan**, “The spread of true and false news online”, *Science*, C.: 359, S.: 6380, 2018, 1146-1151, <<https://doi.org/10.1126/science.aap9559>>.

Wilman, Folkert “Between preservation and clarification: The evolution of the DSA’s liability rules in light of the CJEU’s case law”, *Verfassungsblog*, 2022, <<https://doi.org/10.17176/20221102-215655-0>>. (Wilman, Between preservation and clarification).

Wilman, Folkert, “Two Emerging Principles of EU Internet Law: A Comparative Analysis of the Prohibitions of General Data Retention and General Monitoring Obligations”, *Computer Law & Security Review*, C.: 46, 105728, 2022, <<https://doi.org/10.1016/j.clsr.2022.105728>>.

Wilman, Folkert, “The Digital Services Act (DSA) - An Overview”, SSRN Scholarly Paper, 2022, <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4304586>>. (Wilman, The Digital Services Act (DSA) - An Overview).

Wilman, Folkert, “The EU’s System of Knowledge-based Liability for Hosting Service Providers in Respect of Illegal User Content - Between the e-Commerce Directive and the Digital Services Act”, *JIPITEC*, C.: 12, S.: 3, 2021, s. 317-341, <<https://www.jipitec.eu/jipitec/article/view/317>>, (E.T.: 07.02.2025). (Wilman, The EU’s system of knowledge-based liability).

Wu, Felix T., “Collateral Censorship and the Limits of Intermediary Immunity” *Notre Dame Law Review*, C.: 87, S.: 1, 2013, s. 293–349, <<https://scholarship.law.nd.edu/ndlr/vol87/iss1/6>>.

Yasaman, F. Zeynep, *Infringement of Trademark Rights on the internet in the European Union and Turkish Law*, Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2019.

Yavuz, Cevdet, “Türk Borçlar Kanunu Tasarısına Göre Kusursuz Sorumluluk Halleri ve İlkeleri”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C.: 14, S.: 4, 2008, s. 29-61.

Yeniyıldız, Sema Nur, *AB Dijital Hizmetler Yasası’na Türkiye’nin Uyumu, İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu*, 281, 2024,

<https://www.ikv.org.tr/images/files/AB_Dijital_Hizmetler_Yasasina_Turkiyenin_Uyumu_sema_nur_yeniyildiz.pdf>, (E.T.: 07.02.2025).

Yerlikaya, Turgay/Toker Aslan, Seca, “Social Media and Fake News in the Post-Truth Era: The Manipulation of Politics in the Election Process”, *Insight Turkey*, C.: 22, S.: 2, 2020, s. 177-196, <<https://doi.org/10.25253/99.2020222.11>>.

Yusufoğlu Bilgin, Fülürya, *Dijital Piyasalarda Yer Sağlayıcıların Hukuki Sorumluluğu (Marka, Telif Hakkı ve Haksız Rekabet Kapsamında)*, B.:1, İstanbul, 2022.

Zech, Herbert, “General and specific monitoring obligations in the Digital Services Act” *Verfassungsblog*, 2021, <<https://doi.org/10.17176/20210902-113002-0>>.

Zeithaml, Valarie/Bitner, Mary J./Gremler, Dwayne D./Mende, Martin, *Services Marketing: Integrating Customer Focus Across the Firm*, B.: 8, New York, 2024.

Zorluoğlu Yılmaz, Ayça, “Sharenting ve Velayet Hakkının Sınırları”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.: 29, S.: 4, 2021, s. 3383-3417, <<https://doi.org/10.15337/suhfd.972124>>.

Zorluoğlu Yılmaz, Ayça/Yıldırım Dindar, Aylin, “Influencer Sözleşmesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.: 73, S.: 1, 2024, s. 477-534, <<https://doi.org/10.33629/auhfd.1313945>>.

EK 1 ORJİNALLİK FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA
Tarih: 10/02/2025
Tez Başlığı: Avrupa Birliği Dijital Hizmetler Tüzüğü Perspektifinden Aracı Hizmet Sağlayıcıların Hukuki Sorumluluğu ve Özen Yükümlülükleri Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:..... Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 197 sayfalık kısmına ilişkin, 07/02/2025 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 14 'dür. Uygulanan filtrelemeler*: 1. ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2. ☒ Kaynakça hariç 3. ☐ Alıntılar hariç 4. ☒ Alıntılar dâhil 5. ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.
Muhsin Zahid ÇAKMAK

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Muhsin Zahid Çakmak
	Öğrenci No	N22130491
	Enstitü Anabilim Dalı	Özel Hukuk
	Programı	Tezli Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Dr. Öğr. Üyesi Ayça ZORLUOĞLU YILMAZ

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PRIVATE LAW

Date: 10/02/2025

Thesis Title (In English): Legal Liability and Due Diligence Obligations of providers of Intermediary Services in the Perspective of the European Union Digital Services Act

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 07/02/2025 for the total of 197 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 14 %.

Filtering options applied**:

- ☒ Approval and Declaration sections excluded
- ☒ References cited excluded
- ☐ Quotes excluded
- ☒ Quotes included
- ☒ Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

Muhsin Zahid ÇAKMAK

Student Information	Name-Surname	Muhsin Zahid ÇAKMAK
	Student Number	N22130491
	Department	Private Law
	Programme	Master's with Thesis

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Asst. Prof. Ayça ZORLUOĞLU YILMAZ

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK 2 ETİK KURUL MUAFİYET FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA
Tarih: 10/02/2025
Tez Başlığı (Türkçe): Avrupa Birliği Dijital Hizmetler Tüzüğü Perspektifinden Aracı Hizmet Sağlayıcıların Hukuki Sorumluluğu ve Özen Yükümlülükleri Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:
Yukarıda başlığı verilen tez çalışmam: 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır. 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir. 4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırma niteliğinde değildir. 5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir.
Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.
Gereğini saygılarımla arz ederim.
Muhsin Zahid ÇAKMAK

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Muhsin Zahid Çakmak
	Öğrenci No	N22130491
	Enstitü Anabilim Dalı	Özel Hukuk
	Programı	Tezli Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Dr. Öğr. Üyesi Ayça ZORLUOĞLU YILMAZ

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT OF PRIVATE LAW Date: 10/02/2025 Thesis Title (In English): Legal Liability and Due Diligence Obligations of providers of Intermediary Services in the Perspective of the European Union Digital Services Act My thesis work with the title given above: - Does not perform experimentation on people or animals. - Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.). - Does not involve any interference of the body's integrity. - Is not a research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using techniques such as survey, scale (test), interview, focus group work, observation, experiment, interview. - Requires the use of data (books, documents, etc.) obtained from other people and institutions. However, this use will be carried out in accordance with the Personal Information Protection Law to the extent permitted by other persons and institutions. I hereby declare that I reviewed the Directives of Ethics Boards of Hacettepe University and in regard to these directives it is not necessary to obtain permission from any Ethics Board in order to carry out my thesis study; I accept all legal responsibilities that may arise in any infringement of the directives and that the information I have given above is correct. I respectfully submit this for approval. Muhsin Zahid ÇAKMAK
--

Student Information	Name-Surname	Muhsin Zahid ÇAKMAK
	Student Number	N22130491
	Department	Private Law
	Programme	Master's with Thesis

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Asst. Prof. Ayça ZORLUOĞLU YILMAZ